

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

SEYYİD KUTUB KÜLLİYATI 9

KUR'AN IŞIĞINDA
KÜLTÜR VE MEDENİYET

Hikmet Neşriyat : 13
Seyyid Kutub Külliyyatı : 9

Dizgi - Baskı
Fatih Gençlik Vakfı Matbaası
Kapak
Panel

Kapak Baskı

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi <https://rantey.org>
AKADEMİK YAYINLARI
İSTANBUL — 1988

SEYYİD KUTUB KÜLLİYATİ

(ÖZET 9. KİTAP)

KUR'AN IŞIĞINDA KÜLTÜR VE MEDENİYET

Derleyen : İsmail Hakkı Şengüler

KLODFARER CADDESİ NO: 16/4

DİVANYOLU – İSTANBUL

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://rantey.org>

2015-2019

**Copright : Bu eserin yayın hakkı HİKMET NEŞRİYAT A. Ş.'ye
ait olup, kitaptan mütercimler ve yayınevi adı anıl-
madan kısmen de olsa iktibas edilemez.**

İÇİNDEKİLER

Takdim	7
İslâm Medeniyetin kendisidir	9
İnsana Uymayan Medeniyet	25
Beyaz Adamın Devri Sona Ermıştır	41
Tehlike Feryadları	53
İslâm Düşüncesi Nedir ve Ne Olmalıdır?	71
İslâm Kültürü	87
İslâm ve Sosyal Güvence	109
İnsanlığı Kurtaracak Düşünce Sistemi	133
Kurtuluş Yolunun Düşmanları	151
İslâm Toplumunun Doğuşu ve Özellikleri	163
İslâm Toplumunun Temel Bağı İnançtır	173
Huzurlu Toplum	187
İslâm Toplumunun Yapısı	201
Şûrâya Dayalı Toplum	215
Kendini Allah'ına Adayan Toplum	231
Mekke Toplumu	253
İslâm Toplumunun Kuralları	261
İslâm Toplumunda Kardeşlik	269
İslâm Toplumunda Af ve Müsâmaha	277
Müslümanın Soy ve İnanç Değerleri	283
Azgın Toplumun Sonu	291

TAKDİM

Kur'an-ı Kerim, bize öylesine bir dünya görüşü bahşediyor ki, onu iyice değerlendirdiğimiz takdirde, hem bu âlemimizi, hem de öbür âlemimizi ihya ederiz. Hz. Peygamber (s.a.v.)'in ilâhî kaynaklı açıklamalarıyla birlikte Kur'an alemşümül bir dünya görüşü ve insana insanca yaklaşan bir anlayış sunmaktadır. Nitekim ashâb bu dünya görüşünü iyice değerlendirerek tarihte eşine bir daha rastlamak mümkün olmayan muhteşem bir uygarlığın temelini atmışlardır. Gittikçe gelişen bu medeniyet, her şeyiyle göz kamaştırıcı bir kültür hazinesi ortaya çıkarmıştır. Ne yazık ki biz, bu muhteşem medeniyeti ve göz kamaştırıcı kültür mirasımızı terkederek başka kültürlerin ve uygarlıkların uydusu olmaya çalışıyoruz.

İslâm kültür ve medeniyeti; bir mozaikin taşları gibi olan müslüman kavimleri tek bir tabloda toplamış, renkleri ve desenleri farklı da olsa aynı tabloda ortak fonksiyon oluşturmalarını sağlamıştır. Bize, kanımızı ve canımızı bağışlayan bu ortak noktalarımızdır. Ne denli yozlaşırsa yozlaşsın, yine de İslâm toplumunun bir takım ortak vasıfları vardır. Simalarından tutun da sosyal münasebetlerine, hayat tarzlarından tutun da değer ölçülerine kadar her alanda kendini hissettiren bu özellik kendi kültür geleneğimizin eseridir.

Seyyid Kutub; her çağdaş aydın gibi kültür ve medeniyet problemleriyle yakından ilgilenmiş ve bu konuda müstakil eserler kaleme almıştır: «İslâm ve Medeniyetin problemleri», «İslâmi Etüdler», «İslâm'da Sosyal Adalet», «İslâm ve Kapitalizm Çalışması», «Dünya Barışı ve İslâm», «Yoldaki İşâretler» isimli eserlerinde kültür ve medeniyet problemlerine geniş yer verir ve çağdaş batı medeniyetinin insanlığı sürüklemiş olduğu felâketleri bir kurtarıcı feryadıyla dile getirir.

Siz muhterem okuyucularımıza sunmakta olduğumuz «Seyyid Kutub Külliyyatı»nın 9. kitabında bu konu işlenmektedir. Dokuzuncu kitabı sunmanın bahtiyarlığı içinde tekrar deriz ki : Temennimiz, bu hizmetlerin İslâm'a ve Allah'ın rızasına uygun olmasıdır. Dua ve temenniler biz âciz kullardan, muvaffakiyet ise, Hâkim-i Mutlak olan Allah'tandır. Bütün hamd O'na, minnet O'nadır.

HİKMET NEŞRİYAT A.Ş.

İSLÂM MEDENİYETİN KENDİSİDİR

Hız. Âdem'den bu yana insanlık kemmiyet bakımından gittikçe büyümüş ve gelişmiştir. Önce ailenin ferdleri olarak başlayan toplumsallaşma dönemini yaşamış, sonra kabile hayatına; buradan da yerleşik düzene geçmiştir. Göçebelikten kurtulduktan sonra, müşterek hayat yaşama gereğiyle karşı karşıya gelmiştir. İşte böylece kentleşme devri başlamıştır. Kentleşme, beraberinde sosyal ilişkileri ve bu ilişkilerin medenî münâsebetlerini getirmiştir.

Biribirleriyle münâsebetlerini, menfaat ve sömürü ilişkisinden çıkarıp insanî esaslar üzerine kuran toplumlar medenî toplumlar vasfını kazanmışlardır. Bu ölçüye göre günümüzde kendisine medenî diyen toplumlardan bir çoğu bu ünvana lâyık değildir. Çünkü bu toplumlarda insanî münâsebetler yerini menfaat çekişmesi ve istismara terketmiştir. Binaenaleyh bu anlamda gerçek anlamda medenî toplum İslâm toplumdur. Bu konuda Seyyid Kutub şunları söylüyor :

İslâm iki çeşit toplum tanır :

1 — İslâm toplumu.

2 — İslâmla ilgisi olmayan cahiliyet toplumu.

İslâm toplumu İslâm'ın emirlerinin yerine getirildiği toplumdur... Evet imân ve ibâdet bakımından, din ahlâk ve hareket yönünden İslâm'ın uygulandığı toplum...

Cahiliyet toplumu ise İslâm'ın tatbikat sahası bulmadığı, İslâm inancının ve düşüncesinin hâkim olmadığı, İslâmî değer ve ölçülerin, ahlâk ve gidişatın hükmetme zemini bulamadığı toplumların adıdır.

İslâm toplumu; bir takım insanların kendilerine «müslüman» adını taktıkları, bunun yanı sıra da İslâm'ın emirlerine uyulmayan bir toplum değildir... Ne kadar namaz da kılsalar, oruç da tutsalar, hacca da gitseler bu onların durumundan birşey değiştirmez... İslâmî toplumu kendi kendisine yeni bir İslâm tarzı icad edip Allah'ın belirttiği ve Resûlullah'ın takdir ettiğinin dışında yeni bir müslümanlık ortaya çıkarp, meselâ Modern İslâm veya ileri İslâm adında bir örneğin uygulandığı toplum da değildir...

Cahiliyet toplumu bazan muhtelif şekillerde ortaya çıkar ama hepsinin de ortak yönü Cahiliyet esaslarına dayanmış olmasıdır.

Cahiliyet toplumu bazan Allah'ın varlığını inkâr eden ve tarihi «diyalektik materyalizm» açısından inceleyen ve «bilimsel sosyalizm» adını verdiği bir nizamı tatbikat sahasına koyan bir toplum karşısında ortaya çıkar. Bazan da Allah'ın varlığını inkâr etmeyecek göklerin mülkiyetini Allah'a bırakıp, yerlerin mülkiyetini O'nun elinden alan, insanların kiliselerde, camilerde ve havralarda şekli mânada Allah'a ibadet etmelerini normal karşılayan ve Hak Teâlâ'nın belirtmiş olduğu uluhiyet hükmünü reddeden bir toplum şeklinde ortaya çıkabilir. Halbuki Allah Teâlâ şöyle buyuruyor :

“Gökte de ilâh, yerde de ilâh sadece O’dur.”

«Hüküm ancak Allah’ındır. O, ancak kendisine ibadet etmenizi emretti. Dosdoğru din budur.»

Böylece bir toplum sadece şekliyât olarak Allah’ın varlığını ikrar etse, insanların ibâdet etmelerine karışmasa, camileri, kiliseleri ve havraları sonuna kadar açmış olsa yine gerçek İslâm toplumu olma hüviyetini kazanamaz.

İşte İslâm toplumu ve vasıfları itibariyle yegâne «medeni toplum» olma hüviyetine sahip bir toplumdur.

Bir keresinde ben, basılmak üzere olan bir kitabımın adını «Medeni bir İslâm Toplumuna Doğru» şeklinde koyacaktım. Sonra bu başlıktan vazgeçtim, medeni kelimesini kaldırdım. Ve kitabın muhtevası gibi, adının da sadece «İslâm Toplumuna Doğru» şeklinde olmasını uygun buldum.

Bu değişiklik C e z a y i r’li bir yazarın dikkatini çekmiş ve Fransızca bir makalesinde bu hareketin «İslâm’ı içten müdafaa etmek için psikolojik bir savunma tarzı» olduğunu belirtmiş. Ne yazık ki bu şursuzca ifade tarzı haddi zatında beni üzüyor. Bununla beraber bu yazarı mazur görüyorum. Çünkü bir zamanlar ben de onun gibiydim. Ben de onun düşündüğü gibi düşünüyordum. Hattâ bu konuyu ilk defa yazmayı düşündüğüm zaman da aynı fikirlere sahiptim. Ve benim yanımda ana problem tıpkı onun bugün düşündüğü gibi medeniyetin tarifi problemiydi.

O devrelerde henüz ruhi, akli ve kültürel oluşma bakımından yabancı kaynaklardan gelme kültür artıklarından kendimi kurtarabilmiş değildim. Halbuki bu yabancı kaynaklı kültür artıkları benim İslâm düşünceme tamamen yabancı idi. O gün açık ve aydın İslâm düşüncesine sahip olmama rağmen bu kül-

tür artıkları yine de zihnimi karıştırıyor ve onu köreltmeye çalışıyordu. Avrupa düşüncesinde yer aldığı tarzda bir medeniyet anlayışı gözümün önünde canlanıyor, fikrimi karıştırıyor, konu üzerindeki temel ve aydın düşünce ufkumu karartıyordu.

Sonra mesele aydınlandı, şekiller belirdi, ve İslâm toplumunun zaten doğuşundan medeni bir toplum olduğunu kavradım. Ve işte o zaman kitabımın başlığına «medenî» kelimesini koymanın gereksiz olduğunu ve esere hiç bir özellik eklemeyeceğini anladım. Bu isim esere bir orijinallik vermeyeceği gibi aksine okuyucunun zihninde benim düşüncemi karıştıran ve açık, aydın görüş ufkuna sahip olmaktan mahrum kılan o yabancı duyguları da nakledecekti.

Şu halde ihtilaf, medeniyetin tarifi üzerindedir. Öyleyse önce medeniyeti tarif etmemiz ve bu gerçeği açığa çıkarmamız gerekmektedir.

Toplum, diktatör kişilerin kölesi haline gelmemelidir. Boyun eğecekse yalnız Allah'a karşı eğmelidir. Ancak bu tarz bir toplumda insan bütünüyle hürriyetine kavuşabilir ve gerçek mânada kula kul olmaktan kurtulabilir. Ve işte ancak o takdirde «gerçek bir medeniyet»ten söz edilebilir. Çünkü insanî esaslara dayanan bir medeniyetin ana kaidesinin insanın gerçek mânada ve tam olarak hürriyetine kavuşması, toplum içerisindeki fertlerin mutlak mânada efendiliklerini korumaları ile mümkündür. Halbuki gerçek mânada bazı kimselerin bazılarını kul ve köle durumuna düşürdüğü, bir kısım insanların tanrılaştığı bir toplumda ne insan haysiyetinden, ne de gerçek hürriyetten söz edilebilir.

Bu arada şunu da belirtmemiz gerekir ki ilâhî teşri günümüzdeki kafalarda dar mânada anlaşıldığı gibi sadece hükümlere inhisar etmez. Düşünce ve gö-

rüş metodları, değer ve ölçüler, âdet ve gelenekler... Hepsi de teşri konusuna girerler. Ve bir takım insanlar toplum içerisinde başka bir kısım insanları bu gibi teşri unsunlarını kötüye kullanarak boyun eğdirmeye çalıştığı zaman ve toplum içerisindeki bazı fertler de bunu kabullendikleri takdirde böyle bir toplumda gerçek hürriyetin sözü edilemez. Aslında bu toplum tipi daha önce de belirttiğimiz gibi bir takım insanların tanrılaştırıldığı, bir kısmının da köleleştirildiği bir toplumdur. Ve bu yüzden gerici bir toplumdur. Veya İslâm'ın kendi tabiriyle «Cahiliyet Toplumdur».

Kulların kullara kul olmaktan kurtulup bir tek Allah'a kul olduğu yegâne toplum İslâm toplumdur. İşte bunun için İslâm cemiyetinde yaşayan fertler tam mânada gerçek hürriyetlerine kavuşurlar. Zaten insanlık medeniyetinin üzerine oturduğu esaslar da bunlardan başkası değildir. Ayrıca insan şeref ve haysiyetinin en açık tarzda ortaya çıktığı toplum yine İslâm cemiyetidir. Çünkü İslâm insanın yeryüzünün halifesi olduğunu bildirir ve insanoğluna en üstün şeref ve haysiyet bahşedildiğini kabul eder...

Toplumlarda ana bağı inanç teşkil eder. İdeoloji, düşünce ve hayat nizamı inanca dayanır. Ve bütün bunlar üstün hakimiyet makamının temsil ettiği tek bir ilâh esasına dayanır. Kulların kullara kulluğundan hakimiyet neşet etmez... İşte böyle bir toplumda ancak bütün özellikleriyle insanın değerleri ortaya çıkar... Ruhi ve fikri değerleri... Ama bir toplumda fertleri birleştiren ana unsur cins, renk, ırk ya da arazi bağı olursa, işin rengi değişir. Bu bağlardan her hangi birisi bir toplumu teşkil eden ana güç olduğu zaman açıkça görülür ki ne cinsiyet, ne renk, ne arazi, ne de kavmiyet bunların hiç biri insanın üstün de-

ğerlerini ifade etmezler... Renk, cins, kavim ve arazi farklılığı olmadan da insan yine insandır. Ama fikirsiz ve ruhsuz bir insan düşünülebilir mi? Hem insan kendi hür iradesi ile inanç ve düşüncesini, ideoloji ve hayat sistemini değiştirebilecek güce sahiptir. Fakat kendi isteği ile rengini ve cinsini değiştiremeyeceği gibi içinde doğacağı topluluğu ve yetişeceği arazi parçasını seçme imkânına da sahip değildir. İnsanların kendi hür iradeleri ve objektif arzularıyla birleştikleri bir konu üzerinde birliğe varan toplumlar ancak medeni toplumlardır. Ama insanın, insan iradesinin dışındaki unsurlar üzerinde birleşmesini sağlayan toplumlar gerici toplumlardır. Veya İslâm'ın terimiyle Cahiliyet toplumlarıdır...

Tek başına İslâm toplumdur ki, orada fertleri birleştiren ana bağı iman teşkil eder. Yalnız İslâm cemiyetidir ki orada siyahla beyazı, sarıyla kırmızıyı, Arap'la Bizans'lıyı, İran'lıyla Habeş'liyi ve yeryüzündeki diğer bütün cinslere mensup insanları tek bir ümmet bağı altında toplayan inancın hakim olduğu görülür. Bu toplumda herkesin rabbi Allah'dır. Herkes yalnız Allah'a kulluk eder. Bu toplumda insanların en üstünü Allah'dan en çok korkandır. Allah'ın buyruğu karşısında herkes eşittir. İnsanlar kulların diktasına değil, Allah'ın buyruğuna bağlıdırlar...

Bir toplumda en üstün değeri insanın insanlığı teşkil ediyorsa, bir toplumda en üstün değer ve şeref insanın insani özelliklerine tanınırsa, işte bu toplum medeni bir toplumdur. Ama bir toplumda ne şekilde olursa olsun en üstün değer maddeye verilirse... Gerek marxizmin tarihi açıklama tarzında olduğu gibi nazari şekilde olsun, gerekse Avrupa ve Amerika'da olduğu gibi maddi üretim şeklinde belirsin, her hangi bir toplumda maddi üretim en üstün değeri

ifade ederse ve bu uğurda insani ölçüler ve özellikler çiğnenir, ayaklar altına alınır, hiç şüphesiz ki bu toplum geri bir toplumdur. Veya İslam'ın terimiyle Cahiliyet toplumdur.

Aslında medeni bir toplum olan İslâm toplumu, maddeyi asla hor görmez, ne nazari şekilde, ne de maddi üretim imkânlarını geliştirme halinde... Çünkü nazari olarak maddeyi, içinde yaşadığımız, tesir altına aldığımız veya tesirinde kaldığımız bu kâinatı meydana getiren parçalar olarak değerlendirir. Maddi üretimi ise Allah'ın insana bahşettiği yeryüzünün hilâfetini ana unsur olarak kabul eder. Şu kadar var ki maddeyi, uğrunda bütün insani özelliklerin ve esasların hedef edileceği üstün bir değer olarak kabul etmez. Bu ferdin hürriyetini ve haysiyetini çiğnemeyi hoş görmez. Maddi üretimi temin için aile yuvasının temel direklerini sarsmayı, cemiyetin haremğâhını ayaklar altına almayı, ahlâkını bozmayı normal karşılamaz... Ve cahiliyet cemiyetlerinde maddi üretimi artırma ve geliştirmek, refah imkânını sağlayabilmek için ayaklar altında çiğnenen daha nice üstün değerleri ve faziletleri heder etmeyi kabul etmez.

Bir cemiyetteki insani değerler ve insan ahlâkı ana kaideyi teşkil ederse ve cemiyet yapısı bu temel kaideler üzerine oturursa, elbette ki bu cemiyet medeni bir cemiyet olacaktır. İnsani değerler ve insani ahlâk dediğimiz hususlar gizli kapalı, girift ve seyyal bir şey değildir. Ayrıca zaman zaman değişen, gelişen, tekâmül eden ölçülere de bağlı değildir. Her hangi bir esasa dayanmayan, bir temel noktaya tutunmayan bir unsur da değildir. Nitekim tarihi materyalizm hayranları ve «ilmi sosyalizm» taraftarları bunu böyle kabul etmektedirler...

Haddi zatında insanı hayvanlardan ayıran ve insanın her türlü insanî özelliklerini geliştiren ana unsur cemiyetin sahip olduğu ahlâki değer ve ölçülerdir. Ve insanla hayvanın birleştikleri nokta, geliştirdikleri unsur ahlâki hususlarla cemiyetin sahip olduğu değer ölçüleri değildir.

Mesele bu şekilde ortaya konulunca konumuz kesin ve açık olarak belirir, değişmez bir katiyet içerisinde ortaya çıkar. Ve artık tekâmülcülerin veya ilmi sosyalistlerin üzerinde kalem oynatmaya çalıştıkları ve civıtmayı arzu ettikleri bir ameliye aslâ mümkün olmaz. Bu takdirde cemiyetin örf ve âdeti, kullanış tarzı, ahlâki ölçüleri sınırlayan bir unsur olmaz da cemiyetin değişikliğinin ötesinde sabit nizamlara dayalı ölçüler ortaya çıkar... Ve işte o zaman bir yerde tarım ahlâkı ve değer ölçüsü, bir başka yerde sanayi ahlâkı ve değer ölçüsü, öbür tarafta kapitalist ahlâk ve değer ölçüsü, bir başka yerde sosyalist ahlâk ve değer ölçüsü diye birşey kalmaz. İşte o zaman cemiyetin yapısı, hayat seviyesi ve tekâmül merhalesine uygun ahlâki hususlardan söz edilemez. Nihayet bu sathi ve şekli değişme unsurlarının sonuna kadar hiç birisi o zaman cemiyetin ahlâkını ve değer ölçüsünü tayinde bir mizam olamaz. Bilâkis bütün bunların gerisinde insana insanlığını veren ahlâki değer ve ölçüler yer alır. Bunun karşısında da insanı hayvanlaştıran ahlâk ve değer ölçüsü ortaya çıkar. Veya İslâmî terimiyle İslâmî ahlâk ve değer ölçüsü bir yanda yer alır, cahiliyet ahlâkı ve değer ölçüsü de öbür tarafta yer alır...

İslâm bu insanî ahlâk ve değer ölçülerini bir taraftan yerleştirirken, bir taraftan da hakim olduğu toplumlarda onu yavaş yavaş geliştirmek, tesbit etmek ve korumak için çaba sarfeder. İnsani ahlâk görüşü derken insanın bütün kabiliyetlerini geliştiren

ve onu hayvanlardan ayıran ahlâki kâideleri kastediyoruz. Bu toplum ister tarım merhalesinde olsun, ister sanayi toplumu olsun, ister müesseselerini kurmuş ve oturmuş ileri bir toplum olsun, ister zengin ister fakir olsun. O kendi ahlâk ve değer ölçülerini yerleştirerek insanın insani özelliklerini geliştirir ve insanın hayvanlaşmasını önler. Çünkü değer ve ölçüler üzerinde hareket eden grafik hayvani merhale-den başlayarak yükselir ve insani seviyeye kadar çıkar. İnsan madde medeniyetinin büyümesine kapılarak bu grafikteki çizgiden aşağılara düşüp hayvanlık seviyesine indiği zaman bu asli bir medeniyetin ifadesi olmayacaktır. Bilâkis gerilemenin veya İslâmi terimiyle cahiliyetin ifadesidir...

Bir cemiyette ana kaideyi aile bağı teşkil ederse, ve aile yuvası eşler arası faaliyetlerde ihtisas esasına dayanırsa, ailenin en önemli vazifesi, yetişen nesli koruyup geliştirmek olursa, elbette bu toplum medeni bir toplum olacaktır. Çünkü bu tarzda ve İslâm metoduna uygun olarak gelişen bir ailede ancak yuvarıda zikrettiğimiz insani ahlâk ve değer ölçüleri gelişme ve yayılma imkânı bulabilir. Bunun dışında başka bir toplumda böyle bir birlik ve toplanma imkânı bulunmaz. Bir takım ilericilerin söyledikleri gibi; bir cemiyette cinsî ilişkiler, gayri meşru nesiller ana kaideyi teşkil ederse ve iki cins arasındaki münasebetler arzu ve heveslere, gelip geçici iştihalara ve heyecanlara göre yürütülürse; vazife taksimi ve ihtisasa hürmet esas alınmazsa, bir cemiyette kadının vazifesi aldatmak, süslemek ve dikkat nazarları üzerine çekmek olursa, bir cemiyette kadın kendi esas ve vazifesini unuttur, yetişen nesli korumak ve geliştirmek fonksiyonunu ifa etmezse, ya cemiyetin tesirine kapılarak, ya da kendi arzularına uyarak asıl görevini bırakıp

otellerde vestiyerlik, uçaklarda hosteslik, gemilerde misafir ağırlayıcılık vazifesini tercih ederse, kadın bütün kabiliyet ve enerjisini maddi üretimi geliştirmek veya sanayi maddelerini artırmak için harcar da insanlığın gelişmesi için harcamazsa, aslında maddi üretim bu gibi cemiyette insan üretmekten daha üstün, daha şerefli ve kârlı bir meslek durumuna gelir. Evet işte bu gibi cemiyetlerde insanın insanlığına kıyasla tabii olarak bir medeni gerileme göze çarpacaktır. Veya İslâm'ın o özel tabiriyle cahiliyet ortaya çıkacaktır...

İki cins arasındaki münasebetlerde ortaya çıkan aile dâvası şüphesiz ki bir cemiyetin hangi sıfatı ve alâmeti taşıyacağını belirten en kesin bir unsurdur. Bir cemiyet geri mi yoksa medeni mi, bir cemiyet İslâm cemiyeti mi, yoksa cahiliyet cemiyeti mi?... Bütün bu hususlar aile münasebetlerinde kendisini gösterir. Hayvani arzu ve isteklerin ahlâk ve değer ölçülerinin üstünlük kazandığı bir cemiyette aile münasebetlerinin de aynı derecede hayvanileşeceği şüphesizdir... Elbette ki bu tip bir cemiyet ne kadar sınıai gelişme kaydederse etsin, ilmi ve iktisadi sahada ne kadar ilerlerse ilerlesin neticede yine medeni bir toplum vafına aslâ sahip olamayacaktır. Ve işte bu mikyas insanlığın gelişmesi ve gerilemesi hususunda şaşmaz bir ölçü olarak her zaman kullanılabilir.

Modern cahiliyet cemiyetlerinde ahlâki değerler tamamen yok olup gidiyor ve insanı hayvanlık damgasını taşımaktan ayıracak her türlü münasebet tarzları görülmez oluyor. Modern cahiliyet cemiyetleri gayri meşru cinsi ahlâka ve rezilâne münasebetlere inhisar ediyor. O da devletin, menfaaati mevzuubahis olduğu sınırlar dahilinde. Meselâ Christin Keller ile İn-

giliz bakanlarından Purafümo arasında geçen skandal cinsi yönden olduğundan dolayı İngiliz toplumunun örfünde bir skandal olarak nitelendirilmedi. Bu olayda skandal olacak derecede mühim asıl unsur Christin Keller'in aynı zamanda Rus deniz subaylarından birisinin de dostu olmasıydı. Ve bu noktadan arada geçen dostluk bir bakanın bu genç film yıldızı ile ilişki kurması devlet sırları açısından tehlikeli olarak müşahade edildi ve böylece Christin Keller olayı bir skandal derecesine yükseldi. Buna benzer skandallar Amerikan Senatosu'nda Rusya'ya kaçmış İngiliz ve Amerikan görevlileri arasındaki casusları meyanında pek çok kere ortaya çıkmaktadır. Ama bu olaylarda skandal hususiyetini taşıyan unsur gayri meşru cinsi münasebetler ve anormal cinsi ilişkiler değil, devlet sırlarının çalınma tehlikesidir... Şurda burda rastladığımız cahiliyet cemiyetlerinde gördüğümüz yazarlar, romancılar ve gazeteciler açıkça genç kızlara ve delikanlılara seslenmektedirler. Hürriyet içerisindeki cinsi ilişkilerin ahlâki rezalet sayılacak kadar önemli bir husus olmadığını, ahlâken kötü olan durumun yalnız bir genç delikanlının kız arkadaşını aldatması veya bir genç kızın sevgilisine ihanet etmesi yalnız ona bağlanmaması olduğunu, asıl kötülüğün bir kadının kendi iffetini korumak için hürriyetini yok etmesi, şehvi duygularını çürütüp kendisini yalnız kocasına vererek hayatını öldürmesi olduğunu belirtmektedirler. Faziletin ise bir kadının kendi vücudunu emaneten verebileceği bir arkadaş bulması olduğunu anlatmaktadırlar. İşte yüzlerce hikâyenin temel konusunu bu gibi hususlar teşkil etmektedir. Binlerce haber spotları, resimler, karikatürler, mizah ve güldürü yazıları bütünüyle okuyucularına bu duyguları vermek için emek sarfetmektedir...

İşte bu gibi cemiyetler geri cemiyetlerdir. Hem insan açısından, hem de insani gelişme hattındaki mikyas yönünden gayri medeni cemiyetlerdir...

Çünkü insani hattı, grafiği seyrine hayvani duyguları zapt etmek ve insanın şehvi arzusunu aile çerçevesi dahiline hasretmek, bunu da vazife dağıtımına esasına dayandırarak böylece cinsi haz ve lezzet yerine insanlığın medeni mirasını taşıyacak olan ve insani özellikleriyle temayüz edecek yeni yetişen nesilleri hazırlamak ve emaneti onlara vermek gibi hususları göstermektedir. Elbette ki insani özelliklerde gelişmiş bir neslin, hayvani hususiyetlerden uzaklaşıp bir kitlenin gelişmesi, ancak ve ancak sevgi ve muhabbet esasına dayalı emniyet subabıyla korunmuş, çeşitli teminat unsurlarıyla çevrilmiş bir aile yuvasında mümkün olabilir. Ve bu yuvada geçici arzu ve heveslerle değişmeyen, heyecan ve infiallerle bozulmayan vazife dağılımı esası hâkim olur. Tabii olarak o zehirli ve iğrenç duyguların basın ve yayın vasıtaları ile empoze edilen fikirlerin geliştiği, ahlâki mefhumların inhilâl ettiği, seks edebiyatının bütün edep dairelerini çiğneyip aştığı bir cemiyette elbette ideal bir insanlık yuvasını kurmak mümkün olmayacaktır...

İşte bunun içindir ki insanın insanlığına yaraşan ahlâk ve değer ölçüleri, duygu ve teminat unsurları yalnız ve yalnız İslâm'da bulunmaktadır. Ve işte bu yüzden İslâm medeniyetin bizzat kendisidir... Ve işte bunun için İslâm cemiyeti en medeni cemiyettir... Evet değişmeyen bu sabit mikyasa göre...

Son olarak insan yeryüzünde kendisine Allah tarafından verilen hilâfet vazifesini en güzel biçimde yerine getirdiği zaman ...Yalnız Allah'a kulluk edip başkalarına kul olmaktan kurtulduğu zaman... Allah'ın koyduğu ahlâk ve değer ölçüleri ile yaşayıp sahte

ahlâk ve değer ölçülerini süpürüp attığı zaman... Sonra bütün bunları müteakiben Allah'ın bu maddi kâinata tevdi ettiği kâinat kanunlarını keşfederek onu hayatın gelişmesi için kullandığı, yeryüzünün ham maddelerini bulmak, toprağın bağrına gizlenmiş olan hazine ve rızıkları meydana çıkarmak için çalışarak bu kâinat kanunlarına kendi mührünü bastığı zaman... İnsana sunulmuş olan hilâfet vazifesine uygun şekilde ve miktarda bu ilâhi mührü kazıma gücünü kullandığı an... Yani yeryüzünde Allah'ın ahbine ve şartına uygun hilâfet vazifesini yüklendiği, hammadde kaynaklarını kendi emrinde kullandığı, çeşitli sanayi dallarını çalıştırdığı, rızık kaynaklarını akıtmaya başladığı ve bunun sonucu olarak meydana getirdiği tecrübeleri bu hususta kullandığı zaman... Evet o bütün bunları yaparken rabbani olma esasını göz önünde bulundurarak yeryüzünde Allah'ın tevdi ettiği hilâfet vazifesini ikâme etmeye çalışarak Allah'a kulluk ettiği takdirde... İşte o zaman bu insan tam mânâda medeni bir insan olabilir. Ve bu cemiyet ancak o zaman medeniyetin zirvesine ulaşabilir. Şu kadar ki, tek başına maddi buluşlar İslâm nazarında medeniyet vasfını taşımaz. Bir cemiyet maddeten gelişmiş olur, bunun yanı sıra da cahiliyet bataklığına batmış olabilir. Nitekim cahiliyeti tavsif ederken Allah Teâlâ'nın sunduğu örneklerin bir çoğunda maddi gelişmeleri gösteren sahneler de zikredilmiştir :

«Ben, davetime karşılık sizden herhangi bir ücret istemiyorum. Benim ücretim ancak âlemlerin Rabbine aittir. Siz, her tepeye bir bina kurup onunla eğlenir misiniz? Dünyada ebedî kalacağınızı umarak sağlam köşkler mi edirsiniz? Birini yakaladığınız zaman ona zor-baca mı davranırsınız? Allah'tan korkun ve bana itâat edin. Size, bildiğiniz nimetleri bol bol veren Allah'tan

sakının. O size bol bol hayvanlar, oğullar, bahçeler ve pınarlar verdi. Doğrusu ben sizin için o büyük günün azabından korkuyorum.» (Şuarâ, 127-135)

«Ben davetime karşılık, sizden herhangi bir ücret istemiyorum. Benim ücretim ancak âlemlerin Rabbine aittir. Buralarda, bahçelerin içinde, pınarların başında, ekinlerin ve salkımları olgunlaşmış hurmalıkların arasında emin olarak bırakılacak mısınız? Sevinç ve maharetle dağları yontarak evler yapmaya devam edebilecek misiniz? Artık Allah'tan korkun ve bana itaat edin. Haddi aşanların emrine itaat etmeyin. Onlar yeryüzünde bozgunculuk çıkarırlar, ıslah etmeye çalışmazlar!» (Şuarâ, 145-152)

«Onlara azabımız geldiği zaman yalvarmalı değiller miydi? Fakat kalbleri katılaştı ve şeytan, yaptıklarını kendilerine güzel gösterdi. Kendilerine hatırlatılanları unuttuklarında onlara her şeyin kapısını açtık. Nihayet kendilerine verilen o nimetlerle sevinip zevke dalınca onları azabımızla ansızın yakalayuverdik. Hemen ümitsizliğe kapılıp şaşkına döndüler. Böylece zulmeden kavmin kökü kesildi. Âlemlerin Rabbi olan Allah'a hamdolsun.» (En'âm, 43, 45)

«Dünya hayatı ancak, gökten indirdiğimiz şu suya benzer : O su, insan ve hayvanların yediği, birbirine girmiş bitkilerin meydana gelmesine sebep olur. Yeryüzü o bitkilerle süslenip bezendiği zaman ve sahipleri de bütün bunlara kadir olduklarını zannettikleri bir sırada gece veya gündüz emrimiz gelir de, orasını bir gün önce hiç yokmuş gibi kökünden biçilmiş bir hale getiririz. İşte Biz âyetleri, düşünen bir topluluk için böyle açıklarız.» (Yunus, 24)

Ne var ki biraz önce de belirttiğimiz gibi İslâm maddeyi hiç bir zaman için hor görmez. Maddi buluş-

ları küçümsemez. Fakat bu çeşit bir gelişmeyi tabii olarak Allah nizamının ışığı altında Allah'ın kullarına sunduğu bir nimet olarak değerlendirir ve onlara bundan dolayı, mükâfat vaadeder ve memnunluğunu müjdeliler :

«*Dedim ki : “Rabbinizden bağışlanmanızı dileyin ki, —Şüphesiz ki O, çok bağışlayandır.— Size gökten bol bol yağmur indirsın. Size ırmaklar akıtsın.”*» (Nuh, 10-12)

«*Eğer o memleketlerin halkı iman edip Allah'tan korksalardı yerden ve gökten onlara bereket kapıları açardık. Fakat onlar yalanladılar. Bunun üzerine Biz de onları yaptıklarından dolayı azabımızla yakaladık.*» (A'râf, 96)

Mühim olan sınav gelişmenin dayandığı temel kaidedir. Bir cemiyetin üzerine oturduğu değer ölçüleridir. Ve bütün bunların ortaklaşa meydana getirdiği insanlık medeniyetidir...

İNSANA UYMAYAN MEDENİYET

Çağdaş Batı medeniyeti; insanın insanca değerlerini ayaklar altına almış ve insanı katı bir materyalizm çamuruna bulamıştır. Bu medeniyet insanlığın başına korkunç yıkımlar getirmiştir. Bir medeniyetin en önemli esası dayandığı dünya görüşü ve mensuplarına vaadettiği gelecektir. İnsanın insanlığına saygı göstermeyen ve insana mutlu bir gelecek vaad etmeyen medeniyet, bu ismi almaya aslâ lâayık değildir.

Çağdaş Batı medeniyeti, mensuplarına maddî refah, konfor ve teknolojik imkânlar sağlamış, ama insana herşeyden önce insani değerler sunan köklü bir dünya görüşü ve hayat felsefesi takdim etmemiştir. Batı medeniyetinin bu açmazını —ne yazık ki— bizden çok Alexis Carrel, O. Spengler gibi müslümanlıkla ilgisi olmayan ve Roger Garaudy gibi müslüman olmuş Batılı düşünürler gözler önüne sermekte ve feryâd etmektedirler. Kur'an perspektivi ile meselelere bakan Seyyid Kutub İslâm ve medeniyetin problemleri isimli eserinde konuyu esaslı olarak ele alıp şöyle diyor :

İnsanın şu yeryüzünde maddî hârikalar çıkarması... varlığı ve bu varlığının yeşermesi ve ilerlemesi için bir zarûret olmakla beraber, aynı zamanda kendisinin zâtî ve aslî bir vazifesidir... Ki insan, bu vazife ile; mevcudiyetini hissettirir... iktidarını kuvvetleştirir... Ve Allah'ın, mürekkebe, kompleks ve eşsiz insan

varlığına bahşettiği gizli kabiliyetlerini açığa vurur. Bütün varlıklar arasında bu vazifeyi bilerek ve idrâk ederek yerine getiren tek varlık; işte bu insandır!...

İnsanın, yeryüzündeki bu maddi hârikaları çıkarması, kendisi için bir vazife olmaktan başka, bir de; kendi yüce varlığını tahakkuk ettirmek için bir borçtur... O gâye de; Allah adına yeryüzündeki hilâfeti-dir.

«Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım.» (Bakara, 30.)

İnsan, bu hilâfet dolayısıyla ve bu hilâfet yoluyla Allah'a ibadeti, Allah adına iş yapmayı ve O'nun rızası için hareket etmeyi gerçekleştirir:

«Ben, cinleri ve insanları sadece Bana ibâdet etsinler diye yarattım.» (Zâriyât, 56)

Bütün maddi hârikalar, toprağı sürmekten, gizli hazineleri çıkarıp, bunları kullanmaya hayatın güzel şeylerinden istifade etmek için bütün istihlâk maddelerini çıkarmaya ve hattâ kâinatı dolaşıp yıldızlara varıncaya kadar bütün çeşitleriyle bu maddi hârikalar; «insan» hizmetlerine âmâde kılınması gerekir. Zira insanı yaratan, bunu irâde etmiş, yerde ve göklerde bulunan her şeyi onun emrine âmâde kıldığını ilân etmiştir...

İnsanın çıkardığı bu maddi hârikalarla, insana dayanan bir medeniyetin kuruluşunda «İnsan» hususiyetlerini düşünerek hareket etmenin zarurî olduğu apaçıktır. Düşünülmesi gereken insan husûsiyetleri çoktur. Meselâ; onun, maddeden ve hayvandan ayrılan bir cins oluşu... Daha önce de söylediğimiz gibi biyolojik, nefsi ve aklı ferdiyetiyle «tekliğiyle» her biri ayrı bir âlem teşkil eden cüzlerinin bulunuşu... vs....

İnsanın kurduğu bu maddî hârikaların, insanın bu husûsiyetlerini öldürecek, onunla tenakuza düşecek, yeşermesini geciktirecek, parçalıyacak veya hususiyetleri tahkir edecek yahut şu yeryüzünde insanı ikinci role atacak ve onu maddî hârikaların karşısında boyun eğmeye mecbur edecek bir yola sapmaması, maddeye dayanan medeniyeti kurmaya vesile olmaması gerekir...

«İnsan»ın mutlak sûrette bu yeryüzünün efendisi olması ve böyle kalması, onun cinsi ve ferdi hususiyetlerinin yeşermesi, bir şahıs ve bir fert gibi kişiliğini muhafaza etmesi ile maddî hârikaların yeşermesi, gelişmesi ve yenilenmesi arasında hiç bir tenakuz yoktur!...

Hattâ aralarında bir tenâkuz değil, insana, onun şu varlıktaki merkezine, yeryüzündeki rolüne, her şeyi bilen yaratıcısının kendisine bahşedilen ve fakat başkalarında bulunmayan hususiyetlerin ve kendisi için yaratıldığı, ödevi ve vazifesine sağlam bir görüşle bakıldığı ve bütün bunlar doğru olarak düşünüldüğü takdirde; birincisinin tam aksi olan uygunluk bile vardır...

Fakat, yeni medeniyet her ne kadar bu derin köklerinden dolayı insan medeniyeti halkalarından bir tanesi olsa bile ön kurucuları, insan rağbetlerine ve bizzat kendisine ihtiramı düşünmedikleri gibi, insanın hakikatı ve husûsiyetleri hakkında kesin bir bilgileri de yoktur!...

Evet... Bilgileri yoktur. Zira bu medeniyet, insan hakkındaki cehâletin son haddini bulduğu şu son üç asırdan beri yeşermiş ve kurulmuştur. Ki, insan hakkındaki mutlak cehalet, şu ana kadar devam etmektedir... İnsan hakkında kesin ve doğru bilgiyi;

onu yaratan Allah'ından başka kimse veremez... Halbuki maddeye dayanan yeni medeniyet, kiliseden uzaklaşmak, kilisenin gölgesinden, dinin gölgesinden ve her türlü dinden nefret etmek duygusu içinde neş'et etmiştir!...

Evet... Onu düşünmüyorlardı ...Zira insana kıymet veren en ufak hareket, onu, kendisini bilmeye ve dinin kendisine verdiği hatırlamayı sürükliyecektir... Fakat Avrupa'da din mevzuundan başka her şey caizdir ...Hele dinin, medenî münasebetlerle, sosyal ve iktisadî nizamlarla, günlük hayatla ve bu hayatın fennî ve iktisadî rabitalarıyla doğrudan doğruya veya dolayısıyla ilgilenmesi; onların hiç tahammül edemiyebilecekleri bir husustur... Sanki onlar, «İnsan cinsi»nin düşmanıdırlar... Ve sanki onlar insanı daha aşağı seviyeye indirmek için gayret sarfetmektedirler... Bütün bunları kiliseye «İlâhını ve dinini al ve bunlarla beraber Allah'ın kendisine ruhundan bir nefha ile yarattığını iddia ettiğin insanını da al ve bizden, hayatımızdan uzaklaş...» demek için yapmaktadırlar!..

Bu neticeye götüren sebepler ne olursa olsun; gerçek şudur: Bu yeni medeniyet ilk olarak Avrupa'nın Endülüs'ten ve Müslüman Şarktan ıktibas ettiğı ilmi ve deneysel yönelişlerin esasından doğmuş ve bunlarla gelişmiştir. Ki bu yönelişler de, yeryüzündeki bütün kuvvetleri kullanabilmek ve bütün düstûrları anlayabilmek için öğretilerini önce Kur'an-ı Kerim'den ve insanın, olağan ruhundan almıştır... Fakat bu yönelişler, Avrupa'ya intikal ederken; felsefî temelleriyle intikal etmemiş, bir de fennî ilim ve tarikatlar ve deneysel düştûrlar olarak geçmiştir... Ve işte bu esnada oradaki din ile medenî hamle arasındaki «Üzücü Çarpışma» ile karşılaşmıştır...

Ve işte bundandır ki; insan için ve hattâ insan tarafından vaz'edilen bu medeniyette «insan» düşünlmez oldu... Ve yine bu medeniyetin insana uymaması, hattâ onun, kâinatta tek olarak görülen bu varlığın bütün asli hususiyetlerini ve bunlar olmadığı takdirde şu kâinatta bu varlığın, asli görevini ve rolünü yapamadığı değerleri tamamen ortadan kaldırmaya çalışması... bundandır!.. Sanki bu medeniyetin sosyal, iktisâdi herhangi bir nizamda ve herhangi bir medeniyette bir kısmının, diğer bir kısmını iğfal etmesi; beşerî varlıkta ihtilâli meydana getirmek içindir... Ve sanki bu ameliye ile yalnız iğfal ettiği tarafın değil, bilâkis diğer bütün tarafların imhası için çalışmaktadır... Zira, insan denen varlığın cihazı; birbiriyle uyuşan mürekkebe bir cihazdır... Akli ve ameli araştırmalar sahasından başka hiç bir yerde mütecezzi olarak görülmez...

Bu medeniyetten, onun gelişmesinden, insana uymamasından ve ihmal ettiği insan özelliklerinden bahseden Dr. Alexis Carrel'den bazı iktibaslara tekrar dönelim :

«Muasır ve yeni medeniyet, kendini çok güç bir durumda buldu. Zira bize uygun değildi. Bizim hakiki tabiatımızın herhangi bir hususiyetini bilmeden ve ona önem vermeden yeşerdi ve gelişti... Ki o, esas itibariyle ilmi keşiflerin, insan şehvetlerinin, vehimlerinin, nazariyelerinin ve rağbetlerinin hayalinden doğmuştur... Her ne kadar bu medeniyet, yine bizim çeşitli çabalarımızla meydana çıkmış ise de; o, bizim hacmimize ve şeklimize müsâid değildir...» (1)

«Endüstri çalışmalarının teşkilâtlandırılmasında, işçilerin bedeni ve dimağı halleri üzerinde fabrikanın

(1) İnsan Bu Meçhul, Alexis Carrel. Sayfa, 38.

tesiri tamamiyle ihmal edilmiştir... Çağdaş endüstri, bir kişinin veya birkaç kişinin, bir grubun, kabil olduğu kadar fazla para kazanması için, imkân nisbetinde az fiatla azamî derecede istihsalde bulunma fikrine dayanmaktadır. Makinaları kullanan insanların hakikî tabiatı düşünülmeksizin ve sun'î fabrika hayatının bunlarda ve bunlardan doğacak çocuklar üzerinde ne gibi tesirler icra edeceği kaygısı dikkate alınmaksızın gelişmiştir...» (2)

«Baştan başa nazariyecilerin zihinlerinde inşa edilen hükümet sistemleri, sadece imkâmbil kâğıdından, şatolardan ibarettir... Fransız ihtilâli prensiplerinin tatbik olunduğu insan da, müstakbel cemiyeti kuracak olan Marx veya Lenin'in hayalindeki insan kadar hakikatsizdir... Unutmamalıyız ki, beşerî münasebetlerin kanunları, henüz meçhuldür... Sosyoloji ve siyasi ekonomi, ancak tahmini ilimlerdir...» (3)

İnsan, her şeyin ölçüsü olmalı idi. Hakikatte o, yarattığı âlemin yabancısıdır. Bu âlemi kendine göre teşkilatlandıramamıştır... Çünkü kendine dair müsabet bir bilgiye sahip değildir... Cansız maddeler ilimlerinin canlı mahlûklar ilimlerini çok geride bırakmış olmaları, bu sebeple beşer tarihinin en feci hâdiselerinden biridir. Zekâmız ve icadlarımızca inşa edilmiş olan muhit, ne boyumuza, ne de biçimimize uygundur... Bize yaraşmıyor... Bu muhitte bizler bedbahıtız... Bu muhitte ahlâken ve dimağen tereddidi ediyoruz... Asıl sınıî, medeniyetin şahikasına erişmiş olan gruplarla milletlerdir ki, daha ziyade zayıflıyorlar... Yine bunlardır ki, barbarlığa dönüşleri daha süratli

(2) Aynı eser, sayfa, 40.

(3) Aynı eser, sayfa, 43.

oluyor... İlmin bunlara getirmiş olduğu muhasım muhitin karşısında müdafaasız kalıyorlar...

«Hakikatte medeniyetimizin, kendisinden öncekiler gibi, vücuda getirmiş olduğu şartlar içinde, hayat, iyice bilmediğimiz sebeplerle, imkânsızlaşıyor... Yeni belde sakinlerinin kaygıları ile felâketleri, kendi siyâsi, içtimâî ve iktisadî müesseselerinden ve bilhassa kendi sükûtlarından doğuyor... Bunlar hayat ilimlerinden geri kalmış olmalarının kurbanlarıdır...» (1)

«...Sonra görüyoruz ki; beşeriyetin çağdaş medeniyete bağlamış olduğu sonsuz ümid hilâfına olarak, bu medeniyet, girmiş olduğu tehlikeli yolda kendisini sevkedebilecek zekâ ve cesaretle adamlar yetiştirmek kabiliyetini gösterememişlerdir... Medeniyetimizi tehlikeye düşüren; bilhassa şeflerin, siyâslerin fikrî ve ahlâkî zaafı ile cehâletleridir...» (2)

«Akıl, irâde kuvveti ve ahlâk; çok kuvvetli bağlarla birbirlerine bağlanmışlardır. Aynı zamanda bunlardan başka; edebî sezîş, akıldan çok daha önemlidir... İşte bu sezîş, herhangi bir millette kaybolursa; onun bütün ictimî sosyal varlığı, uçurumlara doğru yuvarlanır... (3)

Medeniyet, akla uygun bir çevre meydana getiremediği için gelişemez. Ve insanoğlunun ekserisinde en son dereceye düşürülen akli ve ruhi değerler, kendi dünyalarına hâkim olan psikolojinin eksikliklerinden kaynaklanır. Zira; maddenin ve «sanat dini» kurallarının ilerlemesi; bütün kültürü, güzelliği ve ahlâkî kökünden silip süpürmüştür...» (4)

(1) İnsan Bu Meçhul, s. 43-4.

(2) Aynı eser, s. 37.

(3) Aynı eser, s. 160.

(4) Aynı eser, sh. 184.

«Modern toplum, edebi sezişî tamamen ihmal etmek arzusundadır... Hattâ biz, onu bilfiil gizlemiş ve unutmuş bulunuyoruz... Ve hepimiz, bu mes'uliyetten kurtulmak için gereken gayreti sarfediyoruz... Fakat iyiyi kötüden ayırabilenler bunu bilmekte, bundan korunmakta ve fakat zayıf kalmakta ve kendilerine nâhoş nazarlarla bakılmaktadır... Meselâ; kendi nefsinî düşüneneceği yerde birkaç çocuk dünyaya getirip onlara bakmakla, hayatını geçiren kadına zayıf akıllı nazarlarla bakılmaktadır... Bir insan, kendi çocuklarını okutma veya ailesine bakmak için malının bir kısmını harcayacak olsa; maliyeciler tarafından bu meblâğ çalınmış sayılır veya devlet onu, elinden alır...» (1)

«Barbar medeniyet olan bizim medeniyetimiz, yalnız akli değerleri kaldırmakla iktifa etmez, aynı zamanda her şeyi ile eşsiz olan ve maddeden başka şeyleri aramaya koyulan değerli kişilere de düşman kesilir.» (2)

«Yalnız rûhi, estekik veya mistik faaliyetleri savunan kişiler sahte, dar düşünceli, hayalperest adamlar ise de, çoğu zaman bu gibi tiplerin maddeci olanlardan daha az zararlı olduğunu görüyoruz. Bunların artistler, şairler, din adamları gibi güzelliğin her türlü manzaralarını menfaatsizce savunmaları takdire şayandır. Ahlâk duygusu ile muhâkeme için de hâl böyledir...» (3)

«Fertlerden çoğuna estetik faaliyet kuvvetle kalmışsa sebebi; endüstriyel medeniyetin, etrafımızı çirkin, kaba ve âdi manzaralarla çevirmiş olmasıdır...

(1) İnsan Bu Meçhul, sayfa, 185.

(2) Aynı eser, s. 371.

(3) Aynı eser, s. 168-169.

Bundan başka bizler de makine haline gelmiş bulunuyoruz... İşçi, ömrünü hergün aynı esti —hareketi— binlerce defa tekrar etmekle geçiriyor. Muayyen bir şeyin yalnız bir parçasını yapıyor. O şeyi hiç bir zaman tamam olarak yapmıyor... Zekâsını kullanmasına imkân yoktur... Kuyunun etrafında bütün gün dönüp su çeken, gözleri kapalı, bostan beygiri gibidir... İnsana her gün biraz neş'e vermesi kabil olan şuur faaliyetlerinin kullanılmasına, endüstricilik engel oluyor... Medeniyetçe, aklın maddeye feda edilmesi bir hata olmuştur!. Bu hata, hiç bir isyan hissi uyandırmaması, büyük şehirlerin sağlığa aykırı hayatını kolayca kabul ettirmesi nisbetinde tehlikelidir... Fakat, iş başında ibtidâî de olsa, estetik bir zevk duyan insanlar, münhasıran istihlâk için istihşâl edenlerden fazla mes'utturlar!..

Muhakkaktır ki; endüstri, bugünkü şekliyle, işçi-yi yaptığı işde, her türlü orjinallikten ve her türlü neş'eden mahrum etmiştir... Şimdiki medeniyetin ahmaklığıyla henüz, hiç değilse kısmen, hergünkü hayatımızdan estetik hazzın en ibtidâî şekillerinin bile kaldırılmış olmasından ileri gelmektedir!... (1)

«Modern toplum, ferdi tanımamak ister... O, yalnız «insanoğlu için» bir şeyler düşünür. O, yalnız varlıkların hakikatına inanır ve insanlara, o varlıklardan biri olmaları dolayısıyla muamele yapar... Hattâ insan ile olan bu münasebet, kötü bir şekilde bu medeniyetin meydana çıkmasına sebep oldu. Zira o, insanlarla münasebetlerini kalıplaşmış kaidelere göre kurmaktadır... Eğer hepimiz eşit olsaydık, tıpkı koyun sürüleri gibi büyük sürüler halinde terbiye edilmeye

(1) İnsan Bu Meçhul, sh. 161-162.

ve güdülmeye muktedir olunurdu. Halbuki bizim her birimizin hususî kişiliği vardır ve hiç bir insan, bir hayvan gibi beslenmeye müsait değildir!...» (2)

«Yeni medeniyet ve modern toplum, aile efradını okulda yetiştirmek gibi eski usulü tamamen değiştirmekle çok büyük bir hata işlemiş oldu... Bu işlemin neticesi olarak, anneler, çocuklarını daha henüz küçükken çocuk yuvalarına atmakta ve onlar, oralarda büyütülmektedir... Ki, anneler, bu şekilde kendi işlerine, fabrikalara, hususî eğlencelere, fennî veya edebî çalışmalara yahut sinemalara gidebilmektedirler... Ve işte böylece onlar, vakitlerini tembellikle geçirir ve o güzelim zamanlarını kaybederler... Halbuki onlar, evle ilgili bütün şeylerden, istikbalde çocuklarına lâzım olacak şeyleri öğretmekten ve buna benzer birçok hususlardan mes'uldürler. Kendi yaşında birçok köpeklerle yaşayıp büyüyen bir köpek bile, anne ve babasının himayesi altında hür olarak büyüyen köpek gibi gürbüz ve sağlam yetişmez... Kendi yaşlılarıyla yaşayan küçük çocukların durumu da aynıdır... Bunların yetişmesi başka, kendilerinden büyük ve zeki kimselerin arasında yetişen çocuklar, elbette ki başkadır!... Zira, çocuk, fizyolojik ve akli neş'esini, kendi çevresindeki çocuklardan tamamlanmış bir bütün olarak gelişir ve böyle kalır...

«İnsan, kâmil kuvvetine erişebilmesi için, nisbî bir yalnızlığa ve ev halkıyla müteşekkil düzenli ve mahdut bir toplum arasında bulunmaya muhtaçtır!...» (1)

«Ferdiyet için bu içtimai müesseselerin ihmal edilmiş olmasından yetişkin kimseler sorumludur...» (2)

(2) İnsan Bu Meçhul, sh. 318.

(1) İnsan Bu Meçhul, sh. 318-319.

(2) İnsan Bu Meçhul, sh. 318.

Bu mütefekkir, bir kısmını iktibas ettiğimiz kitabında arka arkaya gelen ve bu medeniyetin, «insan»ın hususiyetlerine, zâti ana unsurlarına ve insanlık has-salarına dayanan takrirlerini şu ifadelerle sona erdirmektedir :

«İnsan, modern toplumun farzettığı mirasın, sosyal sahanın, âdetlerin, hayatın ve düşünüşün neticesidir... Bu insanın vücuduna bu âdetlerin nasıl tesir ettiğini izah etmiş bulunuyoruz... Ve öğrendik ki; teknolojinin yarattığı sahaya nisbetle insan, kendi nefsinin tatmin etmeye muktedir değildir... Ve bu saha, onun helâkine ve inhilâline sebep olur. İlim ve teknoloji de onun bu aşırı ve korkunç durumundan mes'ul değildir. Zira onun bu durumunda mes'ul olan tek varlık; bizleriz!.. Fakat biz, yasak ile meşrû arasını ayırmayı bilemedik... Biz, tabii bütün kanunları nakzettik ve bununla çok büyük hataya düştük. Ve böyle bir hataya düştüğümüz için, bunun sorumluluğundan kurtulamıyacağız... «İlmi dinin» ve teknik bütün âdâbın kuralları, «Biyolojik hakikat» için atılan adımın altında ezilmiştir... Hayat, yeryüzünde serbestçe gezebilmek ve onun bütün gelirlerinden istifade edebilmek için izin istediğinde kendisini köstekliyecek bir cevaptan başkasını bulamaz.. Bunun için medeniyet, bir uçuruma doğru gitmektedir... Madde ilimleri bizi, kendimizin olmayan bir toprağa sürüklemiştir. Biz de, onun bütün düsturlarını itirazsız kabul ettik. Böylece fert, haliyle zayıfladı, tek taraflı kaldı... Facir, aptal ve kendi kendine bile hâkim olamayacak duruma düştü...» (1)

Bu şiddetli ihtarını «İnsanın yeniden kuruluşu» mevzuunda şu şiddetli sayha takip etmektedir :

(1) İnsan Bu Meçhul, sh. 322.

«Bütün kişiliğiyle beraber insanı tekrar baştan kurmamız gerekir... Modern hayatın ve onun sonradan var edilen düsturlarının zayıflattığı insanı... Tıpkı bunun gibi, tekrar iki cinsin tahdid edilmesi gerekir... Erkek veya kadın olsun, iki cinsten her biri, diğer cinsin sıfatlarını ortaya dökmeye ve hattâ onlara muttali olmaya bile hakkı yoktur...

«Şuûrsuz olarak bir şey meydana getiren bir âlet yerine insanın, kendi varlığını ve eşsizliğini şu yeryüzünde ispat etmesi gerekir. Ve kişiliğin varlığını hissettirmek için; medresenin, fabrikanın ve okulun heykelleşmiş cüssesini kaldırmak ve yerine teknoloji medeniyetinin hakiki kurallarını kurmak mecburiyetindeyiz...» (2)

Daha önce de bu kitabına girerken şöyle diyordu :

«Kendi nefsinde tam ve kâfi bir cesaret bulan insanların, yalnız, akli, siyâsî ve sosyal değişiklikleri ihdas etmenin değil, aynı zamanda teknik medeniyetin değiştirilmesinin de zarûretini idrâk etmeleri gerekir... Bunun yanında beşerî tekâmül ve ilerleme için başka bir fikrin ve görüşün hâkim olması icap eder...» (3)

Mevzuunu çok iyi inceleyen ve bu mevzua vakıf olan Alexis Carrel'in fikirlerini «İnsan Bu Meçhul» mevzuunda olduğu gibi bu mevzuda da çok geniş olarak ve genişliğini bilerek ictibas ettik... Çünkü bütün bunlar, ilk sıfatı «ilim adamı» olan bir insandan birer

(2) İnsan Bu Meçhul, sh. 368.

(3) İnsan Bu Meçhul, sh. 12

şahid olarak alınmıştır. Sonra o, bu medeniyetin içinde büyüyüp ona karşı bu ihtilâl nârasını atan, ilme tam inanan ve aczinin sonsuzluğunu ikrar ve ilân eden bir insandır...

Yalnız başına bu iktibaslar, bu medeniyetle insana uymadığını ikrar etmeye kâfidir... Çünkü o, insanın tabiatını bilmeden kurulmuş, insanın hususiyetlerine itibar etmeden ve bizzat kendisinin doğurduğu belalara kulak asmadan yoluna devam etmiştir...

Bu yolda bir cinsin, bir ferdin, kadınlığın ve erkekliğin bütün husûsiyetlerini heder etmiştir... Ve bütün bunları, kazancı, sayısı pek az olan aç gözlere dönen ve kabarık bir yekûn tutan üretimi toplamak için yapmıştır... Şüpheli maddi kolaylıklar ve refahlar için... Ki bunların, insana faydalı olması ihtimali zayıftır...

Bütün bu ameliyeler, şüphesizdir ki bu yolda insanın insanlık husûsiyetlerini bir cins olarak, heder etmiştir... Onda çok açık bulunan ferdiyeti mahvetmiştir... Kadının, erkeğin, âilenin ve çocuğun bütün değerlerini yok etmiştir... Bütün bunların toplamı olarak hayatın bütün kaidelerini ve ana unsurlarını parçaparça etmiştir...

Bu medeniyetten ve bu medeniyetin dayandığı hayattan iktibaslarımız ve onu yermemiz, yalnız bundan ibaret değildir... Aynı zamanda bu medeniyet ve bu medeniyete dayalı hayat hakkındaki görüşümüz de sadece bu kadar değildir!... Şu kitapta sondan bir önceki mevzuda da belirteceğimiz gibi, bu ilim adamı ile aramızda hastalığın teşhisi ve durumun keyfiyetinin belirtilmesi hususunda bazı görüş ayrılıkları vardır... Hattâ «hastalığın izahı» ve tedavi yolları mevzuunda

aramızdaki ihtilâflar oldukça fazlalaşacak ve genişliyecektir...

O, medeniyet sahası tarihinde, âdetler, fikri şuuri ve tarihi miraslar mevzuundaki ilm ihlâsına, geniş düşünmesine ve düşünce ufkunun çok geniş olmasına rağmen; yine de her ne kadar bütün bu tesirlerden kurtarmak için çabalasa bile kendisinden kurtulamıyacağı bir tefekküre mahkûmdur...

Bir misâl olması bakımından bu medeniyetin, kendi gölgesinde yaşayan fertlerin dinî anlayışlarını yüz üstü atması ve bu atılışın dünya mertebesinde bazı şahısları yaratması hakkındaki fikrini zikretmek yerinde olur sanırım...

Dinî anlayıştan yalnız bir cihet, onun, bütün kitabında bu mevzuda konuşmasına vesile olmuştur... Öyle bir cihet ki; saf, öz ve ruhî akideden tamamen sıyrılmış gibi hariçten onu incelemiştir... Tıpkı bir insanın fenni güzel ve edebî yönlerini bir tarafa atıp bunlardan birisiyle dinî yöne doğru gitmesi gibi...

Bu cihet, Avrupa'da hâkim dinî anlayışlardan kaynaklanmaktadır... Çünkü orada din; yalvarış, dua ve namazda beliren ferdi refahtan ibarettir... Bu, inanca dayanan ferdi, rûhî ve tasavvuf refahı da içine alır.

İşte o, bu ciheti alt üst ettiğinden dolayı bu medeniyeti ayıplamaktadır...

Bu yönde onun çok saf bir şuura sahip olmasına, bu mevzudan bahsederken ruhunun serbestçe cıvıltısına ve bu sahadaki hususî tecrübelerine rağmen...

Evet... Bütün bunlara rağmen o, dinî, bizim tasavvur ettiğimiz gibi düşünmemektedir.. O din ki; tam bir hayat düstûrudur... Onun vassıfettiği refahın hepsi

bu dinin şubelerinden bir tanesidir... Ve o, öyle bir düstûr ki, güzel, ruhi fennî ve edebî refaha hâkim olduğu gibi... sosyal, iktisadî ve medenî bütün refahlara da hâkimdir... Hayatın her cephesindeki bu refahların her biri, ondan doğar ve yine ona döner...

Hayır olan medeniyetin cinayetleri, onun bozulmasının asıl sebebi, insanlığın ana unsurlarını, husûsiyetlerini ve ferdî kaideleri heder etmesi, ve Dr. Carsel'in hakkıyla izah ettiği bütün menfur tarafları... Önce dinin bu husûsiyetleri ve bu hâkimiyeti ihtiva ettiğini reddetmesinde gizlidir... Bu ilâhlığı reddetme neticesinde de : O'nun hayat için vaz'ettiği düstûrden başkasını icad etmişler ve ona tutunmuşlardır...

BEYAZ
ADAMIN
DEVRI
SONA
ERMİŞTİR

Muasır İngiliz filozoflarından Bertrand Russeli diyor ki :

«Beyaz adamın (Avrupalı) hüküm sürdüğü devir sona ermiştir. Zaten bu hükmün ebedi kalması, tabii kanunlardan da değildir.»

«İnanıyorum ki, beyaz adam, dört asırlık geçen zaman içinde bulunduğu memnuniyet verici günleri artık ebediyen bulamayacaktır. Yalnız Asya'da nüfuzlarının yayılmasına zemin bulabilecek yegâne beyaz adamlar Ruslardır. Asya ülkeleri sömürgecilikten bıkmışlardır. Ve onlar, Kremlin'in sömürgeci gayeler taşımadığına inanmaktadırlar. Çünkü bunu tecrübe etmediler. Halbuki garplıların hâkimiyeti altında nesiller boyunca ezildiler ve bu tecrübeleri onlardan ikrah etmelerine vesile oldu. Bu sebepten dolayıdır ki, batı devletleri için Asya'da yeni bir fırsat doğacağına inanmıyorum. Fakat, hindliler garp âlemiyle ittifak halinde yaşayabilirler sanıyorum. Arap âlemi ise, —Mısır ve Pakistan dahil— komünist bloka gireceklerdir.»

B. Russeli 1950'de böyle bir kehânette bulunmuştu. Ne var ki bunu takip eden hâdiseler —bilhassa Çin'in komünizmin pençesine düşmesi durumu— bu kehâne-

ti doğrulamaktadır. Bize göre bu görüş asılsız olup mesnedi sathî, sebepleri de maddidir. Bu ise garp düşünürlerinde görmediğimiz şey değildir. Bu düşünce ne kadar sağlam sayılırsa sayılsın, nihayet bir aklın eseridir. Akıl da bir çevrenin veya muayyen bir medeniyetin eseridir. Bunlar akla, düşünme imkânı vermez ve akıl da esasen bunların esaretinden kurtulamaz ki, meseleyi tam olarak görsün ve ona yepyeni bir açıdan bakabilsin.

Mesele bundan daha derindir. Beyaz adam (Avrupalı)'ın hüküm sürdüğü devir sona ermiştir. Çünkü onun medeniyeti, yakın vadeli muayyen hedeflerine ulaşmıştır. Bu medeniyet, artık beşeriyete, gerçek terakki ve gelişme adına rehberlik edecek ve onun refah ve saadetini sağlayacak herhangi bir esas, düşünce ve prensipler vazedememektedir.

Halbuki bu terakki ve gelişme, istenilen huzur, insanlık için ve insanî kıymet ölçüleri, yani, insanın gerçek hayatı için zaruridir.

Esasen adı geçen bu medeniyet, İngilizlerin «Kişiliğin dokunulmazlığı» prensiplerinde, Fransız ihtilâlinin getirdiği esaslarda ve Amerikan tecrübesinde yaygın olan ferdi hürriyet prensibinde doğup geliştikten sonra kısırlaşmış olup iflâs etmek üzeredir. Bu prensiplerin hepsi muayyen zamanlarda muayyen hallerde göre, hususî kanunlar olarak tatbik edilmektedir. Zira bu muvakkat kanunlar insanlığın faydasına hüküm sürdüğü bu zamandan daha fazla kalamaz. Çünkü bunlar köksüz olup esastan ayrılmıştır. Halbuki, esasa müstenid olmayan herhangi bir kanun, içtimai nizam ve değerler yaşayamaz. Asıl kanun, Allah'a bağlı olan ve kâinatı izah edebilen ve kâinatta insanın yerini ve gayesini tâyin eden kanundur.

Buradan hareket edilince yukarıdaki nizamların muvakkat ve mahdut olduğu ve temele dayanmadığı gör÷l÷r. Mademki bunlar beşeriyetin fıtratına uygun ilâhî kaynaktan gelmemiştir. O halde bunlar insan ruhunun derinliklerinde kök salamıyan şeytani bitkilerdir. İşte bunlar bahsi geçen esastan gelmediğı içindir ki tabii hayata ve insan ruhuna aykırıdır. Dolayısıyla bunlara dayanan nizamlar beşer hayatının tabii seyrinin gerektirdiğı ihtiyacı karşılayamaz; yani. insan fıtratının derinliğinde ve yaratılışının esasında mevcut olan gerçek insan ihtiyaçlarını karşılayamaz. Böylelikle insanı insan yapan en önemli otorite ihmal edilmiş olur. Hattâ yalnız ihmal edilmiş olmakla kalmayıp şiddetle reddedilmiş bulunur.

Bunların hepsi, uğursuz ayırımı doğuran hâdiselerin neticesidir. Böylece dine taban tabana zıt esaslar üzerinde medeniyetler kuruldu ve mümeyyiz vasfıyla insan hayatına yakışır gerçek değerlere, insanoğlunun gerçek ihtiyaçlarına, kısaca insanlığın hakikatına aykırı bir yola gidildi. Din yerine kaim olan bu medeniyet sebebiyledir ki, insanoğlu bugünkü acıklı duruma düşmüştür. Bu medeniyetin insanoğlunun hizmetinde, onun terakki ve saadeti için asıl olduğı farzedilmekte idi. Bu medeniyetle insanoğlunun arası açılınca, kesin bir netice olarak, insanoğlu ile medeniyet arasında vukubulacak savaşta, acı kayıplardan ve büyük kurbanlardan sonra insan galip gelecektir. Çünkü asıl olan medeniyet değil, insanın kendisidir. Onun ruhu bâki kalacak ve muvakkaten hâkim olan maddi medeniyet sönecektir. Hâkimiyetin ölçüsü bu olduğuna göre, Ruslar, İngilizler, Amerikalılar, Fransızlar, İsviçreliler ve diğer beyazlar aynı seviyededirler. Hattâ Ruslar; büyük küçük her meselede beşer fıtratıyla çatışan ölüm kampları, tutuklama kampları, dev-

riye gezen temizleme harekâtı görevlileri, kan hamamları ve korkunç polis kuvvetleri olmaksızın yaşayamayan esir edici sistemiyle diğerlerinden daha da farklıdır.

Marksizm naziriyesi, hayat ve kâinatın izahı ve kâinatın hakikati hususundaki bilgisizliği bir yana, beşerin tarihi tabiatı ve ruhu hakkında da tam bir cehalete dayanmaktadır. Bu sistem, insanı harekete geçiren kuvvetleri, midenin açlığına ve insan fitratındaki mücadeleyi bir lokma ekmeğe istinad ettirmektedir. Ve tarihî gelişmeleri, üretimde değişiklik gösteren bir takım âletlere dayanmaktadır ki, böylece insanî vazifeleri ve insanla hayvanı birbirinden ayıran önemli değerleri, ve insanî otoriteyi hiçe saymaktadır. Marksizme göre mide, yeryüzünde tarihî gelişmelerde ilk muharrik kuvvet olarak mütalâa edilmektedir. Yine Marksizm, ilerde insanın beşerî duygulardan arınacağını tahayyül etmekte ve makul herhangi bir sebep olmaksızın, cennet ümidini ve cehennem korkusunu telkin eden ilâhî bir akide bulunmaksızın, hüküm veya herhangi bir kuvvetin kontrolüne lüzum görmeksizin insanların meleklesip takatinden çok fazla ürünler elde ederek ihtiyaçlarını alıp geri kalanını başkalarının ihtiyacına terk edeceğini sanmaktadır. Sadece ve sadece burjuvazi unsurları yıkmak ve işi proleterya emrine teslim etmekten başka bir tarafı olmadığı halde beşerin ruhunu olgunlaştıracığı ümit edilen bu görüş, ne acaip bir sapıklık, ne akıl ermez bir ahmaklıktır!...

Marksizmin gelecek hakkındaki tasavvurunun hürafe olduğu meydana çıkmıştır. Onun tarih hakkındaki tasavvuru da ilmi cehalet olmak bakımından bundan daha aşağı değildir. Zira marksizm beşeriyetin

gerçek benliğini, tabiatını ve tarihini aynı şekilde kavrayamamaktadır.

Bu koyu hurafe ve sonsuz cehalet marksizm nazariyesinin esası olduğuna göre, beşerin yaşadığı hayat sahasında onun tatbikinin kabil olacağını bekleyemeyiz. Ancak bu tasavvur, fıtratla taban tabana zıd olduğundan insanın mücadelesi neticesinde esareti kabul edeceği nisbette tatbik edilebilir.

İşte bu sebeple tatbik sahasında marksizm —kendisine göre— mukaddes mefhumlardan ayrılmak zorunda kaldı ve bu ayrılışı, tekâmül yoluymuş gibi maruz gösterilmek istendi. Bu düşünceye göre marksizm nazariyesinde olduğu kadar cebren idare edilen bir topluluk olmadığı halde, marksizm, sözüm ona, gelişen bir din olarak gösterildi. Marksizm ilmi nazariyesinin başlıcaları, insan fıtratından doğan mengenerlerin arasında ezildi. Ortada ancak polis dikdatoryasından başka bir nizam kalmadı. Halbuki bu nizamı Çarlık devrindeki Rus halkı zaten yaşamaktaydı. Çöken bu nazariyeye müvazi olarak günümüzde veya yarın asır sonra devletin hükümsüz kalması veya çökmesi gerekirdi. Lâkin herkesin bildiği bir gerçek var, o da bu nizam içerisinde devletin durmadan şiştiği ve halk dahil olmak üzere her şeyi yuttuğudur. Garip bir tezat örneği olarak Marksizm, işin sonunda toplulukları hükümeteşiz idare edeceğini farz ederken var olan tek şey, yalnız hükümet oluverdi; ferdin mevcudiyeti, halkın mevcudiyeti, insan ruhunun gerçekleri bu nizam altında unutulup gitti.

Bir din olarak Marksizm, emsali bulunmayan ilmi bir cehalet olmaktan öteye gitmez. Marksizm adıyla hâkim olan polis idaresine gelince; —Yukarıda da belirttiğimiz gibi— daha önce Rus halkı Çarlık devrinde bu idareyi bilmekteydi. Muvakkat bir zaman

için bu nizamı tahammül etmek mümkündür. Lâkin insan haklarını idrâk edenler, bu nizamı daha çok sabır gösteremezler. Daha önce azgın çarlara boyun eğmelerine rağmen onlar yine de buna şiddetle mukavemet etmektedirler. Adedi çok az olan bu memleketin kilit noktalarında idareye hâkim bulunan komünist partisinin tahakkümüne; maiyet gelir ve tüketim maddelerini inhisarında bulundurmasına; özel teşkilâtlar vasıtasıyla genç çocukları Bolşevik yapma gayretlerine; idare ve yayın organlarını sansür altına almasına; öğretmen ve profesörlerin komünizm ideolojisini durmadan işlemelerine; komünizm, prensiplerini benimsemediği şüphesini uyandıran her ferdi katletmesine rağmen, bu sistem yerleşmemiş olup ancak korku sembolü olan polis himayesinde yaşamaktadır. Bahsi geçen bu gayretlerin fayda vermiyeceği ve rejimin kendisinden emin olmayışı, fitratla ne kadar çatışma halinde bulunduğunu ve zorlamanın son safhasında olduğunu gösterir ki, bu zorlama karşısında bir gün bu nizam param parça olacaktır. Başka bir deyişle, beşer fitratı bu nizamı parçalayacaktır. Çünkü esir edici nizamı onun tahammülü mümkün değildir. Herhangi bir nizamın er-geç mağlubiyetinin delili, onun, korkutma esasına dayanmasıdır.

İşte bu suretle, B. Russeli'nin kehanetinin asılsız, mesnedinin sathî ve gerekçesinin maddî oluşu meydana çıkmış oluyor. Onun muayyen maddî fikirler çerçevesi dışına çıkamadığı, her hâl-ü kârda materyalist medeniyetin esiri olduğu görülüyor. Mesele bu kadarla kalmayıp daha ileri giderek Allah'a dayanan bir medeniyet meselesi ile içtimai nizamlar, fikri düsturlar ve hukukî doktrinler meselesidir. O doktrinler ki, temelinde bir tek sağlam esas mevcut değildir. Bundan dolayıdır ki bu doktrinler, insana kâinatın

gerçek izahını ve Hâlık'ı ile münasebetini, bu varlık içerisinde insanın yerini, gayesini ve onun bu gayeye ulaştıracak meşru yolları göstermemiştir.

İşte beyaz adamın dünyasında hüküm süren nizamların hepsi uğursuz ayırımı dayanmaktadır. Bu hususta Rus, Amerikalı, İngiliz, Fransız, İsviçreli, İsveçli ve şarkta, garpta bunların peşinden gidenlerin hepsi aynıdır. Bu nizamlar temeli ve vaz'edilmesi bakımından yekdiğerinden farksızdır. Meselâ; Kapitalist Amerika'da kilise kapılarının açık oluşu, komünist Rusya'da bu kapıların kapalı bulunuşu, dinsizlikte de bir beis görmeyen sosyalist İsveç ülkesinde kilisenin başının boş bırakılışı aynı mânayı ifade eder. Rejimlerin değişiklik göstermesi bir değer taşımaz.

Çünkü bu ülkelerdeki içtimai nizamlar, ideolojik ayrılıklar; insanın gerçek ihtiyaçlarına cevap verecek, onu tatmin ve mes'ud edecek olan ilâhî tasavvura dayanmadığı için bir kıymet taşımaz.

Enine boyuna tartışıldığı zaman meselenin bu olduğu görülür. Mesele; akıl çenberinden dışarı çıkmayan B. Russeli'in düşündükleri gibi değildir. O da diğer garp mütefekkirlerinde olduğu gibi asırlar boyunca devam eden acı hâdiselerin, ve uğursuz ayırımın zulümkâr ve esrarengiz kilise adamlarının tesiriyle ve içinde bulunduğu tarih, medeniyet, âdet ve an'anelerinin neticesi olarak, belli bir düşünce çemberinin dışına çıkamamıştır.

Peki sonra ne oldu? Sonra böylece denenen bütün bu nizamlar ve ideolojiler yüzünden garp medeniyetinin ruhunda meydana gelen engin uçurumlar ve bunların neticesi olarak ortaya çıkan boğucu fer-yadlar... Çünkü bu nizamların hepsiyle birlikte insan ruhu çöküyor. İnsani değer yok oluyor; kısaca, insanlık kudsiyeti eriyip gidiyor. Öte yandan madde dur-

madan gelişiyor, onun değeri artıyor ve hattâ insan değerini bile aşıyor!

Yine bu boşluk ve uçurumlar, insanlığın gelişmesini durdurmak veya onu tamamen çökertmekle tehdit ediyor. Her ne kadar sanat ve ilim alanında ve maddî üretimde geniş çapta gelişmeler kaydediliyorsa da...

Maddî medeniyetin parlaklığı gözümüzü kamaştırmasın. Çünkü, gerçek ihtiyaçları hesaba katılmayan beşeriyet onun gölgesinde inim inim inlemekte ve uçuruma yuvarlanmaktadır. Onun bu parlaklığı, bu zavalhı insanlığın asıl bedbahtlığını görmekten bizi alıkoymamalıdır.

İnsan yeryüzünde en yüce varlıktır, orada esas varlık o'dur, yeryüzünün tasarrufu ona verilmiştir. Dünyamızda her şey onun hizmetindedir. İlerleme veya gerilemenin en doğru ölçüsünü insanlık tâyin eder. Başka bir ifadeyle, insanlık haysiyetiyle bağdaşması veya çatışması bakımından içinde yaşadığı medeniyetin ölçüsü onun ruh saadetidir.

İnsanoğluna bir bakacak olursak şu manzara ile karşılaşırız :

İnsanoğlu, insani bütün vasıflarını kaybetmiş ve kendi değerlerini takdir edemez olmuştur. Aletlerin kölesi olmuştur. Dolayısıyla zekâsı gerilemiş, ahlâkı çökmüş, düşünceleri bayağılaşmış, cinsi alâkaları bakımından daha aşağı düşmüştür. Asli vazifelerinde ihmalkârlık, duraklama ve hattâ gerileme hasıl olmuştur. Acılar çekmiş, korkuya düşmüş, tarihte eşine rastlanmadık çeşitli ruhi hastalıklara tutulmuştur. Garip olmuş, ahmaklaşmış, delirmiş ve cinayetler işlemiştir. Fikrî ve içtimai nizamların ve materyalist medeniyetin getirdiği tehlikeleri görmüş; kendisinden ve bu tehlikelerden kaçmak istemiştir. Yüzükoyun yürümüş; tiksintilerinden, bıkkınlıklarından kurtulmak istemiş-

tir. Amma, bu istek ruhuna, cismine, asabına mal olmuştur. Çünkü kendisini unutmak için içmiş içmiş, yahut da içki kadar tahrip edici olan şeylere dalmış, varoluşculuk (existentializme) doktrinine ve buna benzer zevale mahkûm' ve umutsuzluk dolu fikri mesleklere saplanmıştı... İnsanoğlu neslini öldürmüş, evlâdını, buz dolabı ve çamaşır makinaları gibi âletlere sahip olma arzusuyla satmıştır.

Avrupa'dan gelen haberlerdir bunlar.

İşte biz insanoğlunu böylesine perişan bir durumda görmekteyiz. İnsanı nazara almayan ilmin maddi hayatı kolaylaştırmasına rağmen, varacağı en son netice işaret ettiğimiz perişanlık olacaktır. Beşeriyeti düştüğü uçurumdan alıkoyamayacak, çöküş bütün hızıyla devam edecektir. O, yine acı çekecek, zulümden kurtulamıyacaktır. Nihayet materyalist medeniyetin mağlup olduğu ve beşere saadet getiremeyeceği gerçeği anlaşılabilecek; esasta kusursuz olan başka bir nizam aranacak ve bugünkü medeniyetin ilmi, hüneri ve terakki sebepleri o esasa hizmet edecek, böylece insanın asıl gayesine ulaşmasına yardımcı olacaktır. Yüce Halık da böyle istemiştir zaten.

İşte medeniyetin bu şekildeki hizmeti insanın gerçek ihtiyacıyla bağdaşacağı gibi, yaratılışı itibariyle ruhunda duyduğu hasreti de tatmin etmiş olacaktır.

Beyaz adamın devri sona ermiştir. İster İngiliz, ister Amerikan, ister Rus, ister Fransız, ister Norveç ve İsveç olsun. Çünkü Avrupa tarihinde tatbiki denenmiş birçok yollar, pek çok nizamlar, sayılamıyacak derecede hüküm süren kanunlar hep uğursuz ayırımdan doğmuştur ki, artık o da ömrünü tamamlamış; dolayısıyla beyaz adamın devri sona ermiştir.

Evet, insan hayatını tanzim edecek kaideler inanç sistemine dayanmalıdır. Kâinat içindeki insanın yerini,

bu insanın var oluş gaye ve sebebini izah etmek icab edecektir. Gerçeğe uyan bu inanç tasavvuru, insanların hisleri ve keyfi arzularıyla kısırlaşmış akıllarına göre değil, hakikata uygun olarak insan hayatının zaruretlerindendir. Beyaz adamın medeniyetinde ihmal edilen husus işte budur. O medeniyette bu husus yalnız ihmal edilmiş olmakla kalmayıp üstelik bertaraf edilmeğe çalışılmıştır. Bu inanç tasavvuru hususunda, doğuda ve batıda hüküm sürmüş bütün nizamlar aynı şekilde davranmışlardır.

Öyle ki insan, yaratıldığı günden beri aynı insandır. Kalbindeki açılan yaraları dindirecek, tasavvurlarını istinad ettirecek sağlam bir inanca muhtaçtır. Aynı zamanda hayatını ve kendi dışındaki âlemi, görünen bu âlemin görülmeyen yüce Hâlikı ile olan ilgisini tatmin edici bir şekilde izah edecek itikadî tasavvura muhtaçtır.

Bu tasavvurun vaz'edeceği kaide, yalnız nefsin ve neslini ve içinde bulunduğu zamanı düşündürmekle kalmayıp insana ulvî varlıkla temas kurdurmadır. İnsan da o Hâlik'ın kontrolü ve hâkimiyeti altında bulunduğunu bilecektir. Hem onu sevecek ve hem ondan korkacaktır; onun gazabından kaçınacak, rızasını arayacaktır. İyiliklerde O'ndan yardım umacak, kötülüklerde de tutunacaktır. Kötülükle mücadelesinde kudretinin dışında kalanı O'na bırakacak ve O'nun adaletini bekleyecektir. Kısaca, bütün hayatını O'na bağlayacak. O'na gerektiği gibi kul olacaktır. Böylece hayatı bir demet halinde intizama girecek, bir daha da bu intizam bozulmayacaktır.

İnsanoğlu, çoğu zaman bedeni açlığını doyurma ve bununla ilgili istihlâk ve istihsal vasıtaları, hissi ihtiyaç ve zevkleri ile uğraşır. Fakat bu açlık onun bü-

tün benliği ile ilgili hususları ihtiva etmez ve bu açlığı doyurmak onun diğer insani ihtiyaçlarını gidermiş olmaz. Bu açlık tatmin edilse bile insan bünyesinde hemen başka bir açlık belirir. Bu yeniden baş gösteren açlığı ne yiyecek doyurur, ne içecek kandırır, ne giyecek telâfi eder. Hulâsa onu, hiç bir şey tatmin etmez, çünkü bu başka bir açlıktır. Bu, beşer gücünden daha büyük bir güce, hissedilen âlemden daha yüce bir âleme, dünya hayatından daha geniş bir hayat sahasına inanma açlığıdır. Bu açlık, insanın vicdanıyla çevresi arasında, vicdanına hükmeden kanunla hayatına hükmeden kanun arasında, şahsi hareket plânı ile kendisini kuşatan dış âlemin hareket plânı arasında uyuşma ve âhenk açlığıdır. Kısaca bu açlık, insanın hem gönlüne, hem de içinde yaşadığı topluma hükmedecek olan Allah'a iman ihtiyacıdır.

İnsan varlığının saadetini, onun benliğindeki bu ihtiyaçları tatmin etmedikçe, hiç bir hayat nizamı gerçekleştiremez. Bu ihtiyaçların tatmini ise Batı Medeniyetinin yoksun olduğu husustur. Bunun içindir ki, Beyaz Adam'ın rolü sona ermiştir.

TEHLİKE FERYADLARI

İnsan ruhundan uzak olduğu kadar imandan da yoksun bulunan metaryalist medeniyetin seyrinde, beşeriyetin istikbâlde karşılaşacağı tehlikeyi haber vermek üzere şurada burada feryad nidaları yükselmeğe başladı. Bu nidalar değişik manzaralar arzeder... Bazan beşeriyetin bütünüyle çöktüğünü ihtar eder, bazan Marksizme yuvarlandığını haber verir, bazan da şu veya bu tehlikeyi bertaraf edecek yeni bir hazırlıktan bahseder... Madem ki bu hazırlıklar meseleyi kökünden halletmiyor ve meselenin derinliğine incek istidadı Avrupalı ve Avrupalılığa özenenlerde görmüyoruz; o halde bütün teşebbüsler boşunadır.

Avrupalı veya Avrupalılığa özenenlerden gelen bu feryadların ve bu hazırlıkların mevcudiyetine rağmen, yine de biz onların kısır düşünceli olduklarını ve isabetli görüşlerden oldukça yoksun bulunduklarını seziyoruz. Hattâ onlara ilim kafesine kapatılmış tuktuklular diyeceğimiz geliyor. Galiba ayakları bağlıdır; uçmak istiyorlar, atlıyorlar, amma, bütün çabalarına rağmen kafesin içinden bir türlü kurtulamıyorlar. Böylece bir takım gerçeklerle uğraşırken bunların dışındaki gerçekleri akıl edemiyorlar.

Bu hâdiseler bizde —İslâm âleminde— önemli tesirler bırakıyor. İnsani benliği bakımından tehdit edilen beşeriyeti kurtarmanın yegâne yolu, bu çemberi kırmak, onun tesirinden kurtulup müstakil zaviye-

den hareket etmek, meseleyi enine boyuna tetkik ederek yeni hal çareleri bulmaktır.

Son sözümüzü önceden söylemek istemiyoruz. Tehlike çanlarından, kısır düşünce ve isabetsiz görüşlerin eseri olan kurtulma çabalarından bir iki örnek verelim :

Bu örneklerden birisi asrımızın âlimlerinden, **Dr. Alexis Carrel'e** aittir. Diğeri ise, çağımızın çok değerli siyasetçisi Amerikan eski Dışişleri Bakanı **J. Foster Dulle'e** aittir.

Dr. Carrel'in «İnsan; Bu Meçhul» adlı kitabının muhteviyatı, yürürlükte olan maddeci medeniyetin aleyhine şahadet etmektedir. Dr. Carrel'in dayandığı sebeplerin başında, bu medeniyetin insandaki hasletleri yok edişi gelmektedir. O, bu eserinde tabiat kanunlarına aykırı olması dolayısıyla bu medeniyetin insanoğlunu tehdid eden pek çok tehlikeler getirdiğini ifade etmekte ve bu câninin cezasız kalmamasını ihtar ederek ilmin —insanın hakikatı bir yana— maddi olan basit hakikatleri bile anlamaktan âciz olduğunu söylemektedir.

Biz, Dr. Carrel'in adı geçen eserinden birkaç paragraf naklediyoruz :

«Bu kitabın hedefi, herkese kâinatla ilgili bir kısım malûmat vermektir. Yaşadığımız medeniyetin ne derece zayıf olduğunu bilmekteyiz. Çokları, modern cemiyetin kendilerini bir nevi mecbur eylediği eğitim sisteminden kurtulmak istemektedirler. İşte bu kitabı bunlar için yazıyorum. Fikrî, siyasî, içtimâî inkı-lâplar yapmanın zaruretinin idrâk edip beşerin terakisi için bugünkü sanayi medeniyetini değiştirecek ve buna paralel olarak, yeni bir düşünce sisteminin getirilmesini başaracak istidadı kendilerinde görenlere, daha önce de yazmıştım.»

«Asrımızdaki medeniyet zor durumdadır. Zira bizimle bağdaşamamaktadır. Aynı zamanda gerçek tabiatımız hesaba katılmadan meydana getirilmiştir. İlmi keşifler neticesinde meydana gelen hayaller, insanların ihtirasları, vehimleri, gelişigüzel nazariye ve arzularından doğmuştur. Her ne kadar bu medeniyeti kendi çalışmalarımızla meydana getirmiş isek de malesef o, bünyemize ve kalıbımıza uygun düşmemektedir.»

«Endüstri çalışmalarının teşkilâtlandırılmasında, işçilerin bedeni ve zihni halleri üzerinde fabrikanın tesiri tamamiyle ihmal edilmiştir. Çağdaş endüstri, bir kişinin veya kişilerden meydana gelen bir grubun kabiliyeti kadar fazla para kazanması için imkân dahilinde az fiata, azami derecede ürün elde etmek fikrine dayanmaktadır. Makinaları kullanan insanların hakiki tabiatı düşünülmemektedir ve sun'î fabrika hayatının bunlarla, bunlardan doğacak çocuklar üzerinde ne gibi tesirler icra-edeceği endişesi dikkate alınmaksızın gelişmiştir.»

«İnsan her şeyin ölçüsü olmalıdır. Hakikatte o yarattığı dünyanın yabancısıdır. Dünyasını kendine göre teşkilâtlandırmamıştır. Çünkü kendisine dair müsbet bir bilgiye sahip değildir. Cansız maddeler ilimlerinin canlı varlıklar ilimlerini çok geride bırakmış olmaları, beşer tarihinin en fecî hâdiselerinden biridir. Zekâmıza ve icatlarımıza göre icad edilmiş olan çevre ne boyumuza, ne de biçimimize uygundur, bize yaraşmıyor. Bu çevrede bizler de bedbahtız. Bu muhitte ahlâken ve zihnen geriliyoruz. Asıl sınaî medeniyetin doruğuna erişmiş olan gruplar ve milletler daha ziyade zayıflıyor, barbarlığa dönüşleri daha süratli oluyor ve ilmin bunlara getirmiş olduğu düşman çevrenin karşısında müdafaasız kalıyorlar. Hakikatle me-

deniyetimizin, kendisinden önceki gibi, vücuda getirmiş olduğu şartlar içinde bizzat hayat, iyice bilmediğimiz sebeplerle, imkânsızlaşıyor. Yeni belde sakinlerinin kaygıları ile felâketleri kendi siyasi, iktisadi ve içtimai müesseselerinden doğuyor.»

Mekanik icadların sayısını çoğaltmakta hiç bir fayda yoktur. Hattâ fizikin, astronomi ve kimyanın keşiflerine daha az önem verilmelidir. Elbette safi ilim bize, hiç bir vakit doğrudan doğruya kötülük etmez. Fakat, göz kamaştırıcı güzelliğiyle zekâmızı cansız maddenin içine tamamıyla hapsettiği zaman tehlikeli olur. Beşeriyet, bugün dikkatini kendisiyle ahlâkı ve entellektüel yetersizliği üzerinde toplamalıdır. Rahatı, lüksü, güzelliği, büyüklüğü ve medeniyetimizin muğlaklığını, zaafımız dolayısıyla sevk ve idare edemeyecek isek, artırma ne fayda verir? Büyük ırkların en asil unsurlarının mâneviyatının kırılıp kaybolmasına sebep olan bir yaşama tarzının kurulmasına devam etmek, gerçekten bu meşakkatlere değmez.»

«Çağdaş adam, muhitinin cemiyetçe kendisine kabul ettirilmiş olan yaşama ve düşünme, alışkanlıklarının neticesidir. Bu alışkanlıkların vücudumuzu ve şuurumuzu nasıl müteessir ettiklerini gördük. Teknolojinin etrafımızda zuhur eden muhite dejenere olmadan uymamızın imkânsız olduğunu şimdi biliyoruz. Halimizden sorumlu olan ilim değildir; sorumlular yalnız bizleriz. Yasak olanla olmiyanları birbirinden ayırdetmeği bilemedik. Tabii kanunlara karşı geldik. Böylece en büyük günahı, cezası daima çekilecek olan günahı işledik. Fen dininin ve endüstri ahlâkının inançları hayat gerçeği karşısında susmuşlardır. Yasak olanın ne olduğunu kendisinden soranlara hayat, daima aynı cevabı verir : Hayat zayıflar, medeniyetler yıkılır. Cansız maddeler ilimler, bizi bizim olmayan bir diyara

götürmüşlerdir. Biz de, arzetmiş oldukları her şeyi kabul etmişizdir. Fert daralmış, ihtisaslaşmış, ahlâka aykırı olmuş, anlayışsızlık içine düşmüş, kendini ve kendi müesseselerini idare edemez olmuştur.»

Medenilerin zekâsına 300 yıldan fazla hâkim olmuş bir doktrinden kurtulmak güç olacaktır.

Eğer fenni medeniyet, Ronesanstan beri takip ettiği yolu bırakıp sadece maddeyi kontrol altına almaya dönseydi derhal acaip hâdiseler olabilirdi. Madde öncülüğünü kaybederdi. Zihni faaliyetler fizyolojik faaliyetlerle eşit olurdu. Manevî, estetik ve dinî fonksiyonların tetkiki matematik, fizik ve kimyanın tetkiki kadar elzem olduğu anlaşılırdı. Bugünkü terbiye usulleri mânasızlaşır, okullarla üniversiteler programlarını değiştirmeye mecbur olurlardı. Neden dolayı yalnız uzuvlardaki hastalıkları önlemeye uğraşıp dimağ hastalıklarını önlemeğe çalışmadıkları, neden dolayı bulaşıcı hastalıklara tutulanları tecrit edip diğerlerine akıl ve ahlâk illetleri bulaştıranları tecrit etmedikleri, neden dolayı uzvi âfetlere sebep olan itiyatlar tehlikeli sayılıp ahlâk bozukluğuna, cinayete ve deliliğe sebep olanların böyle sayılmadığı doktorlardan sorulurdu?

«İktisatçılar insanların hissedip ıztırap çektiklerini, onlara yiyecek ve iş vermenin yetmediğini, onların bedeni ihtiyaçları kadar da manevî ihtiyaçları bulunduğunu fark ederlerdi. İktisadi ve mali buhranların kaynağının manevî fikri olabileceklerini de idrâk ederlerdi. Büyük şehirlerin hayat şartlarını, büro ve fabrika istibdadını, haysiyetin ekonomik menfaate ve aklın paraya feda edilmesini, modern medeniyetin nimetlerinden saymaya artık zorlanmayabilirdik. Beşerî tekâmüle zararı olan mekanik icatlardan çoğunu reddederdik ve ekonomiyi her şeyin nihai hikmeti saymaya-

bilirdik. Maddiyatçı hurafeden kurtuluşun, bugünkü hayata ait birçok şekilleri değiştireceği aşıkârdır. Bundan dolayıdır ki, cemiyet, tefekkürün bu türlü terak-kisine bütün gücü ile karşı koyacaktır.

«Öte yandan materyalizmin iflaâsının maneviyat-çı bir tepki yapmaması için tedbirli olmalıyız. Madem ki fen medeniyeti ve madde ibadeti muvaffak olama-mışlardır; insanlarda buna mukabil ruhî ibadeti ka-bul temayülü büyüyebilir. Psikolojinin üstünlüğü; fiz-yoloji, fizik ve kimyanın üstünlüğünden az tehlikeli olmaz. Freud, en ileri mekanistlerden de zararlıdır. İn-sanı zihni görünüşüne irca etmek fizyolojik ve fiziko-şimik görünüşlerine irca etmek kadar felâketli olabi-lir. Kan seromunun fizik hassalarının, bunların iyonik muvazenelerinin, protoplazmanın su ve hava geçerli-ğinin, antrijenlerin kimyevî teşekküllerinin vesairenin tetkiki; rüyaların, medyomik hallerin, duadaki psiko-lojik tesirlerin, kelime hafızasının tetkikinden daha az lüzumlu değildir. Maddiyat yerine maneviyatın ika-mesi, Ronesansça işlenmiş olan hatayı tashih etmiye-bilir. Maddenin inkârı, ruhun inkârından daha zararlı olabilir. SELAMET, bütün bu doktrinleri terketmekle mümkündür.»

Dr. Carrel'in feryatlarının özeti işte budur.

Peki, ileri sürdüğü fikirler nelerdir? Kurtuluş için ortaya koyduğu çare nedir? Yalnız maddî olarak kal-kınan çağımızın iman hususunda düştüğü hayatı dü-zeltecek yol nedir? Aynı zamanda bu yol maddeyi ih-mal ederek başka bir hataya sebep olmadan, madde ve imanı birlikte ele alarak, insanı ve insan hayatını bütün taraflarıyla gözetecek midir? Hayatı bir yana bırakan ortaçağ ruhbanlığına ve Freud'un sapık psi-kolojisine sığınmaksızın ve maddeyi ihmal etmeksizin insanı bu maddeye hâkim kılacak prensip nedir?

Beşeriyeti tehdit eden bu felâketi derinliğine idrâk etmiş olan Dr. Carrel'in esas düşüncesi nedir? Bütün doktrinlerden uzaklaşmayı, beşeriyetin ilerlemesi için başka bir görüşün ve teknoloji medeniyetinden bir inkılâbın zaruretine inanan Carrel'in ana fikri nedir? Biz ona kulak veriyor ve acaip şeyler işitiyoruz. Carrel diyor ki :

«Bizler hayat ilimlerinin, cansız madde ilimlerinden geri kalmış olmasının kurbanlarıyız. Bu illete, ancak hakkımızda çok daha derin bir bilgi ilâç olabilir. Bu bilgi sayesinde ki modern yaşayışın hangi mekanizmalarla şuur ve bedenimize zarar verdiğini göreceğiz. Bu muhite ne suretle intibak edeceğimizi, kendimizi ondan nasıl koruyacağımızı ve bir inkılâp zarurî olacak olursa onun yerine neyi koyacağımızı da öğreneceğiz. Bize ne olduğumuzu, kudretlerimizi ve bu kudretlerin bugüne göre kıymetlendirilmesi tarzını göstererek bu ilim bize, fizyolojik zaafımızı, ahlâkî ve fikrî hastalıklarımızı izah edecektir.

«Yalnız o, ulvî ve ruhî faaliyetlerimizi içine hap-seden merhametsiz kanunları ifşa edebilir. Bize yasak olanla olmayanı birbirinden ayırd ettirebilir; kendimizi ve muhitimizi keyfimize göre değiştirmede hür olmadığımızı bize o öğretebilir. Hakikaten, tabii yaşayış tarzları çağdaş medeniyetçe ortadan kaldırıldığından beri insan ilmi bütün ilimlerin en lüzumlusu haline gelmiştir.»

İşte Carrel'in ezici felâket hakkında geniş kavrayışına rağmen, çare dağarcığındaki malzeme bunlardan ibarettir. Beşerin insanlık vasfını devam ettirmesi, yahut da bu vasfını kaybederek barbarlık ve iptidailiğe dönmesi gibi mühim bir mesele karşısında Carrel'in hal çaresi olarak ileri sürdüğü fikir «İnsan İlim-

leri»ni artırmaktır. Yukarıda işaret ettiğimiz gibi bu hal çaresi bütün dikkati bu medeniyete ve bu medeniyeti meydana getirenlerin fikir ve tasavvurlarına çevirmektedir. Bu medeniyet ise sahiplerini, «İlim ve Realite»nin çelik kafesine sokmakta ve onlar da bu esareten kurtulma imkânına sahip bulunmamaktadırlar. Bu hal çaresi, aslâ insan ilmiyle elde edilemeyecektir. Çünkü O, kafesin dışından kendisini kontrol edecek birine muhtaçtır.

İnsan ilminin madde ilminden geri kalması, bu medeniyetin dayandığı tasavvur içinde insanın kıymet ve vazifesini ölçmek isteyen Dr. Carrel'in kitabında ileri sürdüğü gibi, rastgele bir netice değil, tabii ve kesin bir sonuçtur. Halbuki bu medeniyetin dayandığı o tasavvur doğuşu sırasında, insanı itibarlı kılan ve onu yeryüzünde Allah'ın halifesi sayan gerçek itikadi tasavvurdan tamamen ayrılmıştır.

Nitekim Dr. Carrel'in; insana, onun değerli özelliklerine ve gerçek ihtiyaçlarına kulak asmayan endüstri nizamı ve üretim vasıtaları hakkında ileri sürdüğü âfetler ancak mevcut iktisadi nizama racidir. Bu iktisadi nizam ise, iktisadi tasavvura ve dinî ahlâka düşmanlık eden, iktisadi hayat nizamına ahlâk unsurunu sokan fikirleri alaya alan düşünce ve esaslardan doğmuştur.

Öte yandan içtimai, iktisadi, siyasi ve terbiyevî nizamları kurmak için gerekli olan insanın fitratı ve özü hakkındaki azıcık bilgiye —veya Dr. Carrel'in dediği gibi— daha açık bir devimle, tam bir bilgisizliğe insanların itimat etmesi gelişî güzel değildir.

Bu, Allah katından gelen ve ilâhî nizamın insanın özü hakkında ileri sürdüğü her şeye düşmanlık eden telâkkinin bir neticesidir. Medeniyetin temelinde bulunan bu düşmanlık, Avrupa'da ilimle kilise ara-

sında meydana gelen uğursuz hâdiseler sebebiyle teşekkül etmiştir.

Bu kuşbakışı incelemelerden anlıyoruz ki mesele, Dr. Carrel'in düşündüğünden daha derindir. İşte o, kırsılaşmış bir medeniyetin gölgesinde gelişen ve aklını tahdit eden bağlar sebebiyle, tam bu noktada duraklıyor.

Materyalist sanayi medeniyetinin insan benliğine ve insani değerlere getirdiği tehlikelere Dr. Carrel işaret etmiştir. Amerika eski Dışişleri Bakanı Mr. Dulles ise, tarihi maddeciliğin (komünizmin) sosyal nizamına dayanan tehlikenin hem Birleşik Amerika'yı, hem de Batı dünyasını tehdit ettiğini belirtmiştir. Mr. Dulles «Barış Yahut Savaş» adlı eserinde bu tehlike üzerine feryadı basmakta ve bu tehlikenin bertaraf edilmesini istemektedir. Fakat ileri sürdüğü hal çareleri cüz'i olup meseleyi kökünden halledecek durumda değildir. Çünkü o, meselenin hallini kilise adamlarından istemektedir. Kilise adamları ise, kilise ve cemiyet hayatında uzun zamandan beri meydana gelmiş olan hâdiselerden sonra ne bu müşkülli halledecek kuvvete sahiptirler, ne de durumları buna müsaittir.

Mr. Dulles, adı geçen kitabının «Ruhî İhtiyaçlarımız» bölümünde diyor ki :

«Bizim milletimizde hatalı bir tutum vardır. Madem ki böyle bir haleti ruhiye ve güçlük içindeyiz o halde savunma durumuna geçemeyiz ve içimizdeki korkuyu yenemeyiz. Zira bu, tarihimizde görülen yeni bir hâdisedir. Ve mesele, maddiyatla ilgili değildir. Çünkü maddî şeyleri istihsal ve imal alanında en büyük imkâna sahibiz. Bizim tek eksigimiz, gerçek ve sağlam imandan yoksun oluşumuzdur. Bu iman olmayınca hiç bir şeye sahip olmuş sayılamayız. Bu eksi-

ğimizi, ne kadar zeki ve kudretli olursa olsun ne diplomatlarımız, ne kadar çok keşif ve icadlarda bulunursa bulunsun ne bilginlerimiz ne de bütün azametine rağmen bombalarımız gideremez.»

Ne zaman ki insanlar maddi şeylere güvenmek ihtiyacını duyarlar, o zaman kötü sonuçlarla karşı karşıya gelmiş olurlar. Memleketimizdeki kanun ve nizamlar, bu kötü sonuçları önlemek için gerekli olan ruhi ihlâsı doğurmuyor ve insanlarımız şaşkınlık içindedirler. Onların ruhları mütemadiyen kemirilmektedir. Bu da düşmanın içimize sızıp bizi içten yıkmasına sebep oluyor ki bu durumu, bugüne kadar ortaya çıkarılmış olan casusluk faaliyetleri ispatlamaktadır. Bu şartlar altında bizi korumak için hiç bir idare, mezkûr casusluk faaliyetlerini önleyemeyecektir.

«Hiç bir millet için mümkün olmayan çetin tecrübelerle karşılaştık. Bunlar refah içinde yaşama tecrübeleridir.»

«İsa (a.s.) şöyle buyuruyor :

Allah'ın emrine uyarak ve O'nun adaletini gerçekleştirmek maksadıyla maddi şeylerle uğraşanlar ancak, bu maddi şeylerden nasip alırlar. Fakat maddi refaha kavuşur kavuşmaz büyük imtihan başlar, çünkü bu maddi şeyler ruhları paslandırabilir.»

«Keza elimizde belli bir örnek vardır. Yüce bir varlık karşısında vazife duygusuna sahip, O yüce varlığın iradesini gerçekleştirmek için uğraşan ve imanları kendilerine kuvvet, fazilet ve hikmet bahşeden kimseler, sadece yaşadıkları gün için değil, yarın için, kendi nefisleri uğruna değil, bütün beşeriyetin yararına çalışacaklardır. Böyle bir esasa dayanan cemiyet, şartların müsaadesi nisbetinde çoğunluğun refah ve servete kavuşmasını sağlayacaktır. Bu neticeleri elde

etmek, istenilen sonuca ulaşıldığı zannını uyandırmak iyi sayılacaktır. Böylece maddi refaha ulaşan insanlar, uzak bir gelecek için yapıcı gayretlerden vazgeçecek ve daha fazla maddi şeyleri elde etmek için birbiriyle mücadeleye girişeceklerdir.»

«İş bu raddeye gelince, durmadan artan bir tehlike baş gösterecektir. Meselâ, Amerikalılar mümkün olan tek yol ile emniyete ulaşmışlardır. Bununla emeklerinin maddi neticesini kastediyorum. Çalışmalarımızı gevşetip bizzat huzur ve emniyeti sonuç olarak istediğimiz zaman, huzur ve emniyet bizden daha çok uzaklaşacaktır. Durum, hep böyle devam edecektir. İmkânlarımız ne olursa olsun, huzur, para ile satın alınamaz. Buna beş milyon, hattâ elli milyon dolar yetmez. Çünkü, emniyet, huzur ve barış mal değil ki satın alınması imkân dahilinde olsun. Tarihte, Roma İmparatorları, gerileme ve çöküntü devirlerinde emniyet ve huzuru satın almaya yeltenmişlerdir. Fakat bu durum neticede, onları yıkmak isteyenlerin iş-tahlarını açmıştır.»

«Bir taraftan bizim nüfuz ve emniyetimiz gerilerken diğer taraftan komünist âleminin nüfuz ve emniyeti yükselmektedir. Rusya, «Komünist Sovyet Tecrübesi» damgası altında siyasetini yürütmektedir. Komünistler bu tecrübe sayesinde birçok milletleri kendi saflarına çekmişlerdir. Bu tıpkı ondokuzuncu asırda bizim «Büyük Amerika Tecrübesi» adı altında yaptığımızın aynısıdır.»

«Biliyoruz ki komünistlerin sözleri aldatıcı ve sapıttıcıdır. Yine biliyoruz ki, komünist Rusya, memleketinde yaptığı tecrübenin kapılarını, hür ve tarafsız bir hükme varamamamız için bize kapamıştır.»

«Keza biliyoruz ki aldatıcı söz ve tahriklerle komünistlerin pençesine düşenler, gerçeği hemen kav-

nyorlar. Meselâ; örümcek, güneş ışığında parıldayan bir ağ yapar ve sineği buna düşürmek ister. İşte komünizm propagandası da bu örümcek ağı gibi cezbedicidir. Bir millet onun pençesine düşerse istibdat ve zulümde onun bütün ruhi kuvvetlerini emer. Fakat komünistlik, bütün Asya'da, Pasifik adalarında, Güney Amerika'da, Afrika'da ve nihayet Batı Avrupa'da büyük çoğunluğun kabul edeceği bir şey zannını uyandırıyor.»

Stalin demiştir ki : Marksizm-Leninizmin yaşama gücü ve onun pratik tarafı, cemiyetin maddi hayatını geliştirme ihtiyacına dayanmaktadır.»

«Beri yandan görüyoruz ki, komünist olmayan batı hristiyan devletlerinin de çoğu birinci derecede cemiyetin maddi hayatını geliştirmeye önem veriyor, ruhi ciheti fertlerle ilgili ikinci derecede bir mesele olarak görüyor. Komünistler bunu örnek göstererek batı dünyasının da komünizmin madde hakkındaki nazariyelerine bağlı olduklarını isbat etmek istiyorlar. Batılı liderler de bu durumu ikna edici bir şekilde inkâra kalkışmıyorlar.»

«İşte bu şekilde komünist Rus edebiyatı, dünyada bir hayli ilerlemiştir. Esas güçlük, bizim imanımız ve bu imanla hareketlerimiz arasındaki münasebetler karşısında takındığımız müphem tavırdan ileri gelmektedir. Biz hürriyet ve istiklâlden, insanın temel hak ve hürriyetinden, belagatle bahsedebiliyoruz. Fakat sözümüzün büyük bir kısmı cemiyetimizin ferdiyetçiliğe dayanan devresine aittir. Bu itibarla, ferdiyetin «Erken Ölüm» sayıldığı cemiyetlerde yaşayan insanlara göre bunların hiç bir tesiri yoktur. Kezâ biz, gerçekleştirdiğimiz maddi kalkınmadan, kollektif istihsal mahsullerimizden, otomobillerimizden, milletimizin fertlerinin sahip olduğu radyo ve televizyonları-

mızdan övünerek ve rahatlıkla söz edebiliyoruz. Fakat maddi bakımdan bu derece ileri oluşumuz, bazılarının ruhi cihetten iflâs etmiş olduğumuz fikrini verebilir. Buna mukabil, bazılarının hasedini üzerimize çekebilir ve kollektif çalışmalar sebebiyle cemiyetin maddi hayatını geliştiriyor diye bazılarını da komünizme meylettirebilir.»

«Biz, dünyada komünizmle mücadele edemiyoruz ve imana sahip olmadıkça, yeni cemiyetimizde ruhi vasitalardan yardım görmedikçe komünizmin hile, yalan, şiddet ve baskı metodlarını çürütemeyiz. Çünkü bu metodlar bizzat fenalık ve alçaklık içinde insan ruhunun gelişmesine mâni olan ve zelilâne hayat şartları doğuran bir takım işlere tahavvül etmiştir.

«İnkâr ve materyalizme saplanmaksızın içtimai adaleti elde etmek hususunda acıklı bir başarısızlığa uğradık. Çünkü bu, ferdin diğer fert karşısında içtimai kayıtları benimseme veya reddetmedeki seçme arzuna dayanmaktadır. Bunun neticesi olarak, her bakımdan hür bir cemiyet içerisinde pek çoklarımız imanımızı kaybettik. Medenî bir cemiyet olmamıza rağmen, dinî vazifelerimizi yerine getirememekteyiz. Çünkü dinle; dinî tatbikatı birbirinden ayırdık ve imanın yeni hayat şartlarıyla beraber gideceğine inanamadık. İmanla amel arasındaki münasebet kesildiği günden beri dünyaya yayabileceğimiz ruhi bir kuvveti geliştirme gücüne sahip değiliz.

«Biz tutumumuzu değiştirmeliyiz. Maddi şeylerin başta geldiğini ve ruhi şeylerin ona tâbi olduğunu söyleyen marksizm nazariyesini toptan reddetmek mecburiyetindeyiz. Çünkü, hem kulluk hem de istibdat bir arada olamaz. Kişinin istiklâl ve hürriyetine nisbetle imanı birinci mertebeye koymaktan korkmamalıyız.»

«Allah'ın insanı maddi bir mustahsil olmak için yaratmadığını ve onun cismani huzur ve emniyetinden başka, nihai bir gayesi olduğunu söyleyen dini görüşe sarılmalıyız. Toplumun iktisadi refahını sağlayacağını ileri sürerek insanları, gittikçe artan ruhi, akli ve iktisadi baskıdan kurtarıp hürriyete kavuşturmamız gerektiğine inanmalıyız.»

«Fakat açıkça bilmeliyiz ki, hür bir cemiyet demek, onun her ferdi kendi nefsi için çalışır demek değildir. Hür bir cemiyet, âhenkli bir cemiyettir. Her şeyden önce böyle bir cemiyette uyulması gerekli bağlar, imandan fıskıran kardeşlik bağlarıdır. Çünkü insanlar, Allah'ın himâyesi altında kardeşçe yaşamak için yaratılmıştır.»

Mr. Dulles, kitabının bu bölümünü şu sözlerle bitiriyor :

«Daha yüksek frekanslı «Amerikan sesi» istasyonları kurmamızda hiç bir faide yoktur. Eğer bugüne kadar söylediklerimizden daha tesirli söyleyecek bir şeyimiz varsa o başka.»

«Herkesten önce bu vazifeler, milletimizin siyasi liderlerine düşmektedir. Ruhî ihtiyaçlarımızın önemini onlar anlarılarsa, barış yolu ile şer kuvvetlerini yok etmek ve komünistlerin hazırladığı plânları bozmak için üzerlerine düşeni kesinlikle yapabilirler.»

«Birçok vaiz ve maarifçiler, ilim ve fen ilerledikçe insanın kötülük etme imkânı o nisbette artmaktadır diye üzülmüyorlar. Haddizatında ilim ve fenden kaçmanın mümkün olduğunu da tasdik edemeyiz. Öte yandan maddî büyük kuvvet, varlığımızı ancak madde çağında tehdit eder, ruha değer verilen çağda değil, ilim ve fen günümüzü tehdit etmektedir. Çünkü bugün biz, imanla iş arasındaki ilişkiyi açıklayacak

ruhi önderliği yıktık. Ruhani teşekküllerimiz, ilmi gelişmeyi durdurmak için uğraşacağı veya fena şekilde yenilip gerileyeceği yerde kendileri gelişseydi, belki çok daha iyi olurdu.»

«Başkan Wilson ölümünden birkaç hafta önce bir makale yazmış ve orada, ihtilâl prensipleriyle komünist faaliyetlerinin tehdidine dikkati çektikten sonra, makalesini şu sözlerle bitirmiştir : «Bütün mesele şöyle özetlenebilir : Bugünkü medeniyetimiz, manevî vasfını yeniden elde edip ruhi ihtiyaçlarımıza cevap vermedikçe, maddî bakımdan da bekâsını sağlayamayacaktır.»

«Bütün kiliselerimize, siyasi teşekküllerimize, sermayedarlarımıza Allah'dan korkan veya vatanını seven herkese işte bu sözleri duyurmalıyız.»

Dr. Carrel'in daha önce yapmış olduğu feryad gibi Mr. Dulles'in feryadına da bu derece kolaylıkla cevap vermek mümkün değildir. Mr. Dulles'in kiliselerinden, siyasi teşekküllerinden, sermayedarlarından, Allah'dan korkan ve vatanını seven herkesten beklediği kurtuluş çareleri de kolayca gerçekleşemez.

Mesele bundan çok derindir. Çünkü kiliselerde; birinci defa Pavios'un, ikinci defa Kostantin'in, üçüncü defa da konsüllerle papaların elinde bozulmuş olan Hristiyanlıktan, insan hayatını kapsayacak yararlı bir esas kalmamıştır.

Dr. Dulles'in sözünü ettiği Hristiyanlık kalıntılarına da Amerika'nın materyalist medeniyeti tahammül edemez. Çünkü bu medeniyet, başlangıç itibariyle son derece ihtikârcı ve faizci kapitalist nizam içinde temsil edilen koyu ferdiyetçiliğe dayanmaktadır.

Tehlike anında feryad ederken Mr. Dulles'in, Hristiyanlık tasavvurunun o kalıntılarının tatbikini düşündüğünü sanmıyorum. Çünkü, ilk yapılacak iş; bu

medeniyetin dayandığı, hem beşeriyeti, hem de bu maddi medeniyeti inim inim inilen, Hristiyanlıkça ve bütün semavi dinlerce haram kılınan faizcilik müessesesinin kaldırılmasıdır.

Ancak Mr. Dulles'in istediği, iktisadi nizamın esasına karışmayacak, komünizm tehlikesini önlemek için bir takım siyasi maksadlara hizmeti dokunacak sessiz bir Hristiyanlıktır.

Mr. Dulles, hayatın esasına tesir edecek dini bir tasavvuru düşünmekte ciddi olsa bile, önünde geçit vermeyen bir uçurum var ki, bunun üzerinden gerçek hayatla hakiki hristiyanlık arasına bir köprü kurmak da imkânsızdır. Çünkü, beş yüz yılın acı ve çetin mücadeleleri bu çukurun hazırlanmasında pay sahibi olmuştur.

Mr. Dulles bu durumda ruhani liderlerden ve kilise adamlarından yapamayacakları şeyi istemekte ve onları ağır bir mükellefiyete sokmaktadır. Çünkü onların ellerinde Hristiyanlık dininden bir şey kalmamıştır. Üstelik kilise, kilise adamları, din ve din adamları ve bu dinin mensupları arasında, insanların hâlâ zihin ve kalplerinde yaşayan acı bir tarih vardır. Ayrıca bütününü dine düşmanlık esasına dayanan, duygu, fikir ve hayatın her yönüne etki yapan «uğursuz ayırım» vardır.

Evet, Mr. Dulles iman ile amel arasında, fertçilikle cemiyetçilik arasında, ruh ile madde arasında, ilmi ilerleme ile bu ilerlemeyi kontrol edecek ruhi hâkimiyet arasında ve cemiyet lehine hayatın gelişmesine verilen önemle imanın üstünlüğü arasında gerekli bulunan rabıtayı kuracak nizamı, yıpranmış olan o dinden ve kilise ruhânilerinden beklemekle onlara altından kalkamayacakları bir işi yüklemektedir. Mr. Dulles istiyor ki bu nizam aynı zamanda, dinle dini

tatbikatı birbirinden ayırmamalı inkâr ve materyalizme dalmaksızın içtimai adaletin elde edilemeyeceği fikrini tanımamalı, madde birinci plâna alınmaz ise kulluk ve istibdat maddi istihsal vasıtası haline gelir veya bu istihsali çoğaltmak uğruna akli, ruhi ve iktisadî hürriyete tecavüz başlar görüşünü reddetmelidir. Bu nizam din adına ilmi ilerlemeyi durdurmamalı, ilim ve fennin gerilemesini dindarlık saymamalıdır. Nihayet bu nizam içinde ibadet gelişmeli ve amel onun bir parçası olmalıdır. Fakat, bu yıpranmış hristiyanlık tasavvurunun kalıntılarında, acı bir tarihin enkazında, geçit vermeyen ve kötü hâdiselerin tesiriyle değişmiş bulunan dinin özülüyle genel olarak insan hayatının ve özel olarak bu maddeci medeniyetin tabiatı arasında bir köprü kurulmasını imkânsız kılan uçurum karşısında bu yolu onlar nasıl bulacaklar?

Amma öyle bir nizamı meydana getirecek başka milletler vardır ve aranan bu nizamı, en mükemmel şekliyle sinesinde taşıyan öyle bir din vardır ki, Dulles'in milleti bugün ona din demezler.

Mr. Dulles dini, garp rejimlerini komünizme karşı savunmada silâh olarak kullanmak istiyor. Fakat din, ayrı cinste olan iki materyalist nizam arasında vukubulan bu küçük çatışmada bir şeyler yapma durumunda değildir. O, kendisine reva görülen susturulmuş şekliyle bu işi yapamaz. Esasen o, hayat sahasından iğrenç bir şekilde sökülüp atıldıktan sonra insanları müdafaa edemez.

Allah'ın dini; hizmetçi kılığına bürünerek, efendilerinin huzurunda elpençe duran, istedikleri yere giden, istedikleri zaman huzurdan kovularak ayrılan, huzurda yeri öperek kapı ardına çekilip özel hizmetçi yerinde işaret bekleyen, hizmet gösterilince, yere ka-

pandıktan sonra, bugünkü sözde din adamlarının yaptığı gibi el-göğüste emredersiniz efendim diyen bir hizmetçi durumuna düşmeye elverişli değildir.

Hayır, Allah'ın dini buna asla razı olmaz. O, efendi olmak, hâkim olmak, güçlü olmak, aziz ve şerefli olmak ister; mümkün olmak, idare edilmek istemez. İnsanların hayatı dine göre tanzim edilmedikçe ve her tarafıyla hayat onun esaslarına uymadıkça, insanlar büyük-küçük bütün meselelerinde ona başvurup onun vereceği hükme rıza ve teslimiyet göstermedikçe din onları komünizm ve benzeri afetlerden korumaz.

«Öyle değil, Rabbına and olsun ki, onlar, aralarında kimi oraya, kimi buraya çektikleri şeylerde seni hakem yapıp sonra da verdiğin hükümden yürekleri hiç sıkıntı çekmeden tam bir teslimiyetle teslim olmadıkça iman etmiş olmazlar.» (Nisa, 65).

İşte bu takdirde din, görevini tam olarak, efendi ve idareci olarak yapar. Her emre koşan hizmetçi olarak değil!...

İşte o zaman, acı ve korkunç felâketler doğuran uğursuz ayırım sona erer ve yüksek seslerle sıfatları sayılan kurtarıcı gelir!

İşte! Bütün insanlık için beklenen bu kurtarıcı İSLÂMİYET'tir.

İSLÂM
DÜŞÜNCESİ
NEDİR
VE NE
OLMALIDIR?

Kültür ile medeniyet birbiriyle yakından ilgili iki alandır. Hatta çoğu kere eşanlamlı olarak kullanılgelmiştir. Ancak her medeniyet bir kültür temeline dayanır. Aksi takdirde medeniyet adını almaz. Köklü bir kültür temeline oturmamış olan medeniyetler ise uzun ömürlü olmazlar.

Kültürleri köklü, sürekli ve dinamik kılan en önemli etken, o kültür çevresinin sahip olduğu dünya görüşüdür. Yani insan, hayatı, kültür ve Allah hakkındaki fikirlerdir. Kişilere ve toplumlara dünya görüşleri yön verir. Bu konularda sağlam, tutarlı ve pratikte uygulanabilir olan fikir sistemine sahip olan toplumlar her alanda terakki ederler. Aksi takdirde kısa zamanda yıkılıp giderler. Bu konuda Seyyid Kutub şöyle diyor :

Gerçekten Kur'an-ı Kerim insanlığa şümüllü bir açıklama tarzı takdim etmiştir. Hem de insan varlığının bütün unsurlarını ihtiva eden, insanın bütün ihtiyaçlarına cevap veren, bütün zaruretleriyle birlikte hareket eden en mükemmel surette takdim etmiştir bu açıklamayı. İslâm'ın sunduğu bu âlemsümûl açıklama insanın «hissiyatı, tefekkürü ve basireti» ile birlikte açıkça yürür. Bunun yanısıra beşerin bütün an-

layış tarzına, umumi yönüyle de beşeriyetin bütün ihtiyacına cevap verir. Ayrıca bu, insanın maddi tarafını meydana getiren unsurlardan birisidir. İslâm bunu yaparken ona hitap eden, uygulandıran ve bu varlığın bütün unsurlarını toplu bir uygunluk içerisinde yöneten bir ifade tarzı kullanır. İslâm'ın sağladığı bu uygunluk insanın ilk defa dünyaya geldiği sıradaki fitri uygunluğunun ifadesidir.

İşte doğrudan doğruya Kur'an'dan bu düşünce tarzıyla ilk İslâm cemaati teşekkül etti. Teşekkül ederken de o kendisine has yegâne keyfiyet tarzını kazandı. Beşeriyete kumanda etme mevkiini kendi eline aldı ve hiç bir yerde görülmeyen liderlik menzumesini deruh-te etti. Öyle ki beşeriyet ne İslâm'dan önce ne de İslâm'dan sonra ona benzer bir kumanda mevkiini görmemişti, tanımamıştı. Gerek duygu ve vicdan âleminde, gerekse hareket ve realiteler dünyasında tarihin eşine rastlamadığı o fevkalâde ideâl cemiyet örneğini beşer hayatında tahakkuk ettiren yegâne din İslâm'dır. İslâm toplumu bizzat Kur'an'dan neşet etti. Bu toplumun doğuşu tarih boyunca beşer hayatının en hayretengiz bir mucizesi idi. Evet, kitabî hükümlerin gerisinden fıskırıp doğan bir ümmetin meydana getirdiği mucize... Bu ümmet o Kur'an-ı yaşadı ve ilk derecede ona dayandı. Sünnetin de Kur'an emirlerinin ideal ve mükemmel semeresinden başka bir şey olmadığını değerlendirirsek bu hükme varırız. Nitekim Hz. Aişe (r.a.)'ya Resûlullah'ın huyu sorulduğu zaman şu derli toplu derin ve doğru cevabı vererek bu değerlendirmeyi özet halinde belirtmiştir: «Onun huyu Kur'an'ın tam kendisiydi»...

Ancak zamanla insanlar Kur'an'dan uzaklaştılar Kur'an'ın o kendisine has üslûbundan, «Kur'an'ın göl-

gesinde» yaşamaktan ve havası itibariyle Kur'an'ın indiği havaya benzer hadise ve sebeplerin karışık atmosferinden tamamen uzak kaldılar. Bu hadise ve değerleri birbirine benzeterek aralarında ilgi kurmak ve Kur'an'ı en duygulandırıcı şekilde idrâk edilebilecek tarza getirmenin yegâne yolu... Gerçek mânada bir İslâm hayatını yeniden kurmak için cihad etmeyen, enerji sarfetmenin yorgunluğunu çekmeyen, bu zor ve meşakkatli işe onun gerektirdiği fedakârlıklara, elem ve ızdıraplara katlanmadan âsûde kafayla yaşayan kimse bu Kur'an-ı gerçek mânasıyla hiç bir zaman idrâk edemez. Ayrıca hangi çağda olursa olsun cahiliyete karşı koymak için pratik âlemde o alın terine eş olarak gelişen muhtelif duygu ve arzuların baskısına katlanmadan ve bunu duymadan yaşayan kimseler de bu Kur'an'ı gerçek mânasıyla kavrayamazlar.

Kur'an-ı mübin'in ifade ve ilhamlarını anlamak onun sadece ibare ve lâfızlarını anlayıp kavramak değildir. Yine her zaman söyleyegeldiğimiz gibi bu, Kur'an'ın tefsiri de demek değildir. Evet asıl mesele bunlardan hiçbirisi değildir. Asıl mesele; duygu, idrâk ve tecrübelerin kazandırdığı kabiliyetlerle Kur'an'ın in-meye başladığı devredeki tecrübe duygu ve idrâke benzer bir hazırlığa girişmektir. İslâm cemiyetinin savaş okyanusuna daldığı zaman karşı karşıya bulunduğu cemiyeti İslâm hayatına eş bir hayata hazırlamaktır... Cihat meydanına... Nefisle cihada... Bütün insanlarla cihada... Şehvetlerle cihada... Düşmanlarla cihada... Kendini tamamen dâvaya adama ve fedakârlık... Korku ve ümit... Zaaf ve kuvvet... Ayak kayması ve yücelmeler... Mekke havası ve yeni yetişen İslâm dâvası... Azlık zayıflık ve insanlar içerisinde garip bir hayat yaşamak... Boykot ve halk içinde yalnız olmak

havası... Açlık ve korku... Baskı ve sindirme hareketleri... Ve her şeyi Allah için yapmak... Sonra Medine atmosferi... Hile ve nifak... Savaş ve hazırlık arasında yetişen ilk İslâm cemaatinin havası... «B e d i r» atmosferi... Birbiri ardısıra gelen «U h u d», «H e n - d e k», «H u d e y b i y e», «M e k k e'nin fethi», «H u - n e y n», «T e b ü k»... Ve bir müslüman ümmetin muhiti... Ve yetişme devresi içerisinde konulan nizam- ların gerisinde duygularla menfaatların, prensiplerle hareketlerin dipdiri ve canlı olarak birbiriyle sarmaş dolaş olup teşekkül etmesi...

İşte böyle bir havada indi Kur'an âyetleri, pratik, canlı ve dipdiri olarak. İnən âyetlerin her kelimesinin ve her ifadesinin kendisine has delâleti ve ilhamları vardı... İşte yeniden kurulacak bir İslâm hayatı da ancak buna denk bir atmosfer içerisinde teşekkül edebilir ve ancak o zaman Kur'an bütün hazineleri gönüllere açar, sırlarını herkese ihsan eder, kokusunu her tarafa saçar ve işte o zaman nur ve hidayet menbâı olarak kendisini gösterir.

O gün müslümanlar Allah Teâlâ'nın kendilerine yönelttiği şu seslenişin mâna ve mahiyetini gayet iyi idrâk ediyorlardı :

«Ey iman edenler! Allah'ın Resûlü sizi, kendinize hayat verecek şeylere davet ettiği zaman, hemen Allah'ın ve Resûlünün davetini kabul edin. Bilin ki Allah, kişi ile kalbi arasına girer. Ve O'nun huzurunda toplanacaksınız. Fitneden sakının. Çünkü o, içinizden, sadece zulmedenlere dokunmaz. Bilin ki Allah, azabı çok şiddetli olandır. Düşünün ki bir zaman sayınız azdı. Yer yüzünde zayıftınız, insanların sizi kapıp götürmesinden korkuyordunuz. Öyle iken Allah sizi barındırdı, yardımıyla destekledi ve sizi helâl ve temiz şeylerle rızıklandırdı ki, şükredesiniz.» (Enfâl, 24-26)

«Siz güçsüz iken, şüphesiz ki Allah, size Bedir Savaşı'nda yardım etti. Allah'tan korkun ki, şükredesiniz.» (Âl-i İmrân, 123)

«Mü'minler; gevşemeyin, üzülmeyin. Eğer iman ediyorsanız en üstün sizsiniz. Eğer siz bir yara almışsanız, aynı yarayı düşmanlarınız olan o topluluk da almıştır. Biz bu günleri insanlar arasında evirip çeviririz ki, Allah, iman edenleri belirtsin. İçinizden şahitler meydana çıkarsın. Allah zalimleri sevmez. Ve Allah iman edenleri arındırsın, kâfirleri mahvetsin! Yoksa Allah, içinizden cihad edenleri belirtmeden ve sabredenleri ortaya çıkarmadan cennete gireceğinizi mi zannettiniz? Gerçekten siz ölümle karşılaşmadan evvel onu arzu ediyordunuz. İşte onu gördünüz, fakat hâlâ bakıp duruyorsunuz.» (Âl-i İmrân, 139-143)

«Şüphesiz ki, Allah size birçok yerde ve Huneyn savaşı yapıldığı günde yardım etmişti. O gün sayınızın çokluğu sizi gururlandırmıştı. Fakat çokluğunuz size bir fayda sağlamamıştı da, geniş yeryüzü size dar gelmeye başlamıştı. Sonra da yüz çevirip geri kaçmıştınız. Sonra Allah, peygamberinin ve mü'minlerin üzerine emniyetini indirdi. Göremediğiniz askerler gönderdi. Kâfirlere de azabını tattırdı. İşte kâfirlerin cezası budur.» (Tevbe, 25-26)

«Şüphesiz yok ki siz, mallarınız ve canlarınız hususunda imtihan olunacaksınız. Sizden önce kendilerine kitap verilenlerden ve Allah'a ortak koşanlardan mutlaka birçok eziyet verici söz işiteceksiniz. Eğer sabreder ve Allah'tan korkarsanız, bilin ki bu, azmi gerektiren işlerdendir.» (Âl-i İmrân, 186)

Onlar Allah Teâlâ'nın bu yüce sözlerindeki hakikatların hepsini idrâk ediyorlardı. Zirâ bu hakikatlar onlara yaşadıkları hayatın pratik hadiselerinden

söz ediyordu. Henüz izi kafâlarından silinmemiş, olan hatıralarından bahsediyordu. O neslin bizzat içinde yaşadığı ve üzerinden uzun bir zamanın geçip silemediği vakıalardan söz ediyordu. Bugün veya yarın bu gibi hâdiselerle yüz yüze gelenler ancak Kur'an'ın mânasını kavrayıp ilham veren duygularını hissedebilirler. Ayrıca İslâm tasavvurunun Kur'an'ın getirdiği şekildedeki gerçek zevkine ancak onlar erebilir. Zirâ gerek duygular âleminde gerekse tecrübeler dünyasında hazır bir stoka sahip olurlar ve bu Kur'an'ı o hazır kaynağa göre değerlendirip onun ışığında meseleleri kavrarlar... Ne var ki bu kudrete sahip kimseler, çok azdır.

İşte bunun için biz insanlara İslâm düşüncesinin Allah, kâinat, hayat ve insanla ilgili gerçeklerini Kur'an âyetlerinin ışığında takdim edip izahlarla birlikte bölümlere ayırarak birleşik halde sunmak ihtiyacını duyduk. İnsanlar Kur'an atmosferindeki pratik hayattan uzaklaşmaları nispetinde Kur'an'dan da uzaklaştılar. Biz bunu yaparken kafalara ve gönüllere Kur'an'ın o zengin hitabını ulaştırarak ondan müstağni kılmak maksadını gütmüyoruz. Arzumuz sadece imkân nisbetinde insanları Kur'an'a ulaştırmak ve Kur'an'ın zevkine ermelerini sağlamak için yardımcı olmak ve Kur'an'ın zevkine erdikten sonra bizzat kendilerinin büyük İslâm düşüncesinin gerçeklerine dokunmalarını temin etmektir.

Bu arada büyük ve önemli bir gerçek üzerine de dikkatleri çekmek istiyoruz. Biz İslâm düşüncesinin gerçekleriyle temasa gelelim derken, mücerret mânada kültürel bilgiler vermeyi kasdetmiyoruz. İslâm literatürüne daha önce İslâm felsefesi adıyla katılmış olan kültürel kitap yığınları gibi bir bölüm katmak istemiyoruz. Hayır! Hedefimiz mücerred mânada zi-

hinlerde dolaşıp duran ve kültür hazinesine eklenip kalan bilgiler edinmek değildir. Bizim ölçülerimize göre; büyük bir hedef, çalışma ve yorulmayı gerektiren bir değer ifade etmez. Bu hedef çok sığ ve boş bir hedeftir. Ancak biz bilgi»nin ötesinde «hareket» istiyoruz. Biz elde edilen bilgilerin muharrik bir güç haline gelmesini ve ifade ettiği mânayı realiteler sahâsında tahakkuk ettirmeyi hedef alan potansiyel durumuna geçmesini istiyoruz. Biz «insan» vicdanını, insan varlığının gayesini ve Rabbâni düşünce nizamında çizilen şekilde tahakkuk ettirmek için harekete geçirmek istiyoruz. Biz insanların yüce yaratıcılarına dönmelerini, yaratanın irade buyurduğu nizamaya yönelmelerini ve Allah'ın insanlığa belirttiği efendilikle uyuşan ulvi ve şerefli bir hayata ulaşmalarını arzu ediyoruz. Nitekim bu ideal hayat; tarihin devirlerinden bir devirde bu düşüncenin projektörleri altında bir kere tahakkuk etmiş ve beşeriyetin büyük bölümünü alıp pratik bir istihale şeklinde gerçekleşmiştir...

İslâm tarihinin devirlerinden birisinde, gerçek İslâm hayatı, İslam'ın sağlam tasavvurundan doğan müslümanca yaşayış, fethedilmiş olan diğer ülkelerdeki muhtelif hayat şekilleriyle karşılaşmış ve onlarla karışmıştır. Sonra da fethedilen o beldelerdeki hâkim olan kültürlerle mezc olmuştur.

İslâm memleketlerinde önce cihadın ağır mesuliyetlerinden uzaklaşan bazı kimseler Grek felsefesi ve hıristiyanlığın etrafında dönüp dolaştığı lahûti mevzularla meşgul oldular. Cihadın mükellefiyetlerinden uzaklaşan yaşayışları ile kendilerini gevşeklik dalgaları arasında bıraktılar. Aynı sıralarda siyasi düşünce akımları ile ilgili görüş ve mezhep ayrılıkları belirmişti. Bunlardan bir kısmı daha önceleri Hz. Ali ile

Muviye arasında cereyan eden meşhur ayrılıklardan beri belirgin hal almıştı. Aklı boş yere yormaktan başka hiç bir mâna ifade etmeyen bu nevi meşguliyetler Abbasiler ve Endülüs Emevileri devrinde daha da gelişerek bir takım sapıklıklar ve gerçek İslâm düşüncesiyle uyuşmayan şekiller almıştır. Halbuki İslâm düşüncesi başlangıçta insanları bu nevi sapıklıklardan kurtarmak bu yönlü hareketlerden uzaklaştırmak için gelmişti. İslâm düşüncesi insan hayatını bu nevi sapıklıklardan kurtarıp, müspet ve pratik İslâm düşüncesinin kumandası altında bütün gücüyle hayata yöneltmek, hayatı geliştirip imar etmek, yüceltip temizlemek için sarfetmişti. İslâm düşüncesi insan enerjisinin boşu boşuna harcanıp israf edilmesini önler. Ayrıca beşer idrâkinin kılavuzsuz çöllerde boşu boşuna dolaşıp durmasını yok eder.

İslâm bilginlerinin teşkil ettiği bir topluluk bu karışık ve sapık düşüncelerin tesirini bertaraf etmek için Allah'ın zatı ve sıfatı ile alâkalı bir takım izah metodları ve diyalektik şeklinin bulunmasının şart olduğunu kabul etmiş kaza ve kader, amel ve mükâfat, günah ve tövbe gibi konulardan tutun da İslâm düşünce tarihinde çevresinde yığınlarca münakaşaların dönüp dolaştığı mevzulara kadar hepsinin iyi bir şekilde değerlendirilmesinin ve açıklanmasının zarureti kabul etmişlerdir. Bu arada birçok fırkalarla karşılaşmışlar: Hariciler, Şia, Mürcie, Kaderiye, Cebriyye, Sünni, Mutezile vs... Aynı şekilde müslüman düşünürler arasında Grek felsefesine bilhassa Aristo felsefesinin veya kendilerinin adlandıkları şekli ile «mualimi evvelin» felsefesinin açıklanması ve lâhuti metâ fiziki meselelerin izahına kapılmış olanlar çıkmış ve İslâm düşüncesinin olgunluk ve tekâmülünün azamet ve yüceliğinin ancak felsefe kıyafetine büründü-

ğü zaman mümkün olacağını sanmışlar ve bu hususta te'liflere girişmişler. Tıpkı günümüzde olduğu gibi bir takım kimseler batı düşüncesinin taklid edilmesi zehabına kapılmışlardır. Bunun neticesi olarak tıpkı Grek felsefesi gibi bir İslâm felsefesi inşa etmeye çalışmışlar ve Aristo mantığına dayalı metafiziki konularla uğraşan bir ilim dalı ortaya çıkarmışlar ve buna kelâm ilmi demişlerdir.

«İslâm düşüncesini» beşerin bütün varlığına hitap eden bütün enerji ve arzularına karşılık veren, umumi tabiatına uygun olarak müstakil bir kalıba yerleştirmek yerine sadece zihni mantık kaidelerinin içerisine dökmüşler... Evet bütün bunların yerine onlar kendi kafalarında bir felsefi kalıp kurdular ve bu felsefi kalıba İslâm düşüncesini döküp şekillendirmek istediler. Hatta bir takım felsefi düşünceleri kendileri ortaya atarak bu ortamı kurmaya çalıştılar. Kullandıkları ıstılahlar ise tamamen kendilerinin ortaya attıkları şeylerdi.

Felsefi metod ile inanç metodu arasında, felsefenin takip ettiği üslup ile inanç sisteminin takip ettiği üslup arasında böyle esash ayrılıklar bulunduğuna göre İslâm'ın getirdiği iman hakikatları ile insanoğlunun ortaya çıkardığı lâhuti ve felsefi bahisleri ihtiva eden o yapmacık, basit çarpınmalar arasındaki farklar belirince «İslâm felsefesi» kendilerinin dediği gibi inanç sisteminin birbirine uygun sesleri arasında tam bir yetiştirme halinde belirdi. Bu çarpınmalardan sonra pek çok karışıklıklar ortaya çıktı. İslâm düşüncesinin parlaklığını giderek, sahasını daraltan ve onu sathi bir düşünce haline getiren çarpınmalar... Bunların yanı sıra da kapalılık, donukluk ve karışıklık geldi. Bu durum öyle bir hal aldı ki, «İslâm felsefesi» denilen şeyle birlikte bir takım kelâm ilminin mevzuları İs-

lâm'a tamamen uzak; üslûp, metod, mahiyet ve tabiatı itibariyle İslâm'dan tamamen ayrı yeni birşey ortaya çıktı.

Biliyorum ki, bu sözler en azından hayretle karşılanacak gerek bizim memleketimizde «İslâm felsefesi» denilen şeyle uğraşanlar, gerekse umumi mânadaki felsefi mevzularla iştigal edenler tarafından şiddetle eleştirilecek. Ancak ben bu hükmü verirken kesinlikle inanıyorum ki: «İslâm düşüncesi» bu inhiraf ve sapıklıklardan, bu yanlışlık ve hurafelerden; ancak İslâm felsefesi denilen şeylerin hepsini bir cümlede atmakla kurtulabilir. Bunun yanı sıra «kelâm ilminin» bütün mevzularını muhtelif asırlarda, İslâm fırkaları arasında cereyan eden bütün münakaşaları ve ihtilâfları bir tarafa itmekle mümkün olur. İşte ancak ondan sonra tekrar Kur'an-ı Kerim'e dönebilir ve doğrudan doğruya Kur'an'dan «İslâm düşüncesinin temel esaslarını» alıp diğer düşüncelerden ayrılan mütemayiz özelliklerini açıklayabiliriz. Şu kadar var ki, bu özellikleri açıklarken diğer düşünce şekilleri ile karşılaştırma yapıp muvazene kurmakta bir beis yoktur. Ancak İslâm düşüncesinin doğrudan doğruya Kur'an'dan beslenmesi ve kendisine has müstakil bir biçim kazanması, diğer düşüncelerden büsbütün ayrılması gerekir...

İşaret ettiğimiz metodu daha iyi kavrayabilmek için şu üç önemli hususa dikkat etmemiz gerekir :

1 — İslâm âlemini saran felsefe hareketi gerek Grek, gerekse Hristiyan metafiziliğine dayalı felsefe artıkları idi. Bu felsefelerin muhtelif fırkalar arasında münakaşaların gelişmesinde önemli tesirleri vardı. Zaten bu felsefeler Grek felsefesinin son zamanlardaki şerhlerinden başka birşey değildi. Kötü bir ifade ile,

karmakarışık bir şekilde nakledilmişti. Bunun neticesinde şerhlerin nakledilişi esnasında da birçok karışıklıklar olmuştu.

2 — Grek felsefesinin şerhleri ile İslâm düşüncesinin arasını uyuşturma ameliyesi büyük bir hoş görülükten, Grek felsefesinin tabiatını, ta putperestliğe dayanan derin temellerini bilmemekten, tek bir düşünce nizamına ve yegâne metoda istinad etmesinin mümkün olmayacağını anlamaktan ileri gelmektedir. Nitekim bu görüşler tamamıyla İslâm düşüncesine ve İslâm düşüncesinin dayandığı temel kaynağa aykırı idiler. Grek felsefesi efsanelerle dolu putperest bir vassatta doğmuş ve temelini bu putperest muhite dayandırarak efsanelerden beslenmiştir. Bunun için de hiç bir zaman mitolojik putperest unsurlarından uzaklaşmamıştır. Durum böyle olunca : «Tevhid esası üzerine kaim», kökü ta derinliklere kadar uzanan, mutlak bir tecride dayalı İslâm düşüncesi kadar Grek düşüncesinin arasını uyuşturmaya çalışmak gayet tabii ki ahmaklık ve boşu boşuna uğraşmaktır. Fakat felsefe ile iştigal eden diyalektikçi müslümanlar yanlış olarak hristiyanlığın tesiri altında kalmış son devir şerhlerinden kendilerine nakledilen şeylerin tesirine kapılarak filozofların —ki onlar bununla Grek felsefecilerin kastediyorlardı— Putperest olmalarının mümkün olmayacağını ve tevhid akidesinden uzaklaşmalarının söz konusu olmadığını kabul ediyorlardı. Bunun için de zorla hukemâ denilen bu filozoflarla İslâm inancının arasını uyuşturmak yoluna gittiler. İşte bu boş çırpınıştan İslâm felsefesi denilen şey zuhur etti.

3 — Gerçekten İslâm dünyasında karşılaşılan problemler evvel emirde Kur'an âyetlerini yanlış tev'vil etmek ve anlayış tarzında çok büyük yanlışlıklara

vesile olmaktan zuhur etmişti. Nitekim bu münakaşa ve muvazaalar Hz. Osman'ın şehid edilmesinden beri sürüp gitmekteydi. Araştırmalar muhtelif görüş tarzlarını teyid edici hükümler aramaya yönelince metafiziki konularda ve felsefi mevzularda kendi görüşünü destekleyen ve çoğunlukla belirli bir gayeye yönelmiş olan bir şekil aldı. İslâm düşüncesi, tarihi hadiselerin ortaya çıkardığı ihtilâflarını karışık muhitinden tamamen uzak bulunmak zorundadır. Günümüzde İslâm düşüncesinin temel mefhumlarını yeniden yoğunurken aynı hatalara düşmekten sakınmak mecburiyetindeyiz.

Batı düşüncesi kendi özel metodu üzere yürüyüp gitti. Başlangıçta Grek düşüncesine dayanıyordu. Grek düşüncesindeki bütün putperestlik izini o da taşıyordu. Sonra da batı düşüncesi kilise düşmanlığı haline dönüştü. Genellikle kilisenin dogmatik düşüncesine karşı gelişiordu.

Rönesans'dan beri batı düşüncesinin temel özelliği katolik kilisesinin düşünce ve hareketlerine karşı çıkmaktı. Sonra bu saha daha da genişleyerek bütün kiliseleri içerisine aldı. Daha sonra da bütünü ile dini düşünceye muarız bir tutum içerisine girdi. Genel mânasıyla kiliselerin temsil ettiği dogmatik düşünce hiç bir zaman için gerçek hristiyanlığın temsilcisi durumunda değildi. Hristiyanlığın doğuş devresine rastlayan Roma devletinin karışık putperestlik inancı sonra da Romalıların Hristiyanlığa girişleri esas itibariyle Hristiyanlığa karşı işlenen en büyük cinayet olmuştur. Çünkü İsa Peygaber'in dinini tamamen tahrif etmişlerdi. Başlangıçta Roma putperestliğinin kalıntıları Hristiyanlığa sokularak bir takım tahrifat yapıldı. Sonra da maalesef gerçek hristiyanlığın ilâhi temeline kilise meclisleri ve konsülleri tarafından siya-

si hâdiselerin akışına uyularak, mezhep ihtilâflarına dalınarak bir takım ilâveler ve teviller yapıldı. Hele Roma devletinin bütün hristiyanları birleştirerek tek bir mezhep altında toplamaya çalışması Hristiyanlık dinini Allah tarafından gönderilmiş bir din şeklinde değil de, kilise düşüncesi diye ifade ettirecek kadar aslından uzaklaştırmıştı.

Sonra kilise câmiasının bu sapık düşünceleri benimseyip kabullenmesi, kâinatla ilgili bir takım yalan yanlış bilgileri benimsemesi ki; kâinatla ilgili bilgiler tamamen insanların kendi araştırma ve çalışmalarına dayanır. Hristiyanlığı bu yanlış düşünceleri tashih etmeye çalışan tabiat bilginlerine karşı sert ve düşmanca bir tutum takip etmeye kadar götürdü. Kilise bu tabiat bilginlerine karşı sadece fikri sahada hücumla geçmekle yetinmedi. Bütün maddi kuvvetini en iğrenç şekli ile kilisenin dini ve ilmi görüşlerine aykırı düşen bilginlerin üzerine yığdı. İşte o tarihten beri günümüze kadar Avrupa düşüncesi ve fikirlerine karşı değil genellikle bütün dinlere ve dine dayalı düşünce ve fikirlere karşı düşmanca bir tavır takındı. Hatta bu düşmanlık, dini düşünce ve fikirlerin sahasını da aşarak bütününü ile dine dayalı düşünce sistemine kadar ulaştı. Bunun üzerine Avrupa düşüncesi kendisine has bir takım metod ve prensipler bulmaya çalıştı. Bunu yaparken de asıl gayesi dini düşünceye karşı bir metod bulmak ve kilise doğmalarının baskısından kurtulmaktı. Bu arada tabiatihaliyle kilisenin ilâhından da kurtulmuş olacaktı. Kilise ile ilgili bütün düşünce ve düşünce sistemlerinden tamamen alâkasını kesmiş olacaktı. Batı âleminin dine ve dini metodlara karşı düşmanlığı sadece felsefi mevzularda ve ideolojik yönlerde değildi. Bu düşmanlık batı düşüncesinin temelini ifade ediyordu.

İşte bütün bunlardan dolayı batı düşüncesinin vardığı sonuçlar ve batı düşünce metodu İslâm düşüncesi için esas alınamaz. Bir takım İslâm mütefekkirlerinin bizzat kendilerinin ifade ettikleri gibi İslâm düşünce sistemini yenilemek için de batı sistemi kullanılamaz. Ne batı düşünce sistemini kendi kalıplarımıza uydurmak, ne de bu sistem esaslarına mebni batı düşüncesinin elde ettiği sonuçları İslâm düşüncesine adapte etmek mümkündür...

Şu halde İslâm düşüncesinin esaslarını ve özelliklerini araştırırken bizim takip edeceğimiz metod doğrudan doğruya Kur'an'dan ilham almaktır. Bu da uzun müddet Kur'an'ın gölgesinde, Allah kelâmının beşeriyete indiği muhite uygun bir muhiti hazırlamakla olur. Nitekim bu hidayet kaynağı dinin indiği sıralarda beşeriyet içtimai, itikadi ve siyasi bir keşmekeşliğin derin bataklığı içerisinde yüzüyordu, sonra da ilâhi hidayetten inhiraf etmenin neticesi her tarafı sapıklık çirkefi sarmış gitmişti.

Kur'an-ı Kerim'den ilham alırken takip ettiğimiz metod kat'i şekilde eski prensiplerle karşılaşmamaktır. Ne akli nazariyeler ne de bizzat Kur'an kaynağından beslenmeyen kültür artıklarından hiç bir şey almamaktır. Zira Kur'an'ın hükümlerini muhakeme esası olarak kabul edeceğimiz veya ilham kaynağı olarak o esaslara göre değerlendireceğimiz geçmişe ait hiç bir esas kabul etmiyoruz. Kur'an'ın hükmü, evvel emirde insan tasavvurunun ve beşer hayatının üzerine kaim olmak, Allah'ın dilediği sağlam prensipler inşa etmek için gelmiştir. Bu yüce ve ulvi yaratıcının ihsanına, âlemlerden zengin olan celâl sahibi Allah'ın muhafazasına en azından kulların bu hükümleri değerlendirip dışarıdan girme bütün bozuklukları ata-

rak kafasını ve gönüllerini bu kaynakla şarp edip düşünce sistemlerini gerek eski gerekse yeni cahiliyet kalıntılarından temizleyip arıtmaları ve bütün prensiplerini sadece Allah'ın prensiplerine dayandırmaları gerektir. Şu halde Allah'ın kitabından daha önce bahis mevzuu edilebilecek ve Allah'ın kitabı ona göre muhakeme edilebilecek hiç bir prensip söz konusu olamaz. Biz bütün prensiplerimizi evvel emirde bu kitaptan alırız. Sonra bu prensipler üzerine kendi düşünce tarzımızı yerleştiririz. İşte Kur'an-ı Kerim'le karşılaşmanın ve doğrudan doğruya Kur'an'dan ilham almanın en doğru yolu kanaatimizce budur.

Ayrıca biz İslâm düşüncesinin» gerçeklerinden söz ederken «felsefi» kalıpları kullanmaya çalışmıyacağız. Zira inanıyoruz ki «konu»nun mahiyeti ile kullanılan «kalıpların» mahiyeti arasında kuvvetli bir irtibat vardır. Ve her zaman konu kullanıldığı kalıbın tesiri altında kalır. Bazen de tabii mahiyetini değiştirip, bir başka şekle girebilir. Bilhassa mahiyeti ve tarihi itibarıyla aralarında eski bir düşmanlık ve ayrılık söz konusu olan konu ve kalıplar arasında bu nevi esastan uzaklaşmalar daha çok söz konusu olur. İslâm düşüncesiyle söz konusu edilen felsefi kalıplar arasında konu bakımından çok mühim ve tarihi ayrılıklar vardır. Halbuki İslâm düşüncesini Kur'an âyetlerinde sunulan düşünceye uygun şekilde anlamaya çalışanlar bu inceliği sezebilirler.

Biz İslâm düşüncesini felsefi kalıplara sokmak için çırpınan «İkbâl»in fikirlerine katılmıyoruz. (1) Hegel tarafından ortaya atılmış olan «idealist rasyonatist»lerin veya August Comte gibi «deneyci pozitivist»lerin

(1) Pakistan'ın büyük şairi İkbâl; İslâm düşüncesinin yeniden doğuşunu batı metodlarına dayamak ister.

felsefi kalıplarından alınmış olan felsefi esaslara dayandırmaya bütünüyle karşı çıkıyoruz. Genellikle bütün inançlar, özellikle de İslâm inancı kendisine has üslubu, canlılığı, tesiri, temasları ve sunduğu duyguları ile diğerlerinden büsbütün ayrılır. Büyük gerçekleri ifade eden duyguların tamamı itibariyle yazılan ifadelerde belirmesi güçtür.

Yazı her ne kadar büyük gerçekleri ifade edemezse de insana bir takım duygular verir. Ayrıca İslâm düşüncesi insan benliğine bütün yönleri ile hitap eder. Bilgi kaynaklarını ve istidatlarını göz önünde bulundurur. İnsanın sadece fikri cephesine hitap etmekle kalmaz. Felsefenin ise bir başka üslubu vardır. Felsefe, gerçekleri dar kalıplar içerisinde ifade etmeğe çalışır. Söz konusu ettiği gerçekleri konuşulan veya yazılan ifâdelerin içerisinde sığdırmak mümkün olmayınca da konuyu bir çıkmaza sokar, bir açmaz içerisinde bırakır, karanlıklarla örter. Hele inanç meselesinde beşeriyeti ileriye itecek itici güç vazifesini hiç yapmamıştır. Felsefe insanlığı ancak zamanın çıkmazları içerisinde boşu boşuna yormuş ve karanlık yollarda tek başına bırakmıştır.

Şüphesiz ki, itikadi konular, yine itikadi üsluplar ile açıklanabilir. Çünkü itikadi konuları felsefe üslubu ile açıklamaya çalışmak onun büsbütün yok eder, duygu ve parlaklığını söndürür, pek çok yönlü varlığa sahip olan insanın sadece bir yönünü karşılar. Bundan dolayıdır ki, itikadi konuları, inanç tabiatına aykırı olan ve dar kalıplar içerisinde sıkışan yabancı üsluplar ile açıklamaya çalışmak, hata ve sapıklıklara dalmaya ve bir açmazda bocalamaya vesile olmaktadır.

İslâm'ın birinci şartının ilk bölümü mutlak şekilde yalnız Allah'a kulluk etmektir. İşte Allah'dan başka ilâhın bulunmadığına şehadet etmenin en uygun mânası budur. Bu kulluğun keyfiyeti hususunda Resûlullah (s.a.v.)'dan emir ve telâkki almak konusu ise bu esasın ikinci bölümünü teşkil eder. İşte kelime-i şehadetin ikinci kısmı olan Muhammedun Resûlullah'ın en uygun mânası da budur.

Allah'a kulluk ilk önce yalnız başına Allah'ı ilâh edinmekte, inanç, ibâdet ve şariat bakımından yalnız başına Allah'ın emirlerini benimsemekte ortaya çıkar. Hiç bir zaman için bir müslüman Allah'dan başka birisinin ilâh olacağını kabul etmez. Allah'dan başka birisine kulluk edileceğini kabullenmez.

Geçen bölümlerde ubudiyet ve inanç konusu, hüküm ve ibâdet şekilleri ile alâkalı hususları izah etmiştik. Bu bölümde hâkimiyet meselesini ve bunun «kültür» ile alâkasını inceleyeceğiz. «Kültür» kelimesi insan toplumunu çevreleyen kapsamlı bir çember gibidir. Meselâ sanat konusunda gayet mükemmel bir kitap çıkmış bulunuyor. Ve bu kitap sanat çalışmalarındaki tezi etraflıca açıklayarak; bütün sanat çalışmalarının, insanın duygu ve düşüncelerini, arzu ve isteklerini insan psikolojisinin şekillerini canlandırmak için bir vasıta durumunda olduğunu belirtmektedir. Ve işte bütün bu hususlarda sanata müslümanın ru-

hunda İslâm düşüncesi bütün yönleriyle hükmeder. Hattâ sanatı bu hususlar ortaya çıkarır. İslâm düşüncesinin kâinatın her tarafına, insan psikolojisine ve hayatına şâmil olan, insanın kâinatın yaratıcısı, canlı organizmayı ve hayatı halkedici olan Allah Telâ ile olan münasebetlerini tanzim eden özellikleri sanata da yansır, hattâ onu meydana getirir. Özellikle insan gerçeği, insanın kâinat içerisindeki yeri, insan varlığının gayesi ve insanın kâinattaki vazifesi, fonksiyonu, hayat ölçüsü gibi bütün konularda İslâm düşüncesi insana tesir eder, yalnız fikir ideolojisi olarak kalmayıp her yönüyle itikadi bir düşünce sistemi olarak canlı, diri, müessir, faal ve itici bir güç halinde insan bünyesi içerisindeki bütün hareket ve atılımlarda müessir bir güç olur. (1)

Fikri çalışmalara ve bu çalışmaların İslâm ideolojisine ve onun rabbani kaynağına döndürülerek kâinatta en mükemmel şekli ile yalnız başına Allah'a kulluğu tahakkuk ettirmenin zarureti hususuna gelince; işte bu tezi iyice açıklamak ve beyan etmek mecburiyetindeyiz.

Gerçek odur ki bir müslüman; gerek inanç ile ilgili, gerekse bilumum varlıklarla alâkalı; gerek ibâdetle gerekse ahlâk ve hareket prensipleri ile alâkalı; gerek değer ölçüleri gerekse siyasi, sosyal ve iktisadi nizam, prensip ve esaslarla alâkalı; yahutta insan enerjisinin âmillerini açıklamak ve insanlık tarihinin hareket seyrini beyan etmekle ilgili konuların hangi birisinde olursa olsun rabbani kaynaktan aldığı bilgileri ön plânda değerlendirmesi gerekir...

(1) İslâm sanatının metodu (M. Kutub.) «Siz dünyanın işlerini çok daha iyi bilirsiniz»...

Fakat müspet ilimlerdekimya, fizik, biyoloji, astronomi, tıp, teknik, ziraat ve işletmecilik gibi diğer pozitif bilgi dallarında, gerek işletme sanatı yönünden olsun, gerekse idare bakımından olsun, güzel sanatlar dallarında ve savaş, harp tekniğinde sanat yönünden bunlara benzer bütün enerji ve çalışma şekillerinde... Evet bunların hepsinde bir müslüman müslüman olmayan kişilerin buldukları ve geliştirdikleri şeylerden istifade edebilir, onları alabilir... Şu kadar var ki gerçek İslâm toplumu meydana geldikten sonra bu gibi kabiliyetleri bütün dallarıyla geliştirmeye çalışmak ve hepsini de farzı kifaye olarak değerlendirmek ve bütün bu konularda ihtisas sahibi fertler yetiştirmek zorundadır. Aksi takdirde toplumun bütün vebali ve günahı bu kabiliyetleri geliştirmeyen ve kabiliyetlerin oluşmasını hazırlayacak havayı temin etmeyen, onlara yaşama, hayat şartları, çalışma ve gelişme imkânı sağlamayanların üzerinedir... Bu husus gerçekleşinceye kadar müslüman fert pozitif bilgilerin hepsinde, onların pratik tatbikatında, gerek müslüman olsun gerek olmasın herkesten bazı şeyleri öğrenebilir ve onları kullanabilir. Müslüman olsun ve olmasın enerji sahiplerinin enerjilerinden faydalana bilir. Bu konularda müslüman olsun veya olmasın herkesi çalıştırabilir. Çünkü bu hususların hepsi efendimiz (s.a.v.) hadisi şerif'inin muhtevası içerisine girer... Ve bunlar kâinat, havat, insan konusunda insanın varlığının hedefi, vazifesinin mahiyeti, cevresini saran kâinatla olan münasebetleri, her şeyi yaratan tanrısıyla alâkası konusunda bir ideolojik İslâm düşüncesini oluşturmakla alâkalı değildir. Ayrıca fert fert ve cemiyet cemiyet İslam'ın havat tarzını tanzim eden nizam, sistem ve prensipler ile de ilgisi yoktur. Ahlâk, terbiye, gelenek, âdet, değer ve ölçüleriyle ve

daha cemiyete hâkim olan ve bir cemiyete kendi damgasını vuran hususların hiç birisiyle de ilgisi yoktur. Binaenaleyh müslümanın inancını bozmak veya onu cahiliyet nizamına tekrar döndürmek gibi hususların hiç birisinde önemli bir tehlike arzetmez.

Ancak fert fert ve cemiyet cemiyet insan enerjisinin değerlendirilmesi ve insanın hareket tarihine bakışı gibi hususların açıklanmasıyla alâkalı kâinatın doğuşu, hayatın neşeti ve bizzat insanın meydana gelişiyile ilgili hususlarla alâkalı açıklamalara gelince ki metafizik bakımından bunların pozitif bilgilerle hiç bir ilgisi yoktur. Kimya, fizik, astronomi, tıp ve benzeri ilimlerin bu konularla alâkası mevcut değildir işte bu gibi konularda temel mesele insanın hayatını ve çalışmasını tanzim eden ve doğrudan doğruya inanç ile irtibatı sağlayan, temel kaide prensip ve meselelerle olduğu gibidir. Binaenaleyh bir müslümanın bu hususların hiç birisinde dinine, takvasına güvendiği ve her işini Allah'ın emrine bağladığını bildiği müslümandan başka birisinin emrine uyması, telâkkisine bağlanması doğru değildir, caiz olmaz... Mühim olan müslümanın his âleminde bu hususların akideyle irtibatlı olduğunun kavranmasıdır. Ve bu gibi konuların yalnız Allah'a ubudiyet prensibinin veya «lâilâheillallah Muhammeden Resûlullah» kaidesinin zaruri icaplarından olduğunun kabul edilmesidir...

Müslüman bazen cahiliyet ehlinin eserlerine göz atabilir. Fakat bu göz atışı onun bu konulardaki düşünce ve bilgisini almak için değildir. Aksine cahiliyete nasıl saptığını ve hangi sebepten cahiliyet bataklığına daldığını öğrenmek içindir. İnsanlığın bu gibi sapıklıklarını İslâm düşüncesinin temel esaslarına uygun ve İslâm inancının gerçekleriyle münasip sağ-

lam bir temele döndürerek, tashih edip düzeltmenin ne şekilde mümkün olacağını öğrenmek içindir.

Bilcümle «felsefi» akımlar, bütünyle tarih metodolojisi, her türlü psikolojik ceryanlar, sadece gözlem ve mülâhaza gibi umumi açıklamaların dışında kalan hususlar müstesna bütün ahlâk etüdleri, mukayeseli dinler tarihi konusundaki incelemeler, sosyal doktrinler ve içtimai akımlar sadece gözlem ve istatistiğe dayalı direk bilgiler veren ama bunların sonunda kısaca umumi neticeler ve külli malûmat veren kısmı müstesna.. evet işte bütün bu akımlarda gerek eski gerekse yeni cahiliyet İslâm dışı tefekkürü eski cahiliyet inanç ve düşüncelerinin doğrudan doğruya tesiri altında kalmış ve bu esasların üzerine istinad etmiştir. Hepsi olmasa bile büyük bir kısmı metod bakımından gizli veya açık bilcümle, dine dayalı ideolojilere ve özellikle de İslâm düşüncesine düşmanlık kokusu taşır.

Meselâ darvinizm biyoloji ilminin verileriyle hiç bir delile dayanmadan arzu ve hevesden başka söz edilecek yer bulunmadan hayat fenomeninin doğuşu ve tekâmülünü açıklamak için tabii âlemin dışında hiç bir kuvvetin varlığını kabul etme zaruretinde olmadığını söyleyebilmek için vasıta kılmaktadır.

Aslında müslümanın yanında bu gibi hususlarda sadakatin ifadesini bulan rabbi zülcelâlin beyanlarında yeterli bilgiler vardır. Hem de bu bilgiler bu sahalarda insan çalışmalarının gülünç ve basit görüldüğü seviyenin çok üstündedir... Bundan da öte mesele doğrudan doğruya inançla ilgilidir. Tek başına Allah'a mükemmel kullukla alâkahdır.

«Kültür bütün insanlığın mirasıdır» onun vatani, cinsi ve dini olmaz, hikâyesine gelince bu hikâye pozitif bilgilerle ve onların pratik tatbikatıya alâkalı ol-

duğu zaman tabii olarak kendi hududunu aşarak felsefi ve metafiziki açıklamalara gitmediğı ve bu ilimlerin neticeleriyle insan psikolojisinin faaliyeti ve tarihi hususunda felsefi izahlara dalmadığı, sanat, edebiyat ve üslup bakımından her hangi bir münakaşa zemini açmadığı takdirde doğrudur... Fakat bunun gerisinde dünya yâhudiliğinin kurduğu bir tuzak olarak bu hikâye her hususda dini engelleri yok etmek ve böylece beynelmilel yâhudiliğın insanlığın bünyesine bir mikrop gibi sızarak onu uyuşturup bayılması- nı sağlamak için kullanıldığı an böyle bir hikâye boş bir lâfdan öteye geçmez. İşte yâhudi şeytani dehasını bu noktada kullanmakta ve önce faiz nizamını yerleştirmeye çalışmakta, netice itibariyle de bütün beşeriyetin alın terinin mahsulü olan çalışmaları bir takım yahudi bankerlerinin avucuna ve istikraz müesseselerine akıtmak için kullanmaktadır.

Fakat İslâm, pozitif bilgilerin ve bunların pratik tatbikatının gerisinde meydanda iki türlü kültür şeklinin bulunduğunu kabul eder.

1 — İslâm düşüncesine ve onun esasına dayalı İslâm kültürü...

2 — Cahiliyet esasına dayalı, ayrı ayrı kaidelere bağlı, hepsi de netice itibariyle tek kaideye yani Allah nizamında yeri olmayan insan düşüncesinin kaidelerine istinad eden cahiliyet kültürü... İslâm kültürü insan realitesinin ortaya çıkardığı fikri çalışmaların her sahasına şâmil'dir. Ve onda; insan faaliyetini ve canlılığını devamlı olarak geliştirecek ve bu gelişmeyi teminat altına alacak metod ve özelliklere sahip bütün kaideler yer alır.

Şu kadarını bilmemiz kâfidir ki modern Avrupa sanayi medeniyetinin ve tekniğinin kaim olduğu tec-

rûbî akımlar başlangıç itibariyle tamamen Avrupa'da doğmuş değildir. Aksine doğu toplumlarında ve özellikle Endülüs İslâm camiasında doğmuştur. Ve esasî İslâm düşüncesine, kâinat yönetimine ve İslâm pratiğinin özüyle birlikte kuvvet ve kaynaklarına dayanarak ondan birçok şeyler almıştır... Sonra Avrupa bu metodu geliştirerek ilmi gelişmesini sağlamış, Rönesans da başlı başına bir ilmi kalkınma merhalesi geçirmiş ve sürekli olarak onu geliştirip ilerletmiştir. İslâm dünyası ise aksine önce donuklaşarak, sonra da tedricî şekilde İslâm'dan uzaklaşmasından dolayı ve bunun yanı sıra bir kısmı bu cemiyetin bünyesinde gizli, bir kısmı da dıştan gelen haçlı ve siyonist hücumlarda mündemiç bulunan sebeplerden ötürü tamamen ilmi terketmiştir. Sonra Avrupa şarktan iktibas ettiği metodla onun İslâm itikadına dayanan temellerini birbirinden ayırmış ve en sonunda kilisenin baskısından kurtulayım derken bütünüyle Allah'dan uzaklaşmış ve Allah yolundan kaçmıştır. Ne var ki kilise uzun müddet haddini aşarak ve kıymetini suistimal ederek Allah adına insanların omuzuna binmişti...

İşte böylece bütünüyle Avrupa düşüncesinin cürümleri her zaman ve muhitte gelen cahiliyet düşüncesinin mahsullerinde olduğu gibi bir başka şekilde ortaya çıkmış ve tabiatı itibariyle esasdan İslâm düşüncesinin temel dayanaklarıyla çatışır olmuştur... Bunun yanı sıra da İslâm düşüncesine karşı köklü düşmanlık duygularıyla dolmuştur... Binaenaleyh bir müslümanın üzerine düşen görev yalnız ve yalnız kendi düşünce sistemine dönmektir. Gücü yeterse ilâhî kaynağından başka hiç bir kaynağın buyruğuna teslim olmamalı, yoksa Allah'dan korktuğunu bildiği, dine ve takvâsına güvendiği müslümanlardan başka hiç bir kimsenin telâkisini benimsememelidir...

İlim ayrı, ilim adamı ayrı diyerek ikisini birbirinden ayırmak hikâyesine gelince; İslâm insanın varlık, hayat, çalışma, sistem, değer, ahlâk, gelenek ve daha muhtelif yönleriyle insan psikolojisi ve enerjisiyle alâkalı hususların hepsine bakış tarzında müessir olan itikadi mefhumlarla ilgili ilimler konusunda aslâ böyle bir şeyi kabul etmez...

İslâm müslüman olmayanlardan veya müslüman olup da takva şuuruna sahip olmayanlardan pozitif bilgi dalı olan kimya, fizik, astronomi, sanayi, tıp, teknik, ziraat, işletmecilik ve benzeri bütün hususlarda bilgi edinilmesini müsamaha ile karşılar. Şu kadar var ki bu ancak; zikri geçen hususlarda müslüman ve müttaki, her şeyine güvenerek benimseyebileceği mü'min bir kişi bulunmadığı zaman olabilir. Nitekim bugün kendisine müslüman adı veren insanlar arasında bu gibi kimselere çok az rastlanır olmuştur. Bu da kendilerine müslüman adını takanların Allah'ın dininden ve nizamından uzaklaşmalarını ve İslâm düşüncesine bigâne kalarak Allah'ın izniyle yapılması gereken yer yüzündeki hilâfet vazifesinin icaplarını yerine getirmemelerinin neticesinde ortaya çıkmıştır. Halbuki hilâfet vazifesi bu gibi bilgi ve çalışma sahalarında ve her türlü mahareti ilgilendiren konularda müslümanların ehil olmalarını gerektirmektedir... Fakat bu, müslümanın itikadi esaslarını, düşünce sistemini, Kur'an tefsirini, hadisini, peygamberinin hayatını, tarih metodolojisini, içtimai doktrinini, sanat, edebiyat ve ifade gücünü ve benzeri diğer hususları İslâm dışı kaynaklardan almasını, dinine, takvasına ve Allah korkusuna güvenmediği bir müslümandan almasını asla müsamaha ile karşılamaz...

Bu satırları yazan, tam kırk yıl ömrünü okumayla geçiren bir kişidir... Onun ilk çalışması insanlığın

muhtelif bilgi sahalarının hepsini araştırmak, öğrenmek ve bilmek gayesine mebni idi... Bunlardan bir kısmı kendisinin ihtisas sahasına giriyordu, bir kısmını da heveslenerek okumuştu... Sonra kendi inanç ve düşünce kaynaklarına döndü... Bir de baktı ki kendisinin kırk yıl boyu okumuş olduğu şeylerin hepsi bu büyük inanç hazinelerinin ve kaynağının yanında zayıf, cılız, hem de çok cılız kalmaktadır. Ne var ki onun bu yoldan başka tutunacağı bir yol yoktu. Hem ömrünün kırk senesini o kaynakları araştırmakla geçirdiğinden dolayı pişman da değildi. Çünkü bu sayede cahiliyeti bütün gerçekleriyle öğrenmiş, cahiliyet sapıklığını, delâletini ve pislğini bizzat görmüştü. Bunun yanı sıra şişkinliğini, kibirlenmesini ve gururlanarak ortaya attığı palavra ve propagandalarını da açıkça görmüştü. Ve yakinen bilmiş ve müşahede etmiştir ki bir müslüman bu iki kaynağın arasını aslâ birleştirmez, bu; imkan haricidir...

Bununla beraber yukarıda geçen hususlar aslâ benim kendi şahsi görüşüm değildir... Aslında mesele bir kişinin şahsi görüşüne dayandırılmaktan çok daha büyük ve önemli bir mesledir. Çünkü Allah'ın nizamında bu konunun ağırlığı müslümanın kendi görüşüne dayanmasından çok daha fazladır. Çünkü bunu Allah söylüyor... Çünkü bunu Allah'ın yüce peygamberi söylüyor... Biz bu konuda onu hakem tanıyoruz. Çünkü mü'minler aralarında ihtilâfa düştükleri şeylerde Allah'ın ve Resûlünün hükmüne baş vurmak mecburiyetindedirler.

Allah Teâlâ yahudi ve hristiyanların bilumum müslümanlarla alâkalı nihai hedefini şöylece tesbit ediyor ve buyuruyor :

«Kitap ehlinden bir çoğu, hak kendileri için apaçık belli olduktan sonra içlerindeki çekememezlikten dola-

yi iman etmenizden sonra sizi tekrar kafirliğe çevirmek isterler. Allah'ın emri gelinceye kadar onları affedin. Ve hoş görülün. Şüphesiz ki Allah, her şeye kadirdir.» (Bakara, 109)

«Kendi dinlerine uymadıkça yahudi ve hristiyanlar senden asla râzı olmayacaklardır. De ki : «Hidâyet, ancak Allah'ın hidâyetidir.» Yemin olsun ki, sana ilim geldikten sonra şayet onların arzularına uyarsan Allah'tan sana ne bir dost, ne de bir yardımcı vardır.» (Bakara 120)

«Ey iman edenler! Kendilerine kitap verilenlerin bir kısmına uyarsanız, iman etmenizden sonra sizi kâfirliğe çevirir.» (Al-i İmran, 100.)

Resûlullah (s.a.v.) hafız Ebu Yali'nin Hammad'dan, onun da Şahi'den, onun da Cabir (r.a.)'dan rivayet ettiğine göre buyuruyor :

«Siz ehli kitaba hiç bir şeyi sormayınız. Çünkü onlar delâlete düşmüş olduklarından, size doğru yolu gösteremezler. Siz de ya boşu boşuna onları tasdik edeceksiniz, ya da haklı olarak tekzip edeceksiniz. Hiç şüphesiz Allah'a yemin ederim ki eğer Mûsa sağ olarak sizin aranızda bulunsaydı O'na da bana uymaktan başka birşey yapmak helâl olmazdı»...

Yahudi ve hristiyanların müslümanlarla ilgili bu nihai hedefi Allah'ın belirttiği şekilde bu derece kesin olarak açıklandığına göre İslâm inancı, İslâm tarihi, toplum yönetmeyle alâkalı nizam ve prensipler, veya diğer hususlarda yaptıkları araştırmaların her hangi birisinde iyi niyetli olarak hareket ettiklerini, hayır kasteddiklerini, doğru yolu göstermek ve aydınlatmak maksadı güttüklerini bir an bile düşünmek veya zannetmek doğrudan doğruya aptallık olur... Allah'ın bu hükmünden sonra da hâlâ onları böyle sananlar yalnız ve yalnız gafillerdir.

İşte böylece Allah'ın hükmü kesinlik kazanıyor :

«De ki : *Hidayet yalnız Allah'ın hidayetidir.*»

Bu gibi konularda müslümanın baş vurmaı gereken yegâne kaynak budur ve Allah'ın hidayetinin gerisinde dalâletten başka birşey yoktur. Âyetin ifadesinde varid olan kasr sığasından da anlaşılacağı gibi onun dışında hiç bir hidayet söz konusu değildir :

«De ki : *Hidayet yalnız Allah'ın hidayetidir.*»

Bu hükmün mefhumunda hiç bir şüphe söz konusu olmadığı gibi tevili de bahis mevzuu değildir.

Tıpkı bunun gibi emri ilâhi kesin olarak Allah'ı anmak tan kaçınanları dost edinmeyi de yasaklıyor. Bütün ihtimamı dünya hayatına inhisar ettiren kimse-lerle dostluktan da nehyediyor. Ve bunların bilgilerin- zandan ibaret olduğunu, müslümanın ise zanna uymaktan nehyedildiğini ve bu gibi insanların sadece dünya hayatının dış görünüşlerini bileceğini ve bu bilgisinin sağlam bir esasa oturmayacağını belirtiyor :

«Şimdi siz ilâh olarak Lât'ı, Uzzâ'yı ve diğer üçüncüleri olan Menât'ı mı görüyorsunuz?» (Necm, 19-20.)

«Onlar dünya hayatının sadece dış yüzünü bilirler. Onlar âhiretten tamamen gafildirler.» (Rum, 7.)

Allah'ı anmaktan gafil olan, dünya hayatından başka bir şey istemeyen kimse ki; bu, günümüzdeki ilim adamlarının hepsinin durumudur. Ancak hadiselerin dış görünüşünü bilebilir, halbuki müslümanın güvenebileceği ilim sadece dış görünüşle alâkalı değildir. Dolayısıyla müslüman bu tip bilgi sahiplerine güvenerek her konuda onun emirlerini benimseyemez. Sadece onun pozitif bilgilerinden istifade edebilir. Ama onun hayat görüşü, hayati meseleleri açıklaması, psikolojik ve ideolojik izahları aslâ itimat sağlayamaz ve güvenilirliği söz konusu olamaz. Bunun için Kur'-an-ı Kerim'in övdüğü ve işaret ettiği ilimden murad

da bu değildir. Nitekim bir kısım kimseler, Kur'an'ın âyetlerini kendi ana seyrinden çıkararak yersiz konularda delil olarak kullanmaya çalışmaktadırlar.

«Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?» (Zümer, 9) Âyeti ile bu kastedilmiş değildir. Nitekim şu âyetin metninde bile bizzat bu sual takrir edilerek varid olmaktadır :

«O kâfir mi hayırlıdır, yoksa gecenin saatlerini «secde» ve «kıyam»la geçiren, âhiretten korkup ve Rabbinin rahmetini uman mı? Ey Muhammed! Sen onlara şöyle de : «Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?» Ancak akıl sahipleri düşünür.» (Zümer, 9.)

Bunu, geceleyin secde ederek, ayakta durarak ibâdet eden, âhiretten sakınan ve Rabbinin rahmetini bekleyen kimse ancak bilebilir ve işte âyette kastolunan ilim de budur... İnsanı Allah'a götüren ve Allah korkusuna sevkeden ilim... Yoksa fıtratı bozan ve insanı Allah'sızlığa sevkeden ilim değildir.

Şüphesiz ki ilim sadece itikat, dini farizalar ve hükümlere münhasır değildir. İlim, her türlü bilgi şeklini içine alır. Tabiat kanunlarıyla ilgilenir. Onu yeryüzünün imarı için kullanmanın yollarını bulur ve bununla dini inanç ve farizalar arasında bir ilgi kurar... Şu kadar var ki, imân kaidesinden uzaklaşmış olan ilim hiç bir zaman için Kur'an'ın kastettiği ve övdüğü ilim değildir. Şüphesiz imanî kaidelerle astronomi ilmi, biyoloji ilmi, fizik ve kimya ilmi ve jeoloji ilmiyle, kâinat kanunlarıyla ilgilenen, canlı organik kanunlarla alâkadar olan diğer bütün ilimler arasında bir takım ilişkiler vardır. Ve bütün bunlar Allah'dan uzaklaşmak için sapık bir arzu ve hevesin uğrunda kullanılmadığı müddetçe insanı Allah'a götüren birer vasıtaadır. Ne yazık ki Avrupa ilim metodolojisi,

Avrupa'nın tarihindeki özel şartların uğursuzluğu ve kötülüğü yüzünden ilim erbabıyla kilisenin zalim idaresi arasında bir ayırma girişmiş ve bu ayrılık köklü tesirini bütünüyle Avrupa düşünce sistemlerinde göstermiştir. Avrupa düşüncesinin tabiatında bu düşmanlığın izi vardır. Böylece Avrupa düşüncesi temel yapısında sadece kilise düşüncesine veya doğmasına değil bütün dini duygulara ve din düşüncesine düşmanlık zehirleri taşımaktadır. Evet Avrupa düşüncesinin mahsulü olan bütün eserlerden, Avrupa bilgisinin yayıldığı her sahadan, gerek felsefi sahalarda olsun gerekse metafiziki sahalarda, gerekse de dış görünüşü itibariyle dini konularla hiç ilgisi bulunmayan pozitif bilgilerde olsun bu uğursuz ayırım ve zehirli düşmanlık kendisini hissettirmektedir...

Avrupa düşünce metodu ve bu düşüncenin her türlü bilgi dalında ortaya çıkardığı mahsulleri, başlangıçta o zehirli düşmanlık esasına dayandığına ve bütün dini düşünceyi temelden reddettiğine göre şüphesiz ki gerek o düşünce metodu, gerekse onun mahsulü olan eserler özellikle İslâm'a karşı daha çok düşman olacaklardır. Çünkü bu metodun ve mahsulün esası başlangıçta Allah düşmanlığına dayanmaktadır. Ve kasdi olarak itikadi düşünceyi sulandırmak ve bozmak için fırsat gözetmektedir. Sonra da İslâm cemiyetinin bütün esaslarıyla üzerine kaim olduğu temelleri yıkmayı ve İslâm mefhumu ortadan kaldırmayı hedef almaktadır.

Bunun içindir ki batı düşüncesinin metoduna ve bu metodun verilerine güvenerek İslâmî metodları bunlara kaynaştırmaya çalışmak şüphesiz ki çok gülünç ve kötü bir gaflet örneği olacaktır... İşte bunun için hali hazırdaki durumumuz itibariyle mecburen batıdan almak zorunda olduğumuz pozitif bilgileri

etüd ederken de aynı ihtiyatlı tavrı takınmak zorundayız. O bilgilerin dayanacağı felsefi akımları ve bunlarla münasebetini göz önünde bulundurmalıyız. Çünkü bunlar esas itibarıyla her türlü dini düşüncelere temelden düşman oldukları için, özellikle İslâm düşüncesine düşmanlık edeceklerdir. Ve bunlardan çok az bir miktarı bile İslâm'ın saf ve berrak kaynaklarını zehirlemek için kâfi gelecektir...

İslâm'ı bir bütün olarak almadığımız takdirde onu anlamakta yanlışlığa düşer ve zorluklarla karşı karşıya kalırız. İslâm'ın çeşitli yönlerinden birini alıp diğer bütününden ayrı olarak düşünmeye çalıştığımız takdirde ise onu tam olarak kavramamıza ve anlamamıza imkân yoktur.

İslâm, sadece yerine getirilen bazı ibadetler sistemi, uyulan ahlâk kuralları değildir. Aynı zamanda İslâm, yalnız sosyal hükümler ve ekonomik bir düzen de değildir. Bunlar sadece, İslâm'ın birer parçalarıdır. Bu parçaların her biri, İslâm'ın bütünü olamaz.

İslâm, yepyeni ve eşsiz bir düzen olarak geldi. Ne kendisinden önce ne de sonra İslâm düzeninin benzeri başka bir düzene rastlanmamıştır. Getirdiği bu yeni düzeniyle de insanlığın hayatını yeni baştan düzenlemiş ve üstün bir hareketle bunu başarmıştır. İslâm'ın bu üstün hareketi, hayatın belli bir düşünce düzeninden doğarak az bir zaman içinde bütün değer ve bağlantılarıyla birlikte devresini en hızlı ve en olgun bir biçimde tamamladı ve başarılı bir sonuçla zafere ulaştı. İslâm, bu hareketini önce vicdanlardan başlattı ve daha sonra dış dünyada varlığını gözler önünde gerçekleştirdi. İslâm sadece vicdanlarda saklı kalan bir inanç sistemi değildir.

İşte, batıda tanınan ve savunulan «İdealizm» ile İslâm arasındaki en belirgin özelliklerden biri de hiç

şüphesiz budur. Çünkü, «idealizm» bir düştür ve bir düş olarak da kalacaktır. «İdealizm» görünmeyen dünyalarda doğan bir güneştir. Işıkları hiç bir zaman gerçek dünyaya yansımamış ve yansımayacaktır da. O, yeryüzünde uygulanma kabiliyetine ve vasıflarına da haiz değildir. Yalnız o, hayallerde canlanan, rüyalarda renkli olarak görünen bir düzendir. Ondandır, görünmek ve gerçek hayatta uygulanmakta istenilmektedir. Sadece düşlerde ve hayallerde saklı olarak kalmaktadır. (1)

İslâm, —idealizmden farklı olarak— hayatta uygulanması ve gerçekleşmesi mümkün olan bir anlayış getirir. Düşündüğü ve gerçekleşmesine çalıştığı bu belli hayat anlayışı, insanlar tarafından da uyulmaya uygun ve müsait bir vasıf taşımaktadır. İnsan nefesine zor gelen ve uygulanmaz diye herhangi bir yönü de —sanıldığı gibi— yoktur. (1) İnsan, onun çağrısına icabet ettiği gün, her şeyi önünde yaradılışına uygun olarak kolayca bulacak ve mutlu yaşayacaktır.

Ancak, bu mutlu hayata kavuşabilmesi için sadece inanç ve ibadetle yetinmemelidir. İslâm'ı bir bütün olarak alması ve öylece uygulamalıdır. İnsanlık bunu

-
- (1) Bazı kimseler, idealizmi Anka kuşuna benzetmişlerdir. Bu benzetiş doğrudur. Çünkü, idealizm de Anka kuşu gibi sadece adı var kendisi ortalıkta yoktur.
- (1) Gerçekten İslâm'da zorluk ve darlık yoktur. İslâm'ın her alanında genişlik ve kolaylık vardır. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) bir hadislerinde «Kolaylaştırın, zorlaştırmayın. Müjdeleyin, nefret ettirmeyiniz», buyurmuştur. İslâm'da, hiç bir insana nefsinin ve gücünün yetmeyeceği herhangi bir yük yüklemediği gibi, herhangi bir emrin buyurulmadığı hususunda Kur'an-ı Kerim de şöyle buyurulmaktadır: «Allah kişiye ancak, gücünün yeteceği kadar yükler.» (Bakara 286)

bu şekilde gerçek anlamda uyguladığı takdirde kurtuluşa erebilir, huzur ve mutluluğu elde edebilir...

İslâm inancı, insan vicdanına gerçek anlamda yerleştiği an, orada donup kalmaz. İslâm, vicdanlarda gizlenmek için gelmiş değildir. Onun bir vicdan inancı olarak saklı kalmasına da imkân yoktur. O, yerleştiği bir vicdanın derinliğinden dış dünyaya doğru hareketler halinde filizlenir, kendi varlığını açık ve kesin olarak gösterir. Hayatta, ihtişamlı ve görkemli olarak kendi varlığını ispat eder. Hayatı, ruhunda taşıdığı eşsiz ve benzersiz anlayışıyla baştan başa değiştirir.

Saadet devrinin müslümanları ve Allah Resûlünün etrafında toplu halde bulunan sahabeler, Allah hepsinden razı olsun) Kur'an-ı Kerim'i dinledikleri zaman sarsılır ve ürperirlerdi. Onlar, tam ve gerçek olarak Kur'an-ı Kerim'i anladıkları için, onu dinler dinlemez hayatlarını yeni baştan düzenlemek üzere, —hiç vakit kaybetmeden— hemen harekete geçerlerdi. İslâm'ın getirdiği bu yeni düzenin esaslarına uygun bir biçimde hayatlarını düzenler ve cahiliyet devrinden kalan eski adet ve düzenleri hayatlarından silip atarlardı. Kendilerini, bu yeni düzenin esaslarına göre —bütün olarak— ölçmek ve düzenlemek hususunda son derece şuurlu davranırlardı. Çünkü onlar, cahiliyet devrinden kalan eski adet ve düzenlerin hiç bir geçer yönünün bulunmadığına kesin olarak inanmışlardı. Bu yüzden de câhiliyet devrinden kalma eski adet ve düzenlerin hayatlarında olduğu gibi kalamayacağına inanıyor ve bunların ortadan kalkmasına bütün güçleriyle çalışıyorlardı. İşte onlar, bu inançla her şeyi başardılar ve hayatlarını İslâm esaslarına göre baştanbaşa düzenlediler.

Yeni bir binanın yapılması için, eskinin yıkılması gerekir. Eski binanın ahşaplı duvar ve köhne temelle-

ri yerinde sabit olarak bulunduğu sürece, onun yerine bir başkasını yapmak mümkün değildir. Yeni binanın, çizilen yeni plân ve projeye göre, kendisine has hendesi san'at ve incelikte yapılabilmesi için eski binanın temelinden yıkılması ve ortadan kalkması şarttır. Yoksa, eski bina temel ve duvarlarıyla orta yerde bulunduğu sürece, bir başka yeni binanın yapılmasına imkân yoktur.

Yüce Allah, bu hususta Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurmaktadır :

«Ey Muhammed! Eğer biz Kur'an'ı bir dağa indirseydik, Allah korkusundan baş eğerek parça parça olduğunu görürdün. Bu misalleri, insanlar düşünsünler diye veriyoruz.» (Haşr, 21)

Gerçekten, Kur'an-ı Kerim indikten sonra, dağlardan daha güçlü olanlar parçalandı. İnsanlığın nefsinde (benliğinde) yerleşen cahiliyet devrinin birçok örf, adet, gelenek, kötü ve çirkin alışkanlıkları Kur'an ayetlerinin dokunması ve inmeye başlaması üzerine birer birer eriyip gittiler. Böylece Kur'an, daha önce eşi görülmeyen bir düzeni, insan vicdanından yükselterek egemen kıldı.

Bu ayete göre, İslâm inancı tam olarak bir kalbe girdiği zaman, bu kalpte herhangi olumsuz bir durumun bulunması mümkün değildir. Böyle bir kalp, ne kayalar gibi sert, ne de yalnız ibadetlerle yetinip İslâmî duygu ve şuurdan yoksun olur. Bu kalpte câhiliyet devrinden kalma adet ve inançların varlık ve etki yönünden silinmeden kalmaları da mümkün değildir. Çünkü, İslâm'ın tam olarak girdiği bir kalp, eski adetleri, inanç ve hayatı silip atmak ve onun yerine İslâm'ın iman ve hayatını kabul etmek ve bu hayata göre yaşamak zorundadır. Bir kalpte, hem İslâm'ın,

hem de başka inanç ve adetlerin yanyana birlikte bulunmaları asla mümkün değildir. İslâm, kendi hayatını yaşatmayı ve egemen kılmayı ister. İmandan ibadete, ibadetten hayata döner... İslâm'ı böylece, bir bütün olarak; inananların hayatında görmüş oluruz. İbadetler, insan kalbi ile yüce Allah arasında bir bağın (ilişkinin) kurulmasına vesile olurlar. İbadetlerle insan, İslâm'ın şuuruna ve imanın zevkine ulaşır.

Yüce Allah ile insan kalbi arasında kurulan bu bağdan, dış dünyada doğruluk, aksiyon, samimiyet, güven, yardım, dayanışma ve yüce bir hareket doğar. Edebiyat, san'at ve düşünceler nasılkı insanın nefsinde önce tasarlanır ve daha sonra da dış dünyada ifade ve şeklini bulurlarsa; iman ve ibadetler de öylece kalkpten hayata dönüşür ve İslâmî hayatın oluşmasına sebep olur...

Nasıl ki, yeni bir binayı yapmak isteyen bir kişi, onu temelden başlatmak ve öylece yapıp bitirmek zorunda ise, yeni bir hayat düzenini kurmak isteyen kimse de, bu yeni hayatına bir başka hayat anlayışını katamaz ve ekleyemez. Gerek bina ve gerekse hayat düzeninin yenilik vasfına sahip olabilmeleri için, herhangi eski ek parçalardan arınmış olması şarttır. Yoksa, yenilik vasfını kazanmaları imkânsızdır.

İslâm, bütün insanlık dünyası için kendisine has bir hayat anlayışı çizer ve sadece bunun en olgun bir biçimde uygulanmasını ister. İnsanlığın sosyal ve ekonomik ilişkilerini, bu hayat anlayışının sınırları içinde düzenler. Hüküm, devlet ve siyaset işlerini de gene bu hayat anlayışının temelleri üzerinde kurar, toplumu bu düşünce ve inançla idare eder.

İslâm'ın bu hayat anlayışı, Kur'an-ı Kerim'i sadece güzel, düzgün ve tecvid üzere okumakla, gece gün-

düz parmağını tesbihten çekmeden duâ ve istiğfar etmekle gerçekleşemez. Ancak, Kur'an-ı Kerim'in ifade buyurduğu manaların, insanlık hayatına olduğu gibi uygulanması, tesbihteki parmağın kalp ve vicdana dokunarak hareket haline gelmesiyle gerçekleşebilir. Okunan ayetlerin, yapılan duâların dış dünyada kendilerini göstermeleri gerekir. Yalnız Kur'an-ı Kerim'i tecvid üzere okumak, duâ ve tesbihlerin dudaklardan dökülen kısmıyla yetinmek davayı çözemez ve İslâmi bir hayat için sadece bu kadarı yeterli olamaz.

Amelsiz, hareketsiz ve anlayışsız olarak okunan bir Kur'an'ın, şuursuz ve bilgisiz olarak yapılan bir duânın sahibine hiç faydası yoktur. Arzulanan hedefe vardırmayan, dış kabukta kalan, oyalayıcı ve avutucu hareket ve davranışların hiç bir yararı olamaz. Mesele, sadece ifadelerle bitmez. Bir ifadenin ardında, eğer hedefe ulaştırıcı hareket ve davranışlar varsa, o ifade makbul ve geçerli sayılır. Yoksa, kuru ifadeler karın doyurmaz ve sadece konuşmalar hedefe ulaştıramaz.

Saadet devri müslümanın kalbinde, bu manâ ve anlayış, gerçek anlamda yerleşmişti. Sahabe, (Allah hepsinden razı olsun) bu iman ve anlayışla hayatı baştan başa değiştirdiler ve her şeyi İslâm'ın esaslarına göre düzenlediler. Bunu, hayal sayılan bir dönemde başardılar!...

İbn Mes'ud (r.a.)'dan şöyle rivayet edilmiştir :

«Bizden bir kişi, Kur'an'dan on âyet öğrendiği zaman, hemen geçip gitmezdi. Sonra manalarını öğrenir ve bunun üzerinde dururdu. Daha sonra da bununla amel ederdi.»

Görüldüğü gibi, Kur'an'dan on ayet öğrenen bir insan sadece bunun okunuşu ile yetinmemektedir. «Sonra bunların manalarını öğrenir ve bunun üzerin-

de dururdu», ifadesi gerçekten düşündürücüdür. Çünkü, sadece okumak, —okuduğunu bilmeden anlamadan— hiç bir kimseye fayda sağlamaz. Her okuyan insan, okuduğunu bilmek ve anlamak zorundadır. Ancak böyle bir okumanın yararı olabilir. Eğer, okunanlar nefiste, kalpte ve vicdanda ifade ettikleri manâlarıyla bir tesir ve iz bırakmışsa, bunun sahibine bir faydası olmuş demektir. «Daha sonra da bununla amel ederdi.» Hadisinin devamı ise, Kur'an-ı Kerim'in okunmasının hedef ve sonucunu açıkça bildirmektedir. Ancak, böyle bir anlayış ve inançla Kur'an-ı Kerim tam olarak okunmuş olur. Sahabiler, bu anlayış ve inanışla Kur'an-ı Kerim'i tam olarak okuyup amel ettikleri için bu yeni hayatı bütün esaslarıyla birlikte uygulamaya muvaffak oldular. İşte bu anlayış ve inançla İslâm, her yerde ve her zaman —gerek iç dünyada ve gereksede dış dünyada— kurulabilir. İç dünyada yerleşen İslâm inancını, dış dünyaya taşımaya ve uygulamaya başladığımız an, davayı gerçekleştirmiş oluruz.

Çünkü, iç dünyada yerleşen İslâm inancının varlığı, —*olgunlaşınca*— kendisini mihrapta namaz olarak, insanlar arasında sosyal ilişkiler olarak göstermek zorundadır. Çalışma, davranış, iyilik, kötülük, güzellik ve çirkinlik yönünden bu iç dünyada yerleşen inançlar dış dünyada kendilerini ortaya koyarlar.

İslâmî düşünceden kaynaklanan bir edebî san'atın hayata yönelik olması, izleyeceği bir metodun bulunması gerektiğini daha önce söylemiş ve bunun, tarihi yönden yorumlayan kişilerin anladığı biçimde icbarî olmadığını, tedricî, müjdeleyici, sevindirici ve kolaylaştırıcı olduğunu da belirtmiştik. İslâm, insan nefesine öyle bir san'at anlayışını ve sevgisini aşar ki, bunu ne materyalistler ne de başkaları başarabilirler.

İslâm, bütün hayatı hak ve iman ölçüleri içinde seçen insanın bu güzel hayatını namaz ibadeti gibi ibadet sayar. Bu yüzden İslâm edebiyatını, sadece İslâm'ı ve onun tarihini anlatan yazılar olarak değil, hayatta görülen ve duyulanların İslâmî şuurla anlatılıp yazılması olarak değerlendirmek zorundayız.

İslâm'ın emir ve düzenlerini birbirlerinden ayırmak mümkün değildir. İslâm bölünmeyen, parçalanmayan bir bütündür. Bu, İslâm'ın en belirgin özelliğidir. Bu bölümde ne insanın nefsinde, ne de dış dünyada mümkün değildir.

Meselâ; tek yönlü olarak İslâm, bir tek ayet veya hadisin yorumu değildir. Gene tek yönlü olarak cihâd, ahlâk, edebiyat, san'at, siyaset, hüküm değildir. Belki bunların bütünüdür. Çünkü, bu yönlerden her birini tek başına müstakil olarak diğer İslâmî emir ve düzenlerden ayrı düşünmek mümkün değildir.

İslâm, hayatı, düzen ve metod yönünden bir bütün olarak düşünür. Hayatı, doğru, yanlış, tam, eksik, güçlü ve güçsüz yönleriyle birlikte, olduğu gibi kabul eder. Düşünce ve hükümlerini hayattan uzak, hayal ve düşler alemi üzerine oturtmaz.

İslâm, önce kalpleri fethetmeye çalışır. Fethettiği kalpte, kendi hayatının şeklini çizer. Kalplerde İman nuru ile çizilen bu hayatın resmi ve şekli dış dünyaya yansır. Böylece, dış dünyada onun kalplerde çizdiği hayatın şeklini açık olarak görürüz. San'at ve edebiyat, ikisi birlikte bu işi yürütür; değiştirme, yenileme ve arındırma görevinde birbirlerine yardımcı olurlar. İslâmî hareketin öncülüğünü yaparlar. Meselâ; namaz ve cihad birbirlerinden ayrı olarak düşünülemez. Çünkü, her ikiside birbirlerini tamamlar, hareket gücü yönünden dayanışma içinde bulunurlar.

İşte, gerçek anlamda İslâm düşüncesi ve anlayışı budur. İslâm gençliğinin kalbine ve dimağına yerleştirmek istediğimiz inanç ta budur. İslâm davasını omuzlarında taşırlar, insanları içinde bulduğumuz bu çağda İslâm'a çağırانlar bu inanç ve anlayışla İslâm'a yaklaşmak ve sarılmak zorundadırlar. Çünkü, bu inanç ve anlayış, ilk müslümanları kalbinde böylece yerleşmişti. Onlar, bu inanç ve anlayışlarıyla eski hayatı atıp onun yerine İslâm'ın getirdiğı yeni hayatı koymuşlardı. Hayatı baştanbaşa İslamlaştırmayı bu inanç ve anlayışla başarabilmişlerdi.

İslâm dininin gelişi ve yayılışı, insanlık tarihinde büyük ve önemli bir yer işgal eder. Bu olay (İslâm'ın gelişi) insanlık tarihinin yol ayırım noktası veya gidişinin rotasını belirleyen pusulası olmuştur.

Çünkü İslâm, insanlığın hayatı için yepyeni bir düzen olarak geldi. İnsanlık ondan önce, böyle bir düzencele karşılaşmamıştı. Önceki inanç ve düşüncelerden hiç biri böyle bir düzeni göstermiş ve bildirmiş değildi. Böyle bir düzeni, insan aklı bile düşünmekten acizdi. O, beşerî bir kaynaktan doğmamıştı. Yüce Allah'ın bu ümmet için ihsan buyurduğu sonsuz nimetlerinden biri olarak gönderilmişti. Onun kaynağı ve dayanağı Vahydir. Yüce Allah, Kur'an-ı Kerim'de bu hususta şöyle buyurmaktadır :

«Siz, insanlar için ortaya çıkarılmış en hayırlı bir ümmetsiniz.» (Âl-i İmran, 110)

Bu yeni inanç ve düşüncenin, hayatın her alanında kendisine has bir görüşü vardır. İnsanlığın hayatını bu özel görüşünün sınırları içinde düzenler: Sosyal bağlantıları ve ilişkileri gene bu özel görüşünün etrafında toplar ve onlara bu açıdan yön verir. İslâm'ın bu sosyal ilişkiler hakkındaki özel görüşlerinden biri de «Sosyal Güvence»dir. Sosyal Güvence, sosyal dayanışma ve tazminata bağlıdır.

Sosyal güvence; herhangi bir sebepten dolayı çalışma ve iş gücünden yoksun kalan bir kişiye, devle-

tin devamlı veya geçici, toptan veya kısmen yapmış olduğu malî yardımdır.

Sosyal dayanışma ise, —ki sosyal güvence onun bir bölümü, parçası ve küçük bir yönüdür—. İslâm devletinde her ferde sağlanan maddî ve manevî yardımdır. Bunun sınırları daha geniştir, kapsam yönünden daha büyüktür.

Çünkü, İslâm düzeninde her ferdin kesin ve belli bir hakkı vardır. Her ferdin maddî ve manevî olarak hayatı korunmuş ve garanti altına alınmıştır. Zaruri ihtiyaçlar olarak İslâm düzeninde her ferdin yemek, içmek, giymek, binmek ve ev sahibi olmak gibi hakları sağlanmıştır. Evlenme hakkı bile, zaruri ihtiyaç haklarının sınırları içinde düşünülmüş ve İslâm düzeninde evlenmeye maddî gücü olmayanlara hazine (Beytülmal) yardım yapılmıştır. İlâç, doktor ve tedavi masrafları da yine bu zaruri ve hayatî ihtiyaçlardan sayılmıştır. Okumak İslâm'da farz olduğu için, buna gücü yetmeyen kimselerin de öğrenim hakları korunmuştur. Çalışma gücü olan kimselere iş ve çalışma alanlarını açmak ve bulmakta gene İslâm düzeninde devlete düşen bir görevdir ve bu hususta her ferdin hakkı korunmuştur.

Eğer devlet, çalışanlara iş alanlarını bulur ve onlar için her türlü çalışma imkânlarını hazırlarsa, onlar için zaruri ihtiyaç haklarını yerine getirme hususunda yardımcı olmuş ve üzerine düşen görevi yapmış olur. İş bulamadığı için çalışamayan, çalışma gücünü yitiren kimselerin ise, devlet sosyal güvencelerini sağlamış, onların her türlü ihtiyaç ve sosyal haklarını garanti altına almıştır. Bu durum, İslâm düzeninde büyük bir önem taşır. İslâm düzeninde bu, devlete düşen en önemli görevlerden biridir. İslâm düzeninde görülen bu sosyal dayanışma, iyilik; sadaka ve

acıma payı değildir. Bu, her ferde tanınan sosyal haklardan biridir. Hazırlama, üretim ve güvencenin İslâm düzenindeki derece ve öneminden doğmaktadır. Bunların bütünü —daha önce de söylediğim gibi— sosyal dayanışmanın bir gereğidir.

İslâm düzeninde sosyal dayanışma, genel anlamda toplumun bütün fertlerini kapsar. İslâm ümmetinin her ferdi, bu haktan eşit derecede yararlanmaktadır. Yöneten ile yönetilen bu hususta ve bu haklar karşısında birdir. Hepsinin hayatı ve hakları teker teker korunmuştur. Bu hususta hepsi de aynı ölçüler içinde sorumlu tutulmuştur. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) bu hadislerinde genel sorumluluk anlayışı konusunda şöyle buyurmuşlardır :

«Hepiniz çobansınız ve hepiniz güttüğünüz sürüden sorumlusunuz. Devlet başkanı çobandır ve kendi sürüsünden (halkından) sorumludur. Erkek kendi ailesinin çobanıdır ve ailesinden sorumludur. Kadın kocasının evinde çobandır ve aile yuvasından sorumludur. Hizmetçi efendisinin evinde çobandır ve kendisine teslim olunanlardan sorumludur.» (1)

İşte, İslâm toplumunun sosyal dayanışması ve sorumluluğu, Allah Resûlünün dilinden böylece tasvir edilmiştir. Herkes kendi yetkisinin sınırları içinde sorumlu tutulmaktadır. Yöneten ile yönetilen arasında bu hususta hiç bir fark yoktur.

Sosyal güvenlik meselesi ise, bu genel dayanışma ve sorumluluk esasının geniş kapsamına girmektedir. İslâm'ın bu sosyal dayanışması, toplum fertlerini bir bütün olarak kapsamına almakta, mal, can ve iş güvenliğini içermektedir.

(1) Buhari, Müslim, Ebu Davud, Tirmizi ve Hâkim Ebu Hüreyre'den rivayet etmişlerdir.

İslâm'da yeni doğan her çocuğun hayat hakkıyla birlikte diğer bütün sosyal hakları güvence altına alınır. Bu hususta devlet, adeta bir garantör ve savunuculuk görevini yapar. İnsan şerefine yakışan her türlü tedbiri, yeni doğan çocuğun hayat hakkı olarak alır ve ona bir baba gibi şefkat kanatlarını gerer. İnsanlığın şerefine yakışır bir biçimde insanların hayatını koruyan ve bu hususta her türlü hak ve ödevi eşit derecede eksiksiz olarak yerine getirmeye çalışan bir devlet başkanı yüce Allah katında en çok sevilen bir kuldur. İslâm'ın her ferde sağladığı bu mal, can güvenliği ve sosyal haklarını koruma ödevinin karşılığı olarak halktan, Allah'a, peygambere ve devlet başkasına karşı itaatlı olmalarını ister. Doğar doğmaz her türlü hak ve güvenliği korunmuş ve sağlanmış olan bir insanın böyle bir düzende şükür ve itaattan başka ne düşüncesi olabilir? Devlet ve toplum kendisine düşen görevi böylece eksiksiz yerine getirince, fert te kendi devlet ve toplumuna karşı kendisine düşen ödev ve sorumluluğunu yerine getirecektir şüphesiz.

İslâm'da ödev ve sorumluluk, verilen haklarla paralel ölçüde eşittir. Her ödev ve sorumluluk bir hak karşılığıdır.

«Ben, hiç bir zaman kullarıma zulmetmem.» (Kaf 29)

«Allah bir kimseyi ancak gücünün yettiği ile mes'ul tutar.» (Bakara, 286)

Bu her iki ayette bildirilen hüküm şudur :

«Hiç kimsenin hakkı elinden alınamaz.» *«Hiç bir insana, gücünün yetemeyeceği bir şey yüklenemez!»*

Bu iki temel ilke, İslâm'da sosyal dayanışmanın esasını teşkil eder. Ekonomik sorumluluk ta gene bu temel esasların içinde düşünülür. Ancak, İslâm'da ekonomik mesele ve sorumluluk sosyal hayatın bütünü

değildir. Belki, bu hayatın temel direkleri arasında düşünülen bir direk veya sorumluluk gerektiren insanlığın bir sosyal yönüdür. Hayatın bütün meselelerini hep bu merkezde toplamaya ve ortaya çıkan bütün olaylara bu açıdan bakmaya kalkışmak yanlış-
tır. Çünkü, İslâm'ın düşünce ve görüş açısında hayatın alanı daha geniş, kapsamı daha büyük, değeri daha yücedir. İslâm'a göre sosyal hayatın çeşitli yönleri vardır. Ekonomik hayat ise, sadece sosyal hayatın çeşitli yönlerinden biridir. Bunun yanı sıra İslâm, ekonomik değerleri ve faktörleri de aslâ ihmal etmez. Sosyal hayatta yaptığı ince hesapların içinde, ekonomik meselelerin çözümünü de vardır. Ekonomik meseleler üzerinde, insanlığın hayatına yakışır bir biçimde durur.

İslâm dininin sadece devletin yaptığı mali yardımları sosyal dayanışma olarak kabul etmediğini, her ferdin sosyal yapı içinde doğuşta kazandığı haklarının bulunduğu ve İslâm'da sosyal dayanışma sınırlarının böylece toplumun bütün fertlerine kadar uzandığını daha önce söylemiştik.

Bunu bir misalle açıklamaya çalışalım : «Eğitim ve öğretim hakkı İslâm dininin bu hususta ele aldığı konulardan biridir. Çünkü, İslâm dini kadın ve erkeğe ilim öğrenmeyi farz kılmıştır. Eğer bir çocuk, eğitim ve öğretim yapma imkânına sahip değilse, bu İlâhî emri ve farzı nasıl yerine getirecektir? Bu durumda İslâm toplumu ve devleti temsil edenler, eğitim ve öğretim yapma imkânından yoksun olan kimselere karşı sorumludurlar. Bu imkândan yoksun olan çocuğun hakkını vermek, ona eğitim ve öğretim yapma imkânlarını sağlamak zorundadırlar. Bu hususta o kişiye önce en yakını, daha sonra akrabalık derecesine göre yakın olanlar sorumlu tutulurlar. Eğer, yakınların-

dan hiç biri bunu yapmak imkânına sahip değilse, en sonunda bu işi devletin yüklenmesi gerekmektedir. «Eğitim ve öğretim» yüce Allah'ın herkes için farz kıldığı bir emir olunca, bu emrin herkes tarafından yerine getirilmesi için devletin çaba sarfetmesi gerekmektedir. Okumak, çalışmak ve yaşamak İslâm devletin sağladığı sosyal güvencenin temelleri arasındadır. İslâm devlet başkanı, bu sosyal güvenceyi sağlamak zorundadır. Bu, kendisine düşen görevlerden biridir.

«İyilikle emr etmek, kötülükten sakındırmak»

Gene müslümanlara düşen bir farzdır. Herkes, kendisine bu hususta düşen ödev ve görevi yerine getirmekle yükümlüdür. Müslümanlardan bir topluluğun bu ilâhi emri yerine getirmekle görevli olması gerekmektedir. Bu topluluk, yüce Allah'ın emirlerini anlatacak, iyiliği yayacak ve kötülükten sakındıracaktır. Bu, sadece İslâmi topluma özgü bir eğitim sistemidir. (1)

Bu eğitim sistemine İslâm'da «emr-i bil ma'ruf, nehy-i an'îl münker» denir. İslâm devleti, bu emrin gereğini yerine getirmekle yükümlüdür. Fakat, diğer taraftan Peygamber Efendimiz (s.a.v.) bu eğitim işini bütün müslüman fertlere yüklemişler ve hepsini bu hususta sorumlu tutmuşlardır. Aşağıda Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'in bu konu ile ilgili olan hadis-i şeriflerinden bir kaçını sunmak istiyorum.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) bu hususta şöyle buyurmuşlar :

(1) İyiliği emretmek, kötülükten sakındırmak hususunda Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurmaktadır : «Sizden hayra çağıran, iyilikleri emreden, kötülüklerden sakındıran bir topluluk bulunsun. İşte onlar, kurtuluşa erenlerdir.» Âl-i İmrân, 104)

«Bir kişinin çocuğuna terbiye vermesi, bir ölçek hürmayı sadaka olarak dağıtmasından daha hayırlıdır (2)

«Hiç bir baba çocuğuna, güzel ahlâktan daha üstün bir şey veremez.» (3)

«Bir kişinin üç kızı veya üç kızkardeşi, yahut iki kızı veya iki kızkardeşi olup onları güzel bir şekilde yetiştirir ve korursa, onların haklarına riayet etme hususunda da Allah'tan korkarsa; ona cennet vardır.» (4)

Çalışma ve kazanç hakkına gelince; bu hususta da İslâm devlet başkanı sorumludur. Çalışma gücüne sahip olan herkese iş bulmak zorundadır. Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'in hayatında bu hususta birçok örnek vardır :

Buhari ve diğer hadisçilerin rivayet ettiklerine göre bir gün, Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'in huzuruna genç bir dilenci gelir ve kendilerinden yardım dilenir. Peygamber (s.a.v.) ona para vermez, eline mali yardım olarak bir şeyler koymaz. Ancak, orada bulunan bir kişiye bir miktar para verir, kendisine bir ip ve bir de balta satın almasını, dağa gidip belli bir yerde çalışması için rehberlik yapmasını ve bir kaç gün geçtikten sonra tekrar kendilerine dönmelerini emir buyurur. Genç dilenci, Peygamber (s.a.v.)'in rehber tayin buyurduğu kişinin söylediklerini yapar ve bir kaç gün geçtikten sonra Peygamber (s.a.v.)'e kazandığı paralarla döner.

Peygamber (s.a.v.) Efendimiz kazandığı bu paralarla Medine çarçısında bir iş yeri açmasını ve bu yol-

(2) Tirmizi, Neseî İbni Mâce rivayet etmişlerdir.

(3) Buhari ve Müslim rivayet etmişlerdir.

(4) Tirmizi ve Ebu Davud, Ebu Said el-Hudrî'den rivayet etmişlerdir. İbn Mâce bu hadisin sahih olduğunu rivayet etmektedir. Cami'üs-Sağır, c. 2, s. 170

dan kendisine kazanç sağlanmasını emir buyurur. Genç adam böylece, geçimini, açtığı iş yerinden sağlamaya çalışır...

İşte Allah Resûlü, hayatında çalışma gücüne sahip olan bir kişiye böylece iş ve çalışma imkânlarını sağlamış oluyordu. Bu, o günün maddî şartları içinde ancak bu derece uygulanabilmıştır. İslâm devlet başkanı, çağının şartlarına uygun bir biçimde kendi toplumunda çalışma gücüne sahip olan fertlere daha geniş iş alanlarını açabilir.

İslâm'da tedavi hakkı da garanti edilmiş, sağlık sorununu devletin güvencesi altında çözümlenmiştir. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) Mekke'den Medine'ye göç eden ve hastalanan sahabilerin tedavileriyle bizzat meşgul olmuşlardı. Onlara özel bir oda ayırmış ve zekât malı (hazine malı) olan develerin sütünden ilâç içtirmişlerdi. Sağlıklarına kavuşuncaya kadar bu özel odada her türlü bakımları için yapılan masraflar hazineden karşılanmıştı.

Son çağlarda adı duyulan sosyal güvencenin temel esasları, görüldüğü gibi İslâm'ın ilk düzeninde böylece kurulmuş bulunuyordu. Çağlar boyunca İslâm, yer yüzünde kurduğu toplum düzenlerinde hep bu esasa bağlı kalmıştır. Sosyal güvenceyi, en ince ve en geniş anlamda toplumun bütün fertlerine sağlamıştır.

Eğer, günün birinde tekrar hidayeti bulur ve ona dönerek; onu, önümüzde taptaze ve daha geniş kapsamlı olarak, her türlü sosyal güvenceyi bizim için sağladığını görür ve seviniriz. Bakınız, bu hususta Yüce Allah, Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurmaktadır :

«Eğer, helâk ettiğimiz memleketlerin halkı iman edip, Allah'tan korkmuş olsalardı, üzerlerine gökten ve yerden bereket kapılarını açardık.» (A'râf, 96)

Tarih, sadece geçmiş olayları aktaran ve anlatan bir bilim dalı değildir. O, geçmişte olup biten olayları yorumlayan, çeşitli olaylar arasındaki gizli ve açık bağlantıları bir bütün olarak ortaya koyan ilim dalıdır. Tarih bize geçmiş olayları; belli bir zaman ve mekân içinde, meydana geldiği kıta ve bölgenin sosyal yaşantısına ve iklim şartlarına uygun bir biçimde, birbirlerinden etkilenen parçaları arasındaki faktörleri birer birer, halkalar halinde üst üste ekler ve zamanın akışına bağlı olarak anlatır.

Tarihi bir olayı tam olarak anlamak, bu olayla bir önceki ve sonraki olaylar arasında bağlantılar kurarak yorum yapabilmek için, her şeyden önce insanoğlunun inanç, düşünce ve ruhi yapısını oluşturan iç dünyasını, maddi ve manevi hayatını çok iyi bilmek gerekir. Bu anlayıştan yoksun olan bir kimse, tarihi olayları tam olarak kavrayıp değerlendiremez. Çünkü, her tarihi olayın temelinde onu yapan insanın ruhi ve fikri yapısı, maddi ve manevi hayatı birer faktör olarak bulunmaktadır. Bunu anlamak ve kavramak için de bu olayları inceleyen kişinin kendi ruh, duygu ve düşünce ufkunu açık bırakması gerekmektedir. Olaya çeşitli yönlerden bakması ve geride hiç bir şey bırakmadan bütün dikkatini olayı meydana getiren faktörlere yöneltmesi şarttır. Araştırma, inceleme ve tenkit süzgecinden geçirdikten sonra kararını vermek zorundadır.

Eğer, bir tarih olayı anlatan kişi, bu olayı sadece dış görünüşüyle görür, onu meydana getiren inanç, ruh, düşünce ve duygudan yüz çevirirse; —bilerek veya bilmeyerek bunu görmemişse— bu olayı tam olarak anlamasına imkân yoktur. Böyle kişilerin anlattıkları tarihi olaylar ölü, donuk ve kof olur. Anlatılan ve verilen bilgiler, tarihi olayın tam karşılığı olamaz. Tek yönlü bir yorum ve yanlış bir anlatım olur.

Bu yanlış anlatım ve eksik yorumu, ilk olarak İslâmî konular üzerinde araştırma yapan batılı ilim adamlarında görüyoruz. Çünkü, genel anlamda batılıyı, doğruya ve özellikle İslâm hayatına karşı eksik ve yanlış bir yoruma ve anlatıma düşüren bazı faktörlere rastlıyoruz. Bu faktörler batılıyı, doğu ve İslâm hayatını tam olarak anlayıp kavramaktan yoksun bırakmaktadır. Bu faktörlerin başında, gayb aleminin ruhi prensipleri gelmektedir. Batı bu prensipleri kavrayamamaktadır. Özellikle, çağımızın materyalist görüşünün öncülüğünü yapan batının, sosyal ve düşünce hayatının maddî teori tarafından yenilgiye uğradığı son dönemlerde bu kavrayış, batılı yönünden daha da zorlaşmıştır. Oysa, İslâmî konular her çağda, vahyin ruhuna bağlı kalan saadet devrinin ilâhî kaynağına dayanmaktadır. İslâm'ı, bu ilâhî kaynaktan tecrit ederek (soyutlayarak) anlatmaya kalkışmak, yapılan en büyük yanlıştır. Batılı düşünürler ve tarihçiler bu hususta bağışlanmaz yanlışların içine düşmüşlerdir.

Batılı, İslâm'ı, anlamak hususunda yanlışlığa düşüren faktörlerin başında, gayb aleminin ruhi prensiplerini kavrama yönünde gösterdiği eksiklik olduğunu söylemiştim. Bu doğrudur. Çünkü, iki dünyayı (batı ve doğu dünyasını) birbirlerinden anlayış ve kavrayış yönünden ayıran çeşitli sebeplerden biri de budur.

Bu kısa girişten sonra, şimdide batılı tarihçilerin İslâm tarihini hangi yönden eksik ve yanlış olarak anladıklarını belirtelim. Bunu şöylece sıralayabiliriz :
1 — Kavrayış yönünden. 2 — Anlayış yönünden 3 — Yorum yönünden.

Tarihi bir olayı, çeşitli yönlerden gereken biçimde incelemeyen bir tarihçinin anlatışı ve bu konuda vereceği bilgiler de o derece eksik, zayıf ve yanlış olur.

Bir tarihi olayın çeşitli yönlerden değerlendirilmesi, tarihçinin kavrayış, anlayış ve yorum yapma gücüne bağlıdır. Bu güçten ve kabiliyetten yoksun olan bir tarihçi, tam ve doğru bir değerlendirmeyi yapamaz.

Bu eksiklik, tarihi olayları tasvir ve yorumdan ziyade, tarihi araştırmalarda izlenen metoddan doğmaktadır. Yoksa, yanlış olduğu gibi, tarihi olayları tasvir ve yorumdan doğan küçük yanlışlıklardan dolayı meydana gelen eksiklikler değildir.

Batılı tarihçiler, doğunun hayatına ve İslâm'ın temel esaslarına uymayan, batının kendi bölgesine özgü duygu ve anlayışından kaynaklanan metodları kullanırlar. Şüphesiz, batılı tarihçilerin kullandıkları bu metodların sonucu olarak, İslâmî konularda elde edilen bilgilerde eksiklikler ve yanlışlıklar meydana gelmektedir. Fakat bir çokları, —dış görünüşe aldandıkları için— bu yanlışlıkların ve eksikliklerin farkında bile değildir. Ne yazık ki, bugün İslâmî konular, bu yanlış metodların ve salahiyetsiz araştırmacıların kısacına yakalanmış ve yanlış bir anlayışla insanlığa sunulmuştur.

İşte bu yüzden, batının İslâm tarihi hakkında yaptığı araştırmalardan şüphe ediyoruz. Ortada görülen herhangi bir şeyin şekli, onu görenlerin bakış açılarına göre değişmektedir. (1) Tarihi olaylar da aynen bunun gibi araştırmacıların bakış açılarına göre değişmekte ve her tarihçinin anlayışına göre değişik anlamlar kazanmaktadır. Mesela; bir Avrupalı araştı-

-
- (1) Evet, görülen bir eşyanın şekli, onu gören kişilerin durum ve vasıflarına göre değiştiği bir gerçektir. Meselâ; bir manzarayı bir edebiyatçı ve san'atkar başka anlamda görür ve değerlendirir. Hayvan besleyen bir köylü veya çoban ise aynı manzarayı başka bir gözle görür. Bu durum psikologların üzerinde durdukları bir durumdur.

cı, tabiatıyla Avrupa'nın genel çıkarlarına yönelik olarak araştırma yapar. Çünkü her Avrupalı araştırmacı ve yazar, kendisini dünyanın lideri olarak kabul eder ve yaptığı araştırmaları, Avrupa'nın önderliğinde ve merkezinde değerlendirir. Evet, batılı ve Avrupalı tarihçiler, hayata ve insanlara bu açıdan bakarlar. Tarihi olayları da her zaman bu doğrultudan inceleme-ye kalkışırlar. Böylece batılı tarihçiler, gözlerine belli derecede hazırlanmış gözlükler takar ve olayları incelemeye koyulurlar. Ancak yaptıkları bütün inceleme ve araştırmalarda, aynı ölçü ve renkte görünen belli şekiller ve görüntülerden başka bir şey göremezler. Gördükleri bu şekil ve görüntüleri de gene kendilerine has olan bakış açılarının doğrultusunda yorumlamaya ve değerlendirmeye tâbi tutarlar. Hiç kimse, bu görülen şekillerin gerçek şekiller olduğunu iddia edemez. Çünkü gözlerden bu gözlükler çıkarıldığı zaman, görülen görüntülerin başka şekilde olduğu ortaya çıkacaktır.

Avrupa'nın, tarihin geçmiş dönemlerinde bütün dünyanın merkezi ve önderi olmadığı bir gerçektir. Bugün Avrupa, bu yanlış düşünce ve inancından kurtulmak için çabalamaktadır. Geçmişiyile geleceği arasında kurmak istediği köprünün planını hazırlarken, bu yanlışlarını da düzeltmeye yönelmektedir. Batıda bugün, birçok yazar ve düşünür, yazmış oldukları eserlerinde bu yanlış değerlendirmelere değinmektedir. Buna rağmen gene de batılı, geçmişinde yaptığı yanlış değerlendirmelerin altında yığılıp kalmakta ve bir türlü bu yanlışlar enkazının oluşturduğu büyük ve ağır yükün altından kurtulamamaktadır. Durum böyle olunca, batılının İslâm tarihi hakkında yaptığı araştırma ve yorumlara inanmak pek güçtür.

Kanaatımca, batılının İslâm hayatı ve tarihi hak-

kında yaptığı yorumları ve değerlendirmeleri olduğu gibi —inceleme ve araştırmaya tabi tutmadan— kabul etmek yanlışların en büyüğüdür.

Şüphesiz, bu söylediklerimizin hepsi, tarafsız ve gerçek bir ilmi araştırmanın yapılmasına bağlıdır. Olayları oluşturan sebep ve faktörlerin —sağa sola sapmadan— bulup ortaya konmasına dayanır. Bunu, uzun ve ince hesaplardan sonra yapıp başardığımız takdirde bütün bu yanlışlıklardan ve yanlış yorumlardan kurtulmuş oluruz. Batılının İslâm tarihi hakkında yaptığı araştırmalar; gerek kaynak, gerek sebep ve gerekse faktörleri kapsamaması yönünden eksiktir. Batılı yazar ve araştırmacılar bir çokları, İslâm tarihini, yazılması gereken müddet içinde değil, kısa ve anı bir zamana sıkıştırıp yazmaya kalkışmışlardır. Adeta bu hususta kendilerine verilen bir görevi, çabucak yerine getirmeye gayret sarfetmişlerdir. Bu yüzden batılı tarihçiler, İslâm'ı ve İslâm dünyasını yanlış ve eksik anlayıp yorumlama zorunda kalmışlardır.

Şimdi, batılı tarihçilerin İslâm tarihi ve İslâm dünyası ile ilgili yazdıkları ve söyledikleri yalan, yanlış, ve eksik bilgilerin hangi sebeplere dayandığını kısaca şu maddelerde belirtelim :

1 — Din ve inanç değişikliğinin doğurduğu sebeplerden dolayı.

2 — Endülüs'te, Kudüs'te, İstanbul'da ve başka yerlerde kurulan uzun İslâmî hâkimiyetler sonucu İslâm'a ve müslümanlara karşı besledikleri kin ve nefretin doğurduğu faktörlerden dolayı.

3 — İslâm dinini hak olarak kabul etmediklerinden dolayı.

4 — Batının, doğuda ve İslâm dünyasında ekonomik, politik ve sömürgecilik alanlarında kurmuş ol-

doğru egemenliğini sürdürme yolundaki niyetinden dolayı.

5 — Doğuda ve İslâm dünyasında meydana gelen düşünce akımlarını ve oluşan yüce kişiliği anında bastırmak ve söndürmek için izledikleri stratejinin bir gereği olarak, gerçekleri ortadan kaldırmaktan doğan sebeplerden dolayı.

6 — Batı ile doğu arasında tarih boyunca —maddi çıkardan dolayı— yapılan kavga ve savaşları, faktörleriyle birlikte yenilemek ve batının üstünlüğünü sağlamak için izledikleri sinsi propagandalardan dolayı...

Batılı tarihçilerin, İslâm tarihi hakkında verdikleri bilgilerin eksik ve yanlış yönlerini yukarıdaki maddelerde açıklamaya çalıştık. Ancak bütün bu eksik ve yanlış yönlerin yanı sıra batılı tarihçilerin İslâm tarihi hakkında izledikleri yanlış görüşlerini de eklemek ve hesaba katmak zorundayız. Çünkü, batılı düşünür ve yazarların —genellikle— İslâm tarihi hakkındaki görüşleri çarpık, eksik ve yanlıştır. Bütün bu eksiklik ve yanlışlıklar göz önünde bulundurulduğu takdirde, batılı tarihçilerin İslâm tarihi hakkında yaptıkları araştırmaların ve verdikleri bilgilerin ölçüsü ve değeri tam olarak ortaya çıkar. Her ilim adamı böyle bir anlayışı, yapacağı ilmi araştırmalarda ilke olarak kabul etmek zorundadır. Özellikle bizlerin, kendi tarihimizi İslâm kaynaklarından araştırıp çıkarmamız gerekmektedir. Yorulmadan, ter dökmeden, körükörüne başkalarının (batılı tarihçilerin) yazdıkları eserlerden ve yaptıkları araştırmalardan direkt olarak yararlanmaya kalkışmamız asla doğru değildir. Böyle bir işi yapmaya kalkışmamız, bizi tembelliğe ve zihni durgunluğa uğratar. Onların izledikleri görüş ve metodları kabul etmeye yanaşmamız ise, bizi kendi kültür

ve inancımızdan uzaklaştırır. İslâm tarihi, bir bütün olarak yeni baştan yazılmalıdır. Bu yazılışında, yeni temellere dayalı başka bir metod izlenmeli ve baştan başa İslâm'ın kendi öz kaynaklarına dayandırılmalıdır.

Bugün İslâm tarihi, kaynak olarak iki şekilde vardır :

1 — Eski Arap metinlerinde. Bu metinlerde verilen bilgilerin çoğu, bu günkü anlamda tarih adını taşımayacak kadar dağınıktır. Hatta bugün, bunlara tarih demek bile mümkün değildir. Bunlar, hikâye, masal, efsane, olay, rivayet, hayal, gerçek, doğru, yalan, çelişkili haber bilgiler, aslı olmayan sözler ve birbirleriyle ilgisi olmayan açıklamalar birbirlerine karışmış durumda bulunmaktadır. Bunların hiç birine el atılmış değildir. Bunlar, birer ham madde olarak kütüphanelerin tozları aarsında durmaktadır. Her ne kadar bu dağınık metinler, tarih olma vasfına haiz değil iseler de yazılacak yeni bir tarihe ham madde olma yönünden kaynak olabilir. Ancak, bu görevi üstelenen kişilerin çok dikkatli ve sabırlı olmaları gerekir. Çünkü onlar İslâm'ın ruhuna ve özüne uygun olarak tarihin anıtını ve toz ve dağınıklığın içinden yükselterek başarıya ulaşmayı deneyeceklerdir.

2 — Batılı ve Avrupalı yazar ve tarihçilerin yazdıkları eserler ve yaptıkları araştırmalar özellikle müsteşriklerin (1) yaptıkları araştırmalar. Bu kaynakların

(1) Müsteşrikler : Batıda kilise adına kurulan özel yüksek okullarda doğu ve İslâm ilimleri ve tarihi üzerinde araştırmalar yapan ilim adamlarına verilen özel bir addır. Müsteşrikler Arapça, Farsça ve Türkçeyi çok iyi bilirler. İslâm dünyasının her yerinde bulunan kütüphaneleri ve burada bulunan kitapları didik didik araştırıp kendi hesaplarına göre değerlendirmişlerdir.

durum ve vasıfları hakkında daha önce söz etmiş, eksik ve yanlış yönlerini belirtmiştik. Bu batılı kaynakların da, aslında Arap kaynaklarına dayandığını söylemiş ve bu kaynaklara hangi yönlerden dolayı güvenilmeyeceğini anlatmıştık.

Aslında batı kaynaklı İslâm tarihi sıralanış, diziliş ve anlatış yönünden de her araştırmacıyı tatmin edecek vasıfta değildir. Ona İslâm tarihi demek kanaatımızca doğru değildir. Çünkü o, sadece İslâm'ın dış hayatını anlatmaktadır. Eğer tabiri caizse; ona, İslâm hayatının dış tarihi demek daha doğru olur kanaatindeyim. Zira batılı araştırmacılar ve tarihçiler, İslâm hayatı ve tarihi hakkında verdikleri bilgilerde, ayet ve hadislerin, olay ve rivayetlerin yalnız dışına bakmışlar ve iç dünyasına girip onun gizli yönünü ve manevî gücünü araştırıp bulamamışlardır. Onlar, İslâm tarihi ve hayatı ile ilgili her şeye sadece, dışarıdan bakarak anlatmaya çalışmışlardır. Daha önce de işaret ettiğimiz gibi, batılı tarihçileri İslâm tarihi hakkında eksik ve yanlış yorumlamalara yönelten sebeplerden biri de budur. Her ne kadar batılı tarihçiler, inceleme ve çalışmalarını belli maksat ve gayeler için yapmışlarsa da —ki bu, bütün insanlar tarafından kesin olarak bilinmektedir— gene birçok kimse, onların yazdıkları eserleri kaynak kabul etmişler ve onların eserlerinden pasajlar nakletmişlerdir. İşte, batılı tarihçilerin, çalışma ve incelemelerinde bu yön, —iç dünyaya nüfuz etme yönü— eksik kalmıştır. Bu çalışma ve araştırmalar, tam anlamıyla İslâm tarihi için aslâ yeterli değildir.

Burada bir başka üçüncü çalışmalar —parça ve bölüm halinde olarak— daha vardır ki biz onlara, geçen iki maddenin kapsamı içinde kaynak olarak işaret etmedik. Çünkü, bu çalışmalar kişiliksiz çalışma-

lardır. Bunlar, bizde görülen, batıyı taklide dayanan cılız ve sönük çalışmalardır. Batılı tarihçilerin gölgesinde yetişmiş olan bu üçüncü çalışmaların herhangi bir ilmi değeri yoktur. Bunlara, batılı yazar ve tarihçilerin izinde giden ve onların yazdıklarını aktaran, batılı yazarların söylediklerini ve yazdıklarını savunan taklitçiler diyebiliriz. Bunlar kendilerini yormadan, araştırma ve inceleme zahmetine katılmadan başkalarının (batılıların) yazdıklarını kahramanlık pozu içinde sunan kimselerdir. Bu taklitçilerin dışında bir başka bölük daha vardır ki, bunlar da sadece batılı yazarların ve tarihçilerin yazdıklarına karşı çıkmışlar ve kuru münakaşalarla oyalanıp durmuşlardır. Bunların köklü bir çalışmaları, bu hususta getirdikleri yeni bir şeyleri yoktur.

Toplu olarak üçüncü grubun çalışma özelliklerini şöylece özetleyebiliriz :

1 — İçtenlikle batılı tarihçilerin izledikleri metodları izlemiş olmalarıdır. Bu hususta yaptıkları iş ve çalışma, batılıların iş ve çalışmalarından ne eksik ne de fazladır.

2 — Eserlerinde işledikleri malzemelerin tümü batıdan alınmadır. İlkeler, unsurlar batılı çalışmalara çok benzemektedir. Adeta görünüşüyle bir batılı çalışmayı andırmaktadır.

Görüş ve düşünce açısından tamamen batıyı önder kabul etmekte ve onun izlediği yorum yolundan gitmektedir. İslâm'ı ve onun hayatını incelerken, onun ruhuna ve özüne bağlı kalmaz. Kendisini İslâm'ın merkezinde sayıp, onun yüce asaletine ve üstün ilkelerine bakmaz. Amacı, İslâm'ı tanıtmak, öğretmek ve ona hizmet etmek değildir. Belki batı kültürünü, düşüncesini ve anlayışını yaymayı amaçlayan bir hiz-

meti başarmaya çalışmaktır. İslâm'dan ziyade batının genel çıkarlarına hizmet etmektir.

İslâm'ı ve İslâmî hayatı inceleyen bir tarihi araştırma akımı ve düşüncenin İslâm'ın kendi özünden ve ruhundan doğmuş olması gerekir. İslâm'dan başka herhangi bir amacının bulunmaması şarttır. Yaptığı inceleme ve araştırmalarda, bir ilim adamına yakışan ciddiyet ve samimiyete sahip olması, yorum ve değerlendirmeleri İslâm'ın esaslarına ve ruhi yapısına uygun olarak yapması gerekmektedir.

Bunun içinde, İslâm tarihinin yeni baştan ele alınması ve yeni bir metodla yazılması zorunludur. Bu yeni yazılıшта sadece, İslâm'ın kendi hayatı ve ruhi yapısı göz önünde bulundurulması ve onun özüne uygun görüş ön plâna alınmalıdır. Böylece, İslâm tarihine yeni ışıklar sunulacak ve kül altında kalanlar ortaya çıkacaktır. İslâm tarihi; bütün sınırlarıyla, parlaklığıyla, gizli hazineleriyle, yüce ve üstün gücüyle yeniden hayat sannesine konulacak ve mübarek yüzünü gölgeleyen tüm şüpheler ve lekeler silinip gidecektir...

Bu yeni araştırmada ilk kaynak, eski Arap metinleri olacaktır. Her şeyden önce, bu eski Arap metinlerine müracaat edilecek ve bunlarda verilen bilgilerden hareket edilecektir. Batılı yazar ve tarihçilerin verdikleri bilgiler ise, ikinci derecede göz önünde bulundurulacaktır. Batı kaynaklı eserlerden yararlanmak için önce bunları eski Arap metinleriyle yeniden karşılaştırmak, verdikleri bilgileri ve belgeleri kaynaklarına müracaat etmek suretiyle araştırmak şarttır. Bunun ötesinde ondan herhangi bir şey almak asla doğru değildir. Bundan sonra yapılacak tek şey çalışmak, araştırmak ve elde edilen malzemeleri İslâm'ın potasında eritmeye ve onun atmosferinde

oluşturmaya gayret sarfetmektir. Sonunda İslâm tarihini, onun inancına, ruhuna ve düzenine uygun olarak yeni baştan yazıp bitirmeye çalışmaktır. Bundan izlenecek metod şudur : İslâm tarihini, insanlığın pratik hayatının içinde ve gerçeklerine uygun olarak anlatmak ve bunu baştan sonuna kadar başarı ile sürdürmektir. Ancak, böyle bir anlayışla İslâm tarihinin önünde yeni bir hayatın pencereleri açılır ve kurulacak yeni dünyanın (İslâm dünyasının) kapıları görülebilir. İslâm tarihinin bu yeni yazılış ve anlatışından onun hayatını kavramak ve yaşamak için bütün duygular, akıl ve düşüncelerle birlikte işler halde bırakılacaktır. Olaylar ölü, donuk ve geçmişin birer rivayetleri olarak değil, canlı, diri, iş ve hamle yaptırıcı, ruh ve kalplere nüfuz edici bir biçimde anlatılacaktır.

Bu sadece, İslâm tarihi ve onun hayatı için böyle değildir. İnsanlığın, herhangi bir tarihi ve onun hayatı için böyle değildir. İnsanlığın, herhangi bir dönemdeki hayatını inceleyen ve araştıran her ilim adamı için bu böyledir. Eğer bir ilim adamı, belli bir dönemde yaşayan insanlığın hayatını incelemek ve araştırmak istiyorsa, insanlığın o dönemde yaşadığı hayatın iç dünyasına her yönden nüfuz etmek zorundadır. Yoksa, sadece dıştan bakarak araştırmalarını sürdürmeye çalışırsa yanılacak ve doğru bir sonuç elde edemeyecektir. Her araştırmacı, araştırdığı konunun derinliğine indiği ve iç dünyasına nüfuz ettiği oranda başarılı olur. Özellikle bu, sosyal hayattan uzaklaştırılan, batılı tarihçiler tarafından öcü gibi gösterilen, kaynağından saptırılan, çeşitli düzen ve inançlarla karıştırılan İslâm tarihi ve hayatı için daha doğru ve daha geçerlidir...

İslâm'ın tarihini, onun kâinat, hayat ve insan hakkındaki görüşünü ve inancını anlamadan yazmaya

kalkışmak pek zor ve yapılması mümkün olmayan bir iştir. Bu tarihin yazılış ve anlatışında müslümanın özel hayatını, anlayışını, inancını ve bu inanca bağlı olarak dünya ve hayat görüşünü de hesaba katmak gerekir. Eğer, bu hesap yapılmadan yola çıkılırsa, hiç şüphesiz arzulanan ve beklenen sonuca ulaşamaz. Bütün bu söylediklerimizin eksiksiz olarak yerine getirilebilmesi için, önce araştıracının genel anlamda Arap ve özel anlamda da müslüman olması şarttır. Arap ve müslüman olmayan bir araştıracının, bunları tam olarak yerine getirmesine imkan yoktur. Bu özelliklerin bütününün, İslâm tarihinin yazılışı sırasında gözönünde bulundurulması zorunludur.

İslâm tarihinin devirleri içinde meydana gelen yenilik ve inkılâp hareketlerini, bunu yapan insanların kişiliğinde incelemek ve bu hususta gösterdikleri çabalara değinmek gerekmektedir. Bu inkılâp ve yeniliklerin, İslâm ruhu ile ne derece bağdaştığını delil ve belgeleriyle belirtmek, dıştan değil, içten bakarak bunlarla İslâm'ın kâinat, insan, hayat, sosyal ve politik düşünce ve görüşü arasında bir bağlantı kurmaya çalışmak, yapılacak en doğru iştir. Kanaatımca bu yol ve metodun dışında bir başka yol ve metod yoktur. Çünkü, İslâm'ın kâinat, insan, hayat, hüküm, idare, siyaset, mal, kanun ve uygulama ile ilgili görüş ve düzeni tam olarak kavranmadıkça, onun tarihini anlamaya ve yazmaya çalışmak pek zor ve güçtür. Bunların hepsi, İslâm tarihiyle sıkı sıkıya alâkalıdır. İslâm tarihi, adeta bu düzen ve görüşlerle kenetlenmiştir...

Savaşlar, antlaşmalar, siyasi ve idari olarak devlet işleri her şeyden çok tarihi ilgilendiren olaylardır. Bir tarih yazıldığı zaman, olayları meydana getiren sebep ve faktörleriyle birlikte ortaya konulmalı ve

bu hususta açık, gizli söylenilecek ne varsa hepsi anlatılmalıdır. Çünkü tarihçileri ve araştırmacıları bir olay üzerinde düşündüren, çeşitli anlayış ve görüşlere yönelten, birbirlerine uymayan yorumlarda bulunduran; o olayı meydana getiren sebep ve faktörlerdir. Dünya ve hayat felsefesi ve görüşü ayrı olan bu araştırmacı ve tarihçilerin, tarihi bir olay hakkındaki yorum ve değerlendirmeleri de değişik olmaktadır. İşte, bir müslüman araştırmacı ve tarihçinin yorum ve değerlendirmelerinin bir başkasına benzememesinin sebebi de bu noktadan ileri gelmektedir. Çünkü, müslümanın hayat, insan ve kâinat hakkında kendisine has bir görüşü ve düşüncesi vardır. Kendi tarihini, bir başkasından daha doğru, daha ölçülü daha düzenli ve daha sağlam olarak yazabilir. Onun yazdığı ve gösterdiği kaynak hiç şüphesiz, bir başkasının yazıp gösterdiği kaynaktan daha güvenilir olacaktır.

Çünkü o, kendi tarihini meydana getiren gizli ve açık faktörleri, bir başkasından daha iyi kavrama ve anlama gücüne sahiptir...

İslâm inancının, müslümanların nefsinde meydana getirdiği gücü ve enerjiyi iyi kavradığımız takdirde, İslâm tarihinin bütün dönemleri boyunca kazanılan zaferlerin veya başa gelen hezimet ve yenilgilerin sebebini ve kaynağını da öğrenmiş oluruz. Böylece bu dönemlerde, insan ve hayatın değer ölçüsü de bu inancın (İslâm inancının) ışığı altında ortaya çıkar. Özellikle, İslâm tarihinin beşiği, kaynağı, başlangıcı ve ilk dönemi olan saadet devri, İslâm toplumunun dış ve iç hayatlarını iyi kavramak, İslâm'ın yayılışını hızlandıran o yüce inanç ve ruhun verdiği manevi gücün üzerinde derin düşünmek bu konuda daha da yararlı olur. Ancak, bir batılı yazar ve tarihçinin bu özellik

ve yücelikleri kavrayıp anlamasına imkân yoktur. O, sadece görünen dış yüzü düşünebilir. İslâm dininin her zaman ve her yerde uygulanmasını sağlayan ince, derin ve yüce ruhunu yaptığı araştırmalarda hesaba katmaz ve gözönünde bulundurmaz.

Eğer biz, tarihimize ve şanlı geçmişimize sahip çıkmazsak, kalbimizde ve nefsimizde dikmiş olduğumuz batı hayranlığının dal budak veren ağacını söküp atmazsak, milli ve dini benliğimize yeniden kavuşmak için çaba sarfetmezsek batı emperyalizminin boyunduruğundan ve onun aciz bir kölesi olmaktan kendimizi kurtaramayız...

Bugün okullarımızda okunan tarih kitapları, efendilerimizin bizler için plânladıkları ve uygun gördükleri eğitim sisteminin bir gereği olarak hazırlanmıştır.

İslâm tarihinin yüzündeki bu batıl ve çirkin iftiraların giderilmesi ancak, —işaret ettiğimiz gibi— İslâm tarihinin yeni baştan ve yeni bir metodla yazılmasıyla mümkün olacaktır. Böyle bir hizmet insanlığı, bugün içinde bulunduğu buhran ve ruhi çöküntülerden de kurtaracaktır. Doğu insanını, batı medeniyeti ve kültürünün egemenliğinden kurtaracak ve kendi benliklerine kavuşturacaktır.

İnsanın, hayatı tek bir yönden görüp değerlendirmeye kalkışması doğru değildir. Hayatı olduğu gibi bütün yönleriyle görüp değerlendirmek gerekir. Bir hayatın tam ve eksiksiz olarak anlaşılıp yaşanabilmesi için, geçmişinin ve içinde bulunduğu şartların bilinmesi şarttır. Bu hayatın gelecekteki yaşantısı hakkında sağlam bir stratejinin izlenmesi gereklidir. Körükörüne yaşanan bir hayat, sonunda felâketlerle karşılaşır. İnce hesaplara dayanmayan bir hayat anlayışı boş, yalan, yanlış ve eksikliklerle sonuçlanır. Bu yanlış

ve eksik anlayışın belirtileri, kitlelerin, milletlerin ve devletlerin birbirleriyle olan siyasi, sosyal ve ekonomik ilişkilerinde kendisini açıkça gösterir.

Bu yanlışların kaynağı, tarihi akışından saptırtmak, tarihi gerçekleri saklamak ve olayları yanlış yorumlamak olduğu artık kesin olarak bilinmektedir. İslâm dünyası, kendi tarihini unutmak ve öğretilen yanlış tarihi öğrenmekle bugünkü perişan durumuna gelmiştir. İslâm'ın ihyâsı ve tam olarak anlaşılması, insanlığın kurtuluşu olduğuna göre, İslâm'ın gerçek anlamda anlaşılıp ortaya konulması için maddi, manevi, askerî ve idarî ne gerekiyorsa hepsini yapmak gerekir.

Çünkü, insanlık fert, kitle ve toplum olarak bir aile gibidir. İnsanlar, bir ailenin fertleri gibi, birbirleriyle sosyal ve ekonomik ilişkiler içinde bulunurlar. Dünyanın bir yerinde oluşan bir iyilik hepsi için iyidir, meydana gelen bir yanlışlık ve kötülük ise, hepsi için kötüdür. Kitleleri, toplumları ve milletleri birbirlerine bağlayan bağlar bu faktörlerden kaynaklanmaktadır. Evet, çöküntü halinde bulunan bir medeniyetin kötülüğü, hem içinde bulunduğu zaman için, hem de gelecek için bütün insanlığadır. Çünkü, düzeltmediği kötülüğün sonuçları, dolaşıp kendisine dönecektir. Bu yüzden bütün insanlığın, nerede olursa olsun meydana gelen bir kötülüğe karşı savaşmaları ve yapılan yanlışları düzeltmeleri genel anlamda kendi yararlarındadır.

En son olarak şunu söylemek istiyorum : Anlattığımız şekilde, İslâm tarihinin yazılmaya başlandığı bir sırada, çok fazla ayrıntılar ve uzatmalar üzerinde durulmamasını salık veriyoruz. Meseleyi, tarihi olayların akışı içinde birbirine bağlı olarak anlattıktan sonra gerisine karışmamak ve faydası olmayan boş şeylerle za-

manın öldürülmemesine çok dikkat etmek gerekir. Ne çok kısa, ne çok uzun ,olayları İslâmi anlayışın doğrultusunda sunmaya çalışmak, hem anlama bakımından hem de tatbik etme imkânına sahip olma yönünden kolay olur. Okuyucuya usanç vermeden okuma ve okuduğunu anlama alışkanlığını sağlayan vasıfta yazılmalıdır. Açıcı, açıklayıcı, belirtici ve kesin hüküm koyucu olmalıdır. Okuyucunun aklında, şüphe ve tereddüde aslâ yer bırakmamalıdır...

Şüphesiz, böyle bir anlayışla hazırlanıp sunulan bir İslâm tarihi, okuyucunun kalbinde ve ruhunda İslâmi şahsiyetin oluşmasına sebep olacaktır. İnsanlığın karşısına, yepyeni bir medeniyetin temel esasları bütün özellikleriyle birlikte çıkmış olacaktır. Hayatın ve insanlığın gerçek değeri bilinecek ve yanlışlar temelin-den düzelecektir. Her şey, bu ölçünün doğrultusunda yoluna girecek ve insanlığın yüzü gülecektir.

Bu araştırmanın değeri ancak, söylediğimiz metod üzere yazılıp yola konulduktan sonra bilenecektir. İzlediği metodu, anlattığımız şekilde kesin ve sağlam olarak uyguladığı takdirde üstün başarıyı elde etmiş olacaktır.

İNSANLIĞI KURTARACAK DÜŞÜNCE SİSTEMİ

İnsanlığı kurtaracak düşünce sistemi İslâm düşüncesidir. İnsan, hayat, kâinât hakkında en sağlam ve tutarlı düşünce İslâm düşüncesidir. Gerek bugün yüzünde din adı verilen manevî teşekküller, gerekse sa'nat ve felsefe adına revaç bulan akımlar insanlığa kurtuluş yolunu gösterememektedirler. Çok cılız ve gerçeğin yalnızca bir yanını abartarak yansıtan dünya görüşleri, aklını son noktasına kadar değerlendirmeye çalışan yüzyılımız insanına bir şey verememiştir.

Bugün insanlık her zamankinden çok daha fazla İslâm'a susamış ve İslâm'a muhtaçtır. Ama klasikleşmiş İslâm anlayışı değil, yalnızca Kur'an ve sünnetten beslenen yepyeni ve dinamik bir İslâm anlayışı çağımızın kangren olmuş problemlerine çözüm getirebileceği gibi, bunalımlar içinde kıvranan insanlığı da mutluluk yolunu gösterebilecektir. Hele mensupları arasında henüz sosyal adalet ve eşitlik problemlerine bile çözüm getirememiş çağdaş Batı uygarlığının insanlığa sunabileceği hiç bir şey yoktur.

Bu konuyu Seyyid Kutub şöyle dile getiriyor :

Anlaşılmıştır ki İslâm, sosyal adâleti en kapsamlı biçimde temin edecek ve esas sorunumuzu kökten çözecektir. İslâm bize kanunda, servette, imkânların

paylaşılmasında, emek ve ücrette adâlet temin edecek güçtedir. Şundan da şüphe etmeyiniz ki İslâm, insan medeniyetine dilenciler gibi ortak olmak yoluyla aşırđığımız veya ödünç aldığımız sistemlerden daha kudretli bir şekilde iş görecektir.

Diyebiliriz ki; İslâm, toplumumuzda iş görececek en iyi, en güçlü düzendir, komünizmden daha iyi işler. Çünkü sosyal adâleti temin ve insana değer vermede, ikisinin eşitliğı farz edilse bile, İslâm kucağımızda, içimizdedir. Uzak diyarlardan, dilenmeye ihtiyaç bırakmaz. Ötekiler gibi boğarak, soluğumuzu keserek yaklaşmaz. Yabancı formüller değil gönlümüze, vücudumuza göre dahi değillerdir. Bizim dertlerimizden, bizim arzularımızdan fıskırmamışlardır.

İslâm bizim en güvenilir dostumuzdur. Onunla bin üçyüz yıldan beri her halükârda, mutlu ve kederli günlerimizde dertleştik. Gerek ürkerek, gerek ısınarak, boyun eğerek, başkaldırarak hep onunla düşüp kalktık. Her ne olsaydı oldu, lâkin İslâm bize hep dost kaldı. Her uzvumuzda onun titreyişi, zihinlerimizde onun hâtıraları, içimizde onun sesleri... Bir kısmını övsek bile çoğunu mutlaka yereceğimiz komünizme bir yönden ısınmak dahi çoğu yönleriyle ondan tiksineceğiz. Sosyal adâleti temin konusunda komünizm bizi çevresinde toplayamayacak, tek bir cephe teşkil edemiyecek ve zihinlerimizi darmadağın bir halde bırakacaktır. Bu yüzden sosyal adâlete «İslâm» diye bağırarak koşmalıyız...

İslâm bizim için öylesine güçlü bir kaledir ki sömürücü kapitalizmin, komünizme saldırmak için bulduğı bahaneler ona sökmez!

Sosyal adalet çağrısında yurt ve halk için yürekten iyilik düşünenler, bu adâleti gerçekten kaste-

denler, onu biricik gaye edinenler ...Sosyal adâleti halkı kıskırtmak için belirli bir görüşün âleti hâline getirmeyenler, onu maske olarak kullanmayanlar esas gayeleri başka bir doktrini yaymak olup, sosyal adâleti bunun için bir âlet gibi kullanmıyanların İslâm gibi güçlü bir realiteyi ihmal etmemeleri gerekir. Elde hazır, gönüllerde yerleşmiş bir silah ismine çağrılan herkes koşar, gayretler çevresinde şuurlaşır, heyecanlar tutuşur, ordu haline gelir. İslâm'ı sosyal adalet savaşı alanından uzaklaştırıp, böylece savaşı komünizm bayrağı altında yürütmek isteyenlere gelince, bunlar önce kendilerine ihanet etmişlerdir. Eğer davalarında sadık iseler, samimi iseler, İslâm'ın kendilerine kazandırdığı büyük gücü küçük görerek ve değerlerine küfretmek suretiyle kitleye ihanet etmiş oluyorlar. Bu takdirde sözü geçenler kitlenin, şunun bunun kuyruğu altında sofraya artığı toplayan köleler olmasına rıza gösteriyorlar demektir.

Gaddarlar ve sömürücüler zümresi, İslâm'ı sosyal adalet savaşından uzak tutmak için didiniyorlar. Bunu da iki yoldan gerçekleştirmek gayreti içindedirler. Ya din namına yalan fetvâlar çıkartmak için sahte din adamlarını kıskırtmak, hayut da İslâm adâletine çağırانları mahvetmek, çeşitli suçlarla itham etmek, böylece zulmün boynuna inen o müthiş İslâm kılıcından kurtulmak suretiyle. Fakat sosyal adâlet için çırpınanların, İslâm'la uğraşmalarını havsalam bir türlü almıyor. Demek oluyor ki bunların gayretlerinin ardında da korkunç bir tuzak yatmaktadır. Sosyal adâlet dâvasına riyasız, pürüzsüz, biricik gaye olarak bakan akl-ı selim sahibi gerçek müslümanların buna çok dikkat etmeleri gerekir.

Meselelerimizin çözüm yollarını İslâm'da bulamaz mıyız? Bize ne oluyor da dertlerimizi İslâm'a sun-

madan sağa sola koşup duruyoruz?! Toplumumuzda iğreti düzen içinde bugün göğüs germekte olduğumuz dertler nelerdir? Sıralıyalım :

1 — Mülkiyet ve servetlerin dağıtımındaki bozukluk.

2 — Emek-Ücret dengesizliği problemi.

3 — İmkânlardan eşit faydalanamamak.

4 — Çalışma sistemindeki bozukluk ve verim düşüklüğü.

Bu esas dertlere ilişkin ve bunların meyvası sakat sonuçları durumunda birçok problem daha var. Şimdi bu noktaları teker teker alarak İslâm'a arz edelim ve İslâm'ın her birine en iyi, en sağlam ve güvenilir hal çaresini nasıl bulduğunu görelim.

Meselâ, Mısır toplumundaki zirai toprakların hileli ve kötü dağıtıldığında ve buna derhal bir çare bulunmasının gerekliliğinde kimsenin şüphesi yoktur. Ortadaki uyuşmazlık meselenin bu yönüne ait değildir. İhtilâf, duruma yaşama şansı olmayan yollarla çare aranmasından doğuyor.

Yirmi milyon hektar ekilebilir toprak parçasından iki milyonuna sadece bin ikiyüz kişinin sahip olduğu bir memlekette, toprak dağıtımındaki bozukluk, çarpıklık konusunda şüpheye yer yoktur.

Menkul servetlerde durum daha da kötüdür. Sayısı iki bin kişiyi aşmayan bir zümre banka ve şirketlerde birikmiş olan servetin en az üçte birine sahip durumda. O halde ihtilâfı derdin varolup olmaması yönüne kaydırmaktan ziyade, ilâç bulma konusunda görüş beyan etmeli.

Sayın Muhammed Hattab Bey gibi bir adam bile —ki o kapitalist açıdan düşünür— yaklaşan öldürücü tehlike işaretini duyarak, zirai mülkiyette bir de-

gişiklik yapılması lüzumunu çıtlatıyor. Muhammed Bey «belirli bir ölçüyü aşmamak» şartı ile toprak mülkiyetinin sınırlandırılmasını teklif ediyor. Ona göre, fazla topraklar devlet tarafından satın alınmalı ve devlet bu topraklarla küçük mülkiyetler oluşturmali.

Bu düşünce, süzme kapitalist bir düşüncedir. Çünkü bu düşünce, dev bir gayrimenkulü aynı sonucu verecek dev bir menkul yatırıma tahvildir. Halledilmesi gereken şey, toprak dağıtımındaki göze batıcı korkunçluktur.

Ne gariptir ki Mısır'ın beyinsiz kapitalistleri Muhammed Bey'in bu asli niyetini anlamıyorlar, adamı yerden yere çalıyor, komünistlikle itham ediyor ve nihayet parlamentodan tardediyorlar. Kim bilir belki de biz anlamıyoruz da kapitalistler zeki ve yürekli-dirler! Zira feodalite ağalarına göre insan kitleleri köledirler. Onlardan korkmanın, kuşkulanmanın gereği yoktur. Kitleler açlık ve hastalığın adi, zayıf mahlûklar hâline getirdiği yığınlardır. Şerek ve üstünlük duygusuna, adâlet ve insaf düşüncesine sahip ve lâayık değıllerdir. En çıkar yol bunların mallarını sömürmektir. Fakat bunların sinai alanda çalıştırılmaları zarûri olduğı için kendilerine işkence etmemeli. Zira bir gün, aralarında bir anlayış birliğı teşekkül ettirerek insan haklarına talip olabilirler.

Bizim parlamento son senelerde şöyle bir kurnazlığa başvurdu. Terekelerden vergi alma kanunu, umumi gelir vergisi kanunu çıkardı. İlk defa kabarık servetlerden özel bir vergi alma yoluna gitti. Fakat bunlar işe yaramaz basit kıpırdanışlar olarak kaldı. Çünkü mevcut düzenin çirkefliğı öylesine ilerlemiştir ki ipek eldivenlerle yarayı tedavi imkânsızlaşmıştır. Bu yüzden komünizm, «önerdiğim yoldan gayri kurtuluş ve tedavi yolu yoktur» diye, bar bar bağılıyor.

Diyeceksiniz ki İslâm'ın görüşü nedir, takip ettiği yol nasıl bir yoldur? İslâm ferdi mülkiyeti prensip olarak kabul eder, bunda şüphe yok. Bu yönüyle komünizmle temelden çatışır. İslâm'ın kabul ettiği mülkiyet hangisidir, ne tip bir mülkiyettir? Bu mülkiyet, İslâm'ın belirttiği şartlar çerçevesinde elde edilen ve temiz kazanma esasına dayanan mülkiyettir.

İslâm, kazanç ve mülkiyetin temelinde sadece emek arar. Şu veya bu şekliyle emek. Bedeni veya zihni emek. Kazancın temelinde emeği aradığından faizi yasaklamıştır. Çünkü borç verilen para vasıtasıyla sermayeyi arttırmak emeksiz ürün elde etmektedir. Oysa ki İslâm nazarında kapital, bizatihi gelir ve kazanç sebebi değildir. Kazanç sadece beşeri emeğin karşılığıdır.

İslâmi kazanç ve mülkiyetin temel prensibi kısaca bundan ibarettir.

Ayrıca İslâm, kapitali arttırma konusunda bazı prensipler koymuştur. Meşrû kazanç yollarının dışına çıkan arttırmaya engel olur. Bu yüzden faiz, kumar, hilekârlık, karaborsacılık, aşırı kazanç... gibi yollarla elde edilen kazancı meşru saymaz.

İslâm, kimi İslâm hukukçularının ileri sürdüğü gibi, kârın yarısını ücret olarak alması gereken işçinin bu ücretlerinden kesilerek biriktirilen serveti de meşrû saymaz. Tabiatıyla hırsızlık, baskın, soygun zorla alma gibi yolların hiç birini kabul etmez. İslâm'ın çizdiği kazanma esaslarına dayalı olmayan yahut ilkinde böyle olup da sonraları gayri meşrû vasıtalar kullanan servet, hak edilmiş bir servet değildir. İslâm böyle bir serveti meşru saymaz, bu serveti, himaye etmez (1).

(1) Bu konuda geniş bilgi için bkz. İslâm'da Sosyal Adalet adlı etüdün «Mal Siyaseti» bölümü.

Buraya kadar sıralamış olduğumuz prensiplerden anlaşılır ki İslâm, servetin korkunç şekilde kabarmasını baştan engellemektedir. Kişisel emekten oluşan, işçiler tarafından kârının yarısı ücret olarak alınan, bünyesinde faiz, hile, karaborsacılık ve soygunculuktan ele geçirilmiş kirli kazanç bulunmayan bir mal; toplumu ezecek, toplumsal farklılıklar doğuracak bir ortama kesinlikle götürmez. Bu ilk prensiplere ikinci bir müessiri daha eklemek zorundayız. Zekât denen sürekli vergi... Bu sürekli vergi servetin aslından her yıl % 2,5 ilâ % 5 oranında alınır. Burada reddedilmesi gereken bir iddia var: İslâm'a kin besleyenlerle çıkarıcılar, zekâtı, insan haysiyetini rencide eden basit bir «ihسان» olarak telâkki ediyorlar.

Devlet öteki vergileri nasıl topluyorsa bu vergiyi de öylece toplar ve belirli bir ölçüye göre günün sosyal ihtiyaçlarını dikkate alarak dağıtır. Böyle bir düzende zilletetten söz edilmez. İslâm'a kin duyanlarla düşman açığözler, zekât denince şunu öne sürerler: «Zengin teberrû edip bağışlıyor, fakir alıp şükrediyor! Daima üstte veren, altta dilenen bir el. Fertler arasında ümit bağlama, nimet bekleme...»

Bu çirkin, bu maksadlı düşünceye nereden varıyorlar? Bunu bilmiyorum!

Diyelim ki, devlet kalktı eğitim işleri için bir vergi koydu, bu verginin hasılatıyla sadece eğitimi düzenledi; okul ve lojmanlar yaptırdı, maaşlar ödedi, öğrencilerin kırtasiye ve yiyecek işlerini karşıladı. Peki denebilir mi ki «Bu, dilencilik, maskaralıktır; öğretmen ve öğrencilerin şerefiyle oynamaktır? Çünkü bu işler mal babalarından alınan ve yoksullar için harcanan paralarla yapılmaktadır.» Ve meselâ devlet ordu silahlandırmak için % 2,5 oranında veya daha fazla

bir vergi almak üzere yeni bir kanun çıkarsa, bunu yaptı diye «Ordunun şerefi beş paralık oldu, ordu dileniyor, ihtiyaçları zenginlerden alınan paralarla gideriliyor» denir mi?

İşte zekât da bu gibi vergilere benzer. Devlet bu vergiyi de toplar, ele geçen yekûnu parça parça dağıtır. Yoksa zekât fertten ferde, bir elden ötekine lütfe-dilen bir ihsan değildir. Bugün halk zekâtlarını kendi elleriyle dağıtıyorlarsa bu, İslâmî bir şekil değildir. Halkın bu yola başvurması sebepsiz değildir. Çünkü devletin bu vergiyi kendi eliyle toplayarak gerektiği gibi ve ilgili yerlere dağıtmadığı bir gerçektir.

Görüldüğü gibi İslâm, dürüst bir mülkiyet esasına dayalı olmayan yahut ilkin böyle olduğu halde sonraları gayrimeşrû yollarla artan serveti benimsemez. Yine gördük ki düzenli bir şekilde, servetten yüzde iki-buçuk gibi bir kısmını alarak bazı muhtaç grupların ihtiyaçlarını bununla giderir. Hattâ bu toplanan yüzde ile muhtaçlara bir işe teşebbüs edecek miktarda belli bir sermaye de verir. Zaman zaman bu geliri çalışmayacak durumda olanlara dağıtır. Kısaca, bu parayı genel menfaat uğruna harcar.

Fakat İslâm'ın servet ve mülkiyet hukuku bundan ibaret değildir. Bu söylenenler, İslâm'ı ihtilâlsiz, ıstırapsız, büyük sıkıntıları olmayan normal bir toplumda uyguladığı prensiplerdir. Bu prensipler iç ve dış dengenin aksamadığı, istisnâî ihtiyaçların ortaya çıkmadığı zamanlarda tatbik edilir. Ortalık birbirine karışıp ihtiyaçlar anormal şekilde sırtınca artık servet mutlak olarak toplumun malıdır. Ferdî mülkiyet bu durumlarda sözünü ettiğimiz o eski hâli üzre de kalmaz. İşte bu dönemde İslâm yetkiyi, toplumun temsilcisi olması dolayısıyla devlete verir. Böyle zamanlarda sadece ihtiyaçların giderilmesi değil, muhtemel felâ-

ketlerin önlenmesi de söz konusudur. Devletin nasıl ki, dış tecavüzlere karşı toplumu korurken mülkiyet üzerine kayıtsız tasarruf hakkı vardır; aynen öylece iç kargaşalıkların önüne geçmek için —normal toplumsal ihtiyaçları zedelememek kaydıyla— ferdi mülkiyeti kendi tekeline almak selâhiyeti de mevcuttur. Yine devletin elinde, genel vergilerin dışında özel bir takım vergiler koyma serbestisi de bulunmaktadır. Meselâ ordu için, meselâ eğitim için, meselâ sağlık hizmetleri için vs. Bu vergiler, sürpriz harcamaların çıktığı ve normal bütçenin genel ihtiyaçlara cevap veremediği anlarda konan vergilerdir. Yine devlet toplumda değiştirilmesini zorunlu bulduğu hususların tâdili ve toplumun, kendisini tehdit eden cehâlet, hastalık, yoksulluk, şımarıklık, sosyal didişme vs. gibi felâketlerden kurtarılması için mülk ve servetlerin bir kısmını hattâ tamamını alma selâhiyetine sahiptir. Veleve ki servetler İslâmî esaslara uygun olarak biriktirilmiş olsun. İslâm'a göre toplumun bütünlüğünü sarsacak bir felâketi önlemek, muhtemel bir çöküntünün önüne geçmek, fertlerin haklarını korumaktan daha önemlidir. Zira İslâm, topluma dokunan her zararın teker teker fertlere de dokunacağını kabul eder. Bu yüzden devlete düşen, gerektiği anda fertleri kendi kendilerini incitmekten alıkoymaktır. Bazı zamanlarda İslâm devlete, arazi sahiplerinin mülklerini ellerinden almak, ardından bu toprakların bir kısmını işleme güçleri oranında yeniden onlara vermek, diğer bir kısmının irtifak hakkını da başkalarına devretmek yetkisini tanır. Devlet bu sayede çalışma gücü yerinde ve başkaları tarafından sömürülen muhtaçlara topraktan yararlanma imkânını vermiş olur.

Devlet, toprak icarlarına müdahale edecek belirli bir oran tesbit eder veya mahsulün belirli bir kısmını

müstecire verir. Devlet bütün bu yollara adâlete bağlı kalmak, zulme başvurmamak kaydıyla tevessül edebilir.

Bu açıklamadan anlaşılıyor ki İslâm'da ferdi mülkiyet, İslâm'ı bilmeyenlerin zihinlerinde canlandırdıkları gibi değildir. İslâm'ı bilip de Allah'ın hükmünü gizleyenlerin sandıkları gibi de değildir. Bunlar ferdi mülkiyet serbestisini «namaza yaklaşmayın...» hikâyesinde olduğu gibi anlıyorlar.

İslâm'da ferdi mülkiyet muhteremdir. Ancak sözü geçen şartlar çerçevesinde ve anlattığımız istisnai durumların gözönünde tutulması kaydıyla. İslâm, fertlerin sahip olma eğilimlerini önemser ve onları, bu eğilimden faydalananarak en üstün verimi gerçekleştirmeye teşvik eder. Ancak bu üstün verimi, topluma ve toplumu ihtiyaçlarına yarar hâle getirir. Bu hâliyle İslâm, komünizmden daha âdil, daha kapsamlı, daha mâhirdir. Adildir, çünkü gerekmediği zamanlarda ferdin malına dokunmaz. Mâhirdir, çünkü fertlerin bütün güçleriyle çalışmalarını sağlar. Daha kapsamlıdır, çünkü ferdi toplum için var saydığı gibi toplumu da fert için var sayar.

İslâm nazarında emek, sahip olmanın ve serveti artırmanın biricik vasıtası olduğundan ekonomik ve sosyal değerlerin temelinde de yer almaktadır. İslâm çalışmayı kutsal, çalışan eli şerefli ve mübarek sayar. İslâm'ın kutsal peygamberi çalışmaktan şişmiş el için

«İşte Allah ve Rasûlunun sevdiği el, bu eldir»

Buyurmuştur. Ve onun birçok sözleri çalışan elin kutsallığından bahseder :

«Çalışması sebebiyle yorgun olarak akşamlayan kişi, kendini affettirmiş olarak akşamlamıştır», «Allah sanatkâr - işçi kulunu sever». «Hiç biriniz el emeğinin ürünü olan yemekten daha iyisini yememiştir.»

Bazı İslâm hukukçularının, kazancın yarısını işçiye hak tanıdıklarını söylemiştik. Bunun yanında, gerektiği zaman hâkime yeni tedbirler alma hakkını veren genel esaslar, devlete de gerekli bulduğu anda işçi haklarını koruyacak kanunlar yapma selahiyetini verir. İslâm hukukundaki «Mürsel Maslahatları», yani muhtemel tehlikelerden korunma prensipleri devlete tanınan kanun yapma yetkisini ifade eden esaslardan ikisi delildir. Bu iki yol, duruma göre ve adalet muvacehesinde işçi meselelerinde de uygulanabilir.

Bu geniş hareket alanı ve bu engin serbestlikte, karşılaşılacak her istisnâî halin, her sürpriz krizin hakkından gelmek sosyal adâlet ilkeleri ve İslâm prensipleri ışığında mümkün olacaktır. O İslâm prensipleri ki bir yanda yoksulluk, bir yanda refah ve şımarıklık yaratan, malın muayyen ellerde birikip dar bir muhitte tedavülünü hazırlayan icraatı haram kılar...

Servetin sırf zenginler denenen bir grubun tekeline olmaması, İslâm'ın temel ekonomik ilkesidir:

«*Böylece mallar sadece içindeki zenginler arasında döñüp dolaşmasın.*» (Haşr Sûresi, âyet, 7)

Ücret konusunda bu sonucu doğuracak her kanun bozuk ve İslâm'la çelişiktir. Bu mesele, umumî esaslara dayalı olarak tatmin edici bir biçimde kanunlaştırılabilir.

Çalışma saatlerinin düzenlenmesine gelince, İslâm bunu şu temel esasa bağlar.

«*Ne zarara uğratılmak ne de zarar vermek.*»

Bir çalışma sistemi işçinin sıhhatini bozuyor, zaruri istirahatını elinden alıyor, şimdiki veya gelecekteki huzuruna zararlı oluyorsa o sistem iğrenç bir sistemdir. İslâm böyle bir sisteme göre çalışmayı reddeder. Devlet bu esasları gözönünde bulundurarak ilgili kanunları yapmalıdır.

Çalışma ulusü her zaman yenilenen, sürekli olarak değişen bir usuldür. Şartları, icapları bir durumda kalmaz. Bu yüzden İslâm, çalışma konusunda birtakım ana ilkeler benimsemekle birlikte, işçi meselesini belli kanunlarla dondurmaz. Bu konuda değişen hayat şartlarını, azman zaman insanlığın edindiği tecrübeleri dikkate almayı ve genel menfaat üzerinde önemle durmayı esas bilir. Böylece İslâm gerçek anlamından uzaklaştırılmamayı, ruh ve esaslarını zedeletmemeyi temin etmiş olur.

Ferdi mülkiyet konusuna ilişkin bir noktanın daha açıklanması icâbediyor: İhtikâr mes'elesi... Gerçekten de ihtikârın iş, ücret ve mülkiyetle yakın alakası vardır. Çünkü ihtikâr, çoğu zaman iş ve para sahiplerinin piyasaya el koyması sebebiyle işçilerin, patronun tahakkümüne girmesini doğuruyor. İhtikârı zenaat edinen fert ve şirketlerin eli altındaki işçilerin durumu, derebeylik düzenine göğüs germekte aynıdır... Şu farkla ki derebeylik toprakta vurgunculuktur, intikâr da sınıflar arasında vurgunculuktur.

İslâm, devlet dairelerinde ve genel hizmetlerde bazı imtiyazlara karşı olduğu gibi, bu imtiyazlar yoluyla belli bir sınıfın, malı stok edip piyasayı soymasını da yasaklar.

Bugün «kurumları millileştirme» dedikleri şey, İslâm'ın temel prensiplerinden biridir. Yurdumuzda, (Mısır'da) gerek şeker sanayiindeki, gerek alkol ve yağ sanayiindeki ihtikâr ve gerekse kanal şirketi, tramvay, elektrik, sular idaresi vs. gibi kurumlara tanınan imtiyazlar, İslâmî olmaktan bütünü ile uzaktır. Çünkü bu imtiyazlar: Her şeyden önce bunlar fiatlara ve işçiye tahakküme yol açıyor. İkincisi, birtakım zalim yollarla, servetin, topluma yararlı olmayan elerde toplanması sonucu doğuruyor. Üçüncüsü: Bu im-

tiyazlar, çoğu kez üretimin durdurulmasına ve hizmetlerin aksamasına sebep olabiliyor. Bunun içindir ki, genel hizmetlere yarayan kurumlar ümmetin malı olmalı ve gelirleri fertlerin değil, devletin hazinesine akmalı. İşte İslâm budur.

İslâm, hangi şekilde olursa olsun, eşitliğin ortadan kaldırılması kadar hiç bir şeyden iğrenmez. İslâm zenginlik, renk, ırk, imtiyazlı aileden doğma... gibi sebeplerin ortaya çıkardığı farklılık kadar hiç bir şeyden tiksинmez. O, gerçi istidat ve mukadderatta farklılık kabul ediyor fakat ilk nazarda herkese imkânların eşit olarak tanınmasını öngörüyor. Bundan sonra birisi sadece ve sadece yetenekleriyle önde gidiyorsa bu başarı İslâm'ın kabul ettiği tek üstünlüktür. Hiç kimse filân yerde doğduğu için ötekinden üstün olamaz. Herhangi bir evde doğmuş olmak ne üstünlük verir ne de basitleştirir. Belli bir yerde doğmuş olmak ferde ne değer kazandırır ne de ruhundaki istidadı silebilir.

İslâm soy-sop sistemine, sınıflar teşkiline düşman olduğu kadar hiç bir şeye düşman değildir.

Kimileri İslâm'ı anlamada düşünce kargaşalığına düşerek «Bazınızı bazınıza derece derece üstün kıldık» âyetini İslâm'da sınıflar teşkilinin mevcudiyetine delil sayarlar. Yalnız bizim toplumumuz gibi hasta bir toplumda böyle bir anlayışa imkân vardır. Gerçekte ise buradaki yükseklik sınıfsal yükseklik değil, kişiseldir. Yani burada, bir tabakanın doğuştan ötekilere üstünlüğü söz konusu edilemez. Muhakkak ki ferdi kabiliyet, sahibine özel bir yer verecektir. Halbuki doğuştan gelen üstünlük ferde, hayatında hak edemeyeceği, kazanamayacağı bir mevkiyi de revâ görebilir. İşte bu farkı, soy-sop sistemiyle İslâm'ın anlayışı arasındaki ihmal edilmeyecek temel ayrılıktır. Çünkü bu ayrılık,

zümreler saltanatını kökünden yıkarak fertlere arasındayetecek üstünlüğüne göre bir derecelenme kuracaktır.

Millet çocuklarının teker teker irsi hastalıklardan arınmış olarak doğması, tabii haklarıdır. Bunun için, toplumda bir ebeveyne sağlanan imkânlar bütün ebeveynlere aynı şekilde sağlanmalıdır. Bu noktada yaşayan fertlerden çok, doğacak nesiller dikkate alınmalıdır. Çünkü cenin doğmadan önce, toplumun ona sıhhat imkânlarını hazırlamış olması gerekir. Eğer böyle yapılmazsa meselâ irsi sar'a ile doğan bir bebekle sapa sağlam doğan bir bebeğin, toplum imkânlarından aynı ölçüde faydalandıklarından söz edilemez. Önemli olan, imkânların doğumdan sonra değil ondan önce de verilmesidir. Devlet, ebeveynini imkân ölçüsünde sağlam yaşatmak suretiyle sözü geçen imkânları yavruya da sağlamalıdır.

Devletin sınırları içinde herhangi bir çocuğun sahip olduğu gıda ve terbiye imkânlarından, doğan bütün çocuklar aynı şekilde faydalanmalıdır. Eğer ebeveynin geliri çocuğun gıda ve terbiyesini karşılamıyorsa, devlet bu imkânı ebeveyne sağlamak zorundadır. Devlet bunu toplumun iki uzvu niteliğinde olan ebeveyn için yapmaz da, yavrunun hakkını korumak için yerine getirmelidir. Şayet çocuk gıdası noksan doğar, toplum içinde perişan bırakılırsa, hayat sahnesinde bu çocuğun önünde, bütün imkânlara sahip ikinci bir zümre olacak ve elbette bu ikinci zümreye tanınan şanslar ötekine de tanınmadığı için fırsat eşitliğinin hakkında hurâfeden öteye geçmeyecektir.

Daha sonra çocuk tahsil, çalışma ve yeteneklerine göre gelişme imkânı bulmalıdır. Doğal yeteneksizlik işte bu noktada ortaya çıkabilir. Ve bu farklılık gıda ve elbise eksikliğinden değil, içten, tabiattan gel-

mektedir. İslâm tarihinde fertlerin, sırf istidatlarıyla akranlarına göre en yüksek toplumsal kademelere çıktığına örnek kişiler çoktur. Bu insanların ne fakir bir evde doğmuş olmaları, ne mütevazî bir topluluktan gelmeleri, ne de küçük sanat sahibi olmaları, yükselişlerini engellemiştir. Çünkü;

«Bir insanın ötekine üstünlüğü sadece Allah katında iyi olmasıyla (takvâ ile) mümkündür.»

Babalarının kodamanlığı, mümtaz bir evde veya ailede doğmuş olmaları vs. gibi sebepler yüzünden çocuklara tanınan sahte imtiyazlara İslâm karşıdır.

Bakışları, keskin bir kılıç gibi boynumuza dayanan, iri bir yara gibi beynimize oturan büyük bir tehlikeye çevirmek istiyorum. Bu tehlike, devlete ve çalışmasını, mekanizmasını kuşatan millî üretimin düşmesine, bazan da büsbütün felce uğramasına yol açan bir tehlikedir.

Kitabın ilk bölümünde bu konuya temas etmiştim. Fakat orada söylediklerimle bu meseleyi geçiştirmek istemiyorum.

Şu muhakkak ki, üretim ve verimin gitgide azalması dolayısıyla korkunç bir uçurumun ve yıkıntının eşiğine gelmiş bulunuyoruz. Yoksulluk, sıkıntı ve ezikliğin yakamıza yapışması sadece toprak dağıtımındaki bozukluğun eseri değildir. Sebepler arasında millî servetin hebâ edilmesi ve millî üretimin, gereken miktarın altında kalması da vardır. Temas ettiğimiz bozukluk ve çözülme başka birtakım sosyal aksaklıkların ürünüdür. Bu aksaklıkların başında toprak ve servetin kötü dağılışı, emek-ücret dengesizliği, iş ve işçi meselesinin düzensizliği, fırsat eşitsizliği ve buna dayandırılan, istidatları horlama, seçkin doğmuşları koruma vs. gelir.

Bunlara ilâve edilmesi gereken bir felâket de sözü geçen etkenlerin oluşturduğu ahlâk bozukluğudur. Ahlâk bozukluğu aynı zamanda vicdanların, ferdi şuurları uyanık tutarak, atılganlığa güzel huyluluğa, toplumu da yükselme ve ilerlemeye sevkedecek bir inançtan yoksun kalmış olmalarından da kaynaklanıyor.

Üç büyük çıkmazdan nasıl kurtulacağımıza dair İslâmi görüşü ortaya koyduktan sonra, bunların beslediği dördüncü felâketi de ele alalım ve İslâm'ın bu felâkete nasıl çare bulduğunu eleştirelim.

Ruhi sefaletle İslâm iki yolla çare bulur : Önce sefaleti doğuran maddi sebepleri ortadan siler, ikinci olarak ferdin ruhunu kötülüklerle savaştacak bir inançla doldurur. Bu inanç ruhtaki boşluk ve loşlukları ortadan kaldırarak ferdi Allah'a yükseltir : İnsana bedeninden daha önemli bir şeyi hedef gösterir. Bu hedef ferdin yaşadığı toplum ve bir parçası olduğu insanlıktır.

Ruhu çoraklaşmış, şahsiyeti cüceleşmiş, vicdanı pörsümüş bazıları bizim bu sözlerimizin realiteye uymayan o basit vaazlar olduğunu söyleyecekler. Biz onlar için yazmıyoruz. Zaten onlardan umudu kesmişizdir. Beşerî vicdan bu tiplerin vehimlerine hiç bir zaman yer vermemiş, gayesinden uzaklaşmamıştır.

İnsan, kendisini gök ve yere bağhyacak evrensel bir inançtan yoksun kalınca başıboş bir yaratık, zavallı bir köle durumuna düşer. İnsan için inanmak zardurettir. Hattâ bu, ruhi oluşlarla alay eden komünist dünyada bile böyledir. İnancın sıcaklığı olmasaydı, Sibirya'ya sürülen, Çarların zindanlarına tıkılan binlerce insan komünizme imkân hazırlıyan cesaret ve dayanıklılığa ulaşamazlardı. Mevcut hasta düzenin içimizde geliştirdiği bir sadakatsizlik, vicdansızlık buhra-

nı, çalışma ve görev fesadı öyle bir hale geldi ki, her adımda izlerini görmek mümkündür. Devlet dairelerinde kol gezen «istisnalar» felâketi ortaya bir «dokunulmazlar», «mösyöler» grubu çıkardı. Ve bu hâl çalışmayı zevksizleştirdi. Öyle bir hal ki ne hesabı soruluyor, ne cezası veriliyor, ne de sonu geliyor. İş ve işçi müesseselerinde adâletsizlik ve güvensizlikten doğan başıbozukluk, işçiye bozgunculuğa sevketti. Emeğin karşılığının verilmediği, adâletsiz, düzensiz bir ortamda anarşi düzenden rahattır. İmkânların eşit tanınması, millî serveti tez toprak haline getirdi, çöp yığınınna çevirdi. Servetin belli ellerde toplanması, belirli bir zümrenin ihtikârcılığı, milyonlara ulaşan kitleyi tembelliğe, uyuşukluğa, yüzbinlerce insanı şehirlerdeki kahvehânelerde, köy odalarında pineklemeye sevketti. Böylece insan yığınları sadece tüketen ve fakat üretmeyen topluluklar hâline geldi. Çünkü bu insanlar iş bulamıyor. Devlet ise yatırım projelerinin finansmanı için para bulamıyor. Çünkü devlet mal babalarına karşı sonsuz bir şefkat ve zarar vermeme duygusu içindedir. Bu yüzden bütçesi yalnız basit vergilere dayalı ve işe yaramaz durumdadır. Halkın çalışmaya olan inancının sifıra düşürüldüğünü ve inancın besleyeceği vicdan hassasiyetinin boşluğunu da tabloya ekleyince, İslâm'dan başka hiç bir gücün kopyamayacağı korkunç bir felâket halkası tamamlanmış olur.

İslâm bütün varlığı ile tembelliğe karşı çıkar, tembelliğe götüren bütün sebeplerle savaşır. İslâm tembelliğe karşı hem şuur ve vicdan alanında, hem fiil ve olaylar alanında tedavi yolları koymuştur. Hangi renk ve biçimde, hangi şekil ve desende olursa olsun İslâm'ın en büyük düşmanı uyuşukluk, tembellik ve işsizliktir. İslâm, komprador zümrenin serveti elinde toplar-

miş olması yüzünden, ortaya çıkacak işsizliğe rıza göstermez. Hiç bir iş yapmadan oturan ve oturduğu yerde mal yığınlarının serveti haram, mülkü haramdır. İslâm'a göre devlet, bu ağalar zümresinin elindeki serveti toplum yararına işletmek zorundadır. Devlet, serveti bu işsiz tembel adamlara yedirmemelidir.

İslâm tembellik ve rahat oturma meylinde, dilencilik gibi kolay geçinme kurnazlığından doğan işsizliğe de düşmandır. Çalışacak güçte oldukları halde asalak geçinenleri «Kıyamet günü yüzlerinde bir kıymık et olmadan gelirler» şeklinde vasıflandırır. Dindarlık ismi altında, çalışmadan işsiz güçsüz oturmak da İslâm'da yasaktır. İbadet günlük hayatın bütününe kapsamaz. Onun belirli bir vakti vardır.

«Namaz kılındıktan sonra yeryüzünde dağılın.»
(Cum'a, 10).

Hayat alanında yararlı olacak işlerin yerine, vakti duâ okumakla geçirmek İslâmî bir anlam taşımaz. Mısır'da binlerce insanın işsizlik yüzünden camilere toplanarak namazlar kılmaları mevlidler, duâlar ve zikirler tertiplemeleri İslâmî değildir.

İşte İslâm'a bırakılsın, bu yığınlar toptan çalışmaya sevkedilecektir. İş bulamazlarsa devlet bulacaktır. Çalışmak, yemek yemek gibi gereklidir. Çalışmak, ruhun ve beden zekâtı, İslâm'ın kutsal ibâdetidir. İşsizlik toplumu altüst eder. Devlet bu kötülükten toplumu korumalı, sebeplerini ortadan kaldıracak yollar bulmalıdır. Bundan sonra isteyerek tembelliğe sapan olursa devlet tembellikten koparıp zorla, gücü oranında çalıştırmalıdır. İslâm'ın kuralları kesinlikle bunu gerektirir.

KURTULUŞ YOLUNUN DÜŞMANLARI

Her dönemde insanlar kendilerini kurtaracak olan liderlere, fikirlere kör bir taassub ile karşı koymuşlardır. Bu sebeple toplumların kalıplaşmış inançlarından farklı fikirler getiren düşünürler, peygamberler ve kurtarıcılar sürekli inkâr fırtınalarıyla karşılaşmışlardır. Hatta zaman zaman zavallı insanoğlu kendi kurtarıcısını eliyle boğmak istemiştir.

Dün olduğu gibi bugün de insanlığın biricik kurtuluş yolu olan İslâm, muhtelif düşmanlıklar ve şer cepheleri ile çatışmak zorunda kalmıştır. Ve her seferinde zafer İslâm'ın olmuştur. İslâm'a karşı düşmanlıklara sık sık temâs eden Seyyid Kutub şöyle diyor :

İlkin, birtakım şüphelerin ruhlarını örttüğü safdillere seslendik. Bu tipler İslâm'ı çirkin gördüklerinden değil, onu gereğince bilmediklerinden kuşkuluyorlar. Bunun içindir ki, yersiz kuşkularını ortadan kaldırmak, gözlerindeki perdeleri aralamak ve kendileri ile dürüst şekilde tartışmak istedik. Bunlar, İslâm kendilerine öğretilmediğinden suç işleyen olmaktan çok, kendilerine karşı suç işlenen durumundadırlar. Fakat bu zavallı zümrenin yanısıra onlar gibi bilgisiz ve safdil olmayan ikinci bir zümre maksadlı olarak İslâm'a tuzak kuruyor, gizli emelleri uğruna câhil kitlelerin zihninde korkunç tasavvurlar geliştiriyor. Bu âdi düzenbazların maskesini yırtarak arkasındaki ha-

in emelleri, sinsî düşmanlıkları gafillere göstermek gerekiyor. Bunu yapmak, câhil takabaya karşı görevimizdir.

İçte ve dışta İslâm'a dış bileyen birçok düşman var. Bu düşmanların zeki ve güçlü, zayıf ve komik olanları var. Dikkat edilmesi gereken şu : Bu düşmanlar İslâm'ı hayat alanından uzaklaştırma niyetinde birlik halindeler... Çeşitli delillerle, bin türlü düzenbazlıkla İslâm'ın hayata yön vermesine engel olmak istiyorlar. Çıkardıkları sesler, döktükleri nâmeler bir çınlama meydana getiriyor, bu çınlama maskenin arkasındaki esas niyeti bilemeyenlerin zihnini alalak bullak ediyor.

Şimdi bu düşmanlıkların niyet ve tavırlarına bir göz atalım.

Hristiyanlık o hale gelmiştir ki bugün Avrupa ve Amerika'da sadece kitleyi biraraya toplamak için kullanılan bir bayraktan öte manâsı kalmamıştır. O bugün dini bir manâ taşımaktan uzaktır.

Avrupa ve Amerika komünizm, faşizm ve nazizm hücumundan hristiyan medeniyetini kurtarmak sloganı ile ortaya çıktıklarında esas maksatları hristiyanlığı kurtarmak değildi. Bugün de aynıdır. Gayeleri, yurtlarını ve ırklarını selâmete çıkarmaktır. Hristiyanlık, hristiyan kitlelerin duygularını kamçılayarak onları harekete getirmek için başvuru olan bir vasıta idi. Hristiyan uygarlığına çağırılırların artmasına, Hristiyanlığın yayılması için didinilmesine rağmen sözü geçen ülkelerde ahlâki ve sosyal buhranların alıp yürümesinin, bundan başka izahı yoktur.

Mes'eleyi bu şekilde vaz'etmek, Avrupa ve Amerika'daki, hristiyanlık ruhundan kopma ile öteki ülkelerin din mensuplarına duyulan düşmanlığın tekli-fi hususunda bir garipliğe yol açmaz. Filhakika bu

durum bir garebet değil, Batının, öteki dinlerin mensuplarından, özellikle müslüman ülkelerden seçtiği satılmış ve aptallarla kurnazca oynamasından ibarettir.

Avrupa, öteki din mensupları içinden avladıklarına kendilerinin dini tamamen bir kenara ittiklerini delil getirerek şunu empoze ediyor : Din hayat alanında kıymeti pek az, ikinci derecede bir âmildir. Bizimkiler de buna aldanarak aynı yolu izliyor, aynı bozruyu öttürüyorlar. Bunu yapmakla kendi evlerini düşmanlarından önce kendi elleriyle yıkıyorlar. Bu arada bütün dünyası İslâm'a dış biliyor, büyük bir kin besliyor.

Haçlı ordularının silahlarını bıraktıkları, müslümanlara göredir. Hristiyan dünyasında ise haçlı zihniyeti duyguları alevlendirmekte berdevamdır. Bu zihniyetin Avrupalıların kafalarında, politikalarında nasıl hâkim olduğunu, hayatlarının her alanında görmek mümkündür. Bize gelince bu söndürülmeyen harpte onlara basiretsizce durmadan yardım ediyor, imkân hazırlıyoruz.

Haçlılar hiç bir zaman, Kudüs'ün haçlı seferlerinin çıkışına sebep olan biricik toprak parçası olduğunu unutmadılar. Mareşal Allenby geçen dünya savaşında Kudüs'e girdiği gün kendisinin ve her haçlının kanında gizlenen dili oynatarak haçlıların heyecanlarını bir kere daha kamçıladı ve şöyle dedi : «Haçlı seferleri işte şimdi bitti...»

Hem emperyalist politika hem hâdiselerin seyri Filistin'in Araplara bırakılmasını gerektirdiği anda haçlı zihniyeti bir kez daha kudurdu ve Filistin'de Yahudi devleti kurulması fikrini öne sürdü. Dram, son defa İngiltere ve Amerika'nın gözleri önünde, hattâ

onların silah ve para yardımları ile oynandı. Dünya görüşü cetvelinden dini silip süpüren komünizm bile bu konuda ikilerin tarafını tuttu. Değil mi ki İslâm'a zarar yapabiliyordu. Şu var ki komünizm İslâm'la haçlılık namına değil kendi doktrini, özel çıkarları namına çalışmaktadır. Bizdeki serseriler bu konuda İngiltere ve Amerika'yı harekete getiren şeyin, sadece gündelik menfaat olduğunu gevelediler. Bu aptallar Avrupa emperyalizminin arkasında haçlı zihniyetinin yattığını bilmezler. Bilmezler ki haçlılık görünürdeki hâdiseleri kendi hesabına tahrik etmekte ve beslemektedir.

Kudüs'ün sadece eski Kudüs kısmı nasılsa müslüman Araplarda kalmıştı. Bu defa Birleşmiş Milletler işe burnunu sokarak bu kısmı da haçlıların idaresine vermek için çırpındı. Şu var ki, bunu açıkça haçlılık iddiasıyla değil, barış gücüne teslim adı altında yaptı. Bunun için de küçük Arap devletleri arasındaki basit çekişmeleri istismar etti. Hattâ bu ülkelerdeki aşiret kavgalarını bile işine yarayacak şekilde değerlendirdi. Sözü geçen devletçiklerdeki bu didişmeleri, «resmi milliyetçilik siyaseti» sayan politikacıların bulunduğu da dikkati çekti.

Haçlıların kendileri en büyük tehlikenin İslâm olduğunu bildikleri muhakkak. Hattâ bu Amerika'da kulağımın dibinde söylenmişti. Haçlılar ne Budizm'den, ne Brahmanizm'den, hattâ ne de Yahudilikten korkarlar. Çünkü bu dinler, milli dinlerdir. Milli hudutlar dışına taşma yeteneğine de sahip değildirler. Üstelik Hristiyanlıkla boy ölçüşecek seviyede bir ilerleme de kaydetmiş değildirler. İslâm'a gelince, kendilerinin de söylediği gibi, dinamik, hareketli, mücadeleci bir doktrindir. Üstelik hiç bir desteğe ihtiyaç göstermeden sayılabilmektedir! Zaten onlarca da en bü-

yük tehlike bu. Öyleyse, İslâm'la amansız bir mücadeleye girişmek, ona karşı tetikte olmak şarttır.

Biz şarklılar Avrupa ve Amerika'nın yeryüzünden çeşitli yerlerine serpiştirdiği misyonerlik faaliyetlerinin hangi boyutlara ulaştığından habersiziz. Geri kalmış ülkeler kadar en modern ülkelerde de yürütülen bu çalışmanın manâsı üzerinde düşünmüyoruz. Sadece katolik kilisesinin dünyanın her köşesine sızmış dört binden fazla (misyoner) ajanı olduğunu unutuyoruz. (1) Bu adamlar sırtlarını korkunç bir kapitale dayamış tâ Tibet ve Kongo kuytularına kadar uzanıyorlar. Bu çalışmalar sırf misyonerler tarafından yürütülmemektedir. Çeşitli yollar, türlü adlarla dünyaya yayılmış milliyetçiler tarafından da desteklenmektedir. Din kisvesi, binbir renge giren bu faaliyetin sadece bir görünüşüdür. Meselâ Mısır'da Dar'el Hilâl'in kurucusu Corci Zeydan, gazeteci-yazar Selâmet Musa misyonerlerin iki mühim ajanı sayılabilir. Bu adamlar birçok gazeteci ve okuyucu avlamış, Mısırlıların ve bütün doğuluların gafletinden yararlanmış, kültür, edebiyat, gazetecilik adı altında hiç bir misyoner teşkilâtının kuramadığı geniş bir faaliyet alanı tesis etmişlerdir.

Hükümetleri misyonerleri övmekte, göklere çıkarmaktadır. Çünkü hristiyanlık adı altında devşirdikleri neticeler politik ve ekonomik alana aktarılmaktadır. Aslında hristiyanlık, gölgesinde birtakım doğmalar yutturulan bir sancaktır. Sözü geçen dolapların dönmesine karşı çıkacak tek din var ortada: İslâm. Nitekim batılı konuşmacıların bunu zaman zaman itiraf ettiklerini görüyoruz.

(1) Bu rakam 1950 yılına göredir.

Bu haçlı sürüleri biliyorlar ki, İslâm, İslâm'ın hükmetmesinden başka bir şey alamaz. Ve İslâm, inancı aksiyona çevirip sonra onu himaye ve müdafaya geçen bu hükmedişten başka hiç bir şeyle yeryüzünde köleşemez, güçlenemez. Bunun için haçlılar —hangi yer ve şekilde olursa olsun— yönetimin İslâm'ın eline geçmemesi için amansız bir mücadeleye girişmişlerdir. Nasıl? Nüfuzları, maddi güçleri, bir de içimizden avladıkları İslâm yönetiminden tedirgin olan gafiller vasıtasıyla. Avrupa ve Amerika yeryüzünün herhangi bir yerinde İslâm'ın hükmetmesini, bir cemiyyetin İslâm esaslarına, İslâm kanunlarına bağlı olmasını ısrarla engellemektedir.

Bütün bunlar sürüp giderken, bir de bakıyorsunuz çölde bitmiş bir diken gibi, İsrail devleti ortaya çıkıyor. Bu devlet dine, sadece dine dayalıdır. Yahudilik ırkçılıktan çok dinciliktir. Rusya, Almanya, İngiltere, Amerika, Mısır, Yemen, İsrail zaten Amerika ve İngiltere'nin desteği ile Yahudiliğin temsilcisi bir devlet olarak ortaya çıkmıştır. Rusya'ya gelince, onun bu konudaki tavrına biraz önce değindik. Onun din düşmanlığı çok zorludur. Dinî bir devletin mevcut olması onun için korkunç bir şeydir. Lâkin Rusya'nın menfaatlerinin sırttığı yerde bütün korkunçluk, hattâ komünizmin esasları bile uçup gider.

Evet! İslâm 'bovunduruk altında yaşamayı kabul etmez. Bu gerçek Haçlı dünyasının pek iyi bildiği bir gerçektir. Peki bize düşen nedir? Şuurlanmak... Şuurlanmak bu haçlıların doğu ve batıda ahmaklığımızdan yararlanarak kültür, hür düşünce adı altında bize yutturmak istedikleri pek çok aldatmacalar olduğunu bilmek...

Emperyalistler. İslâm'dan ve İslâm yönetiminden nefret ettiren kötü bir İslâmî idarenin, örnek olsun

diye, geri kalmış ülkelerde yaşanmasına göz yumar, hattâ bundan hoşlanırlar.

Satılmış, aldatılmış ve aklınca önemli (!) şeyler yapmak isteyen sefiller de durmadan söylenirler: İşte bakın, —İslâm yönetimi budur! Görmüyor musun ne kadar zâlim, müstebit, câhil, tutarsız, şehvânî, gerici, dondurucu, çökertici... İslâm yönetimi için, hatta yeryüzünde hükmedebilecek herhangi bir dini yönetim için canlı ve sürekli örnektir bu.

Bunu yaparken yamyam sefiller sevinçten sersemce ellerini ovuyor, ahmak gruplar da onların çevresini sarıyor. Sömürücülere gelince, onlar hem ahmak gruplara, hem de yamyam gafillere gülüyorlar. İslâm'dan uzaklaştıkları için de keyifleniyorlar. Emperyalistler ise hem onlara, hem de ötekilere gülüyorlar. Çünkü hepsi tuzağa düşmüş, paniğe kapılmış fareler gibi ciyaklayıp zıplıyorlar.

İslâm yaşayan bir hakikat olmaktan çıkıp, bir perde haline getirilmediği sürece kendisiyle sömürücülük arasında savaşın devam edeceğine dikkati çekmiştik. Sömürücüler kitlelerin gerçeklerden habersizce yaşamasını da kendileri için yeterli garanti saymıyorlar. İslâmî bir yönetimin gölgesinde kitlenin uyanışı da işlerine hiç gelmiyor. Çünkü uyanan kitle uydurma İslâm'ı değil, gerçek İslâm'ı isteyecek, bu defa elinde ölümsüz bir silah olacak. Bu durumda az önce müsekin (uyuşturucu) olarak kullanılan şey, şimdi kitlenin elinde münebbih (uyandırıcı) oluverecek. Sömürücü canavarlar, kitleleri ruhî ve ahlâkî inançlarının zıddı ile yönetmenin, onları bu yolla büyülemenin zor olduğunu biliyorlar. Bunun içindir ki, kitleye inancının sahtesini ve bu inanç içine sokulmuş hurafeleri takdim ediyorlar. İslâm, iş gören bir realite, bir aksiyon haline geldiği zaman ise kişilik ve çıkarları koru-

ma gayreti hemen zuhur eder ve İslâm'a karşı derhal cephe alıverirler. İslâm dudaklarda mırıltı, tesbih tanelerinde gürültü, gırtlak çatlatma, nâralar savrulan mevlid, ünvanlar dağıtılan toplantı ve İslâm'da yeri olmayan ayinler haline gelince kimsenin kılına dokunulmaz. Çünkü bütün bu saydıklarımız kitleyi oyalamak için sömürücü kudurganların yarattıkları afyonlardır. Lâkin İslâm güçlü bir idare olarak servet, insan hakları, sosyal olaylar üzerinde kendisini duyurmaya, ibâdet ve günlük hayat alanındaki iklimi ortadan kaldırmaya başlayınca madalyon ters döner. O zaman İslâm, sömürücüler için sakınılması, uzaklaştırılması, savaşılmaması gereken bir tehlike, bir problem oluverir. Bu sırada emperyalizm sömürücülere, sömürücüler de emperyalistlere başvurur. Tehlikenin bertaraf edilmesi, güçlüğü giderilmesi için birleşirler, dindirilmediği takdirde bu boğucu tûfana karşı birlikte seferber olurlar. İkilerin birleşmesi o hâle gelir ki, İslâm'dan başka hiç bir gücün mukavemet edemiyeceği komünizm bile onlarca küçümsenen bir tehlike oluverir. Komünizm ne de olsa sınır dışıdır, maddî güç ve yaygara ile önlenebilir. Halbuki İslâm içerde, tam içerdedir. Yaygarayı, palavraya pabuç bırakmıyacak sağlamlıktadır.

Ferdin benliğine şeref ve soyluluk dolduran, ferdi, şeriatına muhalif yönetimlere boyun eğmekten men'eden ve her türlü sultâ ve diktatoryaya, istilâ ve zorbalığa karşı savaşa çağıran bir İslâm, ne müstebit bir idare ile uyuşulabilir, ne de olduğu yerde zâlimleri barındırır. Otoriteyi devlete vererek, devlet eliyle servet ve mülkiyeti sınırlandıran, servet ve mülkiyetten toplumun ihtiyaçlarını giderecek kadarını alan, gayrimenkullerin icarlarını kontrol altında tutan, ücretleri bizzat kendisi ayarlayan, genel hizmet ve kurum-

ları devletleştirerek, ihtikârı, faizi, fiat fazlalığını ön-leyen yalnız İslâm'dır. Böyle bir İslâm elbette sömü- rücülerle uyuşmaz. Sömürücüler onun olduğu yerde elbette barınamaz. Bunun içindir ki zâlimler İslâm da- vâsına sadece demir ve ateşi değil, sahte din adamları- nı, kiralık yazar ve gazetecileri de musallat ediyor- lar. İslâm, gazeteler yoluyla alay ve eğlence konusu ediliyor.

Öyle sanıyorum ki, İslâm'a en büyük düşmanlık —meşrep, mezhep, kavim ve soyları ne olursa olsun— din adamı geçinen sahtekârlardan gelmektedir. Ve bunda garipsenecek bir taraf yoktur. Çünkü İslâm'da hiç bir iş yapmadan başkalarının sırtından rızıklanan bir «din adamları zümresi»nin olmadığını bu sahte- kârlar da biliyor. İslâm açısından din bir sanat veya meslek değildir. Bu yüzden din adına geçim sağlana- maz. Meğer ki insanları eğitmek için öğretmenlik ol- sun.

Bir sürü bâtil ve hürâfeyle kuşatılmış bu din be- zirgâhları biliyorlar ki İslâm harikalara, endülûjans- lara, süpermenliklere dayanmayan açık hükümlü, ke- sin yargılı bir sistemdir. O, dürüst inanç, temiz yaşa- yış, temiz iş, çalışmak ve üretme demektir. İslâm hâ- kim duruma gelirse yapacağı ilk iş bedavadan geçinen âvare din bezirgâhlarını hizaya getirmek olacaktır. Daha sonra İslâm'ı anlaşılmaz hâle sokan ve böylece kitlelerin beyinlerini sömüren deccâl ve zavallıları saf dışı edecektir. Bu tiplerin İslâm bünyesinde ne yerleri, ne de vazifeleri vardır. Bunlar Mısır'da çok hem de pek çoktur.

Din bezirgâhları feodal ve kapitalist bir toplumda kendilerine önemli görevlerin düştüğünü bilmektedir- ler. Sözü geçen idarelerde verilen ve ifası için kolay-

lıklar sağlanan bu görevler onların geçimlerini sağlamaktadır. Bu görev yoksul, sömürülen, çalışan fakat aldatılan kitleleri uyuşturma, afyonlama görevidir.

Fakat İslâm hükmettiğinden, kitlelere haklarını vererek onları sömürücülerin, müstebitlerin ellerinden kurtaracak, mahrum bırakılmış, örselenmiş yığınları ezen servet azgınlığını firenliyecektir. Bunlar yapılmıca din bezirgâhlarının görevleri ne olacak toplumda? Devlet bünyesinde yerleri, halk içinde işleri kalacak mı?

Dinin sanat hâline getirilmesi, bozulmuş bir düzenin ürünü olduğu gibi böyle bir düzende idare mekanizmasının da bir parçasıdır. Nizâm gelince idare sağlamlaşacak, din ticareti kendiliğinden yok olacaktır. Zira İslâmî bir düzende din bizzat fiil, bizzat düzen olacaktır. Birtakim sözler, mırıltı, zırlıklar olmaksızın kurtulacaktır. Bunun böyle olduğunu sahte din ricâli akıl ve mantıklarıyla anlamasalar bile hisleriyle farketmektedirler.

Bugün Mısır'da gününü gün etmek sevdasında, başıboş, şehvetperest, hasta bir nesille karşı karşıyayız. Böyle bir neslin oluşmasına geçen bölümlerde anlattığımız sosyal dengesizlikler, çözümler kadar dünyanın arkada bıraktığı iki büyük savaşın dehşeti de sebep olmuştur.

Savaşlar tabii olarak toplum binasını sarsar. Bu sarsıntı yüzünden ölüm ve korkuyla savaşmak şeklinde beliren bir zevkçilik, bir başıboşluk ortaya çıkar. Bu başıboşluk ve zevkçilik insan ruhunun yokluk ve ölüme karşı giriştiği savaşın ifadesidir. Sebepleri ne olursa olsun, ortada fuhuşun, çıplaklığın, şehvetperestliğin, ister seksten, ister uyuşturucu maddelerden, ister zimmetten, ister işsizlikten, ister ahlâksızlıktan olsun farketmez. Her şeyini kaybetmiş kadınlı erkekli

böyle bir kitleye İslâm kanunlarından söz etmek onları elbette korkutacaktır.

Bu başıboş, bu yozlaşmış nesli, İslâmi hadlerin adını duymak bile korkutuyor. Çünkü o hadler pislğin her çeşidine batanları titretir. Bu nesil, İslâm'ın emir ve yasaklarından da ürker. Çünkü onlar da kişileri bazı davranışlardan men'eder, suçları önler, kanun ve örfleriyle şımarıklık ve behimiliği engeller.

Daha önce de gördük ki, insani zevklerini şeref ve fazilet hudutları içinde tatmin eden iffetli bir insan için İslâm'dan korkmak sözkonusu değildir. Fakat az önce sözünü ettiğimiz diskotek nesli «şeref ve fazilet» şartının kendilerindeki «eğlence» anlayışıyla uyuşmayacağını ve İslâm'ın kadına tanıdığı engin ve soylu hürriyetin bu tip «eğlenceler»e imkân vermiyeceğini biliyorlar.

Kadınlı-erkekli, oğlanlı-kızlı bu kitle, İslâm'ın, şerefli kadın ve erkeklere tanıdığı asil hürriyette aradığını bulamayan bu kitle, İslâm yönetiminden korkmaktadır. Varlığını, huzurunu, kokuşmuş mevcut düzenin kendilerine tanıdığı imkânları tehlikede görerek korkmaktadır.

İSLÂM TOPLUMUNUN DOĞUŞU VE ÖZELLİKLERİ

İslâm toplumu nasıl bir ortamda doğdu? Hangi safhalardan geçti? Ve neticede hangi noktaya ulaştı?

Bu gelişme çizgisini yakından izleyenler, İslâm öncesi cahiliyet toplumu ile, İslâm sonrası Arap toplumu arasındaki baş döndürücü mesâfeyi takip edenler, İslâm toplum yapısının temel niteliklerini görürler, işte İslâm toplumunun doğuşunu Seyyid Kutub şöyle açıklıyor :

Allah'ın Resûlü Hz. Muhammed (s.a.v.) eliyle insanlığa sunulmuş olan İslâm dâvası, yüce resüller kâfilesinin liderliğindeki uzun İslâm dâvetinin halkalarından en son halkayı teşkil ediyordu. Ve bu dva insanlık tarihi boyunca tek bir konuyu hedef alıyordu : İnsanlara tek ve gerçek olan Rablerini tanıtmak; insanlardan tanrılaşmak arzusunda olanların tanrılığını yok edip bütün kulları bir tek Allah'a kul etmektir. Hiç bir zaman insanlar —kısa devrelerdeki sayılı üç beş kişinin dışında— Allah fikrini doğrudan doğruya inkâr etmemişlerdir. Allah'ın varlığını büsbütün reddedenler ise çok azınlıktadır. Sadece onlar gerçek Rablerini bütün hakikatıyla tanımak konusunda yanılıyorlardı veya Allah'la beraber Allah'dan başkalarını ona eş koşuyorlardı. Bu; bazen inanç ve ibadet tarzında görülüyordu, bazen hâkimiyet ve emre ittiba şek-

linde ortaya çıkıyordu. Halbuki her ikisi de diğer şirk-ler gibi birer şirk çeşidi idiler. Ve insanı tamamen Allah dininden çıkarırdı. İşte insanlığın her peygamberden öğrendiği, sonra da aradan uzun fasıllar geçince inkâr ettiği, cahiliyet bataklığına gerisin geri yuvarlandığı ve bir kere daha şirk çamuruna bulandığı durum buydu. Bu ya inanç ve ibadet şeklinde oluyordu, ya da emre tabi olma ve hâkimiyet tarzında... Ne var ki, ikisinin de ortak yanı şirk olmasıydı.

İnsanlık tarihi boyunca gördüğümüz Allah'a dâvet yollarının tabiatı işte bundan ibaretti ve hepsi de «İslâm»ı hedef alıyordu... Evet kulları kulların yaratanına teslim etmeyi... Kulları kullara kul olmaktan kurtarıp yalnız Allah'a kulluğa teslim etmeyi. İnsanları Allah'a kul ederek gelenek ve değer ölçülerinde kulların mahkûmiyetinden çıkarıp Allah'ın hâkimiyetine ve her türlü problemlerinde tek başına Allah'a teslim etmeyi... İşte bunun için gelmişti Hz. Muhammed (s.a.v.)'in eliyle İslâm dâvası... Tıpkı ondan önce gelen yüce peygamberlerin (a.s.) aracılığıyla inmiş bulunan dâvalar gibi... Kâinatın varlığını nizam ve intizam dairesine sokan kuvvet kaynağının; onların hayat nizamını belirten kaynak olması gerekirdi. Ancak bu şekilde bütün kâinat idaresini elinde tutan ve varlıklar dünyasında hükmünü yürüten ilâhî hükümran olabilirdi. İnsanların bu nizam dışında başıboş nizamların ve metodların peşine düşmemeleri mümkün olurdu. Hattâ kendi ellerinde bulunan yaşayışlarının dışında kendi ruhlarına ve bünyelerine de hükmeden ilâhî hâkimiyetini teslim etmekti... İnsanlar gerek doğuşları ve gelişmeleri itibarıyla, gerekse sıhhatları ve hastalıklarıyla, ötürken ve yaşarken Allah yapısı fitri kanunların mahkûmudurlar. Ayrıca kendi istekleriyle yaptıkları hareketlerin neticesi ola-

rak ortaya çıkan durumlar da, sosyal hayatları da tıpkı bir önceki gibi bu kanunların mahkûmudur. Zira hiç kimse bu kâinatı idare eden, ona hükmederek tasarrufu altında bulunduran ilâhi kanunları değiştirme gücüne sahip değildir. İşte bunun içindir ki günlük yaşayışlarının kendi istekleriyle ilgili kısmında İslâm'ı yaşatmaları gerekir. Ve ancak böylece hayatlarının, fitri yönüyle iradi yönü arasında bir uygunluk sağlayabilirler. Ve böylece hayatlarının fitri ve irâdi dengesiyle kâinatın varlığı arasındaki dengeyi korumaları mümkün olur...

Kulun kula hâkimiyeti esasına dayanan ve böylece kâinatın içerisinde istisnâî bir durum arz eden ve insan hayatındaki iradi cepheyle fitri cephe arasında çatışmalara sebep olan Cahiliyete gelince... Allah'ın Resûlü tek başına İslâm'a dâvet etmekle bu Cahiliyete karşı gelmiş ve onunla mücâdele etmiştir. Cahiliyet hiç bir zaman için mücerret bir nazariye şeklinde ortaya çıkmamıştır. Hattâ denilebilir ki çok kere hiç bir nazariyeye sahip olmamıştır. Cahiliyet her zaman bir teşkilât şeklinde, muayyen bir lidere bağlı ve bu liderin âdet ve geleneklerini, doyurucu duygu ve anlayışlarını, düşünce ve değer ölçülerini benimseyen bir kitle halinde ortaya çıkmıştır. Cahiliyet cemiyetinde fertler arasında organik bir birlik görülür. Hepsinde de o uygunluk ve dostlukla birlikte faaliyet icra etme ve organik yardımlaşma görülür. Zaten gerek bilerek ve gerekse bilmeyerek bu cemiyeti varlığını muhafaza ettirmek için harekete sevketmeden unsur da bu organik birliktir. Cahiliyet toplumu kendi varlığını savunmak ve ne şekilde olursa olsun bünyesini tehdit eden tehlike unsurlarını bertaraf etmek için bu organik birliğe dayanır...

Cahiliyetin mücerret bir nazariye şeklinde ortaya çıkmaması, aksine şuursuz bir hareket mekanizmasına sahip olarak belirmesinden dolayı onu silip atmak ve insanları bir kere daha Allah'a çevirmek kısa yoldan mümkün olamıyor. Ama prensipleri ve teferruatları metotlarıyla Cahiliyetin tabiatına temelden zıd düşen başka bir yaşamın ikame edilmesi için yeni yaşamın Cahiliyete denk bir güce sahip olması değil, ondan üstün bir kuvvete sahip olmak gerekir. İşte bundan dolayıdır ki bu yeni hareketin kuvvetli, aksiyoner ve fiilen kaim olan Cahiliyet toplumuyla güreşebilecek bir güçle ortaya çıkması şarttır...

İşte, beşer tarihi boyunca zaman şeridi içerisinde İslâm'ın temel olarak seçtiği ana nazariye ve kaideyi Allah'dan başka ilâh'ın bulunmadığına şehadet etmek prensibi teşkil eder. Yani, ana unsuru, gerek ulûhiyet ve gerekse Rab olma yönünden; gerek hâkimiyet ve gerekse üstünlük bakımından sadece Allah'a bağlanmak prensibi teşkil eder. Evet, gerek vicdanlardaki inanç halinde ve gerekse ibadet şeklinde pratik hayatı tanzim eden sistemlerde yalnız başına Allah'a bağlanmak esası... Kelime-i şehadet ancak insana şahsiyet kazandıran, gerçek bir varlık bahşeden, ciddi bir kişilik sağlayan, insana müslüman olma veya olmama vasfını temin eden bu mükemmel şekliyle ortaya çıkmadıkça fiilen mevcudiyeti ileri sürülemez...

İnsanlar Allah'ın bu hükmünü kendilerine tanıtan kaynağa baş vurmalıdır. Bu kaynak Allah'ın Resûlü (s.a.v.)'dür. İslâm'ın ilk esası olan kelime-i şehâdetin İkinci bölümünü Resûlullah'a inanmak teşkil eder: «Muhammed (s.a.v.)'in Allah'ın Resûlü olduğuna şehadet etmek...»

İşte İslâm bu ana ilkeye dayanır, tatbik edildiği zaman mükemmel bir hayat nizamı ortaya çıkar. Ge-

rek İslâm diyarında «D a r ü ' l - İ s l â m», gerekse İslâm diyarının dışında müslümanların ferdi ve içti-mai, büyük küçük her meselelerini karşılar. Müslü-man toplumla olan münasebetlerini ve müslüman top-lumun başka toplumlarla olan alâkalarını tanzim eder.

Ne var ki hiç bir zaman İslâm, mücerred bir na-zariye olarak ortaya çıkmaz. Dileyenin dilediği şekil-de ona inanmışına, ibadetlerini sadece bir alışkanlık eseri olarak yerine getirmesine, sonra da fiilen ka-im olan ve hareket halinde bulunan Cahiliyet cemiyet-inin bünyesi içerisinde bir uzuv ve bir fert olarak de-vam edip gitmesine müsaade etmez. Zira sayıları ne kadar çok olursa olsun bu kişilerin mevcudiyeti hiç bir zaman için İslâm'ın «Fiili varlığı»nı izhar etmesini mümkün kılmaz. Çünkü Cahiliyet toplumunun bün-yesi içerisine karışmış «T e o r i k m ü s l ü m a n - l a r d a n» müteşekkil fertler her zaman bu toplu-mun biyolojik bir unsuru olarak onun arzularını ve isteklerini mecburen karşılamak zorunda kalırlar... İster dileyerek, ister zorla, ister şuurlu olarak, ister şuursuzca bu toplumun varlığını ve hayatiyetini de-vam ettirmesi için zaruri olan temel ihtiyaçlarını kar-şılamak üzere hareket halinde olurlar. İster istemez cemiyetin bünyesini ve varlığını tehdit eden faktör-lere karşı onu müdafaa edici pozisyonlara girecekler-dir... Zira, organik yapı isteyerek de olsa, istemeye-rek de olsa kendi üyelerinden bu vazifeleri yapmalarını bekleyecektir... Yani demek istiyoruz ki, «nazari olarak müslüman olan fertler» mutlaka nazari olarak yok etmek için uğraştıkları Cahiliyet cemiyetini «fiilen» takviye edenler... Ve bu cemiyetin içerisinde be-kâ ve hayatiyet unsuruna sarılıp canlı bir hücre olarak cemiyetin dokusunu örmeye devam ederler... Ve bü-tün kabiliyetlerini, enerjilerini ve istidatlarını birer uz-

vu bulundukları toplumun canlanması ve kuvvet bulması yolunda harcarlar. Bunu da cahiliyet toplumunu müslüman bir topluluk haline çevirecek yönde hareketler olarak değerlendirirler.

İşte bunun içindir ki mecburi olarak İslâm'ın nazari prensiplerinin «yani inancın» ilk andan itibaren bir hareket potansiyeli halinde ortaya çıkması gerekir... Mecburi olarak Cahiliyet toplumuna benzemeyen İslâm'ın ortadan kaldırmayı hedef aldığı cahilliklerden apayrı, müstakil bir hareket birliği halinde ortaya çıkması şarttır. Ve bu yeni kumanda sisteminin ana mihverini Resûlullah'ın ve ondan sonra gelen İslâmi hareket mekanizmasının hedefini teşkil eden; insanları yalnız başına Allah'ın ulûhiyyetine ve rubûbiyyetine teslim eden «L â î l a h e î l l â l l a h, M u h a m m e d ü n R e s û l u l l a h» olmalıdır. Mü'min Cehaletle ilgisini kesmeli, ne şekilde olursa olsun içinde yetiştiği Cahiliyetin pençesine düşmekten kaçınmalıdır... Cahiliyet mekanizması bazan kâhinlerden, mabed bekçilerinden, rahiplerden, hahamlardan ve benzeri kimselerden müteşekkil olabilir. Veya sosyal ve ekonomik baskı güçleri tarafından teşkil edilmiş olabilir. Nitekim Kureyş toplumunda Cahiliyet mekanizmasını bunlar teşkil ediyordu. Müslümanlar, onlara bağlılığını tamamen terkederek yeni teşekkül etmiş bulunan organik İslâm birliği hareketine ve İslâm kumandasına teslim olmuşlardı...

Elbette ki bunun, müslümanın ilk İslâm'a girdiği andan itibaren ve «E ş h e d ü n l â î l â h e î l â l l â h v e e ş h e d ü n n e M u h a m m e d e n R e s û l l u l l a h» der demez tahakkuk etmesi icâbeder. Çünkü bu sağlanmadan İslâm toplumunun mevcudiyetinden söz edilemez. Zira sayıları ne kadar çok olursa olsun, birbiriyle yardımlaşan ve birbirine des-

tek olan özel şahsiyet sahibi ve üyelerine canlı bir organizma gibi uzvi formasyon veren ve onun yapısını kökleştirmek, sağlamlaştırmak için çalışan fertler halinde ortaya çıkmadan, sırf gönüllerde yer etmiş nazari kaidelere dayanarak İslâm cemiyetinin tahakkuku bahis mevzuu olamaz.

Filhakika insan organizması bazı noktalarda diğer canlı organizmalarla hattâ maddi âlem ile müşterek çalışır. Nitekim bir takım «i l m i c e h a l e t» erbabı bazan insanın organik yapısı itibariyle hayvanlarla aynı tepkileri gösterdiğini, bazan da diğer maddeler ile müşterek olduğunu tekrarlayıp duruyorlar. Ne varki insan bir takım vasıfları itibariyle hayvanlar ile müşterek olmasına rağmen onu diğer canlılardan ayıran ve kendisine özel bir şahsiyet veren daha başka özellikleri vardır. Nitekim «i l m i c e h a l e t» erbabından bazıları da son zamanlarda bu gerçeği kabul etmek zorunda kalmışlardır. Veya daha açık bir ifade ile pratik hakikatlar onların boynuna basarak bu gerçekleri kabul etmek zorunda bırakmışlardır. Bu gerçekler karşısında gayri samimi olarak ve içten gelmeden itiraf zorunda kalmışlardır... (1)

İslâm'ın bu konuda tatbik ettiği metodun açık ve kesin neticesi olarak ve İslâm toplumunu cins, renk, dil, basit ve geçici menfaatlar, arazi, hudut ve bayağı iklim farklılıklarının dışında bir inanç ve ideoloji esasına dayandırmak ve insanın insani özelliklerini ibraz etmek için... İnsanla hayvanın müşterek özelliklerinden ayrı fikri esaslara istinad ettirmek için...

Evet bütün bunlar için bu nizamın apaçık ve gerçekçi neticelerinden olarak İslâm toplumunun bütün

(1) Bunların başında da «Modern Darwinizm» taraflarından Jullian Hxley gelir.

cinslere, kavimlere, renklere ve dillere kapısını açık bulundurması ve İslâm'a girmek isteyen bir kişinin önünde hayvanlara mahsus olan o küçük ve basit engellerin bulunmaması gerekirdi. Ve kısa bir müddet esnasında bu durum fiilen gerçekleşmişti. Muhtelif beşer cinslerinden kabiliyetler ve değerler İslâm potasına dökülür dökülmez birdenbire bu potada erimiş, birbiri içine girmiş, çok kısa denilecek bir zaman çizgisi içerisinde üstün biyolojik bir bileşim meydana getirmiştir. Ve işte bu birbiri içerisine girmiş, uyuşmuş fertlerden müteşekkil bu hayretengiz kitle kendi zamanında ve her türlü beşeri enerjilerin özünü ihtiva eden ve o günkü ulaşım imkânlarının azlığı, bunun aksine aradaki mesafelerin genişliğine rağmen ulu hem de çok ulu üstün bir medeniyet hamurunu yoğurmuştur.

O günkü dünyanın en üstün kitlesi olan İslâm toplumunda Arap ve İranlı, Şamlı, Mısırlı, Faslı ve Tunuslu, Türk, Çin ve Hintli, Romalı ve Grek, Endonezyalı ve Afrikalı... Daha saymakla bitmeyecek olan yığınlarca kavimler ve cinslerden insanlar birleşmişlerdi. Bütün bunların kendilerine has özellikleri İslâm toplumunun yapısını korumak ve İslâm medeniyetini yoğurmak üzere birbiriyle kaynaşmış, yardımlaşmış ve uyuşmuştu... Bu büyük medeniyet bir gün olsun «A r a p m e d e n i y e t i» olmamıştır. Aksine her zaman «İ s l â m m e d e n i y e t i» olarak kalmıştır. Bir gün olsun ırkçı bir medeniyet damgasını taşımamıştır. Aksine her zaman için inanca dayalı ideolojik bir devlet vasfını devam ettirmiştir.

Gerçekten de bütün bu kavimler eşit bir tempo da ve sevgi bağıyla bu medeniyet potasında birleşmişlerdi. Hepsi de bir tek yönde yükselme duygusu içerisindeydi. Herkes en son gücünü harcamıştı bu uğur-

da. Bu yolda kendi cinsinin en etkili özelliğini göstermişti. Ve hepsi de eşit bir şekilde mensubu bulundukları bu biricik toplum yapısını yükseltmek için şahsi, irki ve tarihi tecrübelerinin hülâsasını akıtmıştı. Aralarındaki bağ; hepsini birden Rablarına bağlıyordu. Ve herkes insanlık duygusunu hiç bir engelle karşılaşmadan açıkça ortaya serebiliyordu. Ve işte tarih boyunca hiç bir toplumda rastlanmayan en büyük özellik buydu...

İslâm toplumu dışındaki bu günün bazı toplumlarına bir göz atalım : Meselâ B r i t a n y a İmparatorluğu'ndaki toplulukları ele alalım. B r i t a n y a İmparatorluğu da varisi bulunduğu R o m a toplumundan farklı bir hüviyet arzetmez. Sömürgecilik esasına dayalı ırkçı bir toplumdur. Ve İ n g i l i z milletinin hâkimiyeti, efendilik esasına dayanır. İmparatorluğun parçası olan diğer müstemlekelerin sömürülmesi esasına istinad eder. Bütün Avrupa imparatorlukları da ondan farklı değildir. Bir zamanların P o r t e k i z krallığı, İ s p a n y a imparatorluğu ve F r a n s ı z krallığı da aynı şekilde idi. Hepsi de insanı ayaklar altında ezen çirkin ve aşağılık bir seviye arz eden toplumlardı. Komünizm ise bir başka çeşit toplum meydana getirmek istedi. Irk, cins, renk ve dil engellerini tepeledi. Ama bunu insani bir hedefe müteveccih olarak yapmadı. Aksine tabakaların hakimiyeti esasına dayandırdı. Dolayısıyla komünist toplum tipi de klasik R o m a toplumunun bir başka şekliydi. Roma toplumu soyluların üstünlüğü esasına dayanıyordu. Komünist topluluğu ise proleteryanın üstünlüğü esasına istinad etmektedir. Proleterya tabakasının diğer tabakalara üstünlüğünü sağlayan duygu, diğer tabakalara karşı beslenen simsiyah bir kin duygusuydu. Ve böyle bir kin esasına dayalı küçük bir topluluğun

meydana getirdiği en olgun meyve şüphesiz ki insan bünyesi için en kötü vasfların üstünlük kazanması esasına dayanmaktadır. İnsan için esaslı isteklerin yemek, yatmak ve cinsi arzuları tatmin etmek olmasından dolayı (ki bunlar hayvanların da ilk arzularıdır) bu hayvani özellikleri yerleştirmek ve geliştirmek gayesini gütmüştür. Komünistlere göre insanlığın tarihi insanların karnını doyuracak yiyecekleri araştırmanın tarihidir.

Gerçek odur ki, insana en üstün insani özelliklerini veren, bunları geliştirecek insana toplumun yapısı içerisinde ulviyet kazandıran nizam ve sistemleriyle İslâm eşsiz bir rabbani nizam olduğunu göstermiştir. Ve hâlâ da eşsiz bir nizam olarak durmaktadır... İslâm'ı bırakıp da cins, ırk, bölge ve tabaka esasına dayalı nizamlar peşinde koşanlar, bu boğucu ufunetli pisliklerin sonuna kadar peşini takip edenler, aslında onlar gerçek mânâda insanlığın düşmanıdırlar. Onlar insanın bu kâinatın ulvi özellikleriyle eşsiz bir üstünlüğe sahip olmasını istemeyenlerdir. Onlar kendi cemiyetlerine cinslerinin kabiliyetlerini, hususiyetlerini ve tecrübelerini bir uygunluk ve eşitlik çerçevesi dahilinde en basit tarzda da olsa faydalandırmak istemeyenlerdir... Ve işte Allahu Teâlâ bu gibilerin hakkında şöyle buyurmaktadır :

«Onlar, inançlarının bozukluğu yüzünden dünya hayatındaki gayretleri boşa giden kimselerdir. Oysa kendileri iyi iş yaptıklarını sanıyorlardı. İşte onlar, Rablerinin âyetlerini ve O'nun huzuruna çıkmayı inkâr edenlerdir. Bu yüzden amelleri boşa gitmiştir. Biz de kıyamet günü onlara hiç bir değer vermeyeceğiz. Onların durumu böyledir. İnkârları, âyetlerimi ve peygamberlerimi alaya almaları sebebiyle cezaları cehennemdir.» (Kehf, 104-106)

İSLÂM
TOPLUMUNUN
TEMEL
BÂĞI
İNANÇTIR

İslâm toplumunun bir inanış toplumu olduğunu en iyi gösteren örneklerden birisi Hz. Nuh ile oğlu arasında cereyan eden olaydır. Seyyid Kutub bu olayı bize şöyle anlatıyor :

Hız. Nuh ile onun âilesinden sayılmayan oğlu arasında geçenler üzerinde dikkatle durmak gerekir.

Bu olay üzerinde duruşumuz sırf bu inancın ve bu inançtaki hareket stratejisinin tabiatını açıkça gözler önüne sermek ve izah etmek içindir. Yoldaki işaretleri açıklamak üzere yolların ayrılış noktasındaki bir anlık duruştur bu... Allah Teâlâ'nın şu sözlerine kulak verelim :

«Nuh'a şöyle vahyedildi : "Daha önce iman etmişlerden başka, artık kavminden hiç bir kimse iman etmeyecektir. Yaptıklarından dolayı sakın üzülme! Gemiye murakabemiz altında vahyettiğimiz gibi yap. Zalimler hakkında Bana dua etme. Çünkü onlar, boğulacaktır". Emrimiz gelip su, o tandırdan fışkırmaya başlayınca Nuh'a : "Her hayvan türünden birer çift, daha önce helâkine hükmettiğimiz hariç, aile fertlerini ve iman edenleri gemiye yükle" demiştik. Zaten onunla beraber ancak, pek az kimse iman etmişti. Gemi, onlarla dağlar gibi yükselen, dalgalar üstünde seyrediyordu.

O sırada Nuh, gemiden ayrı bir yerde bulunan oğluna :
“Ey oğulcağızım! Bizimle beraber gemiye bin, Kâfirlerle
beraber olma!” diye seslendi. Oğlu : “Beni sudan koru-
yacak bir dağa sığınacağım” dedi. Nuh : “Bugün, Al-
lah’ın esirgediği hariç, O’nun hükmünden koruyacak
hiç bir şey yoktur” dedi. Nihayet, oğulla baba arasına
bir dalga girdi. Böylece oğul boğulanlardan oldu. Allah,
şöyle dedi : “Ey Nuh! O, senin ailenden değildir. Çün-
kü o, iyi olmayan bir amel sahibidir. O halde bilmedi-
ğin bir şeyi Ben’den isteme. Cahillerden olmayasın di-
ye sana öğüt veriyorum.” Nuh, dedi ki : “Ey Rabbim!
Bundan sonra gerçek yüzünü bilmediğim bir şeyi Sen’-
den istemekten Sana sığınırım. Eğer beni affetmez,
rahmetinle esirgemezsen hüsrana uğrayanlardan olu-
rum”.» (Hud, 36-37-40-42-43-46-47)

İslâm’da insanların birbirine bağlandığı yegâne
bağ inanç bağıdır... Ve bu husus yalnız ve yalnız İs-
lâm’da vardır. Bu dinin tabiatını da zaten bu eşsizlik
temin eder. Ve Rabbanî nizamdaki bu yüce özellik sa-
yesinde insan buut ve ufuklarla bağlantı kurar.

İslâm’da fertlerin birbirine bağlandığı bağ, kan
ve soy bağı değildir. Kavim ve aşiret bağı, renk ve dil
bağı, cins ve ırk bağı, meslek ve sınıf bağı da de ğil-
dir. Bütün bu bağlar bulunduğu halde fertler arasında
yine de münasebet kesintiye uğrayabilir. Tıpkı Al-
lah’ın kulu ve peygamberi Nûh (a.s.)’a dedi ği gibi :

«Rabbim, oğlum benim âilemdendi». «Ey Nûh, o
senin âilenden de ğildi»...

Sonra da hem oğlu olup hem de âilesinden olmaması-
nın nedenini açıklamıştı :

«Çünkü kötü bir iş işlemiştir»...

Aranızdaki iman bağı kopmuştur ey Nûh;

«Öyleyse bilmediğin şeyi benden isteme»...

Şen onun âilenden olduğunu sanıyorsun ama bu zan-

nın hatalıdır. Asıl ve kesin gerçek odur ki, o senin âilenden değildir... Oğlun da olsa, soyundan da gelse gerçekte o senin âilenden değildir...

İşte, bu dinin fertler arasındaki bağ ve münasebetlere bakışı ile cahiliyetlerin bakışı arasındaki yolların ayrılış noktasını gösteren bariz ve açık işaret... Cahiliyetlerin de fertleri birbirine bağlayan bağ, bazan kan ve soy bağı olur... Bazan kavim ve aşiret, bazan renk, dil, ırk ve cins bağı; bazan da meslek ve sınıf bağı olur. Bazan müşterek menfaatlar birleştirir onları... Bazan ortak tarihler... Bazan da müşterek kaderler... Bunca değişik şekillerine ve türlerine rağmen hepsi de Cahiliyet cemiyetine has bağlardır. Temelden ve derinden derine İslâm düşüncesine muhalif ve zıttır.

İnsanları en doğru yola götüren bu Kur'an'da ve peygamberin hadislerinde beliren şekliyle Allah'ın sağlam nizamı, İslâm ümmetini yukarıda belirtilen şekilde terbiye etmiş ve yolların ayrılış noktasına o açık ve vâzih işareti dikmiştir...

Burada Hz. Nûh ile oğlu arasındaki babalık evlâtlık bağına dair belirtilen misâl cahiliyet cemiyetlerindeki diğer bağlara ve değişik münasebet tarzlarına da en açık bir örnektir. İslâm'ın itibar ettiği ve değer verdiği münasebetlerin mahiyetini açıkça gösterir...

Babayla oğul arasındaki münasebetler hususunda Hz. İbrahim ile babası ve kavmi arasındaki münasebetlerde de örnek verilmiştir:

«Ey Muhammed! İnsanlara Kur'an'daki İbrahim kıssasını anlat. Şüphesiz ki o, özü sözü doğru siddik bir peygamberdi. O, bir zaman babasına şöyle demişti: "Babacığım! İşitmeyen, görmeyen ve şana hiç faydası

dokunmayan şeylere niçin tapıyorsun? Babacığım! İlahî vahiy yoluyla bana, sana gelmeyen bir ilim geldi. Bana uy da sana, hakikat ve saadete götürecekt doğru yolu göstereyim. Babacığım! Şeytana tapma. Şüphesiz ki şeytan, Rahman olan Allah'a çok âsi oldu. Babacığım! İnkârda ısrar etmen halinde Rahman olan Allah'ın gazabına yakalanıp şeytanın yakın bir dostu olmandan korkarım." Babası : "Ey İbrahim! İlâhlarıma karşı çıkıp yüz mü çeviriyorsun? Eğer bundan vazgeçemezsen yemin olsun ki, seni taş a tutarım. Haydi uzun müddet benden uzak ol!" dedi. İbrahim şöyle dedi : "Selâm sana! Rabbimden bağışlanmanı dileyeceğim. Çünkü O, bana çok lütufkârdır. İşte sizden ve Allah'tan başka taptığınız şeylerden ayrılıyor Sadece Rabbime ibadet ediyorum. Umarım ki, Rabbime dua edip de mahrum ve mahzun olmam." İbrahim kavminden ve onların Allah'tan başka ibadet ettikleri şeylerden uzaklaşınca, Biz, ona İshak'ı ve İshak'ın oğlu Yakub'u ihsan ettik. Hepsini de peygamber yaptık. Biz onlara rahmetimizden lütuflardan bulunduk. Biz onları iyilikle yadettirip dillere destan ettik." (Meryem, 41-50)

Bu konuda Hz. İ b r a h i m'in yine torunları ile olan münasebetlerinden de örnekler verilmiştir :

«Rabbi İbrahim»i birtakım emirlerle denemiş, o da onları yerine getirmişti. Allah, «Seni insanlara önder kılacağım» demişti. O «Soyumdan da» deyince, «Zalimler benim ahdime erişmez» buyurmuştu.» (Bakara, 124)

«Kimsenin kimseye bir fayda sağlayamayacağı, kimseden karşılık alınmayacağı, kimseye şefaatin fayda vermeyeceği ve onların yardım görmeyeceği günden sakının. Bir zaman Rabbi, İbrahim'i birtakım emirlerle imtihan etmiş, o da bunları yerine getirmişti. Allah ona : «Ben, seni insanlara imam yapacağım» dedi. O da : «Neslimden de imam yap» dedi. Allah da : «Zalim-

ler vaadime erişemezler” dedi. Biz Kâbe’yi, insanlar için bir toplantı ve emniyet yeri yaptık. “İbrahim’in makamını namazgâh edinin” dedik. İbrahim’e ve İsmail’e : “Evimi tavaf edenler, orada oturanlar, rûkû ve secde edenler için temizleyin” diye emrettik. İbrahim şöyle dedi : “Ey Rabbim! Bu beldeyi emniyetli kıl. Hal-kından Allah’a ve âhiret gününe iman edenleri mah-sullerle rızıklandır.” Allah da : “Kim inkâr ederse, onu az bir müddet geçindirir, sonra cehennem azabına uğ-ramak zorunda bırakırım. Orası ne kötü bir yerdir!” dedi.» (Bakara, 124-126)

«Allah kâfirlere, Nuh ve Lût’un karılarını misal gösterir. Onlar salih kullarımızdan olan iki kulumuzun nikâhı altında idiler. Kocalarına karşı hainlik ettiler. Bu iki peygamber, Allah taarfından karılarının başı-na inen azaba engel olamadı. Onlara : “Diğer inkâr edenlerle beraber siz de cehenneme girin!” denildi. Al-lah, iman edenlere de Firavun’un karısını misâl göste-rir. O, şöyle demişti : “Rabbim! Cennette, rahmetine yakın bir yerde bana bir ev yap. Beni Firavun’dan ve onun kötü amelinden kurtar. Beni, şu zalim kavimden kurtar!”» (Tahrim, 10-11)

Mü’minlerin âileleri, kavimleri, vatandaşları, top-rakları, yurtları, malları, menfaatları, geçmişleri ve gelecekleriyle ilgili konulardaki münasebete dair de Hz. İ b r a h i m ile kavmi arasındaki münasebet ör-nek verilmiştir. Ayrıca Ashâb-ı Kehf’in kavmi, âilesi ve vatanlarıyla olan münasebetleri örnek gösterilmiş-tir :

«Ey Muhammed! Yoksa sen Ashab-ı Kehf ve Ra-kim’i, Biz’im şaşılacak mûcizelerimizden mi sandın? Hani bir zaman gençler mağaraya sığınmışlardı da : “Ey Rabbimiz! Bize nezdinden bir rahmet ver. Hidayet ve tevfikinle bize işimizde doğru yolu göster” demişlerdi.

Bunun üzerine Biz de kulaklarını tıkayarak onları yıllarca mağarada uyuttuk. Sonra, iki taraftan hangisinin mağarada kaldıkları süreyi daha iyi hesapladığını ortaya koymak için onları uyandırdık. Ey Muhammed! Şimdi Biz sana, onların kıssasını olduğu gibi dosdoğru anlatacağız. Onlar Rablerine iman etmiş gençlerdi. Biz de onların hidayet ve basiretlerini artırmıştık. Kavimlerinin karşısına dikilip, tam bir kararlılıkla şu gerçeği haykırdıkları zaman, Biz onların kalblerini, pekiştirip cesaret vermiştik : “Bizim Rabbimiz, göklerin ve yerin Rabbidir. Biz O’ndan başka hiç bir ilâha tapmayız. Yemin olsun ki, eğer biz, bunun aksini söyleyecek olursak, o takdirde saçma sapan bir şey söylemiş oluruz. Şu bizim kavmimiz, Allah’tan başka ilâhlar edindiler. Onların ilâh olduğuna dair apaçık bir delil getirseler ya! Allah’a karşı yalan uydurandan daha zalim kimdir” Sonra içlerinden biri diğerine şöyle dedi : “Mademki kavminizden ve Allah’tan başka taptıkları şeylerden uzaklaştınız; o halde mağaraya sığının. Rabbiniz, rahmetiyle size genişlik versin ve işinizi rast getirip kolaylaştırsın”» (Kehf, 9-16)

Bu örnekleri Allâh Teâlâ İslâm ümmetine sunmuştur. Kendilerinden önce geçen mü’minlerden ve peygamberlerden müteşekkil Allah yolcuları kfilesinden alınmış örneklerdir. Bunlar zamanın derinliklerinden gelip İslâm ümmetinin yolunun işaretlerini çizmişlerdi. Bu açık işaretler İslâm ümmetinin karşısına dikilmiş ve açıkça konmuş bulunuyor. İslâm toplumunu meydana getiren münasebet ve bağların mahiyetini gayet güzel göstermektedir bu işaretler. Yüce Allah İslâm ümmetinden bu açık işaretlerinin gösterdiği doğrultuda yürümesini istemiştir. Nitekim bu emir

(1) Kehf : 9-16.

ve buyruklar Kur'an-ı Kerim'in muhtelif yerlerinde ve değişik şekilde varit olmaktadır. İşte bir kaç örnek :

«Allah'a ve âhiret gününe iman eden hiç bir kavmin babaları, oğulları, kardeşleri veya akrabaları da olsa, Allah'a ve peygamberine düşman olanlara sevgi beslediğini göremezsin. İşte Allah, bunların kalblerine imanı yerleştirmiş ve onları katından bir ruh ile desteklemiştir. Allah onları, altından ırmaklar akan cennetlere koyacak ve onlar orada ebediyen kalacaklardır. Allah onlardan razı olmuş, onlar da Allah'tan razı olmuşlardır... İşte onlar, Allah'tan yana olanlardır. İyi bilinmelidir ki, kurtuluşa erenler ancak Allah'tan yana olanlardır.» (Mücadele, 22)

«Ey iman edenler! Ben'im düşmanımı da sizin düşmanınızı da dostlar edinmeyin. Siz onlara sevgi gösteriyorsunuz, halbuki onlar, size gelen hakkı inkâr ettiler. Peygamberi ve sizi, Rabbiniz olan Allah'a iman ettiğiniz için yurdunuzdan çıkarıyorlar. Eğer siz Ben'im yolumda cihad için ve rızamı talep için yurdunuzdan çıktıysanız, onları dost edinmeyin. Onlara olan sevginizi gizlersiniz. Oysa Ben, sizin gizlediklerinizi de açığa vurduklarınızı da çok iyi bilirim. İçinizden kim, Ben'im ve sizin düşmanlarınızı dost edinirse, şüphesiz o, doğru yoldan sapmıştır. Eğer sizi ele geçirirlerse hemen size düşman kesilirler. Ellerini ve dillerini size kötülük yapmak için uzatırlar. İsterler ki, keşke inkâr etseniz. Ak-raba ve çocuklarınız size kıyamet gününde hiç bir fayda sağlayamayacaktır. O gün Allah sizinle onların arasını ayıracaktır. Allah sizin yaptıklarınızı çok iyi görür. İbrahim ve beraberindekilerde, sizin için güzel bir örnek vardır. Hani bir zaman onlar, kavimlerine şöyle demişlerdi : «Biz sizden ve Allah'tan başka taptıklarınızdan uzağız. Biz, sizi asla kabul etmiyoruz. Yalnız

Allah'a iman etmenize kadar bizimle sizin aranızda ebedî bir düşmanlık ve kin ortaya çıkmıştır.” Fakat İbrahim'in, babasına : “Mutlaka senin için Allah'tan mağfiret dileyeceğim. Ama Allah'tan gelecek hiç bir şeyi senden uzaklaştıramam” sözü bunun dışındadır. Ey mü'minler! Siz, şöyle deyin : “Ey Rabbimiz! Biz Sana güvendik, Sana yöneldik. Kıyamet günü dönüşümüz yine Sana'dır.» (Mümtahine, 1-4)

«Ey mü'minler! Eğer küfrü imana tercih ediyorlarsa, babalarınızı ve kardeşlerinizi dostlar edinmeyin. Sizden kim onları dost edinirse, işte onlar, zalimlerin ta kendileridir.» (Tevbe, 23)

«Ey iman edenler! Yahudi ve hristiyanları dost edinmeyin. Onlar, birbirinin dostudurlar. Sizden kim onları dost edinirse, şüphesiz onlardan olur. Muhakkak ki Allah, zalim kavmi hidayete erdirmez.» (Maide, 51)

İşte böylece İslâm toplumundaki ilişkilerde o kesin asil kaide yerleşmiş oluyordu. Ayrıca bu kaide İslâm cemiyetinin yapısında, organik bünyesinde de yerini alıyor ve onu eski ve yeni Cahiliyet cemiyetlerinin hepsinden ayırıyordu. Böylece bir daha İslâm dışı başka esaslar üzerine istinat ettirip Allah'ın istediği temelden başka temellere dayandırma arasında birleştirici hiç bir alan kalmamış oluyordu. İslâm sıfatını taşıyıp ta cemiyeti, İslâm'ın düzeltmek üzere geldiği ilâhi esasların dışında her hangi bir esasa göre tanzim etmek isteyenler ya İslâm'ı bilmiyorlar veya bile bile onu terk ediyorlar. Her iki durumda da İslâm onlara iddia ettikleri sıfatı vermez ve müslümanız demelerine itibar etmez.

Biz bu kaideyi şimdilik bir kenara bırakıyor, Allah Teâlâ'nın İslâm toplumunu bu kaideye istinad ettirişindeki hikmeti aramaya çalışıyoruz. Zaten bu kaide oldukça açıklanmış durumdadır.

1 — Şüphesiz, insanı hayvanlar âleminden ayıran ve en yüce insanî özellik inançtır. Çünkü inanmak insanın terkihini ve organik yapısını hayvanın terkihiinden ve organik yapısından ayırır. Çünkü inanmak sayesinde insan, insan olmuş ve bu güzel sûreti kazanmıştır. Hattâ en büyük mülhitler ve en aşırı materyalistler bile en sonunda inanmanın insanın belli başlı özelliklerinden birisi olduğunu ve inanmakla insanın hayvandan tamamen ayrıldığını kabul etmiştir.

Bunun içindir ki, medeniyetin zirvesine ulaşan insanlık âlemini birbirine bağlayan yegâne bağ inanç olmalıdır... Çünkü insanı hayvandan ayıran ve ona insanlık hüviyetini veren en büyük özellik inançtır. İnsanların müşterek noktasını elbette ki, insanla hayvanın müşterek olduğu bir özellik teşkil edecek değildir. Ayrıca kan, soy, aşiret, kavim, cins, ırk, renk ve dil gibi unsurlar üzerinde de insanları birleştirmek mümkün değildir. Çünkü bütün bunlarda hayvanlar da insanlarla müşterektirler. İnsanla hayvanı birbirinden ayıran çizgi sadece akıl ve kalple ilgili şeylerdir.

2 — İnancın insanı hayvandan ayıran özellikler dışında başka noktadan da insanla ilişkisi vardır. Bu nokta, irade ve seçme noktasıdır. Her fert en azından inanacağı şeyi kendisi seçer. Âkil ve buluş çağına erişince herkes dilediği inancı seçebilir. Böylece de insanın içinde yaşayacağı toplumun şekli bu seçme eylemi ile ferdin kendi isteğine bağlı kalır. Kendisi benimseyeceği ve hayat düsturu olarak kabul edeceği siyasi, sosyal ve ekonomik doktrinini yine hür olarak bizzat kendisi seçer.

Ama bir kişi ne kanını değiştirebilir, ne yolunu değiştirebilir, ne kavmini, ne de cinsiyetini... Doğmak istediği zaman arazi parçasını seçme kudreti de mev-

cut değildir. Dilini konuşmak istediği toplum içinde seçebilme imkânı yoktur. Ve daha ne kadar Cahiliyet esasları varsa hiç birisinde tam olarak kendisi seçme yetkisine sahip bulunmamaktadır... Bütün bunlar daha kendisi yeryüzüne gelmeden evvel olan şeylerdir. Bu konuda ne onun fikrine baş vurulur ne de onunla müşavere edilir. İster sevsin ister sevmesin zorla kabul ettirilir. Dünya ve âhiretteki menfaati veya sadece dünyadaki menfaati kendisine zorla kabul ettirilen bu hususlardan birisine dayanacak olursa onun irade ve hürriyeti kalmaz. Ve böylece onun insanlık değerlerinin en önemlisi olan irade ve seçme hürriyeti elinden alınmış, şeref ve haysiyeti zedelenmiş olur. İnsanı diğer canlılardan ayıran organik yapısı ve terhibini teşkil eden kaideler çiğnenmiş olur.

İnsanın insanlığına hürmet edip onu korumak ve Allah'ın insanoğluna verdiği şeref ve haysiyeti muhafaza etmek için İslâm her ferdin rahatça ve kendi irade ve ihtiyarı ile seçebileceği inanç sistemini İslâm cemiyetinin temel kaidesi yapar... Ve bu kaideye dayanarak her fert geleceğini kendisi tayin eder. İnsanın kendi elinin eseri olmayan ve kanaatı alınmadan vuku bulan ve değiştirebilmesi de imkânsız olan zaruri faktörleri ortadan kaldırır. İnsanın hayatı boyu yaşayacağı belirtilen cemiyet tarzını ana birlik o noktası olarak kabul eder.

Toplumun inanç esası üzerine oturup diğer zaruri bağlar ve faktörler üzerine oturmamasının sonucu olarak herkese açık bir insanlık âleminin ve toplumunun ortaya çıkması mümkün olur. Bu topluma giren her fert aynı sancağı taşıdığı halde değişik renkten, dilden, kavimden, kandan soydan, diyardan ve vatandan olabilir. Herkes kendi isteğiyle gelir bu topluma. Hiç kimse engelleyemez onu. Hiç bir engel di-

kilemez karşısına... İnsanın yüce insani değerlerinin dışındaki yapmacık engeller dikilemez önüne... Ve bu topluma bütün insanlığın enerjisi karışır ve özellikle girer... Bütünü bir potada toplanarak beşer cinsinin özelliklerini taşıyan, renk, kan, ırk, soy ve toprak gibi engeller yüzünden hiç bir kabiliyete kapısı kapatılmayan yüce bir insanlık medeniyetini kurmak için birleşir...

Eski tarihlerde bunun aksini teşkileden en büyük insan topluluğunu R o m a imparatorluğunda görüyoruz. En şöhretli devlet olan R o m a İmparatorluğu'nda değişik cinsten insanlar, ayrı ayrı diller konuşan fertler, müteaddit renkten vatandaşlar, değişik mizaçta topluluklar bulunuyordu. Ne var ki, bütün bunların arasında insani bir bağ mevcut değildi. İnanc gibi ulvî bir değer ölçüsü birleştirmiyordu onları. R o m a toplumunda sınıf farkı vardı. Cemiyet eşraf sırfandan ve imparatorluk içerisindeki köleler tabakasından meydana geliyordu.

Bir yandan da, R o m a toplumunun çoğunluğu genellikle R o m a'lıların kulu ve kölesi durumundaydı. İşte bunun içindir ki, hiç bir zaman İslâm toplumunun yükseldiği o yüce ufuklara yükselememiştir. Binaenaleyh İslâm toplumunun verdiği olgun meyveleri de verememişti...

Şunu da zikretmemiz yerinde olur ki, İslâm dininin düşmanları, bu dinin kuvvet noktalarının nerede bulunduğunu ve hareket mntıkalarının neden ibaret olduğu çok iyi biliyorlar. Nitekim onlar hakkında yüce Allah :

«Kendilerine kitap verdiğimiz kimseler, peygamberi, kendi çocuklarını tanıdıkları gibi tanırırlar»
(Bakara, 146)

buyuruyor. Onlar çok iyi biliyorlar ki, bir inanç etrafında birleşmek bu dinin ana kuvvet kaynağını teşkil eden sırlardan bir sırdır. Bu esasa dayanan İslâm toplumunun kuvvetli oluşu bu inanç etrafında birleşmiş olmalarından gelmektedir. Onlar, bu toplum ile karşılıklı çatışmaya girdiklerinden dolayı onun dayandığı ana kaideyi yıkmayı veya en azından zayıflatmayı aslâ gözden uzak tutmuyorlar. Tek bir Allah'a kul olan İslâm toplumunun bu inancını yıpratıp yerine Allah'tan başka putlar getirmek için var güçleriyle çalışıyorlar... Bazan milliyet putunu, bazan ırk putunu, bazan cins putunu ikame etmeye kalkışıyorlar... Bu putlar tarihin seyri içinde bazan da Arap şovenizmi adı altında ortaya çıkarılmıştır. Bazı kere de değişik adlar altında ve değişik cephelerden bu tez öne sürülmüştür. Ama hepsi de tek Allah'a inanarak tevhit inancı altında birleşmiş olan İslâm toplumunu parçalayıp bölmeyi hedef almıştır... En sonunda durmak nedir bilmeyen küfür balyozları altında ve insafsızca serpilen zehirli fikir ayrılıkları yüzünden bu temel kaide sarsılmaya başlamış ve onun yerini uydurma kutsal putlar almaya başlamıştır. Ve durum o hâle gelmiş ki, bu kutsal putlara karşı çıkanlar bağlı bulunduğu milletin dininden dönmüş veya yaşadığı ülkenin menfaatlerine ihanet etmiş olarak kabul edilmiştir...

Tarihte benzeri bulunmayan eşsiz İslâm toplumunun temel taşı olan sarsılmaz kaideyi yıkıp dağıtmak isteyen ve bunun için var gücüyle çalışan ve hâlâ çalışmakta olan en büyük düşman karargâhı ise Yahudilerin karargâhı olmuştur. Onlar Hristiyan toplumunu yıkmak için kavmiyetçilik silâhını denemişler ve bunda başarılı olmuşlardır. Hristiyan toplumunu çeşitli kavimlere ayırmışlar ve her kavmin kendisine has kilisesi olması gerektiğini söyleyerek tefrika çı-

karmışlardır. Böylece yahudi ırkını çevreleyen hristiyan hisarlarını kırmışlar sonra da aynı oyunu İslâm kaleleri için denemeye kalkmışlardır. Ve bunda da maalesef başarılı olmuşlardır.

Sonra İslâm kalelerine karşı hristiyanlara oynadıkları oyunları denemişler ve yıllarca İslâm dünyasına kavmiyet tohumunu aşılama için çalışmışlardır. Çeşitli renkten, dilden ve kavimden tek bir bayrak altında toplanmış bulunan müslümanları çeşit çeşit kavimlere ve ırklara bölmüşler, haçlı savaşları esnasındaki kinlerini ve ihtiraslarını tatmin etmişlerdir. Böylece haçlı Avrupalılar İslâm ülkelerini sömürgeler hâline getirmişlerdir. Ne zaman Allah izin verirse o zaman umarız ki yeni bir İslâm toplumu doğar ve İslâmi esaslara istinat ederek bu sahte ve iğrenç putları birer birer devirir...

Son olarak şunu da söyleyeyim ki, insanlar yalnız ve yalnız inanç birliği etrafında toplanmadığı müddetçe aslâ putçu cahiliyetin köleliğinden kurtulamazlar. Çünkü bu temel kaide etrafında birleşilmeden sadece Allah'ın dinine bağlanmak tam olarak mümkün olamaz...

Bir tek mukaddes varlık olmalıdır. Onun dışında yığınlarca kutsal varlık ortaya sürülmemelidir... Meydanda birleştirici bir tek işaret olmalıdır. Bütün insanların yöneldiği tek bir kible bulunmalıdır. Kibbeler, yönler değişik ve çeşitli olmamalıdır.

Putçuluğun tek bir çeşidi yoktur. Taştan yontulmuş heykellere tapınmak veya mitolojik tanrıların varlığını kabul etmek bir putçuluk çeşididir. Çok değişik şekillerde karşımıza çıkabilir putçuluk. Taş nasıl değişik şekiller alabilirse putların da çok değişik şekilleri olabilir. Adları ve şansları ne olursa olsun mitolojik tanrıların ve kutsal varlıkların bir çok çeşitleri vardır.

Bunun için zaten İslâm tarih boyu insanlığı iki gruba ayırmıştır.

a — Son peygamber gelene kadar gelmiş geçmiş bütün peygamberlerin ve onlara tâbi olanların meydana getirdiği müslümanlar zincirini teşkil eden grup...

b — Tarih boyu çeşitli adlar altında gelmiş geçmiş bulunan putçuların ve putların teşkil ettiği müslüman olmayanlar grubu.

Hak Teâlâ İslâm ümetinin tarih içinde bağlı bulunduğu topluluğu bildirirken onları bütün peygamberlere tâbi olan ümmetlerle birlikte zikretmiş ve durumlarını açıkladıktan sonra şöyle buyurmuştur :

«İşte sizin ümmetiniz tek bir ümmettir, ben de Rabbinizim. Öyleyse bana ibadet edin». (Enbiyâ, 92)

Araplara demiyor ki : Sizin milletiniz Arap milletidir, ister müslüman olsun ister gayri müslim. Yahudilere de demiyor ki : Sizin milletiniz İsrail veya İbrani milletidir... Bizanslı S u h e y b'e senin milletin Bizans milletidir, Habeşli B i l â l'e senin milletin Habeş milletidir, dememiştir. Aksine Arap, Acem, Bizanslı, Habeşli müslümanların hepsine birden :

«Sizin milletiniz gerçek mânada müslüman olan; Mûsâ, Hârûn, İbrahim, Lût, Nût, Dâvûd, Süleyman, Ey-yûb, İsmail, İdris, Zülkifl, Zünnûn, Zekerîya, Yahya ve Meryem gibi zevâtın bağlı bulunduğu İslâm milletidir» demiştir.

İşte Allah'ın bildirdiği İslâm ümmeti bunlardır. Kim Allah'ın çizdiği yoldan başka bir yola sürüklenmek isterse gitsin. Ama müslüman olmadığını da söylesin. Kendisini Allah'a teslim etmiş bulunan biz müslümanlar Allah'ın belirttiği İslâm dininden başka hiç bir din tanımıyoruz. Şüphesiz ki Allah en doğru sözü söyler ve o en iyi hüküm verir.

İslâm'a gönül vermiş olan toplumlarda fevkalâde bir huzur ortamı doğar. Bu huzur toplumun her kesiminde kendini gösterir. İslâm toplumunun huzuru dipçik ve sopa korkusuna dayanmadığı gibi, cinsi arzuların delicesine tatminine de dayanmaz. Bütünüyle inancın verdiği bir huzurdur, bu...

Nifak ve fücür, iman ve ihlâs nümunelerini canlandıran bu iki manzaranın ışığı altında âlemlerin Rabbi İslâm cemaatına sesleniyor. Öğrendikleri iman adıyla selâmete girmelerini, şeytanın peşine düşmelerini, bunca izahattan sonra tekrar delâlete sapmamalarını belirterek neticeden korkutuyor :

«Ey iman edenler hep birden itaate girin. Şeytanın adımlarına uymayın. Çünkü o, sizin apaçık bir düşmanınızdır.» «Size apaçık deliller geldikten sonra doğru yoldan saparsınız, bilin ki Allah, Azizdir, Hakimdir.» (Bakara, 208-209)

Bu, iman namına mü'minleri dâvettir. Bu; mü'minlerin hoşuna giden vasıflarla, kendilerine mahsus özelliklerle, kendilerine; çağıran Allah'a bağlayan bağlarla yapılan bir dâvettir, hep birden sulh ve selâmete girmeleri için mü'minleri dâvet.

Bu dâvetin birinci esası; bütün varlıklarıyla, bütün benlikleriyle, küçük büyük her işleriyle mü'minlerin Allah'a teslim olmalarıdır.

Öyle bir teslimiyet ki; bundan sonra ne düşünce, ne şuur, ne rağbet, ne korku, ne niyet, ne amel, hiç bir şeyin endişeli yanı yok. Allah'a boyun eğmemek, ilâhi hükme rıza göstermemek de yok. Sadece gönül rızasıyla ve mutmain olarak emre bağlılık ve teslimiyet... Mü'minler, teslim oldukları bu k u d r e t e l i n i kendilerini hayra, iyiye ve doğruya sevkedeceğine güvenirler. Dünya ve âhirette gidecekleri yoldan, varacakları hedeften emindirler... Allah'ın iman edenlere böyle bir dâveti yöneltmesi; o gün bazı insanların içinde, mutlak olarak Allah'a itaat mevzuunda gizli-açık bir takım tereddütlerin bulunduğunu gösterir. Bir cemiyette gönül rızasıyla tam olarak bağlanan insanların yanında, böyle kimselerin de bulunması gayet tabiidir. Bu dâvet; içlerini temizlemeleri, maddi âlemden sıyrılmaları, ihlâsı kazanmaları, nefislerinin arzularını, duygularının isteklerini Allah'ın muradına uydurup, içlerinden hiç bir şüphe ve tereddüt kalmadan dinin ve Peygamberin emri altına bir şüphe ve tereddüt kalmadan dinin ve Peygamberin emri altına girmeleri için her zaman iman edenlere yöneltilen bir dâvettir...

Müslümanlar, bu dâvete uydukları zaman, tamamen sulh, tamamen selâmet yuvası olan bir âleme girerler. Öyle bir âlem ki; her yerde itimad ve itminan, her şeyde rıza ve istikrar bulunur... Şüphe ve hayret, dalalet ve azgınlık yok. Vicdan ve nefisle birlikte selâmet... Akıl ve mantıkla birlikte selâmet... Canlılar ve insanlarla birlikte selâmet... Bütün varlıklar ve var olanlarla birlikte selâmet... Gönüllerin tâ derinliklerine inen bir selâmet... Cemiyeti ve hayatı gölgesi altına alan bir selâmet... Yeryüzünün selâmeti, gökyüzünün selâmeti...

Gönüllerde bu selamet duygusu; ilk önce mü'minin sağlam Allah düşüncesinden, bu düşüncenin parlaklığından ve açıklığından doğar. Gerçekten bir tek İ l â h vardır. Müslüman sadece O'na yönelir. Ve ruh, ancak O'na yönelince huzura erer. Artık onun için ayrı ayrı yollar, ayrı ayrı yönler yoktur. Eski cahiliyet devri putçuluğunda olduğu gibi, şuradan buradan uydurma ilâhlarda etrafını sarmaz. Hakikaten bir tek İ l â h vardır. Mü'min yalnız O'na, gönül huzuruyla, açık, berrak bir şekilde bağlanarak yönelir...

O; kuvvetli, kudretli, izzetli ve kahhar olan bir ilâhdır. Müslüman O'na yöneldiği zaman, şu varlıklar âleminde H a k k'ın kendisi olan biricik K u v v e t e yönelmiş olur. Her türlü S a h t e kuvvetlerden kurtulup sükûnete ulaşır, gönül huzuruna kavuşur ve rahat eder. Artık mü'min hiç kimseden, hiç bir şeyden korkmaz. Çünkü o, kuvvetli, kudretli, izzetli, kahhar olan Allah'dan korkar ve O'na kulluk eder.

O, Âdil ve Hakim olan Allah'dır. Kuvveti ve kudreti; zulmün, hevai nefsin ve sahte şeylerin karşısında bir koruyucudur. O; hâşâ eski cahiliyet devri putçuluğunda olduğu gibi, süfli arzulara, şehvi duygulara sayıp ilâhlara hiç benzemez. O yüzden müslüman; Allah'ına yöneldiği zaman, büyük bir kudrete dayanmış olur. O'nda adâlete, riâyete, emânete ulaşır. O, rahmet sahibi, şefkat sahibi bir R a b'dır. Niyet veren, günahları affeden, tevbeleri kabul edendir. Zorlukta kalanların imdâdına yetişir. Ve sıkıntıyı giderir. Müslüman, O'nun her emniyeti altında selim, şefkatli ve dostane bir sükûnet içerisinde. Zayıf düşünce merhametine sığınır; tevbe edince, affına kavuşur.

İşte böylece müslüman; İslâm'ın kendisine tanıttığı Rabbının sıfatlarıyla birlikte selâmette yaşar. O'

nun her sıfatından gönlüne yoldaşlık eden, ruhunu sükûnete ulaştıran, kendisini himâyesi, vikâyesi altına alan, sevgi ve rahmetini bahşeden, izzet ve şeref veren, istikrar ve selâmetini temin eden bir şeyler duyar.

Aynı zamanda bu selâmet duygusu müslümanın kalbinde; kulla Allah arasındaki alâkalar, Allah ile kâinat arasındaki münâsebetler ve kâinatla insan arasındaki rabıtalara mevzuundaki sağlam tasavvurundan doğar. Allah bu kainatı hak olarak yarattı. Kâinatın içerisindeki her şeyi de, kendi hikmet ve takdiratına göre halk etti. İnsanoğlu başı boş bırakılmamıştır. Bir maksat için yaratılmıştır. Yeryüzündeki her şey, onun emrine verilmiştir. O, Allah'ın yeryüzündeki halifesidir. Allah bu hilâfet işinde, onun yardımcısıdır. Etrafında bulunan kâinat onun dostu ve yoldaşdır. İnsanoğlunun ruhu ile kâinatın ruhu, ancak elele verip ikisi de âlemlerin Rabbi olan Allah'a yöneldiği zaman anlaşılır. Yerleri ve gökleri kaplayan bu ilâhi şenliğe insanoğlu, canlı olan her şeyle kaynaşmak için dâvet edilmiştir. Bu dâvet; çağrılan bütün dostları, o şenlikte sevinç ve neşe içinde birbirleriyle buluşturan bir dâvettir.

Küçük bir nebâtın karşısında duran kimseye, bu kimsenin temiz itikadı, o nebâtın susuzluğunu giderip gelişmesini sağlamasına ve büyümesi için engelleri kaldırmasına yardımcı oluyor ve üstelik büyük mükâfatlar va'd ediyorsa; böyle bir i'tikad, güzelliğin de üstünde yüce bir i'tikaddır. Bu i'tikad ancak, ruhlarla selâmeti yerleştirir. Varolan her şeyle insanı sarmaş-dolaş eder. Etrafına emniyet ve şefkati yayar. Muhabbet ve selâmeti yerleştirir. Mü'minin ruh ve kâinatında selâmeti coşturmak; ümitsizliği, duygusuzluğu, kararsızlığı yok etmek için âhirete inanma-

sında önemli bir rol oynar .Son hesaba çekilme yeri bu dünya değildir. En güzel mükâfat da, bu geçici âlemde verilmez. Son hesap yeri orasıdır. Mutlak adâlet oradaki hesapla kat'ileşir. Allah yolunda hayır ve cihad etme mükâfatı yeryüzünde tahakkuk etmezse, neden pişmanlık olsun? Bu geçici âlemde insanların ölçüleriyle mükâfatlar değerlendirilemezse, niçin huzursuzluk doğsun? Allah'a böyle sağlam bir imanla bağlanan müslümanın; duygu ve isteklerine uyması, yoldaki merhalelerin hiçbirisinde kararsızlık altında ezilmemesi lâzımdır. O, her adımda Allah'ına kulluk eder. Her tehlike karşısında varlığının gayesini tahakkuk ettirir. O, her çeşit çalışma sahasında Allah'ına doğru yücelir.

Mü'minin, Allah'ın takdiri altında, Allah'ın iradesini tahakkuk ettirmek için, Allah'a itaat etme duygusu ve bu duygunun ruhunda meydana getirdiği; istikrar ve huzur, emniyet ve sükûnetle, hayrete düşmeden, kararsızlığa dalmadan engel ve meşakkatlerin altında ezilmeden, maksadını yitirme ve mükâfatını kaybetme korkusu olmadan yoluna devam edişinden dolayı mü'min; Allah'ın ve kendisinin düşmanlarıyla savaşırken bile, ruhunda o huzuru hisseder. O, sadece Allah için savaşır. Kesinlikle makam, mevki, dünya metal ve süfli arzular için savaşmaz.

Mü'minin bu kâinatla birlikte Allah'ın kanununa göre hareket ettiğini bilmesi ve düşünmesi de yine böyledir. Kanun O'nun kanunu, nizam O'nun nizamı. Ne döğüş, ne çekiş. Enerjinin boş yere sarfiyatı, cehdin boş yere akıtılması yok. Kâinatın bütün kuvvetleri, insanın kuvvetinde birleşiyor. Ve insan, onlarla birlikte Allah'a yöneliyor.

İslâm'ın mü'minlere farz kıldığı her emir, fitratın tabii bir icabıdır. Hatta fitratın tashihi içindir. Bu

emirler insan takatını, insan enerjisini boş yere harcatmaz. Bu enerjiyi insanın çalışması, gelişmesi ve büyümesi için kanalize eder. İslâm, insanın cismânî ve rûhânî ihtiyaçlarından hiçbirisini geriye atmaz. O yüzden de, inanan kişide, Allah'ın emir ve tekliflerine karşı hayret ve kararsızlık diye bir şey olmaz. İnsana götüreceği kadarı yüklenmiştir. Ve ruh sükûneti, kalp huzuru içinde Allah'ına doğru yol alır.

Birbirini seven, sayan, birbirine bağlanan, yardım eden, destekleyen bu topluluğu İslâm en güzel şekli ve en berrak örneği ile bir kere tahakkuk ettirirdi. Sonra asırlar boyu muhtelif şekilleriyle berraklık derecesi değişik halde devamını sağladı. Her şeye rağmen günümüzde ve geçmişte Cahiliyet düzenlerinin beşeriyete takdim ettiği diğer bütün topluluklardan üstün ve hayırlı olanı, tek başına oydu.

Bu cemiyeti tek bir bağ ayakta tutar; itikad bağı. Bu bağ sayesinde ırk, dil ve bölge ayrılıkları silinir. İnsanın esas cevheri ile alâkası olmayan o geçici bağların hepsi birer birer kopar ve yok olur.

Allah Teâlâ'nın :

«Mü'minler ancak kardeşirler». (Hüccurat, 10)

Dediğini işiten cemiyet, bu kardeşliğin ideal örneğini Peygamber-i keriminin :

«Müminler, sevgide, şefkatte, merhamette bir tek vücut gibidir. Bu vücutun tek bir azası dertlenince diğer kısımları da onunla beraber uykusuz kalarak, ızdırıp çekerek dertlenirler». (1) hadis-i şerifinde gören bir cemiyet...

Şu kısacık göç âleminde adâlet, istenmiyen şekilde tevzi edilirse, neden ümitsizlik başlasın. Adâlet mut-

(1) Müslim :

laka ahirette yerini bulacaktır. Allah, kullarına asla zulmetmeyi istemez.

Âhiret inancı aynı zamanda; utanmadan, sıkılmadan kıymetlerin çiğnendiği, mahremelerin ayaklar altına alındığı zamanda, hummalı ve delice çatışmaya karşı büyük bir engeldir. Çünkü bir âhiret vardır. Vergi orada, ihsan oradadır. Zenginlik orada, hak oradadır. Her kaybedilen mutlaka alınır orada!... Bu tasavvur; yarış ve ilerleme sahasında selâmeti yaymak için bir vesiledir. Bu inanç sayesinde; müsabaka edenler hareketlerindeki yapmacık tavırlarından vazgeçerler ve mükâfatların sadece şu kısacık mahdut dünya hayatında temin edilebileceği duygusundan kurtulup, dünya metalarını nazar-ı itibara almazlar.

Mü'minin; insan varlığından gaye kulluk olup, insanın sadece ibadet etmek için yaratıldığını bilmesi, şüphesiz ki onu parlak ufuklara doğru yüceltir. Vicdan ve şuurunu ulvileştirir; enerji ve hareketini aydınlatır. O, enerji ve hareketiyle ibadet etmek, ve infakiyla ibadet etmek ve Allah'ın nizamını yeryüzünde hâkim kılarak hilâfet vazifesini ifâ ile ibadet etmek ister. Bu duygular altında, elbette sapıtıp kötülük yapmaması, hile ve hud'aya sapmaması gerekir. Elbette tuğyan edip zulmetmemesi, kirli oyunlara baş vurup, hasis menfaatlara dalmaması gerekir. Elbette merhalelerde acele etmemesi, yolunu zorlaştırmaması, çetinlikler çıkarmaması gerekir. O; hedefine, hâlis bir niyetle, tâkatı hududunda bitmeyen çalışma ile kulluk ederek ulaşacaktır. Böyle bir durum da kendi nefsani çıkarlarına arka çevirip bütün insanlığın iyiliğini düşünecektir. Mü'min olarak yaratıkların en üstünü olduğunu gösterecektir. Bu konuda Allah Teâlâ bakın ne buyuruyor :

«İnsanlardan yüzünü çevirme. Yeryüzünde şımırık yürüme. Zira Allah kibir taslayanı, kendini beğenip, övenleri sevmez». (Lokman, 18)

«Siz bir selâm ile selâmlanırsanız, benzeri veya daha güzeli ile karşılık verin». (Nisa, 86)

«Sen kötülüğü en güzel şekilde önle. O zaman aranızda düşmanlık olan kimse, sana sanki samimi bir dost gibi oluverir.» (Fussilet, 34)

«Ey iman edenler! Bir kavim diğer bir kavimle alay etmesin. Belki de alay edilen kavim, alay edenden daha hayırlıdır. Kadınlar da kadınları alaya almasınlar. Belki alay edilen kadınlar, alay eden kadınlardan daha hayırlıdır. Birbirinizi ayıplamayın. Birbirinize lakaplar takmayın. İman ettikten sonra bir mü'minin fasıklıkla anılması ne kötü şeydir. Kim bundan tevbe etmezse işte onlar, zalimlerin ta kendileridir. Ey iman edenler! Zannın bir çoğundan sakının. Çünkü zan bazısı günahıdır. Birbirinizin kusurunu araştırmayın. Birbirinizin gıybetini yapmayın. Sizden biri ölü kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı? Ondan tiksiniyorsunuz Allah'tan korkun. Şüphesiz ki Allah, tevbeleri daima kabul eder, çok merhametlidir.» (Hucurât, 11-12)

«Ey iman edenler; eğer yoldan çıkmış bir kimse size bir haber getirirse, onun doğruluk derecesini araştırın. Yoksa, eziyet edersiniz de yaptığınıza pişman olursunuz». (Hücürat, 6)

«Ey iman edenler! Zannın bir çoğundan kaçın. Çünkü zannın bazısı günahıdır. Birbirinizin kusurunu araştırmayın». (Hücürat, 12)

«Ey iman edenler; kendi evlerinizden başka evlere, izin almadan ve sâkinlerine selâm vermeden girmeyin». (Nûr, 27)

...Ve bir hadis-i şerif :

«Müslümanın müslümana, her şeyi haramdır. Kanı, ırzı ve malı» (1).

Fuhşun yayılmadığı, sapıklığın gelişmediği, fitne-
nin revaç bulmadığı, çıplaklığın modalaşmadığı, şehve-
tin yuvalara kadar sızmadığı eski ve modern Cahiliyet
toplumlarında olduğu gibi kan ve et pazarlarının ku-
rulmadığı, kadın ticaretinin yapılmadığı ve Rabbani
nizamın hâkim olduğu tertemiz ve iffetli bir cemi-
yet...

Allah Teâlâ'nın diğer âyetlerine kulak verelim :

«İman edenler arasında hayasızlığın yayılmasını
arzu edenlere dünyada da, âhirette de pek acı bir azap
vardır. Allah bilir. Siz bilmezsiniz». (Nûr, 19)

«Zina eden kadın ve erkeğin her birine yüzer değ-
nek vurun. Şayet Allah ve âhiret gününe inanıyorsanız,
bunlara Allah'ın dinini tatbik hususunda onlara acıma-
nız tutmasın. Mü'minlerden bir topluluk da onların ce-
zasına şahit olsun». Nûr, 2)

«Namuslu ve hür kadınlara iftira atıp da, sonra
dört şahid getirmeyenlere seksen değnek vurun. Onla-
rın ebediyen şahitliklerini kabul etmeyin. Onlar fasık-
ların tâ kendileridir». (Nûr, 4)

«Mü'min erkeklere söyle : Gözlerini zinadan koru-
sunlar ve ırzlarını muhafaza etsinler. Böyle davranma-
ları kendileri için daha temizdir. Şüphesiz ki Allah, ne
yaptıklarından hakkıyla haberdardır.»

«Ey Muhammed! Mü'min kadınlara söyle, gözleri-
ni haramdan sakınsınlar, ırzlarını ve namuslarını koru-
sunlar, görünmesi zarurî olanlar hariç zînetlerini gös-
termesinler. Bas örtülerini yanlarına sarkıtsınlar. Zinet-
lerini kendi kocalarından veya babalarından veya koca-

(1) Malik ve Şeyhayn

ların babalarından veya kendi oğullarından veya kocalarının oğullarından veya kendi kardeşlerinden veya kardeşlerinin oğullarından veya kız kardeşlerinin oğullarından veya kadınlarından veya sahip oldukları cariyeleden veya cinsî iktidarı olmayan hizmetçilerden veya kadınların mahrem yerlerini henüz anlayacak çağda olmayan çocuklardan başkasına göstermesinler. Gizledikleri süslerini başkalarına bildirmek için ayaklarını da vurmasınlar. Ey mü'minler! Hepiniz Allah'a tevbe edin ki, kurtuluşa eresiniz.» (Nur, 31)

En temiz bir devirde, en temiz bir muhitte, en temiz bir yuvada yeryüzünün en temiz kadınları olan Peygamber (s.a.v.) hanımlarına şöyle hitabedilen bir toplum :

«Ey peygamberin hanımları! Sizler herhangi bir kadın gibi değilsiniz. Eğer takva sahibi olmak istiyorsanız, yabancı erkeklerle konuşurken hoş bir eda ile konuşmayın. Yoksa kalbinde hastalık bulunan kimse tamaha düşer. Daima doğru ve ciddî konuşun. Evlerinizde oturun. Önceki Cahiliye Devri kadınlarının açılıp saçılması gibi, açılıp saçılmayın. Namaz kılın, zekât verin, Allah'a ve peygamberine itaat edin. Ey peygamber ailesi! Şüphesiz Allah sizi günah ve kötülüklerden arındırıp tertemiz yapmak ister.» (Ahzab, 32-33)

Böyle bir toplumda kadın kocasına, koca karısına güvenir. Böyle bir cemiyette aile reisleri, ırz ve namuslarından emindirler... Herkes sinirine ve yüreğine hakim olur. Gözler yabancılara dikilmez. Kalpler, gözleri nâmahremlere iletmez. Aksi takdirde; bu iffetli İslâm toplumu, emniyet ve sükûn içerisinde gerilen sulh ve selâmet kanatları altındaki huzurunu kaybederek; ya yaygın bir hiyanet şebesinin, yahut sinsice kendisini baskı altına alan duyguların, veyahut

da psikolojik hastalıkların ve sinir krizlerinin pençesine düşüp kıvrılır.

Evet bu; gücü yeten her ferde iş ve yiyecek, her âcize insanca yaşamak için hayat teminatı, iffetli ve temiz yaşamak isteyen her erkeğe salih bir kadın tekeffül eden ve bir mahalleyi, aralarında aç bir insanın ölümünden dolayı cezâ-i mes'uliyet altına alan bir toplum... (Hatta bazı İslâm fıkıhçıları, aç bir fakirin öldüğü cemiyete diyet ödettirmenin şart olduğu fikrindedirler.)

İnsanların hürriyeti, şerefi, haysiyeti, mülkü; itaatı mecburi olan Rabbani hükmünden sonra, kanuni hükümlerin kefaleti altına alınan bir cemiyet... Kimsenin zan ile tutuklanmadığı, kimsenin evinin duvarına tırmanılmadığı, kimsenin kimseye tecessüs edemediği, kimsenin kanı heder olmadığı bir cemiyet... Her ferdin bütün hukukunun sadece hâkimin iradesine, akrabasının arzularına, yakınının himayesine değil, Allah'ın emirlerine bağlı olduğu bir toplum... Eşitlik ve kat'i adâlet esası üzerine oturduğu gibi, şûra, yardımlaşma ve nasihat temelleri üzerine kurulan bir cemiyet...

Nihayet insan cemiyetleri arasında, insanın insana boyun eğmediği tek cemiyet... Orada hâkim ve mahkûm bütün insanlar, sadece Allah'a ve O'nun hükümlerine boyun eğer. Onlar; ister hâkim olsun, ister mahkûm; yalnız Allah'ın hükmüyle amel ederler. Hâkimler hâkimi olan âlemlerin Rabbi Hz. Allah'ın huzurunda; gönül huzuru, kalp sükûneti ve bağlılık içerisinde eşit olarak ayakta dururlar.

İşte âyet-i kerimenin işaret ettiği ve iman edenleri tüm olarak çağırdığı selâmetin mânası... Kendi nefisleri için bir pay çıkarmadan, kendi keselerini düşünmeden, bütün varlıklarıyla Allah'a teslim olsun-

lar. Her mü'min gönül hoşnutluluğuyla, tam bir itaat ve teslimiyetle Allah'a bağlansın...

Bu selâmetin manasını; şüpheden nasıl kurtulacağımı, kararsızlığın nasıl giderileceğini bilmeyen imansız kişiler, İslâm'ı bilmeyen cemiyetler, yahut da bilip de inkâr eden ve çeşitli adlar altında dini terkedden mürtedler hakkıyla anlayamazlar... Yığın yığın, maddi gelişmeler ve medeni terakkiler kaybeden cemiyetler vardır. Cahiliyet devrinin şaşkın hayatını yaşayan, kararsızlıktan ve ızdıraptan kurtulamayan, düşünceleri sapık, ölçüleri bozuk olan bu cemiyetler de bilemezler...

Misal olarak dünyanın en ileri ülkelerinden İsviçre alalım. Bir Avrupa ülkesi olan İsviçre'de fert başına düşen milli gelir, beş yüz Mısır lirası olmasına rağmen, her ferdin sağlık sigortası, nakdi olarak sarfedilen hastahane masrafları, bedava ilaçları olmasına rağmen, her merhalede paralar, burslar temin edilmesine, evlenme çağında olan herkese devletin üç yüz Mısır lirası prim vermesine rağmen ve böyle, evet böyle bir yığın maddi ilerlemelere, korkunç gelişmelere rağmen...

Bütün bunlara rağmen elde edilen ne var? Bu maddi ve medeni ilerlemenin, gönüllerin Allah'a iman duygusundan yoksun kalmasının gerisinde bıraktığı kâr ne? İsviçre yine de, inkıraz tehdidi altında kalmış bir millettir. Karışık hayatın doğurduğu buhranlardan dolayı nesil devamlı olarak azalmaktadır. Açıklıktan, karışık yaşama hürriyetinden, başıboş duygular ve boşanma hâdiseleri yüzünden, normalin altında bir hayat hüküm sürmektedir. Yeni nesil devamlı sapıklıkların içinde çırpınmakta; iman duygusundan, i'tikad sükûnetinden boşalan ruhunu, kendisini uyuşturucu maddelere ve alkollü içkilere vererek dol-

durmaktadır. Psikolojik hastalıklar, asabi buhranlar, muhtelif krizler; binlerce, yüzbinlerce insanın ruhunu, asabını parçalamağa devam etmektedir... Sonra ne var? İntihar... A m e r i k a'da durum yine böyle... R u s y a'da bunlardan daha beter...

Asıl sebep! imanın huzurundan, i'tikadın sükûnundan mahrum olan gönüllere yerleştirilen, uğursuz şekavetten başka bir şey değildir. Onlar mü'minlerin topyekûn dâvet edildikleri emniyet, rahat ve istikrarın ve selâmet havasının tadını tatmamışlardır. Bilmezler.

«Ey iman edenler; hepiniz itaate girin. Şeytanın adımlarına uymayın. Çünkü o, sizin apaçık bir düşmanınızdır». (Bakara, 208)

Cenab-ı Allah mü'minleri topyekûn selâmete dâvet ederken, şeytanın izine uymaktan da nehyediyor.

Gerçekten meydanda iki yol vardır: Ya bilûmum selâmete girmek... Yahut da şeytanın izine tâbi olmak... Ya hidâyet, ya da dalâlet!... Ya İslâm, ya Cahiliyet! Ya Allah'ın yolu, ya şeytanın!... Ya Allah'ın hidâyeti, ya şeytanın sapıklığı!... Böyle kat'i bir halde, elbette müslûman kendi durumunu idrâk etmelidir. Çeşitli yolların ortasında, çeşitli yönlerin arasında tereddüde düşüp, kararsızlığa dalıp şaşmamalıdır...

Mü'min için meydanda birkaç yol yoktur ki, onlardan birisini seçkin, yahut da birbirine karıştırsın. Asla!... Kim tamamen selâmete girmemişse, kim kendisini Allah'ın buyruğuna teslim etmezse, kim yabancı düşüncelerden, yabancı prensiplerden tecerrüt etmezse; şüphe ki o, şeytanın yolundadır; şeytanın izinde yürümektedir; şeytanın adımını takip etmektedir...

Meydanda, bir orta yol yoktur. Şunun bunun benzeri olan bir sistem de yoktur. Yarıyı şuradan, yarıyı buradan derlenme bir prensip de mevcut değildir.

Meydanda sadece h a k veya b â t ı l vardır... H i-
d â y e t veya d e l â l e t vardır... İ s l â m veya C a h i-
h i l i y e t vardır... A l l a h'ın n i z a m ı veya Ş e y-
t a n ı n t u z a ğ ı vardır. Allah Teâlâ mü'minleri bi-
lûmum selâmete dâvet ediyor. İkinci olarak da şeyta-
nın adımına uymaktan men ediyor. Onların vicdan ve
şuurlarını coşturup, şeytanın onlara düşmanlığını ha-
tırlatıyor. Gafillerden başka kimsenin gafil olamıya-
cağı şeytanın apaçık düşmanlığını... Gafletle iman
asla birleşemez!...

Bu beyandan sonra, tekrar batıla kaymanın ki-
betinden korkutuyor :

*«Size apaçık deliller geldikten sonra doğru yoldan
saparsanız, biliniz ki Allah, Azîzdîr, Hakîmdir». (Baka-
ra, 209)*

Allah'ın onlara «Aziz» olduğunu hatırlatması; kuv-
vet, kudret ve galibiyet mânâsını taşır. Onlar Allah'ın
tevcihatına muhalefet ettikleri zaman, Allah'ın kuv-
veti ile karşılaşır : Allah'ın onlara «Hakim» olduğu-
nu hatırlatmasında ise derin bir maksat vardır. Ya-
ni O, ne seçmişse, şüphesiz ki onlar hayırlıdır. O ne-
den sakındırmışsa, şüphesiz ki onlar şerlidir. Ve mü'-
minler Allah'ın emrine uymadıkları, nehyettiklerinden
sakinmadıkları zaman, mutlaka hüsrana uğrayacak-
lardır...

İSLÂM TOPLUMUNUN YAPISI

«İman edip hicret cednler, Allah yolunda mallarıyla cihad edcnler ve muhacirleri barındırıp yardım edenler, işte bunlar birbirinin dostudurlar. İman edip hicret etmeyenlerle, hicret edinceye kadar sizin dostluğunuz yoktur. Fakat din uğrunda yardım isterlerse yardım etmek üstünüze bcrctur. Şu kadar ki sizinle aralarında anlaşma bulunan bir kavm aleyhine yardım etmek bunun dışınadır. Allah işleâiklerinizi çok iyi görür.» (Enfâl, 72)

«Kâfir olanlar bile birbirinin yardımcılarıdır. Eğer siz bunu yapmazsanız yeryüzünde bir fitne ve büyük bir fesâd olur.» (Enfal, 73)

M e k k e'de kelime-i şehadet getiren her şahıs, gönlünü ailesinden, aşiretinden, kabilesinden ve K u r e y ş'in şahsında görülen Cahiliyet kumandasından çekip kurtarmış, Allah'ın Resûlü Hz. Muhammed'e bağlanmış ve iradesini Resûlullah'ın önderliğinde meydana gelen o küçük cemiyete teslim etmiş olurdu. O zaman şartlar o derece zordu ki; bu yeni toplumu bünyesinden atmak, daha vücut bulmadan onu yıkmak, mahvetmek için çalışıyordu.

İşte o zaman Resûlullah (s.a.v.), bu yeni toplumu meydana getiren fertleri birbirine kardeş yaptı. Yani O, yukarıda işaret edilen Cahiliyet toplumunun parçalanmış fertlerini; kan ve nesep bağı yerine inanç

bağı ile birbirine bağlanıp Cahiliyet hayatının önderliği yerine yeni cemiyetin önderliğine sarılan ve geçmişteki dostluklar yerine bu yeni varlığın dostluğuna gönlünü bağlayan yekpare bir «kitle» vücuda getirdi.

Sonra Allah müslümanlar için M e d i n e'yi hicret yurdu haline getirdi. Ancak daha önce; İslâmiyetin rehberliğine mutlak sûretle bağlı kalacaklarına, zorlukta da, kolaylıkta da dinleyip itaat edeceklerine ve Resûlullah'ı kendi mallarını, çocuklarını ve hanımlarını korudukları gibi koruyacaklarına dair M e d i n e'lilerden biat alınmıştı... M e d i n e'nin hicret yurdu haline gelmesiyle, orada Resulûllah'ın önderliğinde bir İslâm devleti vücuda geldi. O zaman Allah'ın Resûlü; Muhaccirlerle Ensar arasında yukarıda zikri geçen kardeşliği tesis etti. Bütün icaplarıyla kan ve nesep bağının yerine kaim olan bir kardeşlik vücuda getirdi. O kadar ki; gerek ailede ve gerek kabilede akan kan bağının dayandığı veraset, diyet ve borçların hepsi bu kardeşlikte mevcuttu. İşte Allah'ın hükmü :

«İman edip hicret edenler, Allah yolunda mallarıyla canlarıyla cihad edenler ve muhacirleri barındırıp yarâm edenler, işte bunlar birbirlerinin dostudur».
(Enfâl, 72)

Yardımcı dostluk, verasette dostluk, diyetlerde dostluk, borçlarda dostluk, hûlâsa kan ve nesep bağının gerektirdiği her şeyde dostluk...

Sonra bazı insanlar da, inanç olarak bu dini kabul ettiler, fakat fiilen İslâm cemiyetine iltihak etmediler. Allah'ın şeriatının hâkim olduğu, herşeyin İslâm prensipleri dahilinde yürütüldüğü İslâm yurdu Medine'ye hicret etmediler. İslâm, Allah'ın şeriatını yürütecek bir vatana sahip olduğu halde, Mekke'deki sathi kuruluşunu Medine'de tamamlamak imkânına

erdiği halde burada, cahiliyet cemiyetinden uzak, enerjik İslâm toplumunu meydana getirmesine rağmen bu topluma katılmadılar.

Gerek M e k k e'de ve gerek M e d i n e'nin etrafında öyle inananlar vardı ki, bu inancı kabul ediyorlar, fakat bu inanca dayanan topluma iltihak etmiyorlar ve onun önderliğini fiilen benimsemiyorlardı...

Bu insanlar; İslâm cemiyetinin şerefli bir azası olmaya iltifat etmediler. Allah da onların bu cemiyetle olan dostluklarını, hem de dostluğun her çeşidiyle yasakladı. Çünkü onlar, fiilen İslâm cemiyetine mensup değildiler. İşte bu insanlar hakkında şu hüküm nazil oldu :

«...İman edip hicret etmeyenlerle, hicret edinceye kadar sizin dostluğunuz yoktur. Fakat din uğrunda yardım isterlerse yardım etmek üstünüze borçtur. Şu kadar ki sizinle aralarında anlaşma bulunan bir kavim aleyhine yardım etmek bunun haricindedir.» (Enfâl, 72)

Bu hüküm, gayet mantıkidir ve bu dine, onun hareketli ve realist nizamına gayet uygun düşmektedir. Evet, onlar İslâm cemiyetinin üyesi değildirler. Fakat beri tarafta bir inanç beraberliği üyeleri haline getirmeye kâfi, gelmez. Ancak kendilerine din yönünden tecavüz edilir ve meselâ inançları tehlikeye maruz kalır da İslâm yurdundaki müslümanlardan bu hususta yardım isteyecek olurlarsa, o zaman sadece bu hususta onlara yardım etmek müslümanların borcudur. Ancak, bu hareket, müslümanların diğer bir devletle olan anlaşmasını bozmamalıdır. Velev ki bu devlet, din ve inançlarında o insanlara tecavüz etse dahi!... Burada asıl olan; İslâm cemiyetinin, kendi maslahatını, faaliyet plânını ve üzerine terettüp eden anlaşmaları korumasıdır... Birinci derecede gözetilmesi lâzım gelen husus budur... Hatta tecavüz; iman ettikle-

ri halde, İslâm cemiyetinde ifadesini bulan bu dine fiilen iltihak etmeyen mü'minlere yöneltmiş olsa bile, bu hususa yine de riayet etmek gerekir!...

Bu mesele bize; bu dinin, hakiki varlığını temsil eden hareketli bir nizama verdiği ehemmiyeti gösterir.

Bu ilâhi hüküm, şöyle sona eriyor : «*Allah yaptıklarınızı çok iyi görür.*» (Enfâl, 72)

Her yaptığınız iş, O'nun kontrolü altındadır. Her işin içini dışını, başını, sonunu, sebeplerini ve eserlerini görür.

Nitekim, İslâm cemiyeti, tek bir dostluk esasına dayanan, baştan sona nizam ve intizam tüten, fertleri birbiriyle yardımlaşan ve birbirine dayanan hareketli, enerjik fertlerden müteşekkil bir toplumdur. Cahiliyet toplumu da aynı vasıfları kendine uygun şekilde toplar.

«*Kâfirler de birbirinin yardımcılarıdır.*» (Enfâl, 73)

Böyle olması tabiidir. Cahiliyet cemiyetinin fertleri münferiden hareket etmez, bir bünyenin azası gibi hareket ederler. Bu cemiyetin azaları, toplumun tabiatı icabı daimi bir aksiyon, cemiyetin varlık ve bünyesini korumak için daimi bir hareket halindedir. Bundan dolayıdır ki, onlar da, hükmen birbirinin dostudurlar. Yine bundan dolayıdır ki, İslâm, ancak Cahiliyet toplumundan farklı özelliklere sahip olan, hem de en ince, en sağlam ve en kuvvetli derecede bu özellikleri bünyesine sindiren bir cemiyet halinde onların karşısına çıkabilir. Şayet İslâm birbirine dost fertlerden meydana gelen bir cemiyetle onların karşısına çıkamazsa, Cahiliyet toplumunda esen fitne rüzgârı, İslâm cemiyetinin fertlerini elbetteki sarsacaktır. Çünkü onlar birbirine bağlı fertler olarak Cahiliyet toplumunun karşısına çıkamazlar. Böylece cahiliyetin İs-

lâm'a galibiyetiyle bütün yeryüzünde fitne başgösterir. İslâm'ın mevcudiyetinden sonra Cahiliyetin İslâm'a galip gelmesi halinde yeryüzünü umumi bir fitne ve fesat kaplar. Allah'ın ulûhiyeti, kulların ulûhiyetiyle gölgelenip kullar yeni baştan kullara tapmağa başlarsa yeryüzüne dehşetli bir anarşi hâkim olur :

«...Eğer siz bunu yapmazsanız yeryüzünde bir fitne ve büyük bir fesad olur». (Enfâl, 73)

Bundan daha büyük ve daha ağır bir korkutma ve sakındırma ifadesi olamaz!... Tek bir dostluk ve tek bir önderlik düsturuna, her azasıyla hareketli bir cemiyet esası üzerine kendilerini ikâme etmeyen müslümanlar! Allah'ın huzurunda, hayatlarında yüklenedikleri mesuliyetten daha büyük bir mesuliyetin, yeryüzünde zuhur eden o fitnenin, o büyük fesadın hesabını vereceklerdir!...

İlâhi kelâm, akışına devam ediyor ve hakiki iman ancak şu şekilde olabileceğini söylüyor :

«İman edipte Allah yolunda hicret edenler, muhacirleri barındıranlar, yardım edenler : İşte onlar gerçek mü'minlerdir. Bağışlanma ve tükenmez rızık da onlarındır». (Enfâl, 74)

Onlar, gerçekten mü'mindirler ...Bu dinin hakiki varlığını ve hakiki meydana geliş şeklini gösteren ayna işte budur... Sadece nazari bir kaidenin ilânı veya sadece o kaidenin kabulü veya hatta ondaki ibadetleri yerine getirmek ile dahi bu dâva gerçekleşmez. Bu din, hayat nizamıdır... Fîli varlığını ancak hareketli bir toplumda gösterir... Onun inanç şeklinde devam eden varlığı; sadece hükmi bir varlıktan ibarettir; O, gerçek hareketli şekliyle kendisini göstermedikçe hakkiyle var olamaz...

İşte bu gerçekten inanan insanlar... Onlar için ilâhi mağfiretler ve bol rızıklar vardır... Burada rızık;

cihad, infak, yardım ve diğer mükellefiyetler münasebetiyle zikredilmektedir... Bunların en üstünde ilâhi mağfiret ki, o da sonsuz ikramlardandır. İkramların en makbulüdür.

Âyeti kerime bu hususu müteakip, bilahare hicret ve cihad edenleri; her ne kadar aralarında derece farkı var ise de, önceki mücahid, muhacirlerden sayıyor. Ancak bu dostluk İslâm cemiyetinin birer üyesi olmak yönündendir :

«Daha sonra iman edip hicret edenler ve sizinle beraber cihat edenler işte onlar da sizdendir»... (Enfâl, 75)

Hicret şartı, ta M e k k e fethine kadar devam etmiştir. Arap toprakları İslâm'a ve onun önderliğine boyun eğdikten, insanlar da İslâm cemiyetinin bünyesinde nizam ve intizama kavuştuktan sonra, M e k k e'nin fethi gerçekleşmiş ve hicret mevzuu bitmiştir. Artık Resûlullah'ın da buyurduğu gibi, cihad ve amel vardır... Ancak, şu da bir gerçek ki, ilk İslâmî hamle, 1200 seneyi aşkın bir zaman yeryüzüne hükmetmiş, bu müddet zarfında İslâm'ın hükmü, Allah'ın emirlerine gönül bağlayan müslüman önderlerin varlığı yeryüzünden eksik olmamıştır... Fakat bugün durum tamamen değişmiş ve dünya tekrar eski cahiliyet devrine dönmüştür.

İslâm varlığının ilk binası kurulduğu zaman; özel hükümler ve özel mükellefiyetler meydana getirilmişti. Veraset, diyet, yardımlaşma ve borçlar gibi bütün şekil ve gerekçeleriyle kan yakınlığına dayanan dostluk yerine, inançta dostluk prensibi ortaya konmuştu... Ancak hak ile bâtılın ayrıldığı gün olan B e d i r'de İslâm cemiyetinin varlığı istikrar bulunca, ilk binanın yapımı için zaruri olan istisnai mükellefiyetlere imkân veren hükümler değişti. Veraset, yardımlaş-

ma, diyet v.s. gibi hususların akrabaya tahsis edilmesi, bunların sadece İslâm diyarında cari oluşu değişen hükümler arasındadır :

«Akraba olanlar Allah'ın Kitabınca birbirine daha yakındırlar»... (Enfâl, 75)

İslâm'ın mevcudiyeti fiilen istikrar bulduktan sonra, cemiyet bünyesi dahilinde akrabanın birinci sırayı alması normaldir. Bu sûretle insan ruhunun fitri bir ihtiyacı karşılanmış olur. İnsan ruhundaki fitri duygular, İslâm'ın emirlerine aykırı düşmediği müddetçe, zararlı olması mevzubahis değildir... Çünkü İslâm, fitri duyguları öldürmeye değil, disiplin altına almaya çalışır. İslâm varlığının yüce ihtiyaçlarına istikamet vermek için onları korur, değerlendirir. Bu ihtiyaçlar sona erince de içtimai bünyedeki normal seyrine devam etmek üzere kendi haline bırakır. Böylece; toplumun normal hayatına mal olmuş bazı hususiyetler, zaruret görüldüğü zaman İslâm'a faydalı şekilde istihdam edilip sonra tabii seyrine bırakılır. Öyleyse İslâm binasının ilk kuruluşundaki mükellefiyetleri, İslâm'ın umumi tabiatını ve diğer hükümlerini iyi anlamamız icabeder :

«Allah her şeyi çok iyi bilendir». (Enfâl, 75)

Bu ifade, daha önce belirtilen hükümlere, nizam ve duygulara, kaynaşmalara en uygun bir bağlayış ifadesidir. Her şeyi ihata eden Allah ilmiyle her şeyin ayan beyan bilineceğine işaret olunarak mevzu kapanıyor...

İslâm ümmetini inanç kaidesi üzerine bina eden ve bu kaideyi imanlı toplumun mesuliyetine verip inancı toplumun ana mihveri olarak kabul eden İslâm dini, bunları yaparken; «insanın insanlığını» gün ışığına çıkarmak, onu takviye edip sağlamlaştırmak ve bu vasfı, insan varlığının diğer bütün vasıflarına hâ-

kim duruma getirmek gayesini güdüyordu. Koyduğu bütün kaide, talimat ve hükümlerde daima bu metod üzere yoluna devam etmiştir.

İnsanoğlunun, hayvan varlığı ile, hatta maddi varlıklarla bile müşterek vasıfları vardır. Her ne kadar «Münevver Cahiller»! onu, bazan diğer hayvanlar gibi hayvan, bazan da sair maddeler gibi bir madde kabul ederlerse de, insan, bazı vasıflarda madde ve hayvanlarla olan beraberliğine rağmen; onu diğer varlıklardan ayıran, kâinatın biricik yaratığı haline getiren birtakım vasıflara sahiptir. Cahil aydınlar ihlas ve samimiyetle olmasa da, bu hususu itiraf etmek mecburiyetinde kalıyorlar. (1)

Bu Rabbani nizamıyla İslâm; «insan» cinsini diğer varlıklardan ayıran, onu kâinatın biricik yarattığı haline getiren bu özelliklerini dikkate alıyor, onu açıklığa kavuşturuyor, geliştiriyor ve ulvileştiriyor... İnsanoğlu akideyi... İnancı topluma ve onun fertlerine temel kaide olarak alıp İslâm cemiyetini bu temel üzerine bina kılmak sûretiyle kendini yüceltmış olmaktadır. İnsanı insan yapan vasıfların en yücesi akide= inançdır.

İslâm'ın tesis ettiği bu bağ, nesep bağı değildir... Lisan ve vatan bağı da değil... Hele cins ve renk bağı hiç değildir... Menfaat ve müşterek mülkiyetle de alâkası yoktur... Zikri geçen bu özellikler hayvanda mevcuttur. Hatta bu bağlar; hayvan sürülerindeki müşterek otlak, mer'a ve anlaşma yeri olan ahırların beraberliğine uygun ve münasip düşmektedir... Fakat insanın etrafını çevreleyen kâinat varlığı ile bizzat insan varlığını ve bu varlıkların menşe'ini insanoğluna

(1) Modern devrimciliğin önderliğinde olan Julian Huxely bunların başında gelir.

öğretip onu şu basit maddeden çok daha büyük, çok daha devamlı bir varlık haline getiren yegâne şey akidedir, inançtır. Bütün mahlûkatı geride bırakarak en üstün seviyeye ulaşmasını gerçekleştiren bir özelliği vardır.

Evet; fikir, tasavvur, prensip ve program bağı diyebileceğimiz akide = (inanç) bağlantısı, hür bir bağlantıdır. İnsanoğlu bu bağlantıyla iradesinden hiçbir şey kaybetmediği gibi, bilâkis hürriyeti tammeye kavuşmuş olur. Halbuki insanlık şerefinden, dolayısıyla inanç vasfından uzak olan hayvan sürüleri bu irade ve hürriyetten mahrumdurlar. Onlar soy ve nesep itibarıyla ne hal üzerinde iseler o hal üzerinde devam edip giderler. Renklerini dahi değiştirmek iradesine sahip değildirler. Daha doğmadan tayin edilen hal ve hareketlerinde hiç bir değişiklik yapamazlar. İrade ve terakki etme gibi vasıflardan mahrumdurlar. Doğduğu yerde yaşar, hemcinsinin diliyle meler veya seslenir. Kendisini diğer arkadaşlarına ve hemcinsi olan topluluklara bağlayan şeyler sadece maddi ve mahdut şeylerdir. Bu yüzden, mahdut bir hürriyet sahası içinde mecburi bir yaşayış tarzları vardır. İşte, bütün bunlardan ötürüdür ki, İslâm, insanoğlunun sürüler misali bu maddi ve basit bağlarla bağlanıp kalmasını istemez... Onu; hürriyeti tam manasiyle tattıran inanç, fikir, düşünce, prensip ve programlarla bağlayarak iradesiyle başbaşa bırakır. Hürdür, iradesini rahatça kullanır, istediği toplumun bir ferdi olmak elindedir. Onu ne renk, ne dil, ne soy, ne cins, ne doğduğu yer ve ne de maddi menfaatlarıyla ilgili toplumun şartları bağlayabilir.

İşte İslâm düşüncesine göre insanın yüceliği budur...

Bu meselede, İslâm nizamının İslâm cemiyetini cins, vatan, renk, lisan, maddi menfaat ve basit iklim bağlarıyla değil, sadece inanç bağıyla bağlamış olması; bu cemiyette insanın hayvanlarla müşterek olan vasıflarını değil «İnsani özelliklerini» meydana çıkararak onu geliştirip yücelttiği açıkça görülür. Evet, bu basit hayvani engellerden hiçbirine itibar etmeden İslâm cemiyetini, cinsleri, renkleri, milliyetleri ve dilleri farklı bütün insanlar açık bir cemiyet haline getirmesi... İslâm nizamının en açık ve pratik neticelerinden biridir bu. Bu İslâm cemiyetinin potasında ferdi zıddiyetlerin eriyip bütün beşer cinslerinin özelliklerini ihtiva eden olgun bir havanın meydana gelmesi, münferit varlıkların birleştirilip kısa zamanda bir vücut haline getirilmesi ve bu mütecanis unsurlardan mürekkep hayretengiz bir kitlenin vücut bulması İslâm nizamının eseridir. Bu sûretle parlak ve büyük bir medeniyet meydana gelmiş oluyor.

Yüce İslâm toplumunda çeşitli ırklardan insanlar bulunuyordu. Araplar, İranlılar, Şamlılar, Mısırlılar, Mağripliler, Türkler, Çinliler, Hindliler, Romalılar, Grekler, Endonezyalılar, Afrikalılar... Ve daha çeşitli ırk ve cinsten insanlar, İslâm cemiyetinin azaları arasında bulunuyorlardı. Tabiatıyla İslâm cemiyet binasını kurmak ve İslâm medeniyetini yükseltmek hususunda, onların bütün meziyetleri de birbiriyle kaynaştı ve birbirine her hususta yardımcı oldu. Bu büyük medeniyet, hiç bir gün «Arap Medeniyeti» haline gelmemiş, daima «İslâm medeniyeti» vasfını muhafaza etmiştir. Bir gün «Milli Medeniyet» şekline dönmüş «inanç medeniyeti» özelliğini daima korumuştur.

Onların hepsi eşit seviyede, muhabbet bağı ile ve tek bir gaye şuuruyla birleşmişler, bu dâva uğrunda bütün gayretlerini; milli özelliklerinin en incisini, şah-

si, tarihi ve milli tecrübelerinin hülasasını, gönül verdikleri bu yeni cemiyet binasının kurulması için sarfetmişlerdir. Çünkü bu cemiyet, onları tek bir yaratıcı bağı ile bağlıyor ve hiç bir engel çıkarmadan onlara «insanlıklarını» gösterme imkânını veriyordu... Bu, bütün tarih boyunca hiç bir cemiyetin ulaşamadığı bir zirvedir!...

Tarihte, insan cemiyetlerinin en meşhurlarından biri Roma İmparatorluğu'dur. Roma; çeşitli cinsleri, çeşitli dilleri, çeşitli renkleri ve çeşitli yurtları ihtiva eden bir imparatorluktu... Fakat bütün bunlar «insani» bir bağa dayanmıyor, itikad = inanç gibi yüce bir kıymet ifade etmekten mahrum bulunuyordu... İmparatorluk, eşraf sınıfının köle sınıfına hâkimiyeti esasına dayanan bir sınıf toplumu hüviyetinde idi. Keza orada, Romalıların efendiliği ve diğer bütün insanların köleliği esasına dayanan bir anlayış hüküm sürüyordu... Bundan dolayıdır ki Roma İmparatorluğu, İslâm cemiyetinin yükseldiği ufka hiç bir zaman yükselememiş; İslâm cemiyetinin verdiği eserleri verememiştir.

Keza Modern tarihte de birçok cemiyetler kurulmuştur... Meselâ; Britanya İmparatorluğu... Bu imparatorluk da, tıpkı Roma gibi, âdeta onun varisi hükümünde bir cemiyettir. İngiliz halkının efendiliği ve imparatorluğa bağlı diğer devletlerin kanının emilmesi esasına dayanan ırki ve emperyalist bir toplumdur...

Meselâ; bütününü Avrupa İmparatorluğu : İspanya, Portekiz, Fransa İmparatorlukları!... Bütün bunlar da, hep o düşük ve çirkin seviyede birer topluluktur.

Komünizm de, yeni bir cemiyet meydana getirmek hülyasına kapıldı. Cins, ırk, renk, vatan, dil ma-

nialarını yırtarak bu cemiyetini kurabileceğini düşün-
dü ama onu «insani» bir kaideye dayandırmak zarure-
tini hesap edemedi... Tabiatıyla ancak «sınıf» esasına
dayanan bir toplum vücuda geldi. Hakikatte bu ce-
miyet, eski Roma cemiyetinin değişik bir şeklidir. Ro-
ma eşraf sınıfının hâkimiyetine dayanan bir cemiyet-
ti. Komünizm de Proleterya'nın hâkimiyeti esasına da-
yanan ve bu sınıfı diğer sınıflar üstünde azgın, kindar
bir baskı unsuru haline getiren bir cemiyettir. Bu ce-
miyet ayakta durabilmek için insanoğlunu en korkunç
tarafından yakalar. Ona ilk vadettiği şey hayvanî ih-
tiyaçlarının karşılanacağıdır : Mesken, yiyecek ve cinsî
arzular... Bu arzular insanla hayvan arasındaki müş-
terek arzulardır. İnsanoğlu kendi tarihinde de ilk ola-
rak yiyecek peşine koşmuştur!...

İslâm'a gelince O; koyduğu ilahî nizam sayesinde
insandaki paha biçilmez cevheri işleyerek onu top-
lumların en yücesi haline getiren tek cemiyet siste-
midir... Ondaki bu vasıf el ân devam etmektedir ve
edecektir... Bu sistemden ayrılıp toplumu kavmiyet,
milliyet, coğrafi hudutlar veya bir sınıf üzerine bina
kılmak gibi basit ve iptidai bir yola gidenler hiç şüphe
yok ki insanlığın düşmanlarıdır. Onlar, insanoğlunun,
Allah tarafından kendisine lutfedilen yüksek vasıfları
değerlendirip kâinatın seçkin varlığı haline gelmesi-
ni istemiyorlar. İnsan cemiyetinin kendi hemcinsinden
ve ondaki mümtaz vasıf ve tecrübelerden faydalan-
masına taraftar olmuyorlar. Onlar, akıntıya karşı yüz-
meye çalışıyorlar. İnsanoğlunun tabii yükselişine en-
gel olmak istiyorlar. Gayeleri; Allah tarafından lâıyk
görülerek verilen ve insanoğlu için en münasip mevki
olan yüce insanlık mevkiinden onu koparıp, otlak ve
ağıllardaki hayvan toplumlarının seviyesine indirmek-
tir.

Bu meselelerde taaccüp edilecek en garip taraf ise, insanlığın ulvî vasıflarıyla vasıflanan toplumlara; gerici, tutucu, mutaassıp gibi damgalar vurulması ve hayvanî vasıflarını koruyan toplumlara da ilerici, medenî denmesidir. Böylece; insanlığı diğer varlıklardan ayırıp yüceliklere ulaştıran akide (inanç) den evet sadece bundan kaçmak için bütün değer ölçüleri tersyüz ediliyor...

Fakat, bütün işlerinde galip gelen yine Allah'dır. İstikametini Cahiliyet hayvanlığına doğru yönelten bu gidiş devam etmeyecektir. Sonunda yine Allah'ın irade buyurduğu şekilde beşeriyet yolunu düzelterek cemiyetini inanç temelleri üzerine kuracaktır. Çünkü Allah, insanı bu fitratta yaratmıştır. O, bu fitrat sayesinde inancı temel edinerek tarih boyunca örnek toplumlar vücuda getirmiştir. Hâlâ ufuklarda parlaklığını sürdüren bu toplumlar bugünkü beşeriyetin ilham kaynağı olacak ve beşer o yüceliklere doğru tekrar istikametini düzeltecektir...

İslâm toplumu her şeyden önce şûrâ toplumdur. Allah'ın emirlerini yerine getiren bu toplumda herşey istişâre ile çözümlenir. İstişâre ile kararlaştırılan husus —aleyhte de sonuçlansa— muhakkak uygulanır. Ancak şûra modern demokrasilerde olduğu gibi oy çoğunluğuna dayanmaz, topluma yön verecek seçkinlerin kararına dayanır. Seyyid Kutub bu konuyu şöyle dile getiriyor :

«Artık onları affet, bağışlanmalarını dile. İş hususunda onlarla istişâre et». (Âl-i İmrân, 159)

«İşlerinde onlarla istişâre et» hükmüyle idare sisteminde bu prensibi yerleştiriyor. Hattâ Allah'ın Resûlü Hz. M u h a m m e d (s.a.v.) bile bu idareyi yönettiği halde müşavere ile emrediliyor. Bu kesin hükümle, Ş û r a prensibinin İslâm nizamının ana prensibi olduğu, hiç kimsenin kalbinde şüpheyi yer kalmayacak şekilde belirtiliyor. Şûra'nın şekline ve tahakkuk yollarına gelince, milletlerin ihtiyacına ve hayat şartlarına göre değişip, tebdil edilmesi mümkün olan bir iştir. Ş û r a'nın sadece ismiyle değil, özüyle de tatbik edilen idare şekli ancak İslâm'dır.

Bu hüküm; şûra prensibinin zâhiri itibariyle acı tehlikeleri ortaya çıktıktan hemen sonra geliyor. Zâhiri görünüşü itibariyle her ne kadar Şûra'yı tatbik etmek Müslüman saflarındaki birliğin bozulmasına,

görüşlerin ayrılmasına sebep olmuşsa da... Topluluğun bir kısmı M e d i n e'de kalıp düşman hücumuna karşı sokak mücadelesi yapmak kanaatindeydiler. Bir kısmı ise müşriklerle karşı karşıya döğüşmek fikrindeydiler. Bu ihtilâfın neticesi Müslüman saflarında parçalanmalar başlamış A d b u l l a h İ b n i Ü b e y askerinin üçte biriyle, düşman kapıya geldiği zaman çekilip geri gitmişti. Bu hâdise mühim ve korkunç bir bölünmenin eseridir. Aynı zamanda infaz edilen plân, askeri yönden dış görünüşü itibariyle pek de uygun sayılmazdı. Zira tatbik edilen plân, A b d u l l a h İ b n i Ü b e y'in fikrine uygun olup, M e d i n e'de müdafaa harbi yapmak isteyenlerin fikrine muhalifti. Müslümanlar daha sonra vuku bulan H e n d e k harbine bilfiil M e d i n e'de kalıp hendek yaptılar ve düşmanla karşı karşıya savaşmadılar.

Resûlullah (s.a.v.), M e d i n e dışında savaşmanın müslüman saflarında meydana getireceği tehlikeyi bilmiyor değildi. Daha önce gördüğü ve sadık olduğuna kanaat getirdiği rüyasına binaen Medine'de kalma fikrinin taraftarı idi. Gördüğü rüyayı ailesinden bir kişinin öldürölüp, bir miktar Sahabenin şehid edileceğine, M e d i n e'yi ise kuvvetli zırha te'vil etmişti. İstisare neticesi verilen kararı değıştirmek hakkına sahipti. Fakat değıştirmede ve neticede karşılaşılabacak eziyetleri, hüsrانları, verilecek kurbanları bilerek onu tatbik etti. Çünkü bir prensibi yerleştirmek, bir cemaata talim ettirmek, bir milleti terbiye etmek, bir an için gelen muvakkat kayıplardan daha mühim ve daha büyüktür.

Peygamberlik kumandasının kendisine tanıdığı hakka dayanarak savaştan sonra Resûlullah (s.a.v.), en tehlikeli anlarda Müslüman saflarında beliren bölünmeye vesile olduğu için ve meydana gelen acı neti-

celerden dolayı, istişare prensibini tamamen atabilir-
di. Fakat İslâm bir milleti yetiştirip terbiye ediyordu.
Bir topluluğu, insanlığın kumandası mevkiine getir-
mek için hazırlıyordu. Ve Allah, milletleri terbiye edip
sağlam bir kumanda mevkiine hazırlamak için Ş ü r a
ile yetiştirip, mesuliyeti yüklenmeye hazırlanmak, her
ne kadar acı neticelerle de bitse hatalarının tashih
yolunu öğretmek için onlara göz yumup, sorumluluk
yükünü yüklenmeyi öğrenmelerini istiyordu. Elde edi-
len neticeden bir milletin terbiye ve yetiştirilmesi mev-
zuubahis olunca kayıplar ve hatalar nazar-ı itibara
alınmaz. Milletlerin hayatlarında meydana gelen yan-
lışlıklar, kayıplar, şayet birşey kazandırmıyorsa, ve-
şayet altındaki çocuk gibi zayıflamasından başka bir
netice temin etmiyorsa, bu gibi hallerde maddi kayıp-
lardan sakınmaya başlar ve maddi kazançlar elde et-
me yolunu tutar. Fakat bu takdirde, bizzat kendisini
kaybeder. Terbiye metodunu kaybeder, varlığını kay-
beder, pratik hayatın zorluklarını normal karşılaya-
maz. Artık bu insan, düşmesinden ve kaynamasından
korkulan ve ayakkabısını eskitmemesi için yürümek-
ten ve koşmaktan menedilen çocuk gibidir...

İ s l â m, bir ümmeti, yeni baştan inşa edip ter-
biye ediyordu. İdeal bir kumanda mevkii için hazırlı-
yordu. Elbette ki, bu ümmetin rüşdüne erip, pratik ve
ameli hayatı kavraması yolunda üzerindeki vesayetin
kaldırılması için Resûlullah (s.a.v.)'ın kumandası al-
tında onları hazırlamak gerekiyordu. Şayet kuvvetli
bir kumandanın bulunması, Şûrayı men edip istişare
metoduyla milleti en tehlikeli hallerde pratik ve ameli
tecrübelerle yetiştirmekten alıkoysaydı, Uhud harbi
gibi Müslüman ümmetinin nihai akibetini kararlaştı-
ran bir harpte olduğu gibi yeni yetişen bu ümmetin
etrafını saran tehlike ve düşmanlıklarla birlikte ku-

manda mevkiine müstakil kalma hakkını tanısaydı, ümmetin idaresini elinde tutan, doğru görüşlü bir kumandanın varlığı, en tehlikeli anlarda istişarenin yerine geçseydi ilâhî kaynaktan vahy olan Hz. Muhammed (s.a.v.)'in mevcudiyeti, o günden beri şûra'nın çıkarılıp atılmasına kâfi sebep olurdu. Bilhassa müslüman ümmetinin gelişmesi için tehlikeli olan durumların meydana getirdiği o acı neticeler sonunda bu gayet normal idi. Fakat Muhammed (s.a.v.) e varlığı, ilâhî kaynaktan gelen vahy ve o hâdiselerin vukûu, bu hakkın ilgâ edilmemesini sağlamıştır. Çünkü Allah; ne kadar kayıp olursa olsun, saflar ne kadar acı fedakârlıklara katlanılırsa katlanılsın, netice ne olursa olsun, istişarenin mutlaka gerekli olduğunu biliyor... Zira bütün bunlar her yönüyle tamam, hayatta bilfiil hazırlanmış, görüş ve işinin neticesini kavrayan sağlam bir ümmetin meydana getirilmesi için üzerinde durulmayan cüz'î şeylerdir.

O yüzden emr-i ilâhî, olayların en canlı anında geliyor :

«Artık onları bağışla. Mağfiret affet ve bağışlanmalarını âile. İş hususunda onlarla istişâre et.» (Âl-i İmrân, 159)

İstişarenin tatbikinden doğan bu tehlikeler karşısında prensibi yerleştirip tatbiki esnasında ne gibi tehlikelerle karşılaşılırsa karşılaşılsın, müslüman ümmetinin hayatında bu karar azimle yürütmek için U h u d'da düşman kapıları sardığı zaman olduğu gibi, safların parçalanmasına da sebep olsa, tatbikinden doğan bazı neticelerin kötü olduğu sanılsa da, müslüman ümmetinin hayatında bu prensibi iptal etmek ve serpilten korkunç höcetleri yok etmek için Allah, böyle buyuruyor. Çünkü râşid bir ümmetin varlığı, bu prensibe bağlıdır. Râşid ümmetin mevcudiyeti ise

yoldaki diğer hasarlardan daha önemlidir. Âyetin devamına göz atmadan İslâm nizamının hakiki sûreti ortaya çıkmaz. Önümüzdeki âyetten anlaşılacağı gibi iştişarenin neticesi başıboşluk ve kararsızlık değildir. En son durakta yine Allah'a tevekkül gerekmektedir :

«Bir işe de azmetin mi artık Allah'a güvenip dayan. Gerçekten Allah tevekkül edenleri sever». (Âl-i İmrân, 159)

Ş û r a'da mühim olan, görüşlerin çeşitli yönlerini tartışıp, anlatılan fikirlerden birisini seçmektir. İş bu hadde gelince Şûra'nın da vazifesi biter. İnfaz devresi başlar. O zaman sonucu Allah'ın takdirine bağlayıp, doğacak neticeleri O'nun dilemesine terkedip, tevekkülle verilen kararı infaz etmeye azmetmek gerekir...

Resûlullah (s.a.v.), Rabbânî ve Nebvî dersi ile ümmetine Fasılalı Şûra'yı öğretip, görüş sunmayı belle tip en tehlikeli ve en mühim anlarda verilen kararı tatbik etme şeklini öğretirken, aynı zamanda onlara ikinci bir ders daha verdi. Ş û r a'nın kararından sonra Allah'a tevekkül ederek, neticeyi bildiği halde takdirât-ı ilâhiyesi nefsini teslim ederek, düşmanı M e d i n e dışında karşılamak için harekete geçti. Evine girdi, zırhını ve başlığını giydi, neticenin neye varacağını, nereye doğru gittiğini, kendisi ve ashâbını ne kadar elemelerin ve fedakârlıkların beklediğini biliyordu. Hatta heyecana kapılmış olanların, Peygamberi (s.a.v.) istemediği şeye zorlamaktan korkarak O'na bir fırsat daha verip gitmek veya kalmak konusunda son kararı kendisine bıraktıkları zaman hiçbirine baş vurmadı. Çünkü onlara bir ders vermek istiyordu. Ş û r a dersi... Sonra Allah'a tevekkül edip, takdirine boyun eğerek azimle Ş û r a'yı tatbik dersi... Aynı zamanda onlara Şûra'nın vaktinde olacağını, ondan sonra tereddüt ve döneklige, yeniden fikir değiştirmeye mahal

kalmadığını öğretmek istiyordu. İşte karışık ve zarurî neticesi bu olan, sadece görüş ve Ş ü r a, sonra Allah'a tevekkül ve azimle ilerleme, işte Allah'ın sevdiği...

«*Ve Allah, tevekkül edenleri sever*». (Âl-i İmrân, 159)

Allah'ın ve Allah ehlinin sevdiği haslet, mü'minlerin önemle üzerinde durmaları gereken haslet, hattâ mü'minleri diğerlerinden ayıran vasıf Allah'a tevekkül, işin nihayetini O'na bırakmak; İslâm tasavvurunun ve İslâm hayatının en son denge çizgisidir. Bu, Allah'ın büyük hakikatiyle birlikte gelişir. Bütün işlerin sonunun Allah'a varması ve Allah'ın dilediğini yapması hakikati...

Mağlubiyet U h u d savaşının ibret dolu büyük derslerinden bir dersti. Uhud müslüman neslini kaplayan bir ibret hazinesidir. Allah'a tevekkül hakikatının ve O'nun sâbit esasları üzerine hayatı yerleştirmek için âyetin siyaki; zafer ve hezimet konusunda faal kuvvetin Allah'ın kuvveti olduğu, zaferin yalnız orada olduğu, hezimetten yalnız orada korunulacağını ve her şeyde O'na teveccüh edileceğini, bütün sebepleri kullandıktan sonra neticelerden el çekip onu Allah'ın kaderine bırakarak, O'na tevekkül etmenin gerektiğini taktir ediyor.

«*Allah size yardım ederse, artık sizi mağlûp edecek yoktur. Sizi yardımsız bırakırsa O'ndan başka size yardım edecek kimdir? Mü'minler sadece Allah'a güvenip, dayansınlar*». (Âl-i İmrân, 160)

«*Müslümanlar yalnız Allah'a dayanıp güvensinler*». (Âl-i İmrân, 160)

İslâm'ın takdirât-ı ilâhiyeye mutlak faaliyet verme prensibiyle, insanın bütün çalışma ve çabalarından sonra bu takdirtin hayatta tahakkuk etmesi ara-

sındaki mutlak şekilde denge ve uygunluk tasavvuru başka sistemlerden apayrı bir özellik meydana getirir. Allah'ın değişmez kâinat kanunu sebep ve netice düzeniyle yürüyor. Ancak neticeyi meydana getiren yalnız sebepler değildir. Asıl müessir, fâil-i mutlak olan Allahu Zül'celâl'dir. Allah; kendi takdiri ve dilemesi ile sebep ve netice düzenini sağlıyor... O yüzden Allah; insandan çalışıp çabalamasını, üzerine düşen vazifeleri ifa etmesini istiyor. İnsan onu ifa ettiği kadar Allah neticeleri düzenleyip tahakkuk ettiriyor... Böylece sebep ve netice Allah'ın irâde ve takdiratı ile ilgili olarak uzuyor. Yalnız O'dur ki, istediği zaman, istediği şekilde neticelerin meydana gelmesine izin verir... İşte bu şekilde Müslümanın düşüncesiyle çalışması arasındaki birlik sağlanıyor. O, gücü yettiği kadar çalışıp çabalar... Fakat bu çalışmasının sonucunu Allah'ın takdirine ve irâdesine bırakır. Ona göre sebep ve netice arasında mutlak kat'iyet yoktur. O hiç bir şeyde Allah'a kat'iyet yüklemesin. Zafer ve hezimet konusunda da ne şekilde olursa olsun savaşın kaçınılmaz iki türlü neticesi olmasına rağmen Müslüman, Allah'ın kader ve iradesine bağlanır. Eğer Allah onlara yardım ederse kimse yenemez... Eğer Allah onları yardımsız bırakırsa O'ndan başka kim yardım edebilir?... Bu, varlığın külli ve mutlak hakikati... Öyle ki ,ortada Allah'ın gücünden başka güç, O'nun kudretinden gayrı kudret yoktur!... Herşeyde O'nun irâdesi vardır. Bütün olaylar O'ndan doğar. Fakat bu mutlak hakikat : Müslümanların sistemlerine sarılmalarını, Allah'ın emirlerine uymamalarını, teklifat-ı subhaniyeye yönelmemelerini, cehdile çalışmalarını icab ettirmez...

«Müslümanlar yalnız Allah'a dayanıp güvensinler».
Âl-i İmrân, 160)

İşte bu son cümle ile herşey bitiyor. Bu cümle müslümanın Allah'tan başkasından isteme düşüncesini özetliyor ve mü'min kalbi bu kâinattaki Fâil-i Mutlak güçle direkt olarak birleşiyor. Mü'min, elini bütün kalp eşyadan çekiyor. Himaye ve iltica için bâtil sebeplerden kaçınıyor. Hâdiselerin neticesinde yalnız Allah'a güveniyor. Olayların sonucunda, vakaların tedbirinde yalnız O'nu karşılıyor. Bu öyle bir dengedir ki, beşer kalbi onu ancak İ s l â m'da b u l a b i l i r!...

Bundan sonra âyet-i kerime nübüvvet mevzuuna dönüyor. Peygamberlik makamının hususiyetlerinden ve ahlâkî değerinden söz ediyor. Bu mihverden hareket ederek sözü tevdi edilen emanet konusuna ve bu emanete hiyânet hususuna getiriyor. Allah Teâlâ hesap gününü hatırlatarak herkesin kazandığına eksiksiz olarak ödeyeceğini ve kimseye zulmedilmeyeceğini belirtiyor :

«Hiç bir peygambere ganimet ve millet malına hiyanet etmesi yakışmaz. Kim hainlik câderse, kıyamet günü bu hainlik ettiği şey ile gelir. Sonra herkese kazanmış olduğu şey tam olarak verilir. Ve onlara zulmedilmez.» (Âl-i İmrân, 161)

Uhud harbinde dağda nöbet tutmakta olan askerlerin yerini bırakmalarına sebep olan amiller arasında Hz. Peygamber (s.a.v.)'in kendilerine ganimetten pay ayırmaması korkusu da bulunuyordu. B e d i r harbinde de birtakım münafıklar ganimetlerin saklanmış olduğunu iddia etmişlerdi. Peygamber-i Zîşanın ismini bu mevzua katmaktan da çekinmemişlerdi.

Bu bahiste gelen âyet-i kerime bütün peygamberlerden emanete hiyanet etme imkânını kat'iyetle reddediyor. Bir peygamberin elde edilen ganimetlerin bir kısmını saklayıp da askrlerin bir kısmına dağıtması

ve bir kısmına da vermemesi, yahut herhangi bir şeye ihanet etmesi olur şey değildir :

«Hiç bir peygambere ganîmet ve millet malına hıyanet etmesi yakışmaz.» (Âl-i İmrân, 161)

Olur şey değil bir peygamber için emanete hiyanet etmek, bir peygamberin ne şanına yakışır, ne de tabiatı ve ahlâkı buna müsaittir. Bu ifade içinde yer alan nefiy edatı bir fiilin vukuunun imkânını kökten nehyeden bir nefiydir. Yoksa helâl veya caiz oluşunu nefyeden bir edat değildir. Tertemiz, emin ve âdil olan peygamberlik fitratı başlangıçtan hiyanet fiilinin vukuuna mânidir.

Bu konuda Ebu H a m i d Essaidi şu hadisi rivayet etmektedir :

«E z d kabilesinden İbn'l-lüteybe adında bir adamı Hazret-i Peygamber (s.a.v.) zekât toplamak üzere vazifelendirdi. Adam vazifesini yerine getirdikten sonra zekâtı getirdi ve : «Şunlar sizin, şunlar da bana hediye edildi». dedi.. Hazret-i Peygamber bunun üzerine minbere çıktı ve buyurdu : «Nasıl bir vazifeli ki, biz onu bir vazifeye yolluyoruz ve o topladığı şeyi getiriyor : «Şu sizin, şu da bana hediye edildi» diyor. Anasının veya babasının yanında otursaydı bakalım kendisine bir şey hediye edilecek miydi— Muhammed'in nefsi yed-i kudretinde olan Allah'a kasem ederim ki; sizden hangi biriniz ondan bir şey götürürse kıyamet günü o götürdüğü şey boynunda kendisiyle beraber gelir. Ya homurdayan bir deve, ya böğüren bir öküz veya meleyen bir kuzu ile birlikte gelir». Sonra elini kaldırdı. Öyle ki, koltuğunun altını görmüş idik. Dedi ki : «Ey Allah'ım vazifemi tebliğ ettim mi?» Ve üç defa bunu tekrarladı». (1)

(1) Buhâri ve Müslim.

İmam Ahmed İbn Hambel bir isnadla Ebu Hüreyre (r.a.)'dan rivayet ediyor :

«Bir gün Resûlullah yanımıza geldi ve emanete hiyanetten bahsetti. Emaneti ve emanete hiyanetin ehemmiyetini belirtti. Sonra şöyle buyurdu : «İstemem ki, sizden biriniz kıyamet günü boynunda homurdayan bir deve ile gelsin de, «Ya Resûlullah, yardım et bana» desin. O zaman ben ona derim ki : «Allah'ın huzurunda bir şey yapamam sana. Filhakika ben sana tebliğ etmiştim».

İstemem ki, sizden biriniz kıyamet günü boynunda kişneyen bir atla gelsin de : «Ya Resûlullah, yardım et bana» desin. O zaman ben ona derim ki : «Allah'ın huzurunda bir şey yapamam sana. Zaten ben sana tebliğ etmiştim».

İstemem ki, sizden biriniz kıyamet günü boynunda bir hayvanla gelsin de : «Ya Resûlullah, bana yardım et» desin. O zaman ben ona derim ki : «Allah'ın huzurunda sana bir şey yapamam. Zaten sana tebliğ etmiştim». (1)

İmam Ahmed İbn Hanbel bir isnâd ile Adiyy İbn Ümeyre El Kindi'den rivayet ediyor. Resûlullah (s.a.) buyurdu :

«Ey insanlar; sizden herhangi birinizi bir vazife ile görevlendirirsek ve o kişi bizden bir iğne dahi gizlerse bu, emanete hiyanettir. Ve kıyamet günü onunla birlikte gelecektir.» A d i y y diyor ki : «Ensardan esmer bir adam ayağa kalktı mücahid diyor ki, zannederim o, Saad Bin Übade idi ve dedi ki : Ya Resûlullah, benden amelimi kabul et. Efendimiz (a.s.) buyurdu : «Niçin» dedi. Adam : «Ben senin şöyle şöyle dediğini işittim». dedi. Resûlullah buyurdu : «Şu anda ay-

(1) Buhâri ve Müslim.

nı şeyi yine söylüyorum. Biz kimi bir işe gönderirsek o az veya çok ne elde ettiyse getirsin. Kendisine verilirse alır. Ne yasaklanırsa sakınır».

İşte Kur'an-ı Azimüşşan ve hadis-i şerifler, İslâm ümmetinin terbiyesinde gereken fonksiyonu icra ettiler. Ve öyle hayretâmiz neticeler elde edildi ki, herkesi taaccübe sevketti. Ve öyle bir ümmet ortaya çıktı ki, orada müşahede edilen emanete riayet, takva ve muhafazakârlık beşer tarihinde hiç bir kitlede görülmuş değildir. Müslümanlardan basit bir kişinin eline paha biçilmez ganimetler geçiyordu, hiç kimse görmediği halde müslüman nefer onu kumandanına getiriyor ve kendi kendisi için hiç bir şey istemiyordu ondan. Korkuyordu Kur'an-ı Mübin'in bu dehşetengiz nassına muhatap olmaktan. Peygamberi Zışan'ın tahzir ettiği kıyamet günündeki o feci âkibete ducar olmaktan korkuyor ve kendileri için bir pay ayırmıyorlardı. Gerçekten o günün müslümanları bu hakikati bilfiil yaşıyor idiler. Onların his dünyasında âhiret bir vakıa ve bir gerçek halinde yer etmişti. Âhiret günü, Peygamberi Zışan'ın huzuruna Allahu Teâlâ'nın karşısında dikilirken alacağı elim hali gözleri ile görüyor ve o âkibete duçar olmamak için kendisini korumaya çalışıyordu. İşte onların benliğinde yer eden takvâ ve hassasiyetin sırrı bu noktada idi. Âhiret o günkü mü'minlerin duygularında bilfiil yaşanan bir gerçektir. Yoksa uzak bir vaaddен ibaret değildi. Ve mü'min yakinen, şek ve şüpheyе mahal bırakmayacak şekilde herkesin kazandığının âhiret gününde karşılığının ödeneceğini ve asla zulmedilmeyeceğini pek iyi biliyordu.

İbn Cerir Taberi meşhur Tarih'inde diyor ki :

«Müslümanlar Medain şehrini fethettikleri zaman ganimetler toplanmıştı. Adamın biri beraberinde bir

pay getirerek ganimeti toplayan zata teslim etti. Beraberinde bulunanlar, biz böyle bir şeyi hiç görmedik, bizim yanımızda bulunanlar bununkine hiç denk değildir. Hatta yaklaşamaz da ona dediler. «Bundan bir şey aldın mı»? diyenler oldu. Adam dedi ki: «Val-laki Allah korkusu olmasaydı onu size hiç getirip vermezdim.» Yanında bulunanlar adamın durumuna vakıf olunca: «Kimsin sen»? dediler. Adam: «Vallahi kim olduğumu ne size söylerim ki, övesiniz beni. Ne de başkasına verdiği sevaba razı olurum». Adamın birisini peşine takıp takip ettirdiler. Adam arkadaşlarının yanına varınca takip eden, kim olduğunu sordu ve Âmir bin Abdi Kays olduğunu söylediler». (1)

Kadisiyye zaferinden sonra müslümanlar elde ettikleri ganimetleri halife Ömer'e götürdüler. Bu ganimetler arasında paha biçilmez değerde olan Kisra'nın tacı ve tahtı da bulunuyordu. Hz. Ömer (r.a.) askerlerin getirdikleri ganimetlere gıpta ile bakarak buyurdu: «Kendi emirlerine bu ganimetleri getiren bir millet hiç şüphesiz emniyete şayan bir millettir».

İşte müslümanları İslâm böyle terbiye etti. Efsaneleri andıran o hayretâmez vakalar böyle vuku buldu.

Daha sonra âyet-i kerime ganimetler ve emanete hiyanet mevzuunu arz ederken saded harici sözü değerleri arası muvazene mevzuuna getiriyor. Bir mümin kalbin gerçekten iltifat etmesi gereken değerleri vaz'ediyor ve onlarla meşgul olmasını temin ediyor:

«Allah'ın rızasına uyanla, Allah'ın gazabına uğrayan bir olur mu? Onun vardığı yer Cehennemdir. O ne kötü dönüş yeridir.» (Âl-i İmrân, 162)

(1) Tarih-i Taberi, cild 4, s. 16.

«Onların Allah katında kendilerine göre dereceleri vardır. Allah yaptıkları şeyi görmektedir.» (Âl-i İmrân, 163)

Allah'ın rızasına nail olmak öyle bir değişikliktir ki, onun yanında ganimet ve dünya metayı çok küçük kalır. Hatta dünyevi şeyleri düşünmek bile gayet basitleşir. Bu âyet-i kerime Kur'an-ı Azimüşşan'ın gönülleri terbiye edip, yüce değerler vermek hususundaki gayet hayretkâr temalarına bir numûnedir. İnsanın ufuklarını genişletmek ve gerçek yarış meydanaındaki asıl meşguliyet sahasını öğretmek bakımından Kur'an nizamına has bir temas örneğidir...

«Allah'ın rızasına uyanla, Allah'ın gazabına uğrayan kimse bir olur mu? Onun vardığı yer Cehennem'dir. O, ne kötü dönüş yeridir.» (Âl-i İmrân, 162)

İşte hakiki değer, işte hırsın hakiki meydanı. İşte seçim sahası... Kâr ve zararın ortaya çıktığı hakiki meydan. Allah'ın rızasına sarılıp da onunla kurtuluş erenler ile, Allah rızasından yönünü çevirip ilâhi hışma uğrayanların arasındaki fark açıktır. Allah'ın rızasını bırakıp da hışmına yönelenlerin varacağı yer Cehennem'dir... Ve ne kötü dönüş yeridir orası...

Allah'ın rızasına uymanın derecesi ayrı, hışmına uğramanın derecesi ayrıdır. Her birisinin ayrı ayrı yeri orası...

«Onların Allah katında kendilerine göre dereceleri vardır.» (Âl-i İmrân, 163)

Ve herkes müstahak olduğu dereceye ulaşacaktır. Ne zulüm var, ne de tarafgirlik. Ne baskı var, ne de zorlama.

«Ve Allah yaptıkları şeyi çok iyi görmektedir.» (Âl-i İmrân, 163)

Âyet-i kerimenin bu kısmı sonra asıl mihvere dönerek nihayete eriyor. Resûlullah'ın şahsına ve onun

getirdiği risalete teveccüh ediyor ve bunun Allah Teâlâ'nın kullarını ve en büyük nimeti ve ihsanı olduğunu bildiriyor.

İnsan varlığının ve insanî ihtiyaçların hakikati, içinde insanın da yaşadığı şu kâinatın hakikati, insana hükmeden ve iman varlığının hükmettiği kanunların tabiatı ile alâkalı mutlak ilme istinad eden bir nizamdır... Bundan dolayıdır ki o nizam, hayatın hiç bir meselesini ihmal etmez. İnsan unsurunun nevileri arasında yıkıcı bir çatışmaya sebep olmadığı gibi, bu unsurla kâinat kanunları arasında da bir çatışmaya yol açmaz. O ancak muvazeneyi, itidalı, uygunluğu, nizam ve intizamı temin eder... Bunlar; meselelerin ancak zahirini bilen, ancak muayyen bir zamanda bazı cephesinden haberdar olan insanın meydana getirdiği nizamların ebediyen halledemeyeceği problemlerdir... İnsan yapısı nizamlar, beşeri cehaletin eseri ile yoğrulmuştur. Bu nizamların, çeşitli unsurların birbirleriyle yıkıcı bir çarpışmaya girişmelerine yol açmamasına ve bu çarpışmadan meydana gelen şiddetli sarsıntılara sebep olmamasına imkân yoktur». (1)

İslâm, mutlak adâlete dayanan bir nizamdır... Şüphesiz Allah, mutlak adâletin ne ile ve nasıl gerçekleşeceğini hakkiyle bilir... Sonra O, bütün mevcudatın Rabbidir. Varlıklar arasında adâleti temin etmek kudretine sadece O sahiptir. Nizam ve şeriatını, her türlü heves, meyil ve zaafiyetten uzak olarak vaz etmek kudreti sadece O'nda vardır. Çünkü O, her türlü cehalet, kusur, tefrit ve haddi tecavüz gibi illetlerden müberrâdır. İster bir fert, ister bir grup insan, ister millet, veya bütün bir beşer nesli tarafından meydana getirilmiş olsun, cehalet ve kusurla beraber, şeh-

(1) Bkz. «İslâm ve Medeniyetin Problemleri».

vet, meyil, heves ve arzularla yoğrulan insanın meydana getirdiği sistemlerle halli mümkün olmayan meseleleri sadece İslâm nizamı halletmiştir... Bütün bu haller, insanın hevesler, şehvetler, meyiller, arzular, hattâ cehalet ve kusurla dolu oluşu ve meseleleri her yönden mütalâa edebilmek ve hattâ bir nesildeki tek meseleye bile her cepheden bakabilmek imkânından âciz oluşu, beşeri sistemlerin nakıs ve yetersiz olduğunun delilidir.

İslâm, bütün kâinat kanunlarına uygun bir nizamdır. Çünkü bu nizamın sahibi, bütün kâinatın da sahibidir. İnsanın ve kâinatın yaratıcısıdır. İnsan için vaz'edeceği nizamı, kâinat unsurunun nizamına uygun şekilde vaz'eder. İnsanın, bütün kâinat unsurlarına karşı bir hâkimiyeti vardır. Yaratıcısının emriyle bunlar, insana müsahhar kılınmıştır. Ama onun hidayet yoluna girmek, bu unsurları ve onlara hükmeden kanunları bilmek şartıyla... İşte bundan dolayı insanın hareketi ile, içinde yaşadığı kâinatın hareketi arasında bir nizam ve intizam teessüs ediyor. İlâhi nizam, insan hayatını, kâinata uygun bir tabiatla tanzim ediyor. Sadece kendi varlığı ve hemcinslerinin durumuna göre değil, kâinat varlığına göre de ona şekil ve ruh veriyor. Zaten içinde yaşadığı şu geniş kâinattaki eşya ve canlılardan ayrılma imkânı yoktur; öyleyse onlarla ahenkli ve dürüst bir münasebet kurulması gerekir.

Sonra... O; insanın, insana kulluktan kurtulup hürriyete erdiği yegâne nizamdır... Sadece İslâm'dır ki; insanları, kullara kulluktan kurtarıp, şeriki olmayan Allah'ın kulluğuna ulaştırır.

Üzerinde durduğumuz bahiste arz edilen âyetlerin halletmeye çalıştığı bu mesele, gerçekten inanç

meselelerinin en büyük ve en önemlisidir... Çünkü o, ulûhiyet ve ubûdiyet meselesidir... Adâlet ve istikamet meselesidir... Hürriyet ve müsavat meselesidir. İnsanın hürriyetini elde edişi, hattâ yeniden dünyaya gelişi meselesidir... (1)

Cahiliyet, sadece tarihi bir devreden ibaret değildir. Herhangi bir müessese veya nizamda onun prensipleri mevcutsa, cahiliyet de mevcuttur.

(1) Bkz. İslâm Düşüncesinin Özellikleri, Din Dedigin Budur, İstikbâl İslâm'ındır isimli eserlerimiz.

KENDİNİ
ALLAH'INA
ADAYAN
TOPLUM

İslâm'ın getirmiş olduğu hayat nizâmının yüceliği; ancak diğer toplumlar ile kıyaslandığı zaman anlaşılır. Gerek Batı Hıristiyan âleminde, gerek yahudi muhitinde ve gerekse doğu blokundaki marksist toplumlar da rastlanması mümkün olmayan eşsiz bir toplum yapısı vardır İslâm dünyasında. Bu toplum yapısı, ancak küfür ortamı müşâhede edildiği zaman veya İslâmî toplum hayatı yitirildiği vakit anlaşılır. Bu hususu Seyyid Kutub şöyle belirtiyor :

Allah Teâlâ Resûlünden şunu da istiyor :

Rablerinin huzurunda haşrolunmalarından korkanları, korkut onunla. O gün Hak'tan başka onlara yardım edecek bir dost ve kendilerini kurtaracak bir şefaatçi yoktur. Çünkü Hak Teâlâ'nın nezdi pâkinde O'nun izni olmadan hiç kimsenin şefaati kabul olmaz. Peygamber de o gün Hak Teâlâ'nın izninden sonra yine ancak Allah'ın şefaati edilmelerine rıza gösterdiği kimselere şefaati edebilir. İşte kalplerinin derinliğinde o günün korkusunu hissedenlerin Allah'dan başka ne bir dostları ne de bir yardımcıları vardır. Binaenaleyh onların korkutulmaya ve bu korkuya kulak vermeye, ondan faydalanmaya daha çok ihtiyaçları vardır. Umulur ki âhîret gününde maruz kalmaları muhtemel olan Allah'ın azabından kendilerini alıko-

yacak amellerle dünya hayatında korunabilsinler. Korkutmak nasıl gerçekleri ortaya seren bir beyan ise, ilhamlarla dolu bir tesir gücüne de sahiptir. Bu beyanda onların neden korkmaları ve sakınmaları açıklandığı gibi kalplerini korunmaya ve sakınmaya iten tesirler de yer almaktadır. Gerçekler gözleri önünde belirince sakınmakla emrolundukları şeylere düşmezler bir daha :

«Sırf Allah'ın rızasını dileyerek sabah akşam Rablerine dua edenleri huzurundan kovma.» (En'âm, 52)

Kendilerini Allah'a adayanları, O'na kullukla yönelenleri, sabah akşam O'nu çağıranları ve doğrudan doğruya Hak'kın rızasını arzu edenleri kovma... Hak'kın rızasından başka hiç bir şeyi arzu etmeyenleri taretme... Aslında bu bir feragat, bir sevgi ve edep tarzıdır. Zira mü'minlerden bir kişi kulluk ve dua ile Allah'dan başka hiç bir kimseye yönelmez. Bunu yaparken de anack herşeyden feragât ederek Allah'ın rızasını arzu eder. Allah'ın rızasını arzu ederken de ancak gönlünü onun sevgisiyle doldurursa bu rızaya ulaşabilir. Binaenaleyh dua ve ibadetlerle sırf Allah'ın rızasını talep eden bir kişi ancak ona yaraşan edebi öğrenir ve Allah'a kul olarak, Allah için ve Allah ile yaşar.

Hikâyenin aslı şöyle : Arap'lardan ileri gelen eşraf takımı İslâm dâvetini kabullenmekten çekindiler. Zira Hz. M u h a m m e d (s.a.v.)'in çevresini saranlar hep kimsesiz fakirlerdi. Hz. S ü h e y l, B i l â l, A m m a r İ b n Y a s i r, H a b a b İ b n E r e t, S e l m a n - i F a r i s i, İ b n M e s u d ve benzeri kimseler... Hepsinin de fakirlikten terleri kokuyordu. O günkü Kureyş toplumunda içtimai seviyeleri itibariyle Kureyş'in ileri gelen efendileri ile aynı mecliste oturmaya ehliyetli sayılmıyorlardı. İşte bu Kureyş'in

eşraf takımı Resûlullah'dan, bu çevresindeki fakir kimseleri kovmalarını istediler... Ama Resûlullah reddetti bunu. Bu kere de kendileri için ayrı bir toplantı yeri, onlar için de başka bir toplanma meclisi olmasını istediler. Kendilerinin meclisinde bu kimsesiz fakirlerin yeri olmayacaktı. Ve kodamanlar cahiliyet cemiyetinin bir özelliği mahiyetinde olan kendi imtiyazlarını ve hâkimiyetlerini sürdürmüş olacaktı. Bunun üzerine, onları İslâm'a çekme arzusu peygamberi zîşan'da bu isteklerini yerine getirme duygusunu doğurdu. Ne var ki Hak'kın emri gelmişti :

«Sırf Allah'ın rızasını dileyerek sabah akşam Rablerine dua edenleri huzurundan kovma.» (En'âm, 52)

M ü s l i m'in rivayetine göre S a a d İ b n E b i V a k k a s anlatıyor. Diyor ki : Biz peygamberin yanında altı kişiydik. Müşrikler peygambere dediler ki : «Şu yanındakileri kov. Onlar bizimle oturma cüretini bulamasınlar». Altı kişiden birisi bendim. Birisi İ b n i M e s u d, biri de Uzeyi kabilesinden bir adam. Bilâl de vardı, iki kişinin de ismini hatırlamıyorum. Bunun üzerine Resûlullah'ın kalbinde Allah'ın olmasını dilediği şey vuku buldu. Ve kendi kendisine söylenirken A z i z ve C e l î l olan Allah bu âyeti celileyi inzal buyurdu :

«Sabah akşam, Rablerinin rızasını isteyerek O'na yalvaranları kovma.» (En'âm, 52)

O Kureyş'li ekâbir takımı bu güçsüz kimselere karşı mırıldanarak söylediler. Nitekim Resûlullah da meclisinde onlara karşı ayrı bir özellik gösterme duygusuna kapılmıştı. Ve onlar bu güçsüz kimselerin fakirliğini ve zayıflığını ayıplayarak Resûlullah'ın meclisinden uzak tutulmalarını istiyorlardı. Böylece kendileri de İslâm'a yaklaşmış olacaktı. Ne var ki Hak

Teâlâ bu konuda kesin hükmünü belirtti. Onların iddialarını temelden reddetti :

«Onların hesabından sana bir sorumluluk, senin hesabından da onlara bir sorumluluk yoktur ki onları kovarak zulmedenlerden olasın». (En'âm, 52)

Çünkü senin hesabın sanadır. Ve sadece seni ilgilendirir. Onların fakir olması ise kendileri için kararlaştırılan bir rızkın neticesidir. Bu ise onların Allah indindeki hesabıdır. Ve senin O'na bir müdahale söz konusu değildir. Tıpkı bunun gibi senin zenginliğin veya fakirliğin de kendi hesabıdır. Allah indinde onların bu konuda müdahalesi söz konusu değildir. Hem bu gibi ölçülerin iman davasında hiç bir değeri yoktur ve bir yer işgal etmez. Sen şayet onları zenginlik ve fakirlik hesabıyla meclisinden kovacak olursan Allah'ın ölçüsüne göre ölçmüş, O'nun takdirine göre değerlendirmiş olmazsın ve bu takdirde zalimlerin arasına katılırsın.

Ve haşâ ki bir Allah Resûlü zalimlerden olsun. Ve işte böylece cebleri fakir, kalpleri zenginler, Resûlullah'ın meclisinde kaldılar. Söyları geniş olmayan, mertebeleri az ama Allah indindeki yerleri kuvvetli olanlar imanı haketmelerinden dolayı, Allah'a dua ederken ondan başkasına samimiyetle yönelmemelerinden ötürü eski yerlerini muhafaza ettiler. Ve İslâm'ın değer ölçüleri Allah'ın takdir ettiği tarzda yerinde kaldı.

İşte bu sıralarda bir kenara çekilmiş olan ekâbirler nefretle doldular. Allah bizim aramızdan bu zayıf ve fakir kimselere nasıl hayrı tahsis edebilir diye söyleniyorlardı. Gerçek odur ki eğer M u h a m m e d (s.a.v.)'in getirdiği şeyler hak olsaydı fakirlerden evvel bizi hidayete erdirirdi, diyorlardı. Şu zayıf kimse sizlerin bizim aramızda Allah'ın ihsanına nail olma-

rı, bunca makam ve mertebe sahibi olmamıza rağmen bizim ona lâayık olmamız makul birşey değildir diyorlardı.

Ve işte bu; soyla ve malla yükselmek isteyenler için Allah'ın takdir ettiğı bir fitne, bir imtihan idi. Aynı zamanda bu dinin tabiatını ve bu dinin beşeriyeti yükselttiğı yeni âlemin mahiyetini bilmeyenler için de bir fitne idi. Bu din insanlığı aydınlık ufuklara yükseltmiş ve o yüksek tepelere tırmandırmıştı. Halbuki bir zamanlar bu dinin ulaştırdığı mertebeler gerek Arap'lar için, gerekse bütün dünya için son derece garip bir yerdi. Ve hâlâ da muhtelif şekiller ve çeşitli adlar altında ortaya atılan demokratik sistemlere rağmen :

«Böylece, «aramızda Allah bunlara mı iyilikte bulundu?» demeleri için onları birbirleriyle denedik». (En'-âm, 53)

Kur'an-ı Kerim'in akışı içerisinde bu ifade aynen o ekâbir takımının serdettikleri tarzda ve istinkârı istifham edatıyla varid oluyor :

«Allah şükredenleri daha iyi bilen değil midir». (En'-âm, 53))

Bunca duygu ve işaretleri taşıyan bu reddiye oldukça geniş mânalar ifade etmektedir. Bir kere başlangıçta hidayetın bir mükâfat olduğunu ve Allah'ın, bununla hidayete erdikleri takdirde bu nimete şükredeceklerini bildiğı kimseleri mükâfatlandırıdığını belirtiyor. Aslında kullar bu nimetin şükrünü ifa edecek güçte değildir. Ama Hak Teâlâ insanların cehdini ve çabasını kabul buyuruyor ve onu dengi hiç bir mükâfat bulunmayan en üstün mükfatla mükâfatlandırıyor.

Diğer yandan iman nimetinin beşerin kurduğu cahiliyet sistemlerinde göze görünen yeryüzünün ba-

sit değerleri ile asla ilgili olmadığını belirtiyor. Aslında iman nimetini Hak Teâlâ şükür vazifesini ifa edeceklerini bildiği kimselere ihsan eder. Mühim değildir onların köle olmaları, fakir olmaları, güçsüz olmaları : Çünkü Allah'ın ölçüsünde yeryüzünün bu basit değerlerine Cahiliyet cemiyetlerinde büyüklenir insanlar. Bunun yanı sıra da Allah'ın ihsanına itiraz edenlerin bu itirazının bir Cahiliyet eseri olduğunu, eşyanın hakikatını bilmemenin neticesinde bu itirazı serdettiklerini belirtiyor. Hem ilâhi ihsanın kullara tevzii, Allah'ın kulları arasında kimin bu ihsana müstehak olduğunu tam olarak bilmesine dayanır. Binaenaleyh itirazcıların itirazı Allah Teâlâ konusunda cehaletten ve edepsizlikten başka birşey değildir.

Âyeti kerime seyrine devam ederek Allah'ın Resûlüne emrediyor. Allah'ın yüce bir elçisi olarak İslâm'a ilk girmeleri sebebiyle ilk müslüman olma faziletine ulaşanları ve o eşraf kitlesinden ekâbirlerin kendileriyle alay ettikleri müslümanlara ilk önce selâm vermesini emrediyor. Allah'ın mağfiretiyle ortaya çıkan merhametini, onlara acımayı kendi üzerine aldığını müjdelemesini bildiriyor. Bilmeyerek kötülük yapanların sonra tevbe edip müteakiben yapanların affedileceğini bildiriyor :

«Âyetlerimize iman edenler sana gelince, onlara : "Size selâm olsun. Sizden kim bilmeyerek fenalık işler de arkasından tevbe eder ve nefsini düzeltirse, Rabbiniz ona rahmet etmeyi kendi üzerine almıştır, O, Gafûr'dur, Rahim'dir" de.» (En'âm, 54)

Ve bu iman nimetinden sonra bir keremin, hesapta kolaylığın, cezada rahmetin ifadesidir. Öyleki Allah Teâlâ kendi âyetlerine inananlara merhamet etmeyi üzerine alıyor. Ve bu üzerine aldığı şeyi inananlara tebliğ etmesini yüce peygamberine emrediyor.

Rahmet o dereceye ulaşıyor ki bütün günahlardan tevbe edip te salih amelde bulundukları takdirde affın ve mağfiretin şumulüne giriyor. Nitekim bazı kimse-ler bu âyeti kerimedeki cehalet kelimesini günah iş-leme arzusu şeklinde açıklamışlardır. Çünkü insan günahı ancak cehaletinden dolayı yapar. Binaenaleyh bu âyeti kerime günah işleyen herkesi ondan sonra tevbe edip, salih amelde bulunduğu mağfireti mucip ve Allah'ın merhamet etmeyi üzerine aldığı bir husus olarak belirten diğer âyetleri teyid etmektedir. Sûre-i celilenin bu bölümünü bitirmeden önce tekrar dö-nüp bu âyetlerin nüzûl sebebiyle ilgili bazı hadislerle göz atalım. Ve bu hadislerin Kur'an'ın hükümleriyle birlikte bu dini mübinin o gün beşeriyeti hangi kôr-kunç seviyeden üstün bir seviyeye intikal ettirdiğini görelim. Ve bugün de beşeriyet hâlâ bu dini mübin ile o günkü insanların ulaştığı zirvenin kenarına ulaş-a-mamıştır. Ne var ki bir müddet sonra insanlar o zir-veden tekrar geri dönmüşler, aşağılara düşmüşlerdir.

E b u C a f e r T a b e r i diyor ki : Bize H e n - n a d, ona da E b u Zübeyd anlattı. O da Eş'as'dan ve S a l i h i d e - n, İbn Mesud'un şöyle dediğini rivayet ettiler : Kureyşlilerden bir topluluk Resûlullah'la kar-şılaşmışlardı. Peygamberin yanında : S ü h e y b İ b n R u ' m i, A m m a r İ b n Y a s i r, B i l â l-i H a - b e ş i, H a b b a b İ b n E r e t gibi bir takım kim-sesiz müslümanlar yer alıyorlardı. O Kureyş'li toplu-luk : «Ya M u h a m m e d kavminden bunlara mı razı oldun? Aramızdan Allah bunlara mı ihsanda bulundu? Biz bunlara mı uyacağız? dediler ve ilâve ettiler. On-ları yanından kov. Belki onları kovunca biz sana uya-biliriz». Bunun üzerine Hak Teâlâ bu âyeti kerimeyi inzal buyurdu :

«Sabah akşam, Rablerinin rızasını isteyerek O'na yalvaranları kovma. Onların hesabından sana bir sorumluluk, senin hesabından da onlara bir sorumluluk yoktur ki onları kovarak zulmedenlerden olasın»... «Böylece «aramızdan Allah bunlara isteyerek mi iyilikte bulundu?» demeleri için onları birbiriyle denedik. Allah şükredenleri iyi bilen değil midir?»..» (En'âm, 52-53)

T a b e r i diyor ki : H ü s e y i n İ b n A m r b a n a anlattı ve dedi ki : Bana babam anlattı. O'na da E s b a t anlatmış. O da S ü d d i'den, o da E b u S a i d E z d i'den, o da E b u N ü k u d'dan, o da H a b b a b b i n E r e d'den, H a b b a b b i n E r e d bu âyeti kerimenin iniş sebebi hakkında diyor ki : T e m i n kabilesinden A k r a b i n H a b i s ile, Fizar kabilesinden Ü y e y n e b i n H ı s n geldiklerinde peygamberin Bilâl, S ü h e y l, A m m a r, H a b b a b gibi mü'minlerin kimsesizlerinden bir toplulukla oturmakta olduklarını görmüşlerdi. Bunları görünce küçümsemişler ve Resûlullah'a demişlerdi ki : «Biz istiyoruz ki kendi meclisinde bize ayrı bir yer ayırasın. Ve böylece Arap'lar bizim üstünlüğümüzü orada görelersin. Çünkü Arap elçileri senin yanına geliyorlar, biz onların bizi şu kölelerle birlikte görmelerinden utanıyoruz. Binaenaleyh biz senin yanına geldiğimiz zaman onları yanımızdan kaldır, biz gittikten sonra arzu edersen onlarla otur». Efendimiz «peki» dediler. Bunun üzerine onlar : «Öyleyse bunu bildirir bir yazı yaz bize» dediler. H a b b a b diyor ki : Hazreti peygamber bir sayfa istedi ve A l i'yi çağırarak yazmasını bildirdi. Biz de bir kenarda oturuyorduk. Birden C i b r i l i E m i n şu âyeti kerimeyi inzal buyurdu :

«Sırf Allah'ın rızasını diliyerek sabah akşam Rablerine dua edenleri huzurundan kovma. Onların hesabından sen sorumlu değilsin. Onlar da senin hesabından

sorumlu değiller ki, onları kovasın da zalimlerden olasm. Neticede : "Allah aramızdan bunlara mı lütufta bulunāu" desinler diye, onları birbirleriyle böyle imtihan ettik. Allah, şükredenleri daha iyi bilen değil midir? Âyetlerimize iman edenler, sana geldikleri zaman onlara şöyle de : "Selâm olsun size! Sizden bilmeyerek bir kötülük işleyip te sonra tevbe edip nefsinı ıslah eden kimselere, Rabbiniz merhamet etmeyi üzerine almıştır. Çünkü O, «Gafûr'dur, Rahîm'dir» çok affeden ve çok merhamet edendir.» (En'âm, 52-54)

Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.) elindeki sayfayı bir kenara bıraktı, bizi çağırdı. Yanına vardığımızda şöyle diyordu :

«Selâm olsun size Rabbiniz merhamet etmeyi kendi üzerine almıştır»...

Bunun üzerine biz onunla toplanıp otururduk. Kalkmak istediği zaman o kalkardı ve bizi olduğumuz yerde bırakırdı. Bunu müteakiben K e h f sûresindeki şu âyeti celile nazil oldu :

«Sabah ve akşam Allah'ın rızasını dileyerek Rablerine dua eden kimselerle beraber nefsinı sabırlı tut. Dünya hayatının süsünü arzu edip de gözlerini ashabından ayırma...» (Kehf, 28)

Habbab diyor ki : «Bundan sonra Resûlullah bizimle birlikte otururdu, kalkması gereken saat gelince biz kalkar, onu yalnız bırakırdık, böylece o da kalkardı».

Yine bundan sonra Resûlullah onları gördüğü zaman önce onlara selâm verirdi. Ve buyuruyordu ki :

«Hamdolsun O Allah'a ki benim ümmetimden de, Rabbinin bana önce kendilerine selâm vermeme emir buyurduğu kimseler vardır.»

M ü s l i m ' i n s a h i h i n d e A z i z İ b n A m r ' d e n r i v a y e t e d i l i y o r k i E b u S ü f y a n b i r -

gün S e l d a n - i F a r i s i ' n i n , S ü h e y b - i R u m i ' -
n i n , B i l â l - i H a b e ş i ' n i n ve birkaç kişinin bu-
lunduğu bir yere geldi ve geri döndü. Bu zatlar dediler
ki : Valahi Allah düşmanından, Allah'ın kılıcı alınmış
değil. Bunun üzerine Hz. E b u B e k i r dedi ki :
Siz bu sözleri Kureyş'in efendisi ve reisine karşı mı
söylüyorsunuz? Bu haber Resûlullah'a ulaşınca Hazre-
ti peygamber : Ya E b u B e k i r belki sen onları
kızdırmışsındır. Şayet onları kızdırmışsan, şunu bil
ki Rabbini kızdırmışsındır. Hz. E b u B e k i r tek-
rar onların yanına geldi ve dedi ki : Ey kardeşlerim,
sizi kızdırdım mı yoksa? Hayır dediler. Allah bağışla-
sın seni, ey kardeşimiz dediler.

Şimdi biz uzun uzun bu olaylar karşısında durup
düşünmek mecburiyetindeyiz. Aslında bütün insanla-
rın bu hakikatler üzerinde uzun müddet durması ge-
reker. Gerçek şudur ki, bu naslar insan hakları ko-
nusunda mücerret mânada bir takım prensipleri, öl-
çü ve nazariyeleri temsil etmiyor. Ve hiç şüphesiz ki
bundan çok daha büyük şeyleri ifade ediyor. Bu nas-
lar beşer hayatında fiilen tahakkuk etmiş olan dehşe-
tengiz şeylerin timsali ...Evet, bu dinin bütünüyle in-
sanlığın geniş bir değişime tabi tutuşunu temsil et-
mektedir. Evet, beşeriyetin gerçek hayatında ulaşmış
olduğu parlak ufukların çizgisini temsil etmektedir.
Her ne kadar insanlık bu parlak çizgilerden, yüksel-
miş olduğu bu engin ufuklardan bu dine karşı gele-
rek geri dönmüş, yüksekliklerden aşağı yuvarlanmış-
sa da bu o değişimin ululuğunu ve azametini azaltmaz.
Ve bir zamanlar tahakkuk etmiş olan bu gerçeğin bü-
yüklüğüne gölge düşürmez. Beşerin pratik hayatın-
da bilfiil çizilmiş olan bu hattın önemini silmez... Evet,
bu hattın çizilmiş olmasını bir gün en üstün seviyeye
ulaşmış olmasının değerini ancak beşeriyet tekrar ye-

niden ona ulaşmaya ve yükselmeye çalıştığı zaman anlayabilir. Madem ki bir zaman ona ulaşabilmiştir, şu halde bir kere daha ulaşması imkân dahilindedir ve beşerin takatı içindedir. Arzulanan çizgi orada ufuklarda duruyor. Beşeriyet yine aynı beşeriyet. Bu din yine aynı din. Öyleyse geriye azimden, güvenden ve yakinden başka birşey kalmıyor.

Bu nassların değeri; bu günkü insanlığa yüce ufukları bütün noktaları ve merhaleleriyle çizmiş olmasındandır. İslâm'ın Arap insanını çekip çıkardığı Cahiliyet bataklığından ulaştırdığı o yüce ufuklara ve zirvelere vasil etmesindendir. Cahiliyet devri Arap'larını beşeriyetin elinden tutup bilfiil o bataklıktan çekecek kendilerinin ulaştıkları zirvelere ulaştırmasını öğretmesindendir.

Cahiliyet devri Araplarının düşmüş oldukları aşağılık seviye ki bütününü beşeriyet aynı durumdaydı, açıkça şu Kureyşli topluluğun sözlerinde billurlaşmaktadır: «Ey M u h a m m e d, kavminden bunlara mı razı oldun? Aramızdan Allah bunlara mı ihsanda bulundu? Biz bunlara mı uyacağız? Onları yanından kov? Belki onları kovunca biz sana uyabiliriz»?... Veya A k r a İ b n H a b i s'in ve Uy e y n e'nin ilk sahabelerden olan B i l â l'i, S ü h e y b'i, A m m a r'ı, H a b b a b'ı ve benzeri zayıf kimseleri Peygamberle birlikte görünce: «Biz istiyoruz ki kendi meclisinde bize ayrı bir yer ayırasın. Ve böylece Araplar orada bizim üstünlüğümüzü öğreneler. Çünkü Arap elçileri senin yanına geliyorlar. Biz, onların bizi şu kölelerle birlikte görmelerinden utanırız. Binaenaleyh biz senin yanına geldiğimiz zaman onları yanımızdan uzaklaştır. Biz gittikten sonra arzu edersen otur onlarla»... İşte bu sözlerde Cahiliyet, bütün çirkinliği, gülünç de-

gerleri ve basit ihtimamları ile ortaya çıkıyor. Soy ve sop taassubu, ırkçılık, mala değer vermek, insanları tabakalara ayırmak ve benzeri değerler... Halbuki bunların bir kısmı Arap bile değildir. Bir kısmı eşraf tabakasından da değil. Zengin ve servet sahibi olanlar da yok. Ama hepsi de Cahiliyet devrinde geçerli olan ve günümüzdeki Cahiliyet sistemlerinin de tabaka, cins ve ırk ayırımı nâraları ile seviyesine ulaşamadığı yücelikler...

İşte Cahiliyet bataklığı... Ve işte İslâm'ın üstün zirvesi... İşte bu gülünç ölçülere, o basit değerlere ve bu çirkin nâralara değer ölçüsünde ağırlık yeri vermeyen yegâne sistem... Yeryüzünden ürememiş, gökten inmiş olan İslâm... Çünkü yeryüzünün düştüğü bataklık işte ortada... Ve böyle bir bataklıkta yeni, yüce ve ulvî bir bitkinin yetişmesi, gelişmesi imkân harici... H a ş i m kabilesinin göz bebeği, Allah'ın yüce elçisi, M u h a m m e d M u s t a f a Aleyhisselâm. Ve işte ona en yakın dost olan, Resûlullah'ın üstün sahabesi E b u B e k i r (r.a.). Bu kullar hakkında oturmuş konuşuyorlar. Evet, bütün kullara kul olmaktan sıyrılmış kullar hakkında... Tek başına Allah'a kul olmuş olan bu kullar hakkında...

Cahiliyetin aşağılık durumu o Kureyş'li topluluğun söylediği sözlerle ortaya çıktığı gibi, A k r a İ b n. H a b i s'in ve U b e y n e'nin laflarında belirttiği gibi... İslâm'ın üstün zirvesi ve yüceliği de yüce ve ulu Allah'ın sevgili peygamberine belirttiği emrinde ortaya çıkmaktadır :

«Sırf Allah'ın rızasını dileyerek sabah akşam Rablerine dua edenleri huzurundan kovma. Onların hesabından sen sorumlu değilsin. Onlar da senin hesabından sorumlu değiller ki, onları kovasın da zalimlerden olasın. Böylece, "aramızdan Allah bunlara mı iyilikte bu-

lundu?" demeleri için onları birbiriyle denedik. Allah şükredenleri daha iyi bilen değil midir?... Âyetlerimize iman edenler sana gelince, onlara: "Size selâm olsun. Sizden kim bilmeyerek fenalık işler de arkasından tevbe eder ve nefsini düzeltirse, Rabbiniz ona rahmet etmeyi kendi üzerine almıştır. O, Gafûr'dur, Rahim'dir" de"..." (En'âm, 52-54)

Bu üstün seviye Resûlullah'ın «o kullarla» olan münasebetlerinde de ortaya çıkıyor. Allah'ın önce kendilerine selâm vermesini emrettiği ve onlar kalkınca ya kadar kalkmayarak beklemesini buyurduğu o kullarla. O ki H a ş i m kabilesinden A b d u l m u t t a l i b o ğ l u soylu A b d u l l a h'ın evlâdı, M u h a m m e d M u s t a f a... Bundan sonra da Allah'ın yüce Resûlü, mahlûkatın en hayırlısı ve cihanı şerefleştirmiş olanların en ulusu...

Sonra bu üstün seviye «o kulların» Allah indindeki kendi yerlerine ve kendi kılıçlarına bakış tarzlarında bu kılıçları «Allah'ın kılıçları olarak» nitelendirmelerinde, Kureyş'in reisi ve ulusu E b u S ü f y a n'a bakış tarzlarında ortaya çıkmaktadır. Halbuki sonra E b u S ü f y a n M e k k e'nin fethedildiği yıl, en son bağışlananlar arasında yer alacak ve müslüman olarak Resûlullah'ın affından istifade edecektir. Ve bu kullar o ulu kişiden önce ilk saflarda yer alacak, şiddetli musibetlerden sonra ilk müslümanlardan olacaklardır. H a z r e t i E b u B e k i r (r.a.) E b u S ü f y a n'a karşı takındıkları tavırdan ötürü onlara kızınca sevgili dostu Resûlü kibriya «b u k u l l a r ı» E b u B e k i r'in kızdırmış olmasından kuş-kullanacak ve onları kızdırmanın Allah'ın kızdırmak anlamına geleceğini belirtecektir... Aman Allah'ım. Hangi yorum, hangi açıklama bu üstün seviyeye, bu büyük ifadeye ulaşabilir... Ne gelir elimizden o üstün

ifadeyi iyice öğrenip kavramaktan başka... Ve gidiyor, E b u B e k i r, gidiyor, o kulları memnun etmek için... Allah'ı razı etmek için... «Kardeşlerim kızdırdım mı yoksa sizi»?... «Yok kardeşim Allah bağışlasın seni» diye karşılık veriyorlar...

Beşer hayatında vuku bulmuş hangi şey bu kadar müthiş bu kadar fevkalâde olabilir... İnsanların pratik hayatında tamamlanmış olan hangi intikal bu kadar geniş ve üstün olabilir... Hangi sistem değişikliği, hangi değer ölçülerinin yer değiştirmesi olabilir... Hangi düzen bir anda bunca duygu ve düşünceleri devirip değiştirebilir... İşte yeryüzü aynı yeryüzü, insan toplulukları aynı topluluklar, insan fıtratı aynı fıtrat, iktisadi manzara aynı manzara, ve herşey olduğu gibi seyrine devam ediyor. Sadece kullardan bir kula Allah tarafından bir hâkimiyet ihsan ediliyor ve gökten vahiy inmeye başlıyor... Huccetlerin ötesinden, bataklıkların gerisinden, beşerin fıtratına hitap ediyor bu Allah elçisi, ve aşağılıklara kadar iniyor, o bataklıkta olanların elinden tutuyor, uzun yol boyunca onları teşvik ederek üstün seviyelere, yalçın tepelere, ta zirvelere tırmandırıyor. Yukarıya... Yukarıya... Oraya... İslâm'ın yanına!...

Sonra insanlar bu üstün seviyeden geri dönüyorlar. Ve bir kere daha bataklığa doğru yuvarlanıyorlar. Ve yeniden New York'ta. Waşington'da... Şika-go'da... Johannesburg'da ve diğer yerlerde... Medeniyet dünyasında o iğrenç asabiyetlerin diyarında ırk ve renk taassuplarının memleketlerinde... Yeniden aynı bataklığa düşüyor. Ve şurada burada «vatandaş taassubu, ırktaş taassubu» canlanıveriyor. Ve hepsi de iğrençlik bakımından birbirinden geri kalmaz tarzda...

Ve İslâm yine ulvi yerinde, zirvede, olduğu gibi duruyor. Beşeriyetin ulaştığı aydınlık bir hat olarak canlılığını devam ettiriyor. Beşeriyete Allah'ın bir rahmeti olarak yerinde duruyor. Belki bir gün insanoğlu ayağını çamurlardan çıkarır, gözlerinin mahmurluğunu siler ve bir kere daha o aydın ufuklara doğru tırmanır, birkere daha bu dinin sesini duyar. Ve yeniden İslâm'ın rehberliğinde o üstün zirvelere, o yüksek mertebelere doğru koşa koşa ilerler, yayılır.

Beşeriyet tarihi boyunca alçak Cahiliyetin bataklıklarından kurtularak, İslâm'ın rehberliğinde uzak ve yüce zirvelere tırmanırken katettiği uzun ve dehşetengiz merhaleyi iyice görmeye çalışsın. Ne var ki ruh ve inançtan mahrum ve bonmoş bir kadavra olarak sunulan materyalist medeniyetin rehberliğinde bir kere daha o bataklıklara dalmış ve gitmiştir... Dikkatle durgun bu nassların karşısında bir kere daha İslâm'a uygun adımlarla ona nasıl sahip çıkacağını öğrenmeye çalışsın... Hem de Allah'ın nizamından ve hidayetinden uzak, beşerin kendi yapması sistemlerin fikirlerin ve düşüncelerin bocaladığı, bütün nizamların iflâs ettiği, sistemlerin semeresiz kaldığı, ekollerin netice vermediği, tecrübelerin başarısız olduğu bir devrede... Evet beşeriyet bir kere daha o ulvi tepeye tırmanma şansını kaybetmiştir. Bundan kurtulmak için çalışsın ve insanoğluna efendilik hakkını bu aydın şekliyle sunsun... Bu korkunç intikalle birlikte gönüllere huzur kaynaklarını akıtsın. İslâm insanlığı böyle bir değişime tabi tutarken hiç bir mezbaha kurmamış, baskı metodlarına baş vurmamış, insanların temel hak ve hürriyetlerini çiğneyen hiç bir istisnai icraata girişmemiş, korku salmamış, etrafı dehşete boğmamış, kimseyi ta'zip etmemiş, kimseyi aç bırakmamış, kimseyi fakirlikle yüz yüze getirmemiştir. Beşer

yapısı köksüz nizamların gölgesi altında insanların çırpınarak bir değişiklik meydana getirmek için baş vurduğu metodlardan hiçbirisine baş vurmadan kulları Allah'dan başkasına, kullara kul yapmadan meydana getirmiştir bu dehşetengiz değişimi...

Bu kadarı yeter bize. Âyetlerin verdiği bu derin ve kuvvetli ilhamlar kâfi. Kalplere oluk oluk akıtılan bu aydınlık çeşmeleri yeter...

«Suçluların tuttuğu yol açığa çıksın diye, âyetleri işte böyle genişçe açıklarız.» (En'âm, 55)

Gerek risalet müessesesinin mahiyetini, gerekse Resûllerin tabiatını bu derece açık ve kesin şekilde belirten bu bölümün sonuna gelmiş bulunuyoruz. Bu bölüm içerisinde inanç mevzuu her türlü şatafattan âri olarak sunulmuş olduğu gibi, bu inancın beşer hayatından silinip atmak için geldiği değer ve ölçüleri de açıklamış ve yerli yerine oturtmuştu...

«İşte böyle, âyetleri genişçe açıklarız...» (En'âm, 55)

Tıpkı bu metod gibi... Ve aynı yolu takip ederek. Tıpkı bunun gibi uzun uzun açıklayarak, beyan ederek... Âyetlerimizi tafsilâtlı olarak açıklarız, ki o âyetler bu gerçeğin etrafında hiç bir şüphe emaresi bırakmaz. Meselede gizli kapaklı bir nokta terketmez. Ve bu âyetlerle birlikte artık hak, kesin şekilde belirir. Mesele apaçık ortaya çıkar, bundan sonra harika talebine ihtiyaç kalmaz. Nitekim Kur'an-ı Mübin bu sunuş metodunun bir benzerini bu kısımda arzetmiştir bizlere. Bu arada şunu da belirtelim ki sûre-i celile yolunu gösteren ilham noktaları, açıklanan gerçekler, yerleştirilen realiteler, hepsi Hak Teâlâ'nın şu mübarek kavlinin muhtevası içerisine girerler :

«Böylece âyetleri uzun uzun açıklarız...» (En'âm, 55)

Bu kısacık âyetin sonuna gelince işte :

«Suçluların yo'u belli olsun diye...» (En'âm, 55)

Tuhaf bir durum bu... Aslında bu satırlar bu Kur'an'ın bu inanç ve bu inançla hareket metodunun plânlarını açıklamaktadır bize. Gerçek odur ki Kur'an'ın takip ettiği bu metod sırf hakkı açıklayarak beyan etmeyi ve salih olan mü'minlerin yolunu aydınlatmayı hedef almaz. Bunun yanı sıra bâtılı açıklayarak beyan etmeyi ve salihlerin yolu gibi sapıkların yolunun da aydınlanıp açıklanmasını hedef alır. Çünkü mü'minlerin yolunun aydınlanabilmesi için sapıkların yolunun da aydınlanması zaruridir. Tıpkı iki yolun ayrılış noktasını belirten çizgi gibi... Kur'an'ın metodu esas itibariyle Hak Teâlâ'nın beşerin varlığı ile icrai faaliyette bulunmasını belirtmiş olduğu metoddur. Şöyle ki: Hak Teâlâ hakka ve hayıra kuvvetli bir imanla inanılması için hakka olan şer ve bâtıl yolunun da görülmesi icap ettiğini bilir. Şer ve bâtıl yolunun kuvvetli bir şekilde bu şerliliğini ve batıllığını belirtmenin ve hak yolunun da serâpa haktan ve saf hayırdan ibaret olduğunu açıklamamanın gereğini bilir. Bunun yanı sıra hakka bağlanarak öne atılma gücünün sadece hak sahibinin hak yolunda olduğunu kabullenmesi ile meydana gelmediğini, karşı çıktığı ve savaştığı kitlenin bâtıl ehli olduğunu ve sapıkların izini takip ettiğini bilmesinin de lâzım olduğunu kabul eder. Nitekim bir başka âyette Allah Teâlâ her peygambere, insanlardan, cinlerden, sapıklardan düşmanlar halkettiğini hatırlıyor :

«İşte böylece suçlulardan her peygamber için düşmanlar kıldık.» (Tevbe, 83)

buyuruyor. Gerek Peygamber, gerekse O'na inananlar kendilerine düşmanlık edenlerin suçlular güruhu

olduğunu açık ve seçik şekilde bilsin, güven ve huzura kavuşsun...

Küfrün, şerrin, suçluluğun açığa çıkarılması imanın, hayrın, salâhın açıkça belirmesi için zaruridir. Ve suçluların yolunun aydınlatılması bu Rabbani nizamın âyetlerde takip ettiği hedeflerden birisidir. Zira suçluların tutumu ile ilgili olarak mü'minlerin bir yanlışlığa veya şüphe ve yanlışlık emarelerinin sezilmesine karşı duran iki sayfa gibidir. Bunun yanı sıra da birbirinden tamamen ayrılan iki kol. Şüphesiz ki renklerin ve çizgilerin iyice birbirinden ayrılması ve seçilmesi şarttır...

İşte bu gerçekten hareket ederek diyoruz ki. Her İslâmi hareket evvelemirde mü'minlerin yolunu ve mücrimlerin yolunu ayırarak faaliyete başlamalıdır. Önce mü'minlerin yolu belirtilmeli, sonra da mücrimlerin yolu... Mü'minlerin mümeyyiz vasıflarını belirten işaretler mü'minlerin yoluna dikilmeli, mücrimlerin mümeyyiz vasıflarını belirten işaretler de onların yoluna... Bu sadece nazariyeler dünyasında değil, realiteler âleminde de tahakkuk ettirilmelidir. Binaenaleyh İslâm dâvasına sahip çıkanların, İslâm hareketine yâr olanların çevrelerinde bulunan insanlar arasından kimlerin mü'minler safında olduğunu, kimlerin de suçlular safında yer aldığını bilmeleri icabeder. Bu da ancak mü'minlerin yolunun, izinin ve metodunun belirtilmesi ve bunun yanı sıra mücrimlerin yolunun izinin ve metodunun belirtilmesi ile mümkündür. Bu belirginlik o kadar açık olmalıdır ki iki yol birbirine karışmamalı ve iki işaret birbirine benzememelidir. Mü'minlerle mücrimler arasındaki çizgiler ve şekiller biribiri içine girmemelidir...

İşte Arap yarımadasında bu dini mübin-i İslâm'ın müşriklerle yüz yüze geldiği demlerde bu ayrılık ve

bu açıklık tam ve kesin şekilde kaim idi. Salih müslümanların yolu Resulüllah'ın yolu ve beraberindeki-lerin yolu idi. Suçlu müşriklerin yolu ise onlarla birlik olup bu dini mübine girmeyenlerin yolu idi. Bu açık ve kesin ayrılığa rağmen bir yanda da Kur'an-ı Mübin iniyordu. Ve bu kitapta Hak Teâlâ gerek bu sûrede, gerekse diğer sûrelerdeki örneklerde rastladığımız gibi aynı tarzda, âyetlerini uzun uzun açıklıyordu. Maksat mücrimlerin yolunun aydınlatılması idi.

İslâm'ın putperestlikle, çok tanrıcılıkla, imansızlıkla, Allah'sızlıkla ve esas itibariyle semavi bir temele dayanmasına rağmen sonradan değişikliğe uğratılarak tabileri tarafından tahrifat yapılarak bozulan dinlerle karşılaştığı sıralarda... Evet nerede ve nasıl olursa olsun... İslâm bu milletler ve taifelerle yüz yüze geldiği demlerde mü'minlerin yolu da, mücrimlerin yolu da, müşrik kâfirlerin yolu da açıkça belirgindi. Hiç bir karışıklığa sebep olacak noktaları mevcut değildi.

Ne var ki günümüzdeki gerçek İslâm hareketlerinin yüz yüze geldiği hususlar ve karşılaştığı büyük zorluklar bunlardan hiç birisi değildir... Bugünün problemi gerçek İslâm hareketinin karşısında müslüman bir sülâleden gelen ve bir zamanlar İslâm diyarı olan bir muhitte yaşayan insan kitlelerinin bulunmasıdır. Ve bir zamanlar onlar Allah'ın dinine boyun eğiyorlardı... Sonra bir de bakıyorsunuz ki aynı yerlerde ve aynı milletler gerçek İslâm'ı kovuyorlar ve onun adını gerici ilân ediyorlar. İslâm'ın itikadi ve pratik hükümlerine tamamen karşı çıkıyorlar, onları kötülüyorlar... Bunun yanı sıra da itikad olarak İslâm dinine bağlı olduklarını sanıyorlar. Şüphesiz ki İslâm kelime-i şehadet getirmekten, Allah'tan başka ilâh olmadığını haykırmaktan ibarettir. Allah'tan baş-

ka ilâh bulunmadığını haykırmanın manası ise tek başına Allah'ın bu kâinatı yaratana ve hâkimi olduğunu kabullenmeyi ifade eder. Hayatın bütün meselelerine her türlü kulluk ve ibadet şekillerine hâkim olan sace O'dur. Kulların hayati meselelerinde hükmüne boyun eğdikleri yegâne zat Allah'ü Zülcelâl'dir... İşte kim olursa olsun bu mânâ ve mefhumu ile Allah'tan başka ilâh olmadığını haykırmazsa, o ne olursa olsun... Soyu ve lâkabı ne olursa olsun değişmez... Ve hangi bölgede ki; Allah'tan başka ilâh olmadığını belirten kelime-i şehadet bu mânâ ve anlayış içerisinde tahakkuk zemini bulmazsa, orası Allah'ın dinini benimsemiş ve İslâm'a girmiş bir bölge, bir muhit sayılmaz...

Bugün yeryüzünde bir takım milletler var. Adları müslüman ve sülâleleri de müslüman sülâleler. Yaşadıkları beldeler bir zamanların İslâm diyarı olan beldeler... Ne var ki ne o milletler bugün Allah'tan başka ilâhın bulunmadığını ifade eden kelime-i şehadeti bu manada kabul ediyorlar, ne de o beldeler Allah'ın dinine girmeyi bu anlayış çerçevesi dahilinde kabulleniyorlar... İşte günümüzdeki gerçek İslâm hareketinin karşı karşıya bulunduğu en büyük güçlük buradan gelmektedir. Bu beldelerde bu milletlerle karşılaşırken büyük sıkıntılar çekilmektedir.

Bugünkü İslâm hareketinin karşılaştığı zahmetlerin en büyüğü bir yandan «lâilâhe illâllah» mefhumunun ve İslâm kelimesinin çevresini saran, diğer yandan da şirk ve Cahiliyet mefhumunun etrafını bürüyen kapallık, griftlik ve düğümlülüktür. Bugünkü İslâm hareketinin karşılaştığı en büyük güçlük salih müslümanlarla mücrim putperestlerin yolunun belirmiş olmasıdır. İşaretlerin ve başlıkların karışması,

isimlerin ve sıfatların birbirine girmesidir. Yolların ayrılış noktası işte aydınlanmamış olan bu karanlık çöllerde bulunmaktadır.

Ve İslâm hareketinin düşmanları bu kapalı deliği bildiklerinden bütün güçlerini bu noktada toplamaktalar, meselenin biraz daha birbirine karışmasını, grift bir örgü halini almasını ve gelişmesini arzulamaktadırlar. Ancak bu şekilde kesin bir hüküm vermek, insanı baştan ayağa bir töhmet altına sokabilir. Evet «Müslümanları» tekfir etme töhmeti. Netice itibariyle İslâm ve küfür meselesinde hüküm verme konusunda, ana merci olarak Allah'ın ve Resûlullah'ın kavli hakim olacakken, insanların örfü ve istilâhı hakim olur...

İşte en büyük zorluk... Bu nokta her çağda gelen Allah dâvasının yolcularının ilk etapta aşması gereken belli başlı engellerden birisidir.

Dâva önce mü'minlerin yolu ile mücrimlerin yolunun ayrılması ile başlamalıdır. Dâva adamları Hak'ka davet konusunda açık ve kesin olmalıdırlar. Müsamaha ve yardakçılığa yönelmemelidirler ...Kendi dâvalarını açıklarken bir korku ve endişeye sürüklenmemelidirler. Kınayanların kınaması, bağırانların bağırıp çağırması onları dâvasından alıkoymamalıdır: «Bakınız! İşte bunlar müslümanları kâfir sayıyorlar, dinsiz kabul ediyorlar...» diye çığlık atmalarına aldır-mamalıdır...

Hakikat şudur ki bu aldanmışların zannettiği şeyler esas itibariyle İslâm'ın kendisi değildir. Hiç şüphesiz ki İslâm apaçıktır... Küfür de apaçıktır... İslâm belirttiğimiz tarzda Allah'tan başka İlâh'ın bulunmadığına şehadet etmektir... Kim başka şekilde şehadet ederse, kim İslâm'ı hayatına hâkim kılmazsa onun hakkında Allah'ın ve Resûlünün hükmü açıktır, kesin-dir.

«Suçluların yolu belli olsun diye böylece âyetleri uzun uzun açıklarız»... (En'âm 55)

Evet Allah dâvasına sahip çıkanlar bu engeli aşmalıdırlar. Kendi işlerinde bu ayrılık kesin şekilde yapılmalıdır. Ancak bu şekilde bütün enerjilerini Allah yolunda harcıyabilirler. Bu hususta kimsenin içinde şüpheyi mahal kalmamalıdır. Endişe bulunmamalıdır. Gizli ve kapalı bir nokta kalmamalıdır. Çünkü Hak yolunun yolcuları ancak kendilerinin kesin şekilde müslümanlar olduklarını, yollarına dikilenlerin ve Allah'ın yolundan insanları alıkoyanların mücrimler olduklarını iyice kabullendikleri takdirde bütün kuvvetleri ile birlikte harekete geçebilirler... Mesele bu şikildedir. Allah yolunun yolcuları kendi dâvalarının bir küfür ve iman dâvası olduğunu yakinen bildikleri zaman ancak yoldaki meşakkatlere tahammül edebilirler. Kendileri ile mensup oldukları milletler arasında yolların ayrıldığını, kendilerinin bambaşka milletten, mensup oldukları kavimlerinin bir başka milletten olduğunu kabullendikleri takdirde... Kendilerinin mensup olduğu dinin ayrı, kavimlerinin mensup olduğu dinin ayrı olduğunu kavradıkları takdire yoldaki eziyetlere katlanabilirler :

«Suçluların yolu belli olsun diye böylece âyetleri uzun uzun açıklarız»... (En'âm, 55)

Ve şüphesiz ki doğru söylüyor ulu Allah...

Mekke dönemi, Kur'an-ı Kerim'in İslâm toplumunun temellerini atmaya çalıştığı, zorluk, meşakkat ve acı dolu bir dönemdir. Bu dönemde üzerinde en çok durulan konu inanç sistemidir. Ancak Medine'ye hicret edildikten sonra İslâm'ın medenî, siyâsi ve sosyal telâkkileri bahis mevzuu edilmeye başlanmıştır.

Mekke toplumunu şehid Seyyid Kutub şöyle anlatıyor :

Mekke'de nâzil olan Kur'an âyetleri daha çok inanca ait umumi prensipleri bahis mevzuu eder : Allah'ın birliği, mutlak iradesi, kâinata ve insanlara hâkimiyeti, vahiy ve nübüvvet meseleleri, âhiret, hesap, ceza hakikatleri üzerinde durur, ahlâki kaidelerin yerleşmesi ve iman esaslarıyla bağlantısına ihtimam gösterir. Bahis mevzuu edilen alım-satım işlerindeki ölçü ve tartı hileleri ahlaki meselelerden addedilmiştir. Muameleler ismi altında toplanan meseleler ise, M e d i n e devrinde, İslâm devletinin kuruluşu sırasında hayatın İslâm esaslara göre tanzimi sırasında ele alınmıştır.

İşte bu sebepten meselelerin, Mekki sûrelerde bahis mevzuu edilmesi dikkati çekmemekte, bu kısa âyetlerin gerisinde gözlenen birçok hususlara ışık tutmaktadır.

Önce o devirde M, e k k e toplumunun içinde ticari hayatı ellerinde tutan belli başlı kişilerin, bu hi-

lekârîhğa baş vurduklarını bütün çıplaklığı ile ortaya koymaktadır. Bu gibi kimselerin o vakitte ellerinde büyük miktarlarda ticaret malları bulunmakta idi. Kervanlarda kışın Y e m e n'e yazın Ş a m'a göndererek alış-verişte bulunuyorlardı. Muayyen mevsimlerde de panayırlar kurmak suretiyle bu ticatelerini yürütüyorlardı. Meselâ hac mevsiminde kurdukları «U k a z . P a n a y ı r ' ı bunlardan biridir. Bu panayırlarda eğlenceler tertipledikleri gibi şiir müsabakaları da yapıyorlardı.

Kur'an'da alışverişte hile yapanlara harp ilân edilen kimseler ise, son derece nüfuzlu idiler. Bunlar halka istedikleri gibi baskı yapmakta, alırken fazlasıyla almakta, satarken eksik vermekteydiler. Sanki kendilerinin halk üzerinde birçok bakımdan hakları var da alırken halk onlara tam veriyor, onlar halka verirken eksik veriyorlar. Burada kasdolunan, onların haklarını tam olarak almaları değil, haklarından fazlasını cebren almalarıdır. Böyle olmasıydı onlara harp ilân edilmezdi. Onlar kendilerinde gördükleri servet üstünlüğü ve hakimiyeti duygusuyla insanların haklarına tecavüz ediyorlardı. Adalete ve hakkaniyete riayete yanaşmıyorlardı. Ticareti ellerinde bulundurmaları sebebiyle de insanları zulümlerini kabule mecbur ediyorlardı. Bugün piyasada görüldüğü gibi... O cemiyette çok bariz bir hilekârlık olması sebebiyle bu şekilde âyete mevzu olmuştur.

M e k k e toplumunda meseleye bu şekilde ışık tutmak yepyeni bir hadise idi. Bu ilâhi durum yapısından cemiyet hadiselerine ve işlerine ait gösterdiği ana hatlardan ve değişmez ilâhi kanunların bir özelliği olarak sağlam ahlâki kaidelerin cemiyette yerleşmesini hedef almasındandı. İşte bu sebeptendir ki, bu açık zulümü ve muamelattaki bu ahlaki sapıklığı çok

çirkin görmekteydi. Bundan sonra da getirdiği şeriat esaslarına uygun olarak kanun gücü ve devlet kuvveti ile cemiyet nizamını kurmak yolunda cemiyet düzenini elinde tutmaya devam eden hilekârlara «veyl» nidasıyla harp açmıştı. Bu hilekârlar o zaman M e k k e 'nin ileri gelenleri idi. Güç kuvvet ellerindeydi. Bunu sadece halkı puta tapma yolunda manevi ve fikrî baskı altında tutmaya inhisar ettirmeyi, iktisaden ve geçim imkânları bakımından da baskı altında tutuyorlardı. İslâm sesini, insanlara karşı yapılan aldatma ve haksızlığa karşı yükseltmiş, geniş halk tabakalarını dinî vehimlerle, iktisadi ve ticari bağlarla, ellerinde bulundurdukları yiyecek mallarıyla hâkimiyetleri altında tutan M e k k e ileri gelenlerine karşı hakikati ilân etmişti. İslâm getirdiği hakikatlerin ve semavi düsturların bir gereği olarak mazlûm halk tabakalarını bu gür sesiyle uyarmıştı. İslâm M e k k e 'de muhasara altında olduğu o günlerde dahi, mallarıyla, mevkileriyle ve bâtil dinleriyle hâkimiyet kurmuş olan bu mütegalibeye aslâ boyun eğmemiş, emrine girmemişti.

M e k k e zalimlerinin İslâm davetine karşı bu kadar inat ve şiddetle karşı koymalarının bir sebebini de böylece anlamış bulunuyoruz. Zira onlar çok iyi biliyorlardı. Ki M u h a m m e d (s.a.v.)'in getirdiği bu yeni nizam sadece kalplere inhisar eden bir inançtan, bir Kelime Şehadeti söylemekten, puta tapmaksızın namazı kılmaktan ibaret değildi. Bu inancın, birlikte getirdiği Allah nizamıyla, cahiliyeti kökten yok edeceğini çok iyi anlamışlardı. Ve bu nizamın kendi semavi unsurundan neşet etmeyen hiçbir dünyevi unsur ve esaslarla bağdaşmayacağını da biliyorlardı. Ve bu dinin karşısına dikilen bütün cahiliyet âdetlerini yok edeceği tehdidinde bulunmasının mânasını da çok

iyi hissediyorlardı. İşte bu sebeple gerek hicretten evvel ve gerekse hicret sonu bu dine karşı açtıkları şiddetli savaşı devam ettirmek yolunu tutmuşlardı. Ve öyle bir harp ki İslâma karşı sadece akidelerini ve manevi düşüncelerini değil, topyekûn kendi bâtil nizamlarını korumayı hedef almışlardı.

Yeryüzünün her devrinde ve her topluluğunda İslâm nizamına karşı harp açanların hareket noktası hep bu hakikati anlamamalarından ileri gelmektedir. Çok iyi bilmektedirler ki yolları bâtil, menfaat esasına dayalı, varlıkları zayıf, gidişleri hak'ka aykırı... İşte bunların hepsini, güçlü, insani ve ahlakî İslâm nizamı, temelden sarsarak korkutmaktadır.

O zalim, âsi, günahkâr ve hilekâr insanların hilekârlıkları gerek mal ve gerekse diğer hak ve vazife meselelerinin hepsinde olsun, bunlar adil ve dürüst bir nizamın hakimiyetinden, diğer şeylere nisbetle daha çok korkarlar. Zira adil nizamda ne hilekarlık, ne düzenbazlık ne de başka türlü desiseler hüküm sürer.

Bu hususu hicretten önce Resulullah (s.a.v.) ile yaptıkları ikinci «Akabe Biatı» sırasında Hazrec ve Evs ileri gelenleri çok iyi anlamışlardı. İbn İshak'ın, bana Asım Bin Ömer bin Katade nakletti diyerek verdiği haberde şöyle der: Halk Resulullah'a biat etmek üzere toplandıkları bir sırada içlerinden Abbas İbn Ubade bin Nadletü'l-Ensari (Salim bin Avf'ın kardeşi) kalkarak şöyle söyler: Ey Hazrec topluluğu, bu zata hangi hususlarda biat ettiğinizi biliyor musunuz? Cevaben evet dediler. Devamla: Sizler siyah ve kırmızı insanlarla harp etmek üzere biat ediyorsunuz. Sizler İslâm dini uğruna mallarınızın elden gittiğini ve ileri gelenlerinizin de öldürüldüğünü gördüğünüz zaman yine bu zata bağlı kalacak mısınız? Eğer terkedecek olursanız biliniz ki dünya ve âhire-

tin hayır ve bereketi bundadır. Topluluk cevaben şöyle dediler : Biz, mallarımız da gitse, ileri gelenlerimiz de öldürülse yine ona biat ediyoruz. Sonra dönüp Hz. Peygambere: Ey Allah'ın Resulü bunlar şu halleriyle sana bağlanmış oldular. Yolun hak yoldur Allah seninledir, dedi.

Allah'ın mü'minleri destekleyen âyetleri, müşriklerin eziyetlerine karşı mü'minlerin kalplerine teselli vermekteydi. Allah Teâlâ onların sıkıntılarını beyan buyurmakta, kâfirlere bir müddet için mühlet verse de onların yaptığı eza ve cefayı gördüğünü bildirmekte idi. Hiçbir zaman ihmal etmediğini bildirmekte, bu hususta, mü'minlere teselli vermekte, elemelerini ve yaralarını sarmaktaydı. Allah Teâlâ alaycılarının onlarla nasıl alay ettiğini, zalimlerin onlara nasıl eziyet ettiğini, acıları ve elemeleri karşısında nasıl zevk aldıklarını ve yaptıklarına hiçbir pişmanlık ve vicdan azabı duymadıklarını çok iyi bilmekte ve görmekteydi. Bunları gördüğü gibi Kur'an-ı hakiminde de beyan buyurmaktaydı. Bu yapılanlar da hiç şüphesiz onun terazisinde yer alacaktı... Bu ona yeter. Her ne kadar yarası, acısı olsa da mü'minlerin bunu hissetmesi yeter de artar.

Allah Teâlâ'nın mücrimlerle Kur'an'ın yüksek üslûbu içinde alay etmesi onlar için en büyük elem işaretidir. Fakat ne çare ki mücrimlerin günahlardan karan ve perdelenen paslı kalpleri çok defa bunu hissetmez. Buna mahalif mü'minlerin o hassas ve nurlu kalpleri Allah'ın bildirdiklerinden teselli bulur, ferahlar ve bunu hakkıyla takdir eder.

Sonra bu mü'min kalpler, Rablerinin katındaki durumların, O'nun cennetlerdeki nimetlerini ve mele-i a'lâdaki ikramlarını görür gibi inanırlar. Aynı durumda, mecrimlerin cehennemde başlarına gelecek

azaplara ve mele-i â'lâdaki acı hallerine öylece inanır ve kabul ederler. Bu halleri duyar, yaşar olmuşçasına bundan zevk alırlar. İçlerinde, bu bahşedilenlerin, bu zevklerin, uğradıkları eziyet, elem ve işkencelerin tesirini yok edeceğinde hiç bir şek ve şüphe bulunmaz. Bazı kalplerde ise bu acıların bilfiil tatlı zevke dönüştüğüne Allah Teâlâ'nın bu sahnelerdeki beyanları şehadet etmektedir.

Şimdi ise durum tamamen değişmiş, cennet mü'minlere cehennem de kâfirlere mekân olmuştur. İşte Resûlullah'ın kendisine mallarını ve canlarını feda edeceklerini bildirerek biat edenlere tek vaadi buydu.

Mü'minlerin gönüllerini hoşnut etmek ve imanların da sebatlarını sağlamak maksadıyla, aksi takdirde Mekki sûrelerin beyanı sırasında, M e k k e'de ve yeryüzünde mü'minler için zafer ve galebe aslâ mümkün değildi.

Kur'an kalpleri yeni baştan inşa etmekte ve büyük emanete bunları hazırlamaktaydı. Hiç şüphesiz bu gibi kalplerin son derece sağlam, kuvvetli ve kendini dünyaya bağlayan şeylerde her şeyini feda etmek ve herşeye katlanmak suretiyle çekip alması gerekirdi. Gözü sadece âhireti görmeliydi. Allah'ın rızasından başka birşey ümit etmemeliydi. Dünyada başına gelecek bütün belalara, işkencelere, mahrumiyetlere, azaplara göğüs germeli, kendini her an fedaya hazır olmalıdır. Bunların karşılığında dünyada en küçük mükâfat beklememeli. Bu mükâfat, dâvetin zaferi, İslâm'ın galibiyeti ve müslümanların üstünlüğü şeklinde de olsa!

Bu dâvaya karşılığında hiç bir şey beklemeden atılan bu dünyalarından vazgeçen, mükâfat olarak da sadece bâtılın ve hakkın ayırddıldığı o hüküm gününde mükâfatlarını bekleyen mü'min kalpler umduk-

larını da sonunda bulmuşlardır. Resûlullah ile biat ve ahidde bulundukları sırada niyetlerinin halis olduğunu bilen Allah Teâlâ dünyada zafer ve sükûneti vermiştir. Bunları sadece onların nefislerini tatmin maksadıyla bahşetmeyip, üzerlerine yüklenen bu emâneti, bu hak yolunu ayakta tutabilmesi maksadıyla vermişti. Zira işin başlangıcında onlara dünyada verilecek herhangi bir ganimet veya dünyalık vaad edilmemişti. Onlar karşılık olarak sadece Allah'ın rızasını kazanmayı hedef almışlar, başka birşey düşünmemişlerdi.

Dünyada zafer vaadeden âyetlerin hepsi M e d i n e'de nazil olmuştur. Yâni zaman bakımından sonraki devirde ve olanlarda mü'minlerin hedef, gaye ve programlarının haricinde bir iş olmuştur. Zafer tahakkuk etmiştir. Zira Allah Teâlâ bu dâvanın insan hayatında bu şekildeki bir hareket çerçevesinde tahakkümü nesillere göstermek maksadıyla böyle murat etmiştir. Yoksa çekilen sıkıntı, elem, yorgunluk ve gösterilen fedakârlıkların bir karşılığı olarak değil. Bu, Allah'ın kaderinden bir kaderdir ki gerisinde görmeyi arzu ettiğiniz bir hikmeti saklamaktadır.

İSLÂM TOPLUMUNUN KURALLARI

Toplumu ayakta tutan bazı önemli kurallar bulunmadan sağlam bir cemiyet yapısı inşa etmek elbette ki çok zordur. Cemiyeti ayakta tutan bu temeller ne denli kuvvetli olursa, cemiyet hayatı da o derece mükemmel olur.

İslâm toplumunun hayatına hükmeden ilkeleri Seyyid Kutub Fi Zilâl'il-Kur'an'da çok geniş olarak inceliyor. Bu ilkeler; af, müsâmahe, sevgi, kardeşlik, güven ve anlayış esâsına dayanırlar. Şimdi özet olarak bu esâsları görmeye çalışalım :

Burada Allah, mü'minlere «*Ey iman edenler*» diye sesleniyor. Ve onları peygambere isyan etmek, münafiklar gibi günah ve düşmanlık esası üzerine gizli hileler hazırlayıp plânlamaktan sakındırıyor. Allah'tan korkmalarını hatırlatarak bu tür toplantıların şeytanın iğvasıyla olduğunu, mü'minleri üzmek istediğini açıklıyor. Ve bunun mü'minlere yaraşmayacağını belirtiyor :

«*Ey iman edenler! Aranızda fısıltı ile konuştuğunuz zaman, günah işlemeyi, düşmanlık yapmayı ve peygambere karşı gelmeyi fısıldaşmayın. İyilik ve takva hakkında fısıldaşın. Dirildikten sonra huzurunda toplanacağınız Allah'tan korkun. Fısıltı ile konuşmak, müminlerin üzülmeleri için, şeytanın bir vesvesesidir. Allah'ın izni olmadan o, mü'minlere hiç bir zarar vere-*

mez. Mü'minler sadece Allah'a güvensinler.» (Mücâdele, 9-10)

Buradan anlaşıyor ki henüz İslâm nizamının verdiği vasıflar ruhlarına yer etmemiş bulunan birtakım müslümanlar zor durumlarla karşılaştığı zaman toplanıyor, aralarında birleşerek kumandanlarından uzak müşaverelerde bulunuyorlardı. Halbuki böyle bir duruma ne İslâm cemaatinin tabiatı müsade ederdi, ne de her fikri, her görüşü ve düşünceyi önce komuta mevkiine arz edip açıklamayı gerekli kılan, bunun dışında köşede bucakta toplanmaya müsaade etmeyen İslâm nizam ve teşkilatının ruhu... Keza bu ifadelerden anlaşıyor ki bu topluluklardan bir kısmı müslümanlar arasında karışıklığa sebep olacak ve İslâm cemaatini toplananların niyetleri eziyet vermek olmasa da üzecek durumlara ulaşıyordu. Onlar her ne kadar kötü niyetli değildi iseler de bilmeden yapacakları herhangi bir şey ve dönüp dolaşan konulara danışmadan müdahale etmeleri hem müslümanları üzebilir, hem de anarşiye vesile olan itaatsizliği yaygınlaştırabilirdi.

İşte burada Allah onlara kendilerini Allah'a bağlayan sıfatlarıyla sesleniyor. Ki bu seslenişin ayrı bir tesiri oluyor :

«Ey iman edenler».

Ve onları gizli olarak toplansalar bile peygambere isyan etmek, günah ve düşmanlık yapmak üzere toplanmaktan nehyediyor. Ve mü'minlerin toplanarak konuşabilecekleri konuyu açıklıyor kendilerine :

«İyilik ve takva hakkında fısıldaşın.»

Nasıl iyilik yapacağınızı, nasıl takvaya ereceğinizi araştırın. İyilik her türlü hayır, takva ise devamlı uyanıklık ve dikkat mânasıdır. Ve onlara huzurunda toplanacakları Allah'tan korkmalarını haytırlatıyor. Çünkü Allah'ın kendilerini kazanacakları şeylerle he-

saba çekeceğini ne kadar gizleseler ve kimseye göstermeseler de Allah'ın yanlarında hazır ve nâzır olduğunu belirtiyor.

İmam Ahmed der ki, bize Behz ve Afvan nakletti ve dediler ki, bize Hammam Katade'den, o da Safvan İbn Muhriz'den nakleder ve der ki, ben Hz. Ö m e r (r.a.)'in elini tutmuştum ki bir adam çıkıverdi karşısına ve dedi ki sen Allah Resûlünün kıyamet gününde «gizli toplantı ve fısıldaşmalar hakkında neler dediğini» duydun mu? Hz. Ö m e r (r.a.) dedi ki, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu işittim: «Allah mü'min kulunu kendine yaklaştırır ve insanlardan korur ve günahlarını belirterek ona der ki:

«Sen şöyle bir günah yaptığını biliyor musun? Söyle bir günah olduğundan haberdar mısın? Ve söyle bir günah işlediğini hatırlıyor musun? Onun işlediği günahları belirtip mü'min kişi günahları karşısında helâk olduğunu anlayınca buyurur ki; ben, dünya hayatında iken senin bu günahlarını örtmüştüm. Bu gün ise onları sana bağışlıyoruz. Ve sonra iyilikler kitabını eline verir. Kâfirler ve münâfıklara gelince şahitler derler ki, işte Rablerine karşı yalan söyleyenler bunlardır. Dikkat edin Allah'ın lâneti zalimlerin üzerinedir.» (1)

Son âyet-i kerime onlara İslâm cemaatinden gizli olarak fısıldaşmaların, toplanıp konuşmaların kötülüğünü, nefret ettirici bir tarzda anlatıyor. Zira onlar İslâm cemaatine mensupdurlar. Bu cemaatin menfaati kendi menfaatleridir. Hiç bir konuda cemaatten ayrılmamaları gerekir. Âyet-i kerime onlara diyor ki; bazılarınızın gizli fısıldaşmaları ve gruplar halinde konuşmaları diğer mü'min kardeşlerinizi rahatsız edebilir, üzülebilirler. Bir nevi güvensizlik havası do-

(1) Bu hadisi Buhâri ve Müslim nakleder.

ğabilir. Şeytan da gizli konuşanları aldatarak kardeşlerini üzmelerini ve onları kederlere boğarak vesveselere sokmalarını sağlayabilir. Halbuki mü'minler şeytanın yapmak istediğini yapamayacağından emin olmalıdırlar :

«Fısıltı ile konuşmak, mü'minlerin üzülmeleri için şeytanın bir vesvesesidir. Allah'ın izni olmadan o, mü'minlere hiç bir zarar veremez. Mü'minler sadece Allah'a güvensinler.» (Mücâdele 10)

Mü'minler yalnız Allah'a güvenirler ve dayanırlar. Allah'tan başka mü'minlerin güvenip dayanacağı hiç bir yer yoktur.

Şüphe edebilecek, güvensizlik havası doğurabilecek ve huzursuzluğa sebep verilebilecek hallerde gizlice konuşmayı yasaklayan birçok hadis-i şerifler varit olmuştur. Nitekim Buhari ve Müslüm'de A'meş'in Abdullah İbn Mes'ud'dan rivayet ettiği şu hadisi şerifte Resûlullah (s.a.v.) buyurur ki :

«Üç kişi olduğunuz zaman ikisi arkadaşından ayrı gizlice fısıldaşmasın, çünkü bu onu üzebilir.»

Ne yüce bir terbiyedir, ve ne kadar korumaktadır hikmet sahibi mü'minleri her türlü şüpheden uzaklaştırarak. Ancak bir konuyu kapalı tutarak hususi veya umumi bir konuda gizlice konuşmakta menfaat varsa katiyen gizli konuşmada ve müşaverede bir engel yoktur. Özellikle bu toplumu yönetmekle görevli liderler arasında buna rastlanabilir. Ancak topluluğun bilgisinden uzak bir köşede gizli toplantılar yapmak caiz değildir. Kur'an-ı Kerim işte bunu yasaklamakta, peygamber işte bunu nehyetmektedir. İslâm cemaatini dağıtabilecek veya saflarda şüpheler peyda edip güveni kaybettirecek bir haldir. İşte şeytanın iman edenleri üzmek üzere kurduğu tuzak budur. Ama Allah kesin olarak bildiriyor ki, şeytan bu vasıtayla mü'minler

arasında yapmak istediğini yapamayacaktır. Çünkü mü'mini koruyan Allah'tır. Her gizli seslenişi o bilir ve görür. Yapılacak bütün gizli toplantıları, hile ve oyunları haber alır. «Allah'ın tüm gizli toplantıları, hile ve oyunları haber alır. «Allah'ın izni olmadan» şeytan mü'minlere zarar veremez. Bu istisna, kesinlik ve kat'iyet ifade eden her yerde, Allah'ın iradesinin hudutsuz ve engin olduğunu belirtmektedir. Kat'iyet ve vaadin ötesinde onun bağımsızlığını ifade etmek için kullanılan bir istisnadır.

«Ve Allah'a dayanıp güvensiz mü'minler».

O'dur koruyan ve himaye eden, O'dur kuvvet ve izzet sahibi olan. O'dur gören ve bilen. O'dur her şeyde hazır ve nâzır olan. O'nun dilediğinin haricinde hiç bir şey olmaz kâinatta. Ve o vaadetmiştir mü'minleri koruyacağını. Bundan daha büyük teminat bulabilir mi hiç?

Allah Teâlâ mü'minleri bir konuda daha uyarıyor :

«Ey iman edenler! Toplantı yerlerinde size : “Yer açın” denince, yer açın ki, Allah da size genişlik versin. “Kalkın” denince de hemen kalkın ki, Allah sizden samimiyetle iman edenlerin ve kendilerine ilim verilenlerin derecelerini yüceltsin. Allah yaptıklarınızdan haberdardır.» (Mücâdele, 11)

Bu âyetin sebab-i nüzulünü nakleden bazı rivayetlerden anlaşılıyor ki bu âyetin nüzulü ile münafıkların hareketleri arasında bir alâka vardır. Bu da âyetin baş tarafıyla son kısmı arasında ayrı bir irtibatın bulunduğunu göstermektedir.

Katade der ki : Bu âyet-i kerime nasihat toplantıları hakkında nazil olmuştur. Zira onlar peygamberin katında iken meclislerine birisinin geldiğini gördükle-

ri zaman ona yer açmıyorlardı. Bunun üzerine Cenab-ı Allah birbirlerine yer açmalarını emir buyurdu.

Mukatil İbn Hayyan der ki : Bu âyet-i kerime cuma günü nazil oldu. O gün Hz. Peygamber (s.a.v.) S u f f a da bulunuyordu. Muhacir ve ensardan Bedir gazvesine katılanlara saygı gösterilirdi. O gün Bedir gazvesine katılanlardan bir grup geldi ama onlardan önce yerler doldurulmuştu. Gelip Hz. Peygamber (s.a.v.)'e «Allah'ın selâmı üzerinize olsun ey Allah'ın Peygamberi. Allah'ın rahmet ve bereketleri de» dediler ve Hz. Peygamber (s.a.v.) aynı şekilde onlara karşılık verdi. Onlar bilâhare topluluğa da selâm verdiler ve topluluk da karşılık verdikten sonra ayakları üstü dikili kaldılar. Kendilerine yer verilmesini bekliyorlardı. Hz. Peygamber (s.a.v.) onların ayakta beklediklerini, kimsenin kendilerine yer vermediğini fark etti. Bu durum Hz. Peygamber (s.a.v.)'i üzdü. Çevresinde bulunan ve Bedir gazvesine katılmamış olan ensar ve muhacirlere dönerek, sen kalk, filan kişi sen de kalk, dedi. Ve ayakta bulunan, Bedir harbine katılmış ensar ve muhacirleri ortaya oturtuncaya kadar birkaç kişiyi teker teker kaldırdı. Bu ise yerinden kaldırılanlara zor geldi. Hz. Peygamber (s.a.v.) de onların yüzünden bu üzüntülerini anladı. Bunun üzerine münafıklar dediler ki, siz değil misiniz arkadaşınızın insanlar arasında adaletli davrandığını söyleyen. Halbuki Allah'a and içeriz ki onlara adaletli davrandığını görmedik. Halbuki bir grup insanlar peygamberlerine yakın olmak için mecliste yerlerini almışlarken onlar kaldırılıyor ve yerine meclise geç kalanlar oturtuluyor. Resûlullah (s.a.v.)'in «Allah, kardeşine yer açan kişiye rahmet etsin» buyurduğu bize ulaştı. Bundan sonra kalkıyor ve kardeşlerine yer açıyorlardı. Bu âyet işte o cuma günü nazil olmuştur.

Bu rivayet doğru olunca kişinin mecliste bir başkasının oturması için yerinden kalkmasını yasaklayan hadis arasında bir zıddiyet yoktur. Nitekim Buhari ve Müslim'de varit olan bir hadisi şerifte buyrulur ki : «Bir adam bir adamı onun yerine oturmak için yerinden kaldırmasın. Fakat genişleyiniz ve yer açınız». Keza bu hadis-i şerif, sonradan gelenin boş bulduğu yere oturması gerektiğini bildiren, halkın omuzlarından aşarak üstte bir yer almasını engelleyen hadis ile de tenakuza düşmez.

Âyet-i kerime gelenin oturması için yer açılmasını teşvik ediyor. Keza oturan birisine kalk dendiği zaman kalkarak emre itaat etmesini bildiriyor. Yalnız bu gibi emrin cemaatin düzeninden mesul olan reisten geleceğini, dışardan gelmiş birisinin emredemeyeceğini de gösteriyor.

Asıl maksat yerin genişletilmesinden önce ruhlar da bir genişlik meydana getirmektir. Kalp geniş olunca müsamaha artar. Ve çabucak genişler. Oturan kişiler kardeşlerini sevgi ve muhabbetle karşılar, memnuniyetle ve sevinçle ona yer ayırırlar. Ama reis mevkiinde olan zat yerin boşaltılması gerektiğini düşünüyorsa onun vereceği emre memnuniyetle uymak gerekir. Temel kaideler baki kalmakla beraber birisinin diğerine yer vermesi ve sonradan gelenin etrafı rahatsız ederek başa geçmemesi gibi prensipler yerinde kalmakla beraber verilen emre herkesin gönül hoşnutluğuyla uyması gerekir. Çünkü İslâm hem müsamahayı hem de nizamı hâkim kılar. Her halükârda edebe riayeti gerekli kılar.

Kur'an her emir karşısında şuurlu olarak hareket metodunun benimsediği için meclislerde yer genişletmenin karşılığında Allah'ın da genişlik vereceğini belirtiyor :

«Yer açın ki Allah da size genişlik versin.» (Mücâdele, 11)

Peygamberin emrine itat ederek kendilerinden üstün makam sahiplerine yer açanlara da ilâhi vaadleri tekrar ediyor :

«“Kalkın” denilince âe hemen kalkın ki, Allah içinizden imanedenlerin ve kendilerine ilim verilenlerin derecelerini yükseltsin» (Mücâdele, 11)

Bu da onların kalkarak emre itaat etmelerinin ve tevazu göstermelerinin karşılığıdır.

Gaye peygambere yakınlık ve onun meclisindeki bilgiden istifade iken âyet-i kerime, kişiyi kalp genişliğine ve emre itaata sevkeden iman ile kalbi terbiye edip genişlemesini ve itaat etmesini sağlayan, ilmin, Allah katından verilen derecelerin yükselmesini temin edeceğini mü'minlere öğretiyor. Bunun da gönüllü olarak terk ettikleri ve Hz. Peygamber'in uygun görmesi üzerine verdikleri yerin yüceliğine karşılık olduğunu ifade ediyor :

«Allah yaptıklarınızdan haberdardır.» (Mücâdele, 11)

Allah işlediklerinizi bilir. O'nun ötesinde gizlenen duygularınızdan haberdâr olarak mükâfatlandırır.

İşte böylece Kur'an ruhların terbiyesini üzerine alıyor, teşvik edici bir ifadeyle genişliği, müsamahayı ve itaati öğretiyor. Din sadece yazılı mükellefiyetlerden ibaret değildir. Onun şuurlarda yer etmesi, vicdanlarda hassasiyet derecesine inmesi gerekir.

İSLÂM TOPLUMUNDA KARDEŞLİK

Kardeşlik bir Cahiliyet âdeti değildir. Bu, hicretten sonra İslâm'ın ihdas ettiği bir nizamdı. M e k k e'deki ailelerini ve mallarını terk edip gelen muhacirlerin durumlarını düzeltmek ve M e d i n e'de, müslümanlığın bir neticesi olarak, her türlü alâkaları kesip gelmiş olan müslümanların durumlarını ıslah maksadıyla alınmış bir karar idi. Bu husus, Resûlullah'ın umumi velâyetini beyanla birlikte ve bütün nesep velâyetlerine takdik edilmek suretiyle zikredilmektedir. Aynı zamanda, Resûlullah'ın zevceleriyle mü'minler arasındaki manevi annelik te beyan buyrulmaktadır :

«Mü'minlere peygamber, kendi öz nefislerinden daha üstündür. Peygamberin hanımları da mü'minlerin anneleridir. Allah'ın kitabında akraba olanlar miras hususunda birbirlerine, mü'minler ve muhacirlerden daha yakındırlar. Ancak dostlarınıza yapacağınız bir iyilik, bunun dışındadır. Bu hüküm kitapta yazılıdır.» (Ah-zâb, 6)

Muhacirler M e k k e'den M e d i n e'ye hicret etmişlerdi. Dinlerini muhafaza uğrunda her şeylerini geride bırakarak Allah'a koşmuşlardı. İmanlarını, aile bağlarına, kıymetli mallara, yaşamayı gerektiren şeylere, gençlik ve çocukluk hatıralarına, arkadaşlık ve dostluk duygularına tercih etmek suretiyle ve sırf imanlarını kurtarmak gayesiyle geride kalan her şey-

lerini bırakarak hicret etmişlerdi. Onların bu şekildeki hicretleri ve nefsin değer verdiği her şeyden sıyrılmaları, terk ettikleri şeyler içinde aile, eş ve çocukların da bulunduğu düşünüldüğü zaman, bu husus, yeryüzünde, imanın tam manasıyla tahakkukuna ve kalbi, başka hiç bir inanca yer bırakmayacak şekilde kaplanmış olmasına canlı bir örnektir. Aynı zamanda Allah Teâlâ şu hükmünü tahakkuk ettirme zımınında, insan şahsiyetinin bütününe de bir misaldir :

«Allah bir adamın göğsünde iki kalp yaratmadı.»
(Ahzâb, 4)

Medine'de de bunun bir başka örneği meydana gelmişti. Kabilenin bir kısmı müslüman olmuş, diğerleri şirkte kalmıştı. Aralarındaki akrabalık münasebetleri, aile bağlarındaki çözülme halleri hangi halde ise öyle kalmıştı. Cemiyet ilişkilerindeki dağınıklık aileden daha genişdi.

Müslüman topluluğu daima hayatiyeti haizdi. Böyle bir toplum üzerine kurulan İslâm devletinin ise, nefse hâkimiyet düşüncesine daha yakın ve sağlam kaideler üzerine müstenit bir sistem üzere bulunması da tabiidir.

İşte bu cemiyette, yeni inancın bir sonucu olarak, bir yardımlaşma şuuru dalgalandı. Yükselen bu dalgalar, bütün arzu ve düşünceleri, örf ve gelenekleri, akrabalık münasebet ve bağlarını hâkimiyeti altına aldı. Gaye ise, bu inancı tek başına kalpleri bağlayan bir bağ; o vakitte, ailede ve kabilede, tâbii esaslarından ayrılmış olan birliği de temin etmektir. Bu suretle aralarında kan ve nesep, sulh ve sükûnet, sadakat, ırk ve dil yerli yerine oturmuş olur. Bu dahili birliğin İslâm'la kaynaşmasından da birbirine bağlı, birbirine yardımcı, birbirine kefil ve muvazeneli hakiki bir kitle meydana gelmiş olur. Bunda, kanunların hükümleri

veya devletin emirleri değil de içten gelen bir itaat ve şuurlu duygu hâkimdir. Beşerin, mutat hayatları için tanzim ettikleri kaidelerinin de ötesindedir bunlar... İslâm topluluğu devlet kurmaya ve kendine ait kanunlar koymaya muktedir olamadığı yerlerde bu esas üzerinde durabilmiştir.

Muhacirler, Ensar kardeşlerinin yanına misafir olarak kondular. Ensar, onlardan evvel M e d i n e'ye yerleşmiş ve orasını bir iman yurdu edinmişlerdi. Muhacirleri, evlerini, kalplerini ve mallarını onlara açarak karşıladılar. Onları barındırmakta birbiriyle yarış halindeydiler. Bu yarışta o derece ileri gittiler ki, bir muhaciri bir ensarın evine alabilmesi ancak kur'a ile mümkün olabiliyordu. Zira muhacirlerin sayısı, onları evlerine almak isteyen ensarın sayısından azdı. Onlarla her şeylerini, tam bir gönül hoşluğu, içten gelen bir duygu ve hakiki ferahlıkla bölüşmüşlerdi. Yaratılıştaki bulunan cimrilikten azade oldukları gibi yapmacık hareketlerden ve gösterişten de uzak idiler.

Resûlullah (s.a.v.) muhacir erkeklerle Ensar erkekleri arasında kardeşlik tesis etmişti. İman sahipleri arasındaki bu kardeşlik dayanışması tarihin tek ve ender bağlılık örneğidir. Bu kardeşlik, kan kardeşliği makamına kaimdi. Mirası ve nesep bağlarından doğan diyet gibi v.s. diğer hakları da içine almaktaydı.

Bu husustaki şuurla yardımlaşma en yüksek dereceye ulaşmış, müslümanlar, bu yeni alâkaları gayet ciddi bir şekilde tutmuşlardı. Bu husustaki halleri ise İslâm'ın diğer tebligatını yerine getirmekteki hallerinden farksızdı. Bu yardımlaşma, İslâm cemiyetinin kuruluşunda, kudretli devlet haline gelişinde, istikrarlı hükümler ve sağlam kanunlar konulması sırasında, hatta daha fazlasında müessir olmuştu. Bu yeni doğan

topluluğun muhafazasında, kendisini ayakta tutacak bu istisnai tesanüde zaruret vardı.

Bu şekildeki yardımlaşma şuuru, bu hedefleri gaye edinmiş topluluğun doğmasında mutlaka zaruridir. Taki kudretli devlet, müstekar kanun ve sağlam nizam kurulmuş olsun. Bu topluluğun yaşaması, gelişmesi ve himayesi uğrunda bu fevkalâde tesanüdün kurulması da gerekir. Sonunda bu hal, durumunu tabii hale dönüştürür.

İslâm, bu yardımlaşma şuurunu son derece teşvik eder. Bunun kaynağının kalpte daima açık, daima artmaya ve taşmaya hazır bir vaziyette devamını ister. Bunun, insan ruhuna uygun gelen kolaylıkla ödeme esasları üzerine bina kılınmasını, gelip geçici heyecanlara bırakılmamasını ısrarla ister. Fevkalâde zamanlarda yapılan bilâhare de bu özel durum son bulunca tabii seyrine terk edilen bir yardımlaşmayı ister.

M e d i n e'de Bedir gazvesinden sonra durum istikrar bulmuş, İslâm devletinin nizamı kurulmuştur. Maişet için makul sebepler bulunmuştur. Büyük Bedir savaşından sonra yapılan küçük savaşların topluma sağladığı yeterli servet ve bilhassa Beni Kaynuka mağlup edilince, müslümanların eline geçen büyük ganimetler vardı. İşte bu sebeplerden Kur'an-ı Kerim, kan ve nesepden doğan haklar bakımından bu kardeşlik müessesesini kaldırmaya yönelmiş, Ruhi temayüllere dayalı bağılıklara da dokunmamıştı. Zaruretlerin getirdiği tatbikattan vazgeçme ve İslâm cemiyetinde durumu tabii haline döndürmek maksadiyle bu böyle olmuştur. Mirası ve diyet ödemek mükellefiyetini, Allah Teâlâ'nın kadim kitabında ve onun tabii kanununda aslolan nesep ve kan yakınlığına irca etmişti :

«Allah'ın kitabında akraba olanlar, miras hususunda birbirlerine mü'minler ve muhâcirlerden daha yakındırlar.» (Ahzâb, 6)

Aynı zamanda, Resûlullah (s.a.v.) için geniş mâna-da bir velâyetin de gerektiği beyan buyrulmaktadır. Bu öyle bir sevgi olmalı ki, kan yakınlığından da, insanın kendi nefsinı sevmesinden de önde gelmelidir.

«Mü'minlere peygamber kendi öz nefislerinden daha üstündür.»

Peygamber (s.a.v.)'in hanımlarının bütün mü'minlerin anneleri olduğunu da beyan buyurmuştur.

«Peygamberin hanımları mü'minlerin anneleridir.»

Peygamber sevgisi, bütününü birlikte hayat yolunu çizen, çok geniş kapsamlı umumi bir sevgidir. Bu hususta mü'minlerin peygambere karşı durumları, Rabbinden aldığı vahiyle onlara çizdiği şu hareket tarzıdır :

«Sizden hiç biriniz arzularını benim tebliğ ettiğim şeylere uydurmadıkça hakkıyla iman etmiş olmaz.» (1)

Duygularına da şamil olmak üzere Peygamber (s.a.v.)'in şahsı, onlara kendi nefislerinden daha sevgili olur. Onu bırakıp nefislerine uyamazlar. Kalplerinde, ondan bir şahıs veya eşya yer alamaz. Sahih Hadis'de şöyle nakledilmiştir :

«Nefsım kudret elinde bulunan Allah'a yemin ederim ki, ben o kimseye nefsimden, malından, çocuğundan ve bütün insanlardan daha sevgili olmadıkça hakkıyla iman etmiş olmaz.»

Yine sahih Hadis'te şöyle rivayet edilmişti. «Hz. Ömer (r.a.) peygamber efendimize :

(1) Hadis-i Şerif

«Ya Resulallah! Şüphesiz sen, nefsimden başka, her şeyden bana daha sevgilisin».

Resûlullah da şöyle buyurmuşlar :

«Hayır, ey Ömer, ben sana nefsimden de daha sevgili olmadıkça imanın tam olmuş olmaz.»

Bunun üzerine Ömer :

«Ey Allah'ın Resulu!.. Allah'a yemin ederim ki, sen bana her şeyden hattâ nefsimden de daha sevgilisin.»

Resûlullah da :

«Şimdi oldu Ey Ömer!»

buyurdular.

Bu husus sadece bir kuru sözden ibaret değildir. Bu yüksek bir seviye meselesidir. Bu mertebeye kalp, ancak kendisine bu nurlu yüksek ufku açan ilâhi bir lütuf ve bir temas neticesi ulaşır. İş bu noktaya gelince, insan kendi zati sevgisinden de ailesine ve çocuklarına gösterdiği sevgi ve şefkatten de, milletine beslediği muhabbetten de sıyrılmış olur. Şüphesiz insan, kendi zatını sever, onunla ilgili her şeye tasavvurun ve idrâkin üstünde bir sevgi besler.

İnsanoğlu bazen, gönlünü bu sevgiye verdiğini, ruhunu ona bağladığını, kendi benliğine karşı aşırı düşkünlüğünü giderdiğini sanır. Fakat gururuna dokunan bir şey olunca birden bire kendisini yılan sokmuşcasına irkilir. Bu duygu sebebiyle elem duyar. Ve hissiyatına da hâkim olamaz. Bazen nefsini, bütün hayatını feda etmeye razı eder. Bununla beraber, şahsiyetin küçültülmesi veya hususiyetlerine gölge düşürülmesi veya bir vasfının tenkide uğraması veya noksanlaştırılması, ona son derece ağır gelir. Her ne kadar aldırış etmediğinden, müteessir olmadığından söz etse de bu böyledir.

Bu derin sevgide son hüküm, bunun sadece dilde söylenen bir kelime olmayıp, dediğimiz gibi yüksek bir

mertebe oluşudur. Buna kalp, ancak ilâhi bir tecelli ile veya devamlı temrinler ile fasılasız ulaşabilir. İşte bu hal Resûlullah'ın beyan buyurduğu gibi bir cihad-ı ekber'dir. Bu hususta Ömer misali de yeterli bir örnektir. Hz. Ömer durum ve mevkiine rağmen yine de Resûlullah'ın ikazına muhtaç olmuştu. Bu saf kalbi açan da bu ikaz ve işaret olmuştur.

Bu umumi sevgi aynı zamanda onlara mecburiyet yükleyen bir durum arzetmektedir. Sahih bir Hadiste şöyle rivayet edilmiştir :

«Hiç bir mü'min yoktur ki, ben ona dünya ve âhrette insanların en yakını olmayayım.

Her hangi bir mü'min bir mal bırakırsa, soyundan olan kimseler ona varis olsunlar. Eğer bir borç veya yetimi varsa bana gelsin, zira ben O'nun velisiyim».

Bundan anlaşılan, peygamber, o kimse ölmüş ve borcunu ödeyecek mal da bırakmamışsa o kimsenin borcunu ödeyecek geride bıraktığı çocukları küçük iseler velâyeti altına alacak demektir.

Bundan başkasında, hayat tabii esaslarına uygun olarak devam edecek, ulvî düşünce mahsulü yardıma veya durumun gerektirdiği istisnâî hibelere ihtiyaç kalmayacak demektir. Kardeşlik nizamının kaldırılmasından sonra yine dostlar arasındaki bağların eski halinde devam edeceği de tabiidir.

Yapılan bütün bu icraat, ilk kardeşlik bağını kuvvetlendirmede ve bunun, ezeli kitapta yer alan Allah'ın bir iradesi olduğu beyan buyurulmaktadır :

«Bu, kitapta yazılmıştır».

Bu beyanla kalpler sükûnet bulmakta, her kanun ve nizamın kendisine döndüğü o büyük esasa yapışmaktadırlar.

Hayatda ancak bununla tabii rayına oturmuş ve kolaylıkla seyrine devam etmiş olur.

Toplum ve ferdin hayatında ancak sınırlı ve istisnâî zamanlarda yer alan, bunun haricinde tatbik kabiliyeti bulunmayan hükümler olarak kalmaktan da kurtulmuş olur.

Sonra İslâm, bu feyyaz kaynağın daima coşan ve taşan bir halde kalmasını, müslüman cemaatin hayatında vuku bulacak zaruri haller gerektiğinde kullanılmasını da istemiş ve öyle yapmıştı.

İSLÂM
TOPLUMUNDA
AF VE
MÜSÂMAHA

«Ey Muhammed! Sen af yolunu tut. İyiliği emret ve cahillere aldırış etme. Eğer şeytan tarafından sana bir vesvese gelirse, Allah'a sığın. Şüphesiz ki Allah, «Semî'dir, Alîm'dir» her şeyi çok iyi işiten ve bilendir. Allah'tan korkanlara şeytandan bir vesvese dokununca, Allah'ı hatırlarlar. Ve hemen gerçeği görürler.» (A'râf, 199-201)

Sen insanlarla muamele, sohbet ve muaşeret ederken mümkün olan en kolay hak yolunu seç. Onlardan üstün bir kemâl isteme ve onları yorucu ahlâki mükellefiyetlerle mes'ul tutma. Yanıldıkları zaman, zaafa kapıldıkları ve eksiklik yaptıkları takdirde bağışla onları... Bütün bunlar yalnız şahsî muamelelerdedir. Dinî inanç ve şer'î vicebelerde bunlar söz konusu olmaz. Allah'ın şeriatında ve İslâm inancı ile ilgili hususlarda göz yumma ve müsamaha yoktur. Af ve müsamaha, ancak karşılıklı ilişkilerde olabilir. İnsanın beşeri zaaflarına karşı göz yummak, ona merhametle davranmak ve müsamahakâr hareket etmek, kuvvet sahibi ulu kişilerin zayıflara karşı davranmaları gereken hareket tarzıdır. Ve Resûlullah (s.a.v.) bir gözetici, öğretici, eğitici ve doğru yolu gösterici kılavuzdur. Şu halde insanlar arasında en çok onun müsamahakâr davranması, kolaylıkla hareket etmesi ve beşerî zaaf-

lara karşı göz yumması gerekir... Zaten Allah'ın Resûlü de de böyle olmuştu. Bir kere olsun kendi kendisine kızmamıştır. Allah'ın dinine bağlandığına göre hiç bir şeyi kırgınlık anında yapmazdı. Her dâva adamı da Allah'ın, Resûlüne emrettiği bu hususlarla memurdur. Şüphesiz ki, insanların nefisleri ile faaliyet icra etmek ve onları doğru yola sevk etmek için geniş kalplilik şarttır. Müsamakârlığı, açık tabiatlılığı, kolaylığı ve kolaylaştırmayı, ifrata ve tefrite dalmadan Allah'ın dinine uygun hareket etmeyi icap ettirir :

«İyiliği emret»

Uygun olan herkesçe bilinen, münakaşa ve mücadeleye mahal kalmadan açıkça görülen hayırdır. Bu konuda selim fitrat sahibi ve doğru bir ruh yapısına malik kimseler aynı noktada birleşirler. Bir ruh bu uygun olan yolu itiyad haline getirdiği an kumanda etmek kolaylaşır. O kişiye hayır çizgisinin renkleri kendiliğinden belirir. İnsan ruhunu giriftlik, meşakkat, şiddet ve mükellefiyetlerden uzaklaştırıp kolayca hayra yöneltir. Ruhları eğitime tâbi tutmanın yolu, kumandayı temin edebilmektir. Ancak bir ruh mükellefiyetleri itiyad haline getirirse ondan daha üstün olan mükellefiyetleri de seve seve, kolaylıkla ve rahatça yüklenebilir...

«Câhillere aldırış etme»...

Doğru yolun zıddı, ilmin aksi olan cehalet kökünden geliyor burda... Bunlar birbirlerine yakın, çok yakın şeyler. Aldırış etmemek bazen terk ve ihmâl ile olur, bazen de bilmemekten dolayı tasarruf ve sözleri kale almamaktan doğar. Bu gibi hareketler karşısında efendice çekip gitmek ve onlarla sonu gelmeyen münakaşalara dalmamak, şiddeti artırıcı şeylere girişmemek ile olur. Bazen onlara aldırış etmeden susup

geçmek nefislerini küçültür, ruhlarını terbiye eder. İnat ve çekingenlikten, aşırı reddiye ve taşkınlıktan kurtarır. Şayet onları bu neticeye götürmezse, kalplerinde hayırdan eser bulunanların onlardan ayrılması şüphesiz daha iyidir. Çünkü onlar dâva adamlarının kötülüklerden ve boş şeylerden yüz çevirdiğini, dâvasının icaplarını yüklediğini görürler. Bu cahillerin de ahmaklıklarına ve cehaletlerine şahid olurlar ve böylece kalplerinde hayırdan eser bulunanların gözünden onlar düşer ve sıyrılırlar.

Dâva adamının insan ruhunun giriş çıkış noktalarını gayet iyi bilen bu ilâhî tevcihatta uymaları ne kadar da gereklidir, uygundur...

Fakat Resûlullah (s.a.v.) da nihayet bir beşerdir. Bazen kızabilir... Cahillerin cehaleti, beyinsizlerin sefaleti, ahmâkların budalalığı onun kızgınlığını üzerlerine çekebilir. Her ne kadar Resûlullah (s.a.v.) kendisine sahip de olsa peşinden giden dâva adamlarından bir çoğu aynı şeyleri yapamayabilirler. İnsan kızınca şeytan hemen nefsine hülûl eder, çünkü kırgınlık anında insan heyecana kapılmış, nefsinin hâkimiyetini elinden çıkarmıştır. İşte bunun içindir ki, yüce Rabbi kırgınlığının yatışması ve şeytanı kendi yoluna sürmek için Allah'a sığınmalarını, ondan yardım dilemelerini emreder :

«Eğer şeytan tarafından sana bir vesvese gelirse, Allah'a sığın. Şüphesiz ki Allah, Semî'dir, Âlimdir.»
(A'râf, 200)

Ve şu hüküm : «O, Semî'dir Âlim'dir»... Kemin olarak belirtiyor ki, şüphesiz Allah Teâlâ cahillerin cehaletini ve beyinsizliğini iştirmektedir. Ve senin ruhunda onların eziyetleri karşısındaki tahammülü açıkça bilmektedir... Bu ise ruhu razı etmek, nefsi

sevindirmek için gayet büyük tesir icra ediyor. Azamet ve celâl sahibi olan Allah'ın bunları işitmemesini ve bilmesini öğrenmek şüphesiz ki en büyük teminatıdır. Cahilleri Allah yoluna devam ederken Allah Teâlâ'nın bu cahillerin cehaletini ve beyinsizliğini bildiğini öğrendikten ve duyduğunu farkettikten sonra daha ne gerekir insan nefsine?

Bundan sonra Kur'an-ı Kerim'in akışı dâva adamının ruhunda rıza ve kabul duygusunu geliştirmek, kırgınlık anında şeytanın hareketlerini ters yüz ederek onu kapı dışarı atmak için Allah'ı zikretmenin gerektiğini ifade ederek bir başka metod kullanıyor :

«Allah'dan korkanlara şeytan tarafından bir vesvese dokununca, Allah'ı anarlar ve hemen gerçeği görürler...» (A'râf, 201)

Gerçekten de bu kısacık âyeti kerime insanları hayretten hayrete düşüren duyguları açıklamakta, son derece derin gerçekleri dile getirmektedir. Kur'an-ı Kerim'in, ifade gücü bütün bu üstünlükleri fevkalâde güzel ve muciz ifadeleri içerisinde toplamaktadır... Âyet-i celilenin : «Ve hemen gerçeği görürler»... İfadesi ile son bulmuş olması da âyetin muhtevasına son derece büyük manalar eklemektedir. Onu karşılayacak lâfızlar bulmak güçtür. Şeytanın dokunmasının insanı körleştirdiğini, duygularını yok ettiğini ve gözünü kapadığını belirtiyor... Fakat Allah korkusunu, O'nun kontrolünü, korkusunu, gazabını ve cezasını hissetmek ise, gönülleri Allah'a bağlayan, gafletten uyararak hidayet yolunu sağlayan en engin bağ, işte muttakilere bunlar hatırlatılıyor... Şayet Allah'tan korkanlar bunu hatırlarlarsa görüş ufukları açılır, gözlerinin önüne çekilmiş olan perdeler kalkar.

«Ve hemer gerçeği görürler»...

Şüphesiz ki şeytanın dokunuşu kör eder kişiyi. Allah'ı anmaksa birden gözleri açar. Şeytanın dokunuşu karanlığın ifadesidir, Allah'a yönelmek ise aydınlıktır... Şeytanın temasını ancak takvâ duygusu silip aydınlatılır. Şu halde Allah'dan korkanlar için şeytanın hâkimiyeti nasıl söz konusu olabilir?...

MÜSLÜMANIN SOY VE İNANÇ DEĞERLERİ

Daha önce de belirtildiği gibi, müslüman toplumun en önemli özelliği inanç toplumu olmasıdır. Bu sebeple İslâm toplumu ideolojik toplum yapısının en mükemmel örneğidir.

Müslüman, itikadî düşüncesini hayatının her safhasında yaşayan kişidir. Seyyid Kutub şöyle dile getiriyor :

İslâm insanlığa alâka ve bağlılıklar konusunda da yepyeni bir düşünce sistemi getirmiştir... Geldiği gün değer ölçüleri ve kıymetler konusunda yepyeni bir düşünce tarzıyla gelmişti. Bu değer ölçüleri ve kıymetlerin alınacağı kaynaklar hususunda da aynı yeniliği getirmişti...

İslâm insanı Rabbine göndermek için gelmiştir. Allah'ın hâkimiyetinin insanların değer ve ölçülerini aldıkları yegâne hâkimiyet kaynağı olmasını temin için gelmiştir. İnsanın varlık ve hayat görüşünü o kaynaktan almasını sağlamak için gelmiştir. İnsan münasebetleri ve bağlılıkları yönünden de o kaynağa baş vurmak zorundadır. Çünkü o iradede sūdūr etmiş ve tekrar ona dönecektir.

İslâm gelir gelmez insanları Allah'a bağlayan bir tek bağı mevcut olduğunu belirtmiş ve bu bağı ge-

liştiği andan itibaren başka bir bağın ve dostluğun kalmayacağı gerçeğini yerleştirmiştir :

«Allah'a ve âhiret gününe imân eden hiç bir kavmin babaları oğulları, kardeşleri veya akrabaları da olsa, Allah'a ve Resûlüne düşman olanlara sevgi beslediğini göremezsin. İşte Allah, bunların kalplerine imânı yerleştirmiş ve onları katından bir ruh ile desteklemiştir.» (Mücâdele, 22)

Meydanda tek bir hizip vardır. O ad Allah'ın hizbidir.

Şu kadar var ki bu düşünce müslüman inanç ayırlığına rağmen anne ve babaları ve akrabalarıyla anlaşma arzusuna mani değildir. Yeter ki müslümanlara düşman olan saflarda yer almasınlar. Ama İslâm'a düşman olan saflarda yer aldıkları anda hiç kimseyle akrabalık ve bağlılık söz konusu olmaz. İşte bu konuda bize en güzel örnek münafıkların reisi Abdullah İbn Übeyy'in oğlu Abdullah'dır.

İbn Cerir Taberi, İbn Ziyad'dan kendi isnadıyla rivayet ediyor ve diyor ki : Resûlullah (s.a.v.) bir gün Abdullah bin Übeyyin oğlu Abdullah'ı çağırdı ve buyurdu : «Görüyorsunuz baban ne diyor»? Abdullah «ne diyor babam? Anam ve babam sana kurban olsun ey Allah'ın Resûlü» dedi. Resûlullah buyurdu ki : «Baban diyor ki M e d i n e'ye dönersek kimin üstün, kimin alçak olacağını görürüz». Bunun üzerine Abdullah dedi ki : «Allah'a yemin ederim ki ey Allah'ın Resûlü doğru söylemiş o. Vallahi sen üstünsün mutlak, o da alçak. Ancak sen M e d i n e'ye geldiğin zaman herkes biliyordu ki, anne ve babasına benden daha çok hürmetkâr kimse bulunmazdı. Şayet Allah ve Resûlü benim onun başını getirmemden razı olacaksa şüphesiz getiririm sana onu. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.) «hayır» dedi. M e d i n e'ye vardıkları zaman

Abdullah bin Übeyy'in oğlu Abdullah babasının kapısına dikildi ve kılıcını kınından çıkararak «sen misin o M e d i n e'ye vardığımız zaman içimizden kimin üstün kimin alçak olacağını göreceğiz diyen»? Hayır vallahi sen üstünlüğün sana mı yoksa Resûlullah'a mı ait olduğunu öğreneceksin. Allah'ın ve Resûlünün izni olmadan seni kimse koruyamaz. Ve sen O'nun gölgesine bile dokunamazsın. Bunun üzerine Abdullah bin Übey bağırmaya başladı. «Ey Hazreçliler, oğlum beni evimden alıkoyuyor... Ey Hazretçliler, oğlum beni evimden menediyor!... Dedi. Bunun üzerine Abdullah dedi ki: «Allah'a yemin ederim ki Resûlullah'ın izni olmadan kimse koruyamaz onu. Yanına bir takım kimseler toplandılar ve kendisiyle konuştular. O dedi ki: Vallahi Allah'ın ve Resûlü'nün izni olmadan içeri giremez. Bunun üzerine kalabalık Resûlullah'ın yanında durumu anlattı. Durumdan haberdar olan Peygamber buyurdu: «Varın ona söyleyin onu eviyle başbaşa bıraksın» Adamlar geldiler ve Abdullah'a onun buyruğunu söylediler. Bunun üzerine Abdullah Peygamberden emir geldiğine göre artık birşey demek düşmez bana» dedi...

İşte inanç bağı kurulduğu zaman artık bütün mü'minler kardeş olmuşlardı. İsterse aralarında akrabalık bağı bulunmasın, nesep ilgisi olmasın...

«Mü'minler ancak kardeşlerler»...

«İman edip hicret edenler, Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla, cihad edenler, muhacirleri barındırıp yardımında bulunanlar, işte onlar, birbirlerinin dostudurlar. İman edip hicret etmeyenlerle ise, hicret edinceye kadar aranızda hiç bir velâyet sorumluluğu yoktur.»
(Enfal, 72)

Bu dostluk bir nesli de geçer ve peşpeşe nesiller boyu uzanır. Bu ümmetin başını sonuna bağlar, so-

nunu başına... Hem de sevgi, dostluk, şefkat ve yıkılmaz bir muhabbet bağıyla :

«Daha önceden Medine'yi yurt edinip imanı kalblerine yerleştirenler, hicret edip kendilerine gelen mü'minleri severler. Onlara verilen ganimet mallarından dolayı içlerinde hiç bir çekememezlik duymazlar. İhtiyaç içinde olsalar bile, onları kendilerine tercih ederler. Nefsinin cimriliğinden korunmuş kimseler, işte onlar, kurtuluşa erenlerdir. Muhacirlerden ve ensardan sonra gelen mü'minler, şöyle dua ederler : "Ey Rabbimiz! Bizi ve bizden önce iman etmiş olan kardeşlerimizi bağışla. Mü'minlere karşı kalbimizde bir kin bırakma. Ey Rabbimiz! Şüphesiz Sen, çok şefkatli ve merhametlisin".» (Haşir, 9-10)

Allah Teâlâ müslümanlara örnek olarak kendilerinden önce geçen ve zamanın bağrını yarıp giden iman kafilesini teşkil eden yüce peygamberler kervanından örnekler veriyor :

«Bir zaman Rabbi, İbrahim'i bir takım emirlerle imtihan etmiş, o da bunları yerine getirmişti. Allah ona : "Ben, seni insanlara imam yapacağım." dedi. O da : "Neslimden de imam yap." dedi. Allah da : "Zâlimler vaadime erişemezler." dedi. Biz Kâbe'yi, insanlar için bir toplantı ve emniyet yeri yaptık. "İbrahim'in makamını namazgâh edinin" dedik. İbrahim'e ve İsmail'e : "Evimi tavaf edenler, orada oturanlar, rûkû ve secde edenler için temizleyin" diye emrettik İbrahim şöyle dedi : "Ey Rabbim! Bu beldeyi emniyetli kıl. Halkından Allah'a ve âhiret gününe iman edenleri mahsullerle rızıklandır." Allah da : "Kim inkâr ederse, onu az bir müddet geçindirir, sonra cehennem azabına uğramak zorunda bırakırım. Orası ne kötü bir yerdir!" dedi. (Bakara, 124-126)

Hiz. İbrahim anne ve babasından dalâlet üzerinde ısrar etmelerini gördüğü an ayrılıyor :

«Ben, sizden ve Allah'dan başka bütün taptığınız şeylerden çekilip ayrılıyorum, sadece Rabbime dua ederim. Umulur ki Rabbime itaat etmekten dolayı mahrum olmam.» (Meryem, 48)

Allah Teâlâ İbrahim (a.s.) ve kavmini, onlardaki güzel örneği şöylece anlatıyor :

«Gerçekten İbrahim'in ve beraberinde olanların sözlerinde sizin için güzel bir örnek var. Vaktiyle kavimlerine dediler ki : «Biz sizlerden ve Allah'dan başka tapmış olduğunuz şeylerden uzağız. Siz Allah'ın birliğine iman etmedikçe sizi ve dininizi tanımıyoruz. Sizinle aramızda ebediyen sürecek bir düşmanlık vardır»» (Mümteherine, 5)

Ashabı kehfî teşkil eden delikanlılar doğrudan doğruya Allah'ın dinine bağlılıklarını sürdürmek için topraklarını, milletlerini ve akrabalarını bırakıyorlar, Rablerine doğru koşuyor, inançları uğruna firar ediyorlar. Kendi akrabaları, aşiretleri ve vatanlarından bir yer tutmaları mümkün olmayınca onlardan ayrılıyorlar :

«Ey Muhammed! Şimdi Biz sana, onların kıssasını olduğu gibi dosdoğru anlatacağız.. Onlar Rablerine iman etmiş gençlerdi. Biz de onların hidayet ve basiretlerini artırmıştık. Kavimlerinin karşısına dikilip, tam bir kararlılıkla şu gerçeği haykırdıkları zaman, Biz onların kalblerini, pekiştirip cesaret vermiştik : «Bizim Rabbimiz, göklerin ve yerin Rabbidir. Biz O'ndan başka hiç bir ilâha tapmayız. Yemin olsun ki, eğer biz, bunun aksini söyleyecek olursak, o takdirde saçma sapan bir şey söylemiş oluruz. Şu bizim kavmimiz, Allah'tan başka ilâhlar edindiler. Onların ilâh olduğuna dair apaçık bir delil getirselers ya! Allah'a karşı yalan uydurandan daha

zalim kimdir?" Sonra içlerinden biri diğerlerine şöyle dedi : "Mademki kavminizden ve Allah'dan başka tap-tıkları şeylerden uzaklaştınız; o halde mağaraya sığın-nın. Rabbiniz rahmetiyle size genişlik versin ve işinizi rast getirip kolaylaştırsın".» (Kehf, 13-16)

N û h peygamberin karısıyla L û t peygamberin karısı aralarında inanç birliği kalmayınca eşlerinden ayrılıyorlar :

«Allah kâfirlere, Nûh ve Lût'un karılarını misal gösterir. Onlar salih kullarımızdan olan iki kulumuzun nikâhı altında idiler. Kocalarına karşı hainlik ettiler. Bu iki peygamber, Allah tarafından karılarının başına inen azabâ engel olamadı. Onlara : "Diğer inkâr eden-lerle beraber siz de cehenneme girin!" denildi.» (Tah-rim, 10)

Bir başka vakada Fir'avun'un karısı yer alıyor :

«Allah, iman edenlere de Firavun'un karısını misâl gösterir. O, şöyle demişti : "Rabbim! Cennette, rahme-tine yakın bir yerde bana bir ev yap. Beni Firavun'dan ve onun kötü amelinden kurtar. Beni, şu zalim kavim-den kurtar!."» (Tahrîm, 11)

İşte böylece her türlü alâka ve bağılıklarda sayı-sız örnekler uzayıp gidiyor. N û h peygamberin kıssa-sındaki, babalık duygusu, İ b r a h i m'in kıssasındaki hem vatan, hem akraba hem aşiret sevgisi, N û h ve L û t Peygamberin kıssasıyla Firavun'un karısının kıs-sasındaki karı koca münasebetleri...

İşte böylece yürüyor kervân yolunda... Ve bu ka-file alâka ve münasebetler konusunda gerçek tasav-vurdan örnekler sunuyor... Nihayet vasat ümmet dev-ri geliyor. Ve bu ümmet o örnekleri, tecrübeleri ve ha-zineleri buluyor, rabbani metodunda yürümek için on-ları kullanıyor. Ve bir mü'min ümmeti meydana getir-

mek için aşiretler bölünüyor, evler ayrılıyor, ideolojiler ayrılınca herşey de ayrılıyor birden... İlk iman bağı yerleşince gönüllerdeki başka bağlar yok oluyor. Nitekim Allah Teâlâ yüce kitabında bu mü'minler hakkında şöyle diyor :

«Allah'a ve ahiret gününe iman eden hiç bir kavmin babaları, oğulları, kardeşleri veya akrabaları da olsa, Allah'a ve Resûlüne düşman olanlara sevgi beslediğini göremezsin. İşte Allah, bunların kalplerine imânı yerleştirmiş ve onları katından bir ruh ile desteklemiştir.» (Mücâdele, 22)

Hız. Muhammed (s.a.v.) ile amcası Ebu Leheb, amcazadesi Amr Bin Hişam (Ebu Cehil) arasındaki akrabalık bağı kopunca, muhacirler Bedir gününde akraba ve yakınlarıyla savaşıp onları öldürünce... İşte o zaman muhacirlerle Ensar arasındaki inanç bağı kuruluverdi birden... Bir de bakıldı ki akraba ve kardeş olmuşlar birbirleriyle... Ve müslüman Araplarla kardeşleri Bizans'lı Süheyb, Habeş'li Bilâl ve İran'lı Selman arasında bir akrabalık bağı kuruldu. Ve kabile bağlantısı, cinsiyet taassubu, toprak bağlılığı siliniverdi birden...

Ve Resûlullah onlara şöyle dedi : «Asabiyeti (ırkçılığı) bırakın, çünkü onun kokusu pistir»... Ve buyurdu : «Asabiyete (ırkçılığa) çağıran bizden değildir. Irkçılık için savaşan bizden değil. Irkçılık uğrunda ölen bizden değildir...» Ve böylece son buldu bu pis koku da... Soy sop taassubunun kokusu. Ve bu nâra da birden ölüverdi. Irkçılık nârası... O pislik de kalktı ortadan. Irkçılık pislği... Ve insanlar birer birer yüce ufuklara doğru tırmandılar. Kan ve et pıhtısının kokusundan uzaklaştılar... Toprak ve arazi pisliklerinden sıyrıldılar...

İslâm ümmetinde kafilenin başını Ebu Bekir (r.a.) gibi bir Arap, Bilâl gibi bir Habeş'li, Süheyb gibi bir Romalı, Selmân gibi bir İran'lı ve onların yüce kardeşleri teşkil ediyordu. Ve o nesil birbiri peşi sıra aynı parlaklık ve uygunluk içerisinde devam edip gidiyordu. Vatanı İslâm diyarı teşkil ediyordu. Ve orada hâkim Allah idi. Değişmez buyruk Kur'an. İşte yurt, cinsiyet ve akrabalık konusundaki bu üstün düşünce sistemi gibi Allah dâvasına bel bağlayanların gönlüne hâkim olan bu konu... Dâva adamlarının gönlünde hiç bir karışıklığa vesile olmadan gizli cahiliyet düşüncesinin eserlerinin karışmadığı ve hiç bir şekilde çirkin girmemesi gerektiği husus budur. Toprak şirkinin, ırkçılık şirkinin, kavmiyet şirkinin, nesep şirkinin, uzak yakın basit menfaatler şirkinin. İşte Allah Teâlâ bunların hepsini bir âyeti kerimede topluyor ve imanın karşılığı olarak terazinin bir kefesine koyup ikisinden birisini seçmeyi insanlara bırakıyor...

«Ey Muhammed! De ki : “Eğer babalarınız, oğullarınız, kardeşleriniz, eşleriniz akrabalarınız, elde ettiğiniz mallar, durgunluğundan korktuğunuz ticaret ve hoşlandığınız evleriniz; Allah'tan, peygamberinden ve Allah yolunda cihad etmekten sizin için daha fazla sevgili ise, Allah'ın emri gelinceye kadar bekleyin. Allah, fâsıklar güruhunu hidayete erdirmez”.»

İşte böylece dâva adamlarının ruhunda bu nevi sathi şüphelerin, Cahiliyet ve İslâm gerçeği ile harp diyarı ve İslâm diyarının vasfı hususunda en ufak bir şüpheyeye mahal kalmamalıdır.

AZGIN TOPLUMUN SONU

Azgın toplumların âkibetine fazlasıyla dikkat çeken Kur'an, sâlih bir toplum kurmak için bütün engelleri ortadan kaldırmaya çalışır. Böylece azgın toplumların kötü âkibetlerinin müslümanların da başına gelmemesi için müslümanları uyarır. Bu hususu Seyyid Kutub şöyle açıklıyor :

Allah : N û h (a.s.)'in kavmini, H û d, S a l i h ve L û t kavimlerini helâk ettiği nizâmın aynısıyla; R o m a, G r e k, F i r ' a v u n l a r ı ve diğerlerini de helâk etmişti. Hem de medeniyetlerinin en parlak devirlerinden sonra onları yerle yeksan ederek... İşte ilâhî takdirin gizlediği o gayb sırrı... İşte bu bilinen tarihi realiteyi Rabbani nizamın açıklayış tarzı... Ne kadar da açık.

O milletlerin medeniyetleri, yer yüzündeki varlıkları ve sahip oldukları servet ve araziler; bu günün milletlerinin sahip olduklarından bazı yönlerde fazla olmasa bile aşağı da değildi. Servet, saltanat ve nimetlere gömülmüşler, içinde bulundukları refâha aldanmışlar, Allah'ın sıkıntı ve bolluklarla sınıdığı nizamını bilmiyenleri de kendileriyle birlikte aldatmışlardır.

Bu milletler meydanda bir takım kanunların bulunduğunu ve Allah Teâlâ'nın bu kanunlar uyarınca milletleri derece derece sınıdığını bilmiyor ve anlamıyorlardı. Bu kanunların çarkına kendilerini kaptırmış

gidiyorlardı. Onları karşılaştıkları göz alıcı nimetler büyülüyor, akıllarını başlarından alıyor, bolluk ve hâkimiyet; büyüklenmelerine vesile oluyor, Hak Teâlâ'nın kendilerine ihsan ettiği nimetler aldanmalarına sebep oluyordu. Ne Allah'a ibadet ediyor, ne de onu tanıyorlardı. Aksine Allah'ın hâkimiyetine karşı geliyor ve Allah'a ait olan ûlûhiyet sıfatlarını kendi şahısları için lâıyık görüyor, yeryüzünde bozgunculuk yapıyor, Allah'ın hâkimiyetine tecavüz ettikleri gibi insanlara da zulmediyorlardı.

Ben Amerika Birleşik Devletleri'nde kaldığım esnada Hak Teâlâ'nın şu âyeti kerimesinin ifade ettiği mânâyı bizzat gözlerimle gördüm, müşahede ettim :

«Kendilerine hatırlatılanları unuttuklarında onlara her şeyin kapısını açtık.» (En'âm, 44)

Bu yeti celilenin gözler önüne serdiği manzara her yandan hadsiz hesapsız rızıkların ve hayırların fışkırıp attığı bir manzaradır. Sanırım ki bu manzaranın muhtevası A m e r i k a'da ortaya çıktığı kadar yeryüzünün hiç bir bölgesinde ortaya çıkmış değildir.

Ben A m e r i k a'lıların içinde bulundukları bollukla kapıldıkları gururu gözlerimle gördüm. Bu bolluk ve nimetlerin «b e y a z A d a m» için hazırlanmış olduğunu kabul edişlerini de müşahade ettim. Siyah renkli insanlarla muamele tarzlarının ne kadar rezilâne ve sefilâne bir hava içerisinde cereyan ettiğini, ne kadar iğrenç ve vahşice olduğunu bizzat gördüm. Hem de bu muamelenin yeryüzündeki hiç bir harekette görülmeyecek tarzda bir militarizm tarzında olduğunu hatta yahudilerin bu ırkçılık ayırımı karşısında mukayese bile edilemeyeceğini gördüm. Evet beyaz Amerikalı aynı ırk ayırımını renkli insanlara karşı kullanıyordu. Hem de çok çirkin ve şiddetli tarzda. Hele bu siyahiler bir de müslüman iseler...

Ben bütün bunları görüyor ve Allah'ın bu âyeti celilesini düşünüyordum. Allah'ın değişmez kanunun tecellisini bekliyordum. Ve yine bu değişmez kanunun o gafiller gürûhunu sarsmaya doğru adımlarını atmaya başladığını görür gibi oluyordum :

«Nihayet kendilerine verilen o nimetlerle sevinip zevkle dalınca onları azabımızla ansızın yakalayverdik. Hemen ümitsizliğe kapılıp şaşkına döndüler. Böylece zulmeden kavmin kökü kesildi. Âlemlerin Rabbi olan Allah'a hamdolsun.» (En'âm, 44-45)

Her ne kadar Allah Teâlâ yüce peygamberini cihana gönderdikten sonra milletleri kökten yok etmek tarzındaki azabını insanların üzerinden kaldırmışsa da başka başka azap türleri kalkmış değildir. Nitekim beşeriyet özellikle de kendilerine her şeyin kapısı açılmış olan milletler bu acı azap şekillerinin pek çoğunu tadıyorlar. Hem de bunca gelişmiş olan üretim imkânlarına ve bolluklara rağmen...

Ruhi azap, psikolojik huzursuzluk, cinsi sapıklık gibi hastalıklarla karşı karşıyadır bu günün dünyası. Öyle ki bu hastalıklar gelişen üretim imkânlarını ve bolluk vasıtalarını tamamen yok edip hayatı bütünüyle kararsızlıkların, uğursuzlukların ve bedbahtlıkların eline teslim etmektedir. (1) Bunların yanı sıra da siyasi skandallara sebep olan ahlâki bozuklukların neticesi tevessül edilen cinsi sapıklık veya şehvet karşılığında satılan devlet sırları ve milli hiyanetler... Evet bütün bunlar en sonunda şaşmayan bir âkibetin ilk belirtileri durumundadır.

Bu henüz yolun başlangıç noktasıdır. Ama ne kadar doğru söylüyor Allah'ın yüce Resûlü :

«Allah'ın bir kulun isyanına rağmen ona sevdiğini,

(1) Daha geniş bilgi için : «İslâm ve Medeniyet Problemleri».

dünya nimetlerini bolca verdiğini görürseniz biliniz ki bu onu cehenneme yaklaştırmak içindir...»

Sonra şu âyet-i kerimeyi okuyor :

«Bu sebeple kendilerine ne hatırlatıldı, ne öğüt verildiyse onları unutup da üzerlerine her şeyin kapılarını açtık. Nihayet kendilerine verilen genişlik ve serbestlikle tam ferahladıkları sırada ansızın onları yakaladık da umutsuz kalıverdiler»... (1)

Ne var ki şu noktayı da göz önünde bulundurmamak lâzımdır. Allah'ın kanunu, bâtılı yok ederken yeryüzünde Hak'kı temsil eden bir ümmeti kaim kılmaktır. Sonra Allah Teâlâ Hak'kı bâtılın üzerine gönderir ve onun beynine bir tokmak gibi indirir. Ve bir de bakarsınız ki bâtıl yok olup gitmiştir... Şu halde Hak ehli de tembel tembel oturup, hiç terlemeden ve yorulmadan Allah'ın değişmez kanununun tecellisini bekleme melidir. Çünkü bu halleriyle onlar da Hak'kı temsil edemezler. Ve Hak ehli olma durumunda bulunamazlar. Çünkü Hak ehli tembel tembel oturup durmaz.

Bundan sonra Kur'an-ı Kerim Allah'a şirk koşanları Allah'ın azabı karşısında kendileri ile başbaşa bırakıyor. Kalpleriyle, gözleriyle, kulaklarıyla... Onlar bu azabı reddetmekten aciz oluyorlar. Bunun yanı sıra Allah'dan başka bir ilah da bulamıyorlar ki kendilerine Allah'ın aldığı kalplerini ve kulaklarını geri versin :

«Ey Muhammed! De ki : “Söyleyin bana, eğer Allah Allah'tan başka onu size getirecek ilâh kimdir?” Bak âyetleri nasıl açıklıyoruz? Sonra onlar nasıl yüzçeviriyorlar?» (En'âm, 46)

Bu sahne gerçekten tasvirlerle doludur. Onların bir yandan Allah'ın azabı karşısındaki acizliklerini canlandırırken diğer yandan da Allah'dan başka O'na eş

(1) İbni Cerir ve İbni Ebu Hâtim.

koştukları şeylerin gerçek yalanlarını ciddi bir tutum içerisinde tasvir ediyor. Ne var ki bu tasvir onları derinden derine sarsıyor. Aslında beşer fitratını yaratan yüce yaratıcı bu fitratın bunca tasvirlerle dolu manzarada kavrayacağı ciddi unsurları ve onun gerisindeki hakikatları çok iyi bilmektedir. Bir kere insan fitratı bu manzaradan Allah'ın bunları kendisi için yapmaya kadir olduğunu anlamaktadır. Gözleri ve kulakları almaya, kalpleri mühürlemeye gücünün yettiğini ve bir daha bu azaların vazifesini yapamaz hale geleceğini idrak etmektedirler. Ve şüphesiz ki şayet Hak Teâlâ bunu yapacak olursa ondan başka veryüzünde onun azabını bertaraf edecek hiç bir ilâh yoktur.

Gönüllere ve kemiklere kadar bir titreme salan ve bunun yanı sıra da şirk inancının gülünçlüğünü Allah'dan başka kimseleri dost edinmenin sapıklığını açıkça belirten bunca âyetler ve deliller gösterildiği halde Hak'tan ayrılan kimselerin durumu hayretle müşahade ediliyor. Tıpkı aksak develer gibi hâlâ hakikatlardan geri duranların tutumunu. Müptelâ olduğu gibi bir hastalık sebebiyle de deve hep izden dışarıya doğru meyleder ve çıkar. İşte bunların tutumu da aynı :

«Bak, âyetleri nasıl açıklıyoruz? Sonra onlar nasıl yüz çeviriyorlar...»

Bu hayretengiz manzara ile birlikte aksama sahnesi de yer alıyor. Devenin aksayışını Araplar çok iyi bilirler. Bu manzara bir yandan da onlara aksak develerin tasvirini hatırlatmaktadır ki insana bir alay duygusu, küçümseme ve eğlenceye alma haleti ruhiyesi vermektedir. (1)

(1) Kur'an'da Edebi Tasvir isimli eserimize bakınız.

Onlar henüz beklenen manzaranın tesirinden kendilerini kurtarmamışlarken bir yeni hal ile karşılaşılıyorlar. Bu da Allah için pek uzak bir şey değil. Hak Teâlâ bu âyet dalgasında onlara, yani zalim müşriklere Allah'ın azâbı ansızın gelip çattığı zaman veya ilahi azapla yüz yüze geldikleri zaman ki durumlarını canlandırıyor. Onlar henüz uyanmak üzereyken birden gelip çatan azâbı :

«De ki : *“Söyleyin bana eğer size Allah tarafından ansızın veya açıkça bir azap gelirse, zâlimlerden başkası mı yok olur?”*»... (En'âm, 47)

Gerçek odur ki Allah'ın azâbı hangi şekilde ve ne halde olursa olsun gelir çatar. İster ansızın gelsin ve onlar gafletteyken, böyle bir azâbı beklemezken çatsın, ister açıktan açığa onlar bağırp çağırırken, böyle bir azabı ilâhi zulmeden topluluğa Kur'an-ı Kerim'in genellikle ifadesine göre müşriklere ulaşacak ve onları helâke sürükleyecek. İlâhi azap ister açıktan açığa gelsin, ister ansızın çatıversin, onları bu azaptan kurtaracak hiç bir kimse yoktur. Zaten onlar azâbı ilâhi ile karşı karşıya gelseler bile kendi kendilerini müdafaa edecek güce sahip değildirler. Ayrıca Allah'tan başka ona eş olarak dost edindikleri kimseler de kendilerinden bu azâbı defedebilecek güçte değildirler. Zira hepsi de Allah'ın zayıf hem de çok zayıf kullarıdır...

Bu bekleyiş sahnesini âyet-i kerime onlara sunar-ken beklenen hal gelmeden evvel ona sebep olan amilleri araştırıp, sakınmaları için zikredilmektedir. Allah Teâlâ biliyor ki, insan bünyesine böyle bir bekleyiş sahnesi ile hitap etmek ve bunu bir manzara halinde belirtmek insanın hücrelerine kadar tesir eder ve gönülleri tiril tiril titreten o manzaranın ötesindeki gerçeği görür.

Âyet-i kerimenin teşkil ettiği dalgalar; yüksekliğin son derecesine varınca, bunca sahneler birbiri peşi sıra açıklanınca, ilhamlarla dolu ifadeler belirtilince ve inzâr hâdisesini ruhların derinliklerine kadar taşıyan ifadeler belirtilince Resûllerin vazifesini beyan ederek son buluyor... Nitekim kavimleri o peygamberlerin çoğundan harikalar talep etmişlerdi. Halbuki peygamberler korkutucu, müjdeleyici ve tebliğ edici idiler. Bütün bunlar yapıldıktan sonra insanların durumunu kendi tutumlarına uygun tarzda ve son karşılığın terettüp ettiği şekilde ne olacaksa olur :

«Biz, peygamberleri ancak müjdeleyenler ve uyarıcılar olarak göndeririz. Kim iman eder ve kendini düzeltirse, onlara korku yoktur. Onlar üzülmazlerde. Âyetlerimizi yalanlayanlara ise, doğru yoldan çıkmaları sebebiyle azap dokunacaktır.» (En'âm, 48-49)

Aslında bu din beşeriyeti akli rûşd çağına hazırlıyor. Allah'ın insanoğluna sunduğu en büyük alet olan akli, mevcudat sayfalarında ve hayat sahnelerinde âyetleri serpiştirilmiş bulunan hak'kı tam olarak idrâk etmek üzere kullanmağa hazırlıyordu. Mahlûkâtın gizli noktalarında âyetleri belirtilen ve şu Kur'an-ı Mü'bin'in açıklamak, aydınlatmak ve beşer idrâkını o yöne tevcih etmek üzere geldiği hak'kı...

Tabiatı itibariyle bunlar beşeriyetin boyunlarını eğen ve münkirleri ayan beyan görülen maddî harikaların karşısında iz'anı zorlayan hissi harikalar devresinden uzaklaştırmayı icap ettiriyordu. Evet bütün bunlardan alıp mevcudatı çepeçevre saran ilâhî sanatın güzelliklerini düşünmeye ve idrâk etmeye yöneltmeyi icâb ettiriyor. İnsanoğlunun bizzat kendisi de bir mucize ve bir harikadır. Her an mevcudat sahnesinde harikalar meydana gelmekte ve bu harikalar

üzerine kâinat seyrini devam ettirmektedir. Beşeriye-
ti bu harikaların elinden kurtarıp Allah'ın bu engin
kitabı ile muhatap kılmayı icap ettiriyordu. Bu kitabın
üslubu icazlarla dolu olduğu gibi takip ettiği metot
da bir nevi mucizedir. Ve onun inşa etmeye çalıştığı
emsalsiz mucizedir. Nitekim onun kurduğu cemiyet
tarzına bir başka örnek göstermek mümkün değıl-
dir.

Ne var ki bütün bunlar uzun bir terbiyeyi ve ge-
niş bir yönetimi icap ettiriyordu. Ancak bundan sonra
beşer idrâki o nevi bir değışime ve o derece bir terak-
kiye alışabilirdi. Ve ancak ondan sonra insan beşeri
idrâkiyle Rabbanî tevcihatın ışığı altında, Kur'an'ın
zabturabtı ile, peygamberin terbiyesi altında, mevcu-
dat sayfalarını okumaya başlayabilirdi. Bu mevcudat
sayfalarını okumak aynı anda hem müspet ve pratik,
hem de gayba dayalı bir okumadır. Ve Hristiyanlığın
lâhuti felsefesinde, Greklerin düşünce tarzında hâkim
olan mücerret zihni düşüncelerden tamamen uzaktır.
Mecusilikte, Budizmde, eski Mısır Ve Hind
dinlerinde hâkim olan felsefelerin bir kısmında, Hris-
tiyanlıkta ve Grek felsefesindeki bütün maddi ve his-
si tasavvurlardan asûde olarak ve bütün bunların ya-
nı sıra Arap'ların Cahiliyet devri inançlarına hâkim
olan budalaca hissiyatın dar sınırlarından kurtula-
rak...

Bu terbiye ve tevcihatın bir yönünü de peygam-
berlerin vazifelerinin beyan edilmesi ve yukarıdaki
âyetlerde açıklandığı tarzda risalet müessesesinin ger-
çek fonksiyonunun izah edilmesi temsil etmektedir.

Hiç şüphesiz ki peygamber de bir beşerdir. Al-
lah onu korkutmak ve müjdelemek üzere göndermiş-
tir. İşte bu noktada peygamberin vazifesi son bulur.
Bundan sonra insanların o emirleri kabullenmesi ge-

lir. Bu kabullenip kabullenmemenin ötesinde de Allah'ın takdiri ve meşiyeti hükmünü icra eder. İşte bu kabullenip kabullenmemenin sonunda ve buna uygun olarak ilâhî karşılık yer alır. İmanın temsil ettiği gibi kim inanır ve salih amel işlerse gelecekle ilgili bir korkusu yoktur onun. Geçmiş olanlara da üzülecek değildir. Geçenler için mağfiret söz konusu olduğu gibi yaptığı salih ameller için de sevap vardır... Resûlullerin getirdiği Allah'ın âyetlerini ve kâinat sayfaları arasında dürülû bulunan delilleri kim tekrip ederse, bu inkârlarından dolayı onlar için azap vardır. Kur'an-ı Kerim çok kere şirk ve küfrü zulümle ifade ettiği gibi birçok yerde de fısk ile ifade eder. İşte burdaki «*yoldan çıkmalarından ötürü*» ifadesi bunu belirtmektedir.

Bu düşünce açık ve basit olduğu kadar da zorluğu ve kapalılığı bulunmayan bir düşünce sistemidir. Bu açıktan açığa Resûlullah'ın vazifesini ve bu din-i mübin içindeki faaliyetinin hududunu muhkem olarak beyan etmektedir. Bu düşünce, ulûhiyetin hassaları konusunda bütün özellikleri tek başına Allah'a tahsis ediyor. Ondan sonra bütün meseleler Allah'ın kudretine ve meşiyetine havale ediliyor. Bunu müteakiben insanoğluna yönelme hürriyeti veriyor. Ve bu yönelme hürriyetinin gerisinde mesuliyet duygusu geliyor. Hak Teâlâ günahkârlıkların âkibetini kesin olarak belirtiyor. Peygamberlerin vazifesi ve tabiatı etrafındaki kapalı düşünceleri, esrarengiz efsaneleri bütünüy-le silip atıyor. Nitekim eski Cahiliyetlerle peygamberlerin çevresini tamamen esrarengizlikler ve efsaneler sarıp sarmalamıştı... Ve işte böylece beşeriyeti akli rüşt çağına eriştiriyor. Hem de felsefi ve zihni bataklıklara daldırmadan.

İslam'ın kalplerden ve beyinlerden uzaklaştırılması ile birlikte, birçok problemin girdabında kendini yitiren ve kurtuluşun kendisine uzanacak elini bekleyen günümüz insanı için hazırlanan, SEYYİD KUTUB KÜLLİYATI, Seyyid Kutub'un bütün eserleri taranarak on değişik konudaki fikirleri özetlenerek hazırlanmıştır. On kitaptan oluşan SEYYİD KUTUB KÜLLİYATI, ideoloji karmaşasının olduğu çağımızda, gerçek İLAH'ın kim olduğunu, o'nu tanımanın, indirdiği kitaptan tat almanın, kısacası "eşrefi mahlûkât" olmanın özelliklerini anlatmaktadır.